—• ఇందు వచ్చు పాత్రములు •—

ప్రథమాంకము.

1 సూత్రధారుఁడు
2 నటి
3 రంభ
4 నారదుఁడు
5 ప్రభావతి
6 చెలికత్తెలు
7 రాయంచ

ద్వితీయాంకము.

1 శుచిముఖి
2 పరిచారకుఁడు
3 శ్రీకృష్ణుఁడు
4 కృష్ణుని భార్యలు
5 మంజువాణి
6 ప్రద్యుమ్నుఁడు
7 గౌతముఁడు

తృతీయాంకము.

1 నారదుఁడు
2 పరిచారిక
3 ప్రభావతి
4 చంద్రవతి
5 గుణవతి
6 కొందఱుకన్నెలు
7 రంభ
8 ఊర్వశి
9 దౌవారకుఁడు
10 వజ్రనాభుఁడు
11 పరివారము
12 శుచిముఖి

చతుర్థాంకము.

1 సూత్రధారుఁడు
2 చెలికత్తె
3 రాకోమిరె
4 వజ్రనాభుఁడు
5 సునాభుఁడు
6 భరతాచార్యులు.
7 మంత్రి
8 దౌవారికుఁడు

పంచమాంకము.

1 శ్రీకృష్ణుఁడు
2 ఇంద్రుఁడు
3 ప్రద్యుమ్నుఁడు
4 గదుఁడు
5 సాంబుఁడు
6 శుచిముఖి
7 ప్రభావతి
8 గుణవతి
9 చంద్రవతి
10 ప్రభావంతుఁడు
11 సుంద్రప్రభుఁడు
12 గుణవంతుఁడు
13 కీర్తిమంతుఁడు

ఓం

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నము

ప్రథమాంకము

నాంది

శా. శ్రీరామామణి రుక్మిణీవనితయై సేవింపఁ బూవిల్తుఁడున్
గారామైన కుమారుఁడై ప్రమదముం గావింప ద్వారావతిన్
జేరై రాక్షసఖండనక్రియ పయిం బ్రేమించు కృష్ణుండు మీ
ప్రారంభంబుల కెల్లవేళల శుభప్రాచుర్య మిచ్చున్ గృపన్.

(నాంద్యంతమున సూత్రధారుఁడు పుష్పాంజలి యిచ్చి)

అతిప్రీతిభావతియగు మతియును బ్రవృద్ధంబగు ద్యుమ్నంబును గల యో సభాసదులారా! నేఁడు మా నటిని మా రాజహంసిని నొక కార్యంబునకై పంపితిని. భవదభీప్సితనాటకావతరణంబునకై కొంతతడవు సైరింప వలయు. ఆమె వచ్చుసమయమైనది.

(తెరవంకఁ జూచి) ఆర్యా! ఆర్యా!

నటి — (ప్రవేశించి) ఆర్యపుత్ర! ఇదె వచ్చితిని.

సూత్ర — ఆర్యా! ఏల తడసి వచ్చితివి? నాటకావలోకంబునకై వచ్చిన సభాసదుల నింత తడ వూరక కూర్చుండ నీయవచ్చునా? మనము నాటక ప్రదర్శనంబునఁ బేరు మోసినవారమనియు నటవిద్యాపారంగతురాలవగు నీవంటినటి యీసమాజము నందున్నదనియుఁ బ్రేక్షకులు పెక్కుదిక్కుల నుండి చనుదెంచిరి. అదియునుఁగాక,

చ. యవనిక లెల్ల క్రొత్తవి నటాదికు లందఱుఁ బ్రాఁతవారు రాం
కవములు భూషణంబులు ధగద్ధగితప్రభలీనుచుండె నీ
భవనము సుందరంబు మృదువాయువశంవదమాట దర్శన
శ్రవణభవశ్రమం బెడలి సభ్యులయుల్లము పల్లవించెడున్.

నటి — ఆర్యపుత్రా! మనము నేఁడు ప్రదర్శింపఁబోవు నాటకమేది? ఎవరిది

సూత్ర— క. శ్రీరావు రామయాంబిక
స్త్రీరత్నము కీర్తికాంత దిక్కుల కాలం
కారికయగుఁగాత సదా
శ్రేష్ఠైన కవీంద్రు లెపుడు వినుతి యొనర్పన్.

అని యాశీర్వదించి యామె కభ్యుదయ పరంపరాభివృద్ధిగ శతావధానులు, తిరుపతి వేంకటేశ్వరులు రచించిన ప్రభావతీప్రద్యుమ్న నాటకమే నేఁడు మనము ప్రదర్శింపఁ బోవునది.

నటి— ఆర్యపుత్ర! తిరుపతి వేంకటేశ్వరులు సుప్రసిద్ధులే. ఆంధ్రప్రపంచంబున వారి పేరెఱుంగని పట్టణముగాని జనపదముగాని లేదు. ఈ స్త్రీరత్న మెవరు?

సూత్ర— ఈమెయు సుప్రసిద్ధురాలే!
క. కోలంక వీరవరముల
నేలు జమీందారురాలు హితమతితో నేఁ
డాలంబమగుచుఁ గవికు
తీకలుం బోషింపుచుండెఁ దిరుపతిశాస్త్రిన్.

నటి— ఇంతకుమున్న వారి నాటకములు కొన్నింటియందుఁ గృష్ణభూపాలుని పేరు వినఁబడుచున్నదే?

సూత్ర— అవును.
చ. తిరుపతివేంకటేశ్వరసుధీకవితల్లజులందు నొక్కనిన్
దిరుపతిశాస్త్రి నెంతయుఁ బదింబదిగాఁ బదునెన్మిదేండ్లు న
బ్బురముగఁ జెంత నిల్పుకొనెఁ బోలవరక్షితినేత కృష్ణరా
పరమర లేని మేటిసఖుఁడై పొరపొచ్చెము లేక యుండఁగన్.
చ. పరమపదించె నాశ్రితుల పాలిటి కల్పకమైన కృష్ణభూ
వరుఁ డనపత్యుఁడై పిదపఁ బత్ని వహించెఁదదాధిపత్యముం
దిరుపతిశాస్త్రిపోషణ మనిందితశీలకు బాల కామెకున్
భర మనిపింపఁగా, వదలినై చెఁ గవీం ద్రుఁడు తత్పరిస్థితుల్.

నటి— అదియును న్యాయ్యమే.
గీ. కవిత నర్చించు సుకవిపుంగవుల కేటి
కకట నిర్గంధకుసుమంబు లగు నృపతులు
మాధవీఫల మాలికల్ మమతఁ దాల్చు
వనచరుల కేల యగసాలెవాని పనులు.

సూత్ర— ఆర్యా! ప్రసంగవశమునఁ గథాముఖము విస్తరించుచున్నది. కావునఁ ప్రకృత మనుసరింతము.

నటి— ప్రస్తుతము నేఁ జేయవలసిన దేది?

సూత్ర— ఏమున్నది! నాటకానుగుణం బగు వసంతర్తువుం గూర్చి నీ గాన చాతుర్యమును నృత్యసౌకర్యమును జూపించుము.

నటి— వానికేమి, చేతనైన పనులేగదా.

గీ. పాట పాడెద నూర్వశి వచ్చినట్లు
రంభకైనను తలవంపు రా నటింతు
ముందు సంగీతకము నృత్యమును సభాస
దులకుఁ గావలె మచ్చుమందులు నకేందర్!

(తెరలో)

అయ్యో, యెంత దుష్కాలము వచ్చినది! దురాత్ముం డగు వజ్ర నాభుం డచ్చరలనెల్లఁ గ్రొచ్చెలవాలు గావించిన కతంబున మా సాధ నంబులు మూలఁబడినవి.

"పాట పాడెద నూర్వశి వచ్చినట్లు
రంభకైనను తలవంపు రా నటింతు"

అను మనుజస్త్రీల వచనములు వినవలసివచ్చె. "చింత చచ్చినను పులుసు చావ" దనునట్లు మే మెంత నిర్వ్యాపారల మైనను గాంధర్వ మందైన మనుజస్త్రీల నతిశయింపలేకపోదుమా?

సూత్ర— ఆర్యా! వజ్రనాభునిచేఁ గారాగారమునం దుంపఁ బడియుఁ గార ణాంతరమున విడువఁబడిన రంభ నీ వచనంబులకుం గినిసి వచ్చుచున్నట్లు తోఁచుచున్నది. మన మిందు నిలుచుట కర్జంబు గాదు. పోదము రా.

(నిష్క్రమింతురు)

ఇది ప్రస్తావన.

(పిదప సకరుణావస్థ యగు రంభ ప్రవేశించును)

రంభ— కృతాంతకృతాంతుం డగు వజ్రనాభుం డీ వేళ నే బాళిమీఁద నుం డెనో గాని పోఁతుటీగకుం జొరరాని యంతిపురంబున నున్న తన కూర్మి పుత్రి ప్రభావతికి సంగీతము నేర్పుమని నన్ననిపె. ఆ ప్రభావతియు నేదియో మనంబునం బొడమిన విచారమున ఖిన్నయగుచు నుపవనక్రీడా వినోదంబునం బొదలనెంచి నన్ను నేఁటికిం బొమ్మనియె. నేనును మత్ప్రాణపదం బగు నలకూబరుం జూడమిఁ గన్నులు వాఁచియున్నదానఁ

గాన నీ యవకాశంబున దేవతా సాధ్యం బగు నాకాశ గమనంబునం బోవుచు నట నటీ సంభాషణంబు నాలించి యిందు నిలిచితి. (నలు దిక్కులు గలయం జూచి) కలహాశనముని కాంబోలు నీ దెసనుండి చను దెంచు చున్నాఁడు. (సమీపించి) మహాత్మా, నారదా! నమస్కారము. నేను దేవవేశ్య నగు రంభను.

నార— నీ యౌవనం బక్షయం బగుఁగాక!

రంభ— దేవ! యేటి కీ యాశీర్వచనము? ఈ యక్షయ యౌవనమే మ మ్మిట్టి దుర్భిక్షమ్ముల పాలు సేసినది.

నార— వజ్రనాభుని చెఱ మీకును దటస్థించెనా యేమి?

రంభ— మాకే తటస్థించెను.

ఉ. డెందము నిశ్చలం బగు కడింది తపంబున రాక్షసాధము
లెందరకాని నా వెడఁగుఁ దాతను బ్రీతు నొనర్చి స్వర్గ మే
లం దగుపాటి మే ల్వరములం గొనుచుం దయచేయుచుండ్రు ము
మ్మందుగ నప్సరోంగనల పుట్టి మునుంగుఁ జుమీ మునీశ్వరా!

చ. బ్రతుకఁ దలంప కొక్కఁడు పర ప్రమదం జెఱవెట్టెనేని స
న్మతిగలవారు త్యాజ్యకులు మానిని మానము గావనెంతు రా
యతిపయి శాప మీఁదగిన యంతటి శక్తియుఁ గల్గియుండు నే
మతిఁ బరికించినం బయిసిమాలిన జన్మము లంజ జన్మమే.

నార— రంభా! విచారింపకు, విచారింపకు. నీ కష్టంబులు కొలఁది కాలం బులో గట్టెక్కఁగలవు.

రంభ— ఆ ప్రయత్నముఁ జేయు మహానుభావుఁ డెవరు?

నార— దుష్టశిక్షకొఱ కవతరించి ద్వారవతీపుర మేలుచున్న వాసుదేవుండు.

రంభ— ఈ దురాచారి వారి శ్రీవారికిం గూడఁ దగిలెనా యేమి?

నార— లేదు లేదు. కాని యార్తపాలనకళాకోమలమానసారవిందుం డగు నా గోవిందుని పాలికిం బోయి మన రాజు తన యవస్థ లన్నియు విన్నవించు కొనియె.

రంభ— ఇంతవఱకు వచ్చినంగాని మన మహారాజు తగిన ప్రయత్నముఁ గావిం పఁడు. మునీంద్రా! నేఁడా వజ్రనాభుండు తన బలమును స్వర్గమునందే విడియించెనఁటగదా?

నార— అవును. వాఁడును స్వర్గమునందే యున్నవాఁడు.

రంభ— మన మహారాజుగా రెందున్నారు ?

నార— వాసుదేవుని యానతిచే సమయనిరీక్షాతత్పరుఁడై పులోమనందనతోఁ గూడ నెందో యొక గిరికందరంబున డాఁగియుండె. మేమందఱ మిటు లోక సంచారమునకై వెడలితిమి.

సీ. కల్పవృక్షముల శాఖలయందుఁ బలుమాంస
ఖండము ల్వ్రేలాడఁ గట్టినారు
మందాకినీవారి యందున్న సౌవర్ణ
కమలము ల్త్రుంచి కలఁచినారు
పురుహూతుఁ డెప్డు కాఁపురముండు పెద్దమే
డ లొసంగినారు లంజలకు విడిది
యమరావతికి ముఖ్యమైన యా పెనుకోట
బురుజులన్నియు క్రిందు పఱచినారు

గీ. మద్యపాయులు సతతదుర్మార్గ నిరతు
లగ్గిరాములు కొఱకచ్చు లక్కుపక్షు
లింగిలాయలు కొంటె కోణంగులైన
యా దురాత్ముని భటులు దురాగ్రహమున.

సీ. మాయింటి కంపించుమా యూర్వశి నటంచు
నొక రాక్షసుఁడు తన కుబుసు పంప
నొక శఠాత్ముండు కల్పకములు గీయించి
కల్లుపంపుమటంచుఁ గబురుసేయ
మందాకినిఁ జరించు మగరాజయంచల
మాంసంబు నొకదురాత్మకుఁడు గోర
కామధేనువుపాలు కాఁచి పంపుమటంచుఁ
జిదుముపోతొక్కండు చీటి వ్రాయ

గీ. వెట్టిగావింపలేక నా యట్టివాని
కేటికి లభించె నీమాయయింద్రపదవి
యంచు రోయుచుఁ బాకారి యతివ మూట
మోచికొని రాఁగ నెచటికో లేచిపోయె.

రంభ— మహాత్మా ! మత్ప్రాణప్రియుండగు నలకూబరుం డెందేని త్రిలోక సంచారివగు నీ దృష్టిపథంబునం బడలేదుగదా ?

నా— నలకూబరుఁడా!

ఉ. ఆ బలభిన్నికేతనము లన్నియుఁ బాడుపడంగఁ జేసి గా
రాబము కల్గునందనము రాణయు గాణ యొనర్చినట్టి బా
హాబలశాలికిం దగనివా యిది! యిప్పుడు వాని తేరికిం
గూబరరక్షకుండు నలకూబరుఁడే సుమి యంబుజాననా!

రంభ— కటకటా! రాజరాజకుమార, కుసుమపేశలశరీర! (డిల్లఁబోయి) ఓరి మాల దైవమ!

చ. అనితరపారవశ్యమయమైన మనంబున నన్ను నే నెఱుం
గని తమివేళఁ దప్పఁ గనుగందునొకో యని బిగ్గఁ గౌఁగిలిం
తను దనయంగకంబులకుఁ దార్చు చెలుంగని రాజరాజపు
త్త్రుని బలలాశిపాలఁ బడఁ ద్రోచితివే యరదంబుఁ బ్రోవఁగన్.

(మూర్ఛిల్లును)

నా— రంభా! కూఁఅడిల్లు మూఁఅడిల్లుము. (తనలో) ఏమీ, యీరంభ కా నలకూబరునియందున్న యనురాగాతిశయము!

క. వెలవెలఁదుల కొక్కనిదెస
వలపు నిలువదనుట యింకఁపై బొంకనుకో
వలయు న్నలకూబరుపై
నెలతేమకుఁ దనరునెనరు వెలలేకునికిన్.

రంభ— (మూర్ఛదేఱి) ఈ దురాత్ముండు నీతండ్రియిచ్చిన వరంబు పెంపున నింతగా వేఁచుచున్నాఁడు. వాని యానతిలేకుండ వాయువునకైనఁ బ్రవేశింపఁ జొరరాదఁట! వీని చావునకై మీవంటివారేదేని యొక్క యుపాయ మాలోచింపకున్న మావంటి యనదలకు దిక్కెవ్వరు?

నా— దేవేంద్రప్రేరితుండై వాసుదేవుం డీ ప్రయత్నము చేయనున్నాఁడని తెలిసితివిగదా! నేనును నయ్యదునందను ప్రోత్సాహమునకై యాపద్వారక యగు ద్వారకకే పోవుచున్నవాఁడ.

రంభ— మహాత్మా! ఏనును నుపవనక్రీడావినోదంబు చాలించి యింటికేతెంచు ప్రభావతిపాలికిం బోయెద. మీరున్ను వాసుదేవుని దర్శించి కర్తవ్యం బరపి రండు. (ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

ఇది విష్కంభము.

(పిదప నుపవనక్రీడావిహారంబు చాలించి కూర్చున్న
ప్రభావతి, చెలులు ప్రవేశింతురు.)

ప్రథ— ప్రభావతీ! యీ బాలాశోకపాదప మెంత చక్కఁగా నున్నదో చూడుము.

ద్వితీ— ఈమాధవీలత దీని మీఁదికిం బ్రాఁకించిన మఱింత బాగుండును.

ప్రభా— చెలులారా! మీవచనంబులు నాచెవులకుం జవులు దేకున్నవి.

ప్రథ— ఏమమ్మా, యట్లు మాటాడుచున్నావు?

ద్వితీ— (జనాంతికముగా) చంద్రముఖీ! ఏమోకాని మన ప్రభావతి యుద యమునుండియు ఖిన్నయగుచుఁ గన్పట్టుచున్నది. తండ్రియానతింజేసి సంగీతము నేర్పవచ్చిన రంభ నావలకుం బొమ్మనియె. 'అక్కా— అక్కా' యని పిలుచు రాచిలుకకు మాఱు పలుకదాయె. చంద్రవతీ గుణవతు లాటలకు రమ్మనిన మాటాడదయ్యె. మన మాటలు రుచింపకున్నవఁట! ఇవన్నియుఁ జూడ నీయమ్మ మనం బేదియో దీర్ఘాలోచనంబుఁ జేయు చున్నటులు తోఁచుచున్నది.

ద్వితీ— పద్మముఖీ! ఏ యాలోచనమైనను మనకు దాఁచునది కాదే! అయినను బ్రస్తావింతము.

ప్రథ— చెలీ! మా మాట లంత రుచింపకుండుటకు మేము చేసిన యపరాధ మేమి? నీ ముఖవిలాసము నేఁడు వేఱుగాఁ గన్పించుచున్నది. నీరూపం బు విన్నఁదనంబు సూచించుచున్నది.

ద్వితీ— పద్మముఖీ!

క. ఈ వితము జూడ మనచెలి
భావం బల తుంటవింటివాని కతలకుం
దానైన దనుచుఁ దోఁచుం
గావున నిదియేమొ? మనము గనుఁగొనవలయున్.

ప్రథ— చెలీ! యిది పట్టి పిచ్చిమాట సుమీ.

చ. తరుణిపయిన్ మరుండు తన దర్పముఁ జూపఁ దలంచెనేని సుం
దరుఁ గనిపింపఁగావలెఁ గదా! యది యేగతిఁ గల్గు? చీమకేన్
జొరఁగ నశక్య మీపురము చోటికి రాజు ననుజ్ఞలేక; యె
వ్వరు మనమున్నతావునకు వచ్చిరి రాసుత నిట్లుచేయఁగన్?

ద్వితీ— చెలీ! నాయూహ పిచ్చియూహ కాదు.

చ. లలితములైన చెక్కుల విలాసము బూడ్దిద బ్రుంగునట్లుగా
వెలవెలబాఱఁగాఁ దొడఁగె వీక్షణపంక్తులయందుఁ బేలవం
బలసతయుం జనించె బిగియైన చనుంగవయందు నుంత శై
థిలి జనియించె నీయవి రతిప్రియచేష్టలు చువ్వె కోమలీ!

ప్రభ— అయినచో నాయడిగిన ప్రశ్నకు సమాధానమేమి?

శ్వేతి— సమాధానము లేకేమి?

మ. కలలోఁ జూడఁగవచ్చు సుందరతరాకారుం దదాకార మి
య్యిలలో నుండఁగవచ్చు మానసమునం దేర్పాటుకావచ్చు ని
శ్చలభావీకృతభావనాబలముచే సాధ్యస్వరూపంబు కో
మలి! తొల్లింటి పురాణముల్ వినవె? యీమార్గంబులుం గ్రొత్తవే?

గీ. నలమహారాజు నిద్రలోపలనె మున్న
భీమతనయకుఁ గన్పించెఁ గోమలాంగి
యతని రూపంబు మది హత్తి యతనుబాధ
కగ్గమై యాతని వివాహమాడెఁ దుదకు.

[illegible]— ఏటి కుయ్యాలలోని పిల్ల కూరంతయు నెడకుట?

ప్రభా— చెలులారా! యేమేమో గుసగుసలాడుచున్నారు. నాతోఁగూడ నెవంత చెప్పరాదా?

చెలులు— మే మడిగినమాట నీవు చెప్పితివి కాఁబోలు!

ప్రభా— మీకుఁ జెప్పనిదాననే యనుకొంటిరా?

చెలులు— పట్టిమాటలతో నేమి ప్రయోజనము?

ప్రభా— సుందరంబగు నీగురివింద పందిరిక్రిందఁ గూర్చుందము రండు.

(అందఱు గురివింద పందిరిక్రిందఁ గూర్చుందురు.)

ప్రభా— చెలులారా! ఈ పొదరింటి చుట్టుపట్ల నెవ్వరును లేరుకద.

చెలి— మన యంతఃపురారామసరోవరంబున కలంకారంబుగా మీ తండ్రి మొదలఁగొని యనుదినంబు వచ్చుచున్న హంసమిథునంబులు తప్ప నెవ్వరును లేరు.

ప్రభా— ఈ రాయంచలయందుఁ గొన్ని కామరూపంబులై మాటలాడ నేర్చిన వృందమును జుమీ!

ప్రభ— చెలీ! ఈదెసకుఁ జూడు. మన మిందఱమున్నను నా దుండగపుఁ దుమ్మెద నిర్భయముగాఁ బూగుత్తిమీఁద వ్రాలి యెట్లు తన్మకరంద పానముఁ జేయుచున్నదో!

ద్వితీ— పద్మముఖీ! ప్రస్తుత ప్రసంగము మాని యితర ప్రసంగముఁ గావిం చెదవేలే?

ప్రభా— చెలులారా! వినుండు. ఈనాఁటి వేకువ నాకొక కలవచ్చినది. అది తలంచుకొనిన నాకే మిగుల నాశ్చర్య మొదవుచున్నది. అందుఁ గొంత కల్ల, కొంత నిజము. (సిగ్గుపడి యూరకుండును.)

ద్వితీ— (జనాంతికముగ) చెలీ! నాపల్కుల కవతారిక బయలు దేరుచున్నది.

ప్రథ— ప్రభావతీ! తరువాత నూరకొంటివేమి?

క. చెలులార, వినరుగా యని
కల సంగతి తెలుపుదాని గతి మొదలిడియుం
బలుకక సిగ్గిలుచుంటివి
చెలులయెడం దగునె యిట్టి చెయ్వులు చెలియా!

క. ఒట్టిడుకొంటిమిగద మన
మెట్టి రహస్యములు దాఁచు టెఱుఁగమికిఁక? రా
పట్టివి గావున నన్నృతము
వట్టినను జెల్లు నీకుఁ బర్వేందుముఖీ!

ప్రభా— చెలులారా! సిగ్గుగాదు. మీకుఁ జెప్పకుండవలయుననియుఁ గాదు. ఎకసక్కెముఁ గావింతురేమో యని యూరకుంటిని.

చెలు— చెలీ! ఇంత దారుణ ముండునా! నిన్ను మేము వేళాకోళము చేసెదమా!

ప్రభా— (లజ్జా సంతోషములతో) నెచ్చెలులార!

చ. పలిమలరాచబిడ్డ కల వచ్చి మొగంబున లేఁతలేత న
వ్వొలయఁ "ప్రభావతీ" యని మృదూక్తులచే నను లేపి "నీకు నీ
కులుకుల కందచందములకుం దగు చక్కనివాని నొక్కనిం
గెలువుని వ్రాసి తెచ్చితిని జిత్రమునం" దని చూపెఁ జూపినన్.

నేనును ముదితాంతరంగంబుతోఁ జిత్రగతంబగు నా దివ్య సుందర విగ్రహంబుఁ దనివిదీరఁ గాంచుచుఁ దదీయ కులగోత్రనామంబు లెఱుంగక వెఱంగుపాటుతో వాగగోచరం బగు నానందమూర్ఛం జెందితి.

ప్రథ— నిద్రయే మూర్ఛ! అందు నిది యొక యవాంతరమూర్ఛ కాఁబోలు! తరువాతఁ, దరువాత?

ప్రభా— తరువాత నో చెలులారా! నాకు మూర్ఛ తేఱుటయు, నిద్ర తీఱుటయుఁ, దెల్లవాఱుటయు నేక కాలంబునం దటస్థింప నే నా నగరాజ కుమారిం గానక యెదుట నున్న చిత్రఫలకము మాత్రము కాంచితిని.

ప్రథ— ప్రభావతీ! ఇది మిగులఁ జిత్రముగా నున్నది.

చ. కలలు శుభాశుభంబు లనఁగాఁ గనఁగాఁదగుఁ గాని నిద్రలో
వలఁ గలలోఁ గనుంగొనిన వస్తువు లుండుటఁ జూడ నంబికా
వలినదళాక్షి నిక్కము కనంబడి నీ కిది యిచ్చి పోయె న
ట్లేటిఁ, గలఁగాఁగ నీ వవధరించితివేమొ ? భ్రమించి నెచ్చెలీ !

ప్రభా— అంత తెలియనిదాన ననుకొంటిరా యేమి ! కాక భ్రమకుఁ గారణ
మేమున్నది ?

ప్రభ— అటులేని నగరాజకుమారికకు నీయందలి వాత్సల్యమే కారణము.

ద్వితీ— చిత్రఫలక మిచ్చి యంతర్ధాన మాయెనా ? లేక నీతో నేవేని కొన్ని
మాటలు మాటాడెనా ?

ప్రభా— ముఖ్యముగ నీ మూఁడు మాటలు మాటాడె. "ఇప్పుణ్యపురుషుని కుల
గోత్ర నామాదులు నీ కచిరకాలంబున నే తెలియఁగలవు. ఇతండ నీమనో
హరవిలాససౌభాగ్యములకుం దగిన పెనిమిటి. ఇతని వలన నీకుం బొడ
మిన కుమారుఁ డీ వజ్రపురం జేలు" నని.

ప్రభ— చెలీ ! ఈవృత్తాంతము వజ్రనాభునికిం దెలిసిన మన మానప్రాణంబులు
దక్కవు సుమీ !

ద్వితీ— కావున రహస్య మతి జాగ్రత్తగాఁ గాపాడవలయు.

ప్రభ— తాతకు దగ్గులు నేర్పెదవా యేమి ?

ద్వితీ— ప్రభావతీ ! ఆ చిత్రఫలక మేది ? చూపెదవా ?

ప్రభా— ఉదయంబునన లేచి యెవ్వరికిని దెలియకుండ సుందరంబగు నీమాధవీ
లతా మందిరంబునం దాఁచితి. (పల్లవాంతరితమగు చిత్రఫలకముం
దీసి చూపించును.)

చెలులు— (చిత్రముం బరికించి)

సీ. మాటాడ నుంకించు మాడ్కి సుందర మంద
హాసంబు మోవిపై నమరునట్లు
రక్తరేఖా సుందరములైన కందమ్మి
యంచులు కరుణ చిందించునట్లు
ఆజానులంబంబులైన బాహువులఁ గాఁ
త్యాపగాఝరులుపొంగాడునట్లు
కమ్రవిశాల వక్షః ప్రదేశమున మ
హాలక్ష్మి తాండవం బాడునట్లు

గీ. ప్రణయకళ యుట్టిపడునట్లు వ్రాయఁబడియె
నదిర ! యిది యున్నరూపమో, యుదయమాన
చిత్రకారకచిత్తపవిత్రభావ
భావితాకారమో, యెంతవట్టు నిజము ?

ప్రభా— చెలులారా ! నాకు నీ సంశయమే కలదు. కాని నా మనంబున సంకల్పవికల్పంబులు పొడముచున్నవి.

సీ. ఉన్నరూపము వ్రాయకున్న నసందర్భ
మిచ్చోట నీ పుట్టుమచ్చ వ్రాఁత
బ్రహ్మచేత సృజింపఁబడని చక్కని రూపు
శివ యేల తెచ్చి నా చేతి కిచ్చు
ఏతాదృశస్వరూపాతిశయంబు సృ
జించుట ధాతకుఁ జేఁతనగునె
అయెఁబో, యేతాదృశాకృతి కనువైన
స్త్రీస్వరూపంబు సృజింపవలదె.

గీ. యనుచు డోలాయితం బౌచు నంతరంబు
నిర్వికల్పసమాధినిర్నిద్ర మగుచు
నుండ కేమంచుఁ దలపోయుఁ జండికాఁ
చోరచన దప్పునే యనుచుం దలంచు.

ప్రభా— చెలీ ! నీ వికల్పములలో నొక్కటిమాత్ర మనుచితము.

క. నీవంటి యువిద సృష్టిం
గావించిన ధాత మున్నె కావింపఁడొకో
తావకభావుకలీలా
సౌపర్వసయోగ్య నొక్క చక్కనివానిన్.

ప్రభా— చంద్రిముఖీ ! నీయూహ నాయందలి సౌహార్దమునకుఁ దగినదేగాని సత్యమునకు మాత్రము దూరము.

సీ. ఈమోహనాంగుని కోమలాధర మాను
యోగ్యత కలదె మదోష్ఠమునకు
ఈమనోహరుఁడు నే నే కాంతముగఁ జాటు
కారంబు సలుపు భాగ్యంబు గలదె
ఈభోగి పర్యంకభూభాగమున నుండఁ
దగునె మీచెలియ సౌందర్యగరిమ

నా మేని కున్న దే యీ మేటి మేటికాఁ
గిలిలోన సుఖియింపఁ గల యదృష్ట

గీ. మీ మనోభవుఁ డేడ, నే నేడ! మొట్ట
మొదట నీదృశ సౌందర్యమునకె నాకు
నమ్మకము లేక యున్నది నెమ్మనంబు
పాఱుతెంచునొకో క్రొత్త కోరికలను.

ద్వితీ— ప్రభావతీ ! నామాట వినుము. నీ మనోరథంబు నిరంకుశ ప్రచారం బుగాని రిక్తంబు గాదు.

ఉ. శీల శిక్షయించి నీకిడిన చెల్వుఁడు లోకములోన లేనివాఁ
డవ్వనె ! విచారమేటికిఁ దదన్వయనామనివాసభూము ల
వ్యాధిగ నీకునుం దెలియునంచు వచింపదె ! లేకయున్నచోఁ
జిలుచిలు వచ్చి చిత్రమును జేతి కొసంగిన లాభ మున్నదే ?

ప్రభ— నాకును నాయాలోచనమే యున్నది.

ప్రభా— అఘటనఘటనాసమర్థురాలగు పరమేశ్వరియే చేయవలయుఁ గాని యిప్పని యన్యుల కసాధ్యము.

క. నా తండ్రిముదల లేనిది
నా తార్భకుఁడేని పురము వంకకుఁ దానై
యే తేర నేరఁ డాతని
యాతతశాసనము దాఁటనగు నెవ్వరికిన్ ?

ప్రభ— (నాల్గుదెసలుఁ బరికించి) ప్రభావతీ ! ఆ యంచమగువ మనమాటలు వినుచు మనలఁ గనుచు నేదో ప్రత్యుత్తర మీఁదలంచినదానిసలెఁ గన్పించుచున్నది, చూచితివా ?

ప్రభా— అంచలలోఁ గొన్ని మాటలాడ నేర్చిన వుండునని నే వంటినిగదా! ఇది యాజాతిలోని దేమో ?

ప్రభ— ఇది మాటలాడ నేర్చినచో మన ప్రయత్నమునకుఁ గొంత తోడగును.

ద్వితీ— అవును. ఇవి మందాకినీతరంగడోలావిహారము సలుపు రాయంచలు. భవజ్జనకసైనికు లచటి కనకనలినీకందంబులన్నియుఁ బెల్లగించి మన క్రీడాజలాశయంబునందు నాటుటచేఁ దిండిలేక మీ తండ్రియానతి నింను సుఖాహారంబుఁ గొనుచు విహారంబు సల్పుచున్నవి.

ప్రభ— రాక్షసేంద్రుండును సరోవరాలంకారంబు లనియుఁ బక్షులనియు ముదల యిడియె.

ప్రభా— అటులేని మనప్రయత్నమునకు మఱియు నుపయోగమే. కారణాంతరంబున నిందుండినను నీపక్షికోటికి మనరాక్షసకోటి విపక్షకోటియే.

చెలులు— అవును. ఇంతక్కు మాటలాడ నేర్చెనో, లేదో ?

ప్రభా— మాటలాడ నేర్చుటయే చాలునా ? ఏతాదృశకృత్యంబులం దెంత తెలివితేట లుండవలయు!

చెలులు— మాటలు నేర్చిన పక్షులకుం దెలివితేటలుండకపోవు.

ప్రభా— అటులేని చటుకునం బోయి తోడికొనిరండు.

ప్రభ— (పరిక్రమించి)

గీ. రమ్మ, రాయంచగరిత ! మా కొమ్మ నిన్నుఁ
బిలుచుచున్నది నీమీఁది పేర్మి నిండ
లలితసౌరభసౌవర్ణనలిననాళ
ఖండములు నీకు విందిడుఁ గడుపునిండ.

(తెరలో)

గీ. అమ్మ, రాకేమి పేర్మి మీ కొమ్మ పిలువ !
మేము మందాకినీతీరభూమి యెపుడు
విడచితిమొ నాఁటినుండి యీబిడకు దాసు
రాండ్రమే యందులకు సంశయమ్ము వలదు.

[రాయంచగరిత ప్రవేశించును.]

ప్రభా— (ఆశ్చర్యముతో నెదురుగాఁ జని) పరటాసఖీ ! నిన్నింతవఱకు రావించి సంభావింపని తప్పు సహింపుము. నిన్ను నాయాంతరంగిక సఖీజనంబులోనిదానిఁగాఁ బరిగణించుకొంటిని. నాయందును దాదృశతాత్పర్యముంచి యనుగ్రహింపుము. నీ కులగోత్రనామాదులు మాకుం గర్ణరసాయనంబుఁ గావింపుము.

రాయంచ— వజ్రనాభకుమారీ ! చెలులతో సంతోషావహాయకంబులగు మంతనంబులు సలుపుచుండఁ దనంతఁ బొంత కన్యకాంత రాఁగూడదుగదా యని దవుడవ్వుల నిలుచుంటి. పరమేశ్వరీ ప్రసాదసమాసాదితంబై నీయొద్దనున్న చిత్రఫలకంబునందలి యకృత్రిమమనోహరుండు నాచే దృష్టపూర్వుఁడా, కాఁడా యను సంశయంబు వొడమి తత్సంశయ నివృత్తి యగుదాఁక నడుమనడుమ నచ్చోటికి చూడఁబోడఁగితి.

ప్రభా— రాజహంసీ! నీమాటలవలన మాకు సంశయనివృత్తికి మాఱు సంశయమే ప్రబలుచున్నది. ఈ చిత్రగతమనోహరస్వరూపంబు దృష్టచరమా, యదృష్టచరమా, సహజమా? సంభావ్యమా? యోజించి చెప్పుము.

రాజహంసి— రాజకుమారీ! ఏను నలినాసనవాహనంబులలోని యొక మరాళపతికి ధర్మపత్నిని. నా పేరు శుచిముఖి యందురు. చిన్నతనంబున సరస్వతికి శిష్యురాలనై సంగీతసాహిత్యంబులు నేర్చితి. వ్యాకరణంబుఁ జదివితి. చదువుటయే గాదు, లక్ష్యలక్షణచాకచక్యంబునం దద్వితీయ ననిపించుకొంటి. అదియునుంగాక,

సీ. అర్థగంభీరంబులైన శబ్దముల పొం
దిక ముత్యములకోవ తీరుగాఁగ
సత్ప్రసాదితతాత్పర్యపర్యాప్తి
సురుచిరాలంకారశోభమాన
గుణపాటవంబు దూషణశూన్యతయుఁ బ్రౌఢ
శయ్యాచమత్కార చతురిమంబు
వ్యంగ్యవ్యాప్తియుఁ బ్రతిభావిభాసిత
కల్పనాకౌశల్య గౌరవంబు

గీ. తెలియునట్లుగ నాకు కవిత్వ మల్లు
టభ్యసించితి వాణీదయావిశేష
వైభవంబునఁ గొన్ని కావ్యములుఁ గొన్ని
నాటకంబులు వ్రాసితి నవ్యఫణితి.

నా కవిత్వంబునకు మెచ్చి సరస్వతియే "బాలసరస్వతి" యను బిరుదొసంగి యాగండపెండేరంబు కాలికిం దొడిగె. మఱియు [illegible] మహావిద్య నభ్యసించితి.

నెచ్చెలి— ఏమీ, మాభాగ్యము! నీవంటి పండితురాలితో మాకుఁ జెలికారము లభించె.

రాజ— నేనొక పండితురాలనా? మాలో నాతలమీఁదివారు కలరు.

ప్రభా— తరువాత, తరువాత?

రాజ— ఇట్లుండ ద్వారకాపురంబు కాఁపురంబుగ దుష్టశిక్షణ శిష్టరక్షణములు కృత్యములుగ నిత్యం బార్తజనపరిపాలనజాగరూకుం డగు శ్రీకృష్ణుండు [illegible] వసుదేవునిచే యాగంబుఁ జేయించుచో శతావధానవిధానమునకై నన్నుఁ బిలిపించె.

ప్రభా— రాక్షసకులనాశకుండని వింటిమి. తరువాత, తరువాత?..

రాజ— నేనును గొంత పరివారముతో,

క. విద్వాంసు లనేకులుగల
తద్ద్వారక కేగి శతపధానముచే నే
తద్వాచకాక్షరాళీ
నుద్వరకలధౌతబిరుదమాన్యతఁ గంటిన్.

చెలులు— అప్రతిహతకవితాధురంధరురాలవగు నిన్ను సత్కరింపనివా రెవరు?

రాజ— ఆసమయంబున నెదుర్కొడను నొక నటశిఖామణి నేఁజేసిన నాటకం బులు గొన్ని ప్రదర్శించె. అతని నాటకప్రదర్శనపాటవం బనితరసామా న్యంబు. నేఁటికాలంబునం దా నటసమాజమువంటి సమాజం బొండు కానఁబడదు.

ఉ. ఆసభలందుఁ జూచినటు లాడకు వచ్చుచునుండె నీమహా
భాసురవిగ్రహంబు నరపాలకపౌర్యపచారకావళిన్
నే సరిగాఁగఁ బోల్చుటకు నేః నొకించుక "సోయ" మన్నది
ధ్యాసయొనర్పకుండ నుచితస్మృతి కల్గునె యెంతవానికిన్!

ప్రథ— ధారిణాధోరణీవిశేణంబున శతవధానంబొనరించు నీవంటి మేధా వతులకే విస్మృతి తటస్థించుట మా దురదృష్టము.

రాజ— అపేక్షాబుద్ధి లేనిచో నెట్టి మేధావికిని దృష్టస్మరణము కలుగదు.

ప్రభ— రాజహంసీ! గతమున కేమి, ప్రకృత ప్రశంస వింటివిగదా?

రాజ— అగును, వింటిని.

ప్రథ— విన్నచోఁ గర్తవ్య ముపదేశింపుము. స్మర్తవ్యము స్మరింపుము. చిత్ర లిఖితమనోహర సమావేశముఁ జేయించి సద్భృదారికం బ్రతికింపుము.

రాజ— చెలులారా! పురుషప్రయత్న మెంత యున్నను దైవబలము సమకూర వలయు. అది కలదనియే నా నమ్మకము. లేనియెడఁ బరమేశ్వరి స్వప్న మం దీచిత్రఫలక మేల తెచ్చియిచ్చును?

స్వాతి— రాయంచగరితా! ఇంకొకటి,

ఉ. ఇట్టి మహాశయుండు కలఁడే యనుకొంచము నీవు పోయి యె
ట్టెట్టులో యాతని న్వెదకి యిట్టి మనోహరరూప మానవా
ల్పట్టెదుగాక యియ్యసురపట్టణసీమకుఁ జేర్చి యెట్లు రా
పట్టికిఁ జూపెదో? చెలియభారము సర్వము నీదె హంసికా!

ప్రభా— చెలులారా! ఆసంగతియు మనము చెప్పవలయునా?

గీ. అన్ని చదువులుఁ జదివిన ప్రౌఢవనిత
చేయవలసిన కృత్యంబు చేయలేదె?
"నీవె తల్లివి తండ్రివి నీవె, నీవె
చెలివి మాచెలి" కంచు వచింపుఁ డంతె.

రాజు— చెలులారా! బీజారోపమునకు ముహూర్తము కుదురనిండు. నేను ముందిందప్రస్థపురంబున కరుగవలయు. ఏమంటివా? ద్వారకాపురంబున నాఁడు జరిగిన జన్నంబున,

సీ. విద్వాంసులను గౌరవించు కార్యము పూనెఁ
బ్రథిత తేజుఁడు పృథా ప్రథమసూతి
పాచకావళికి సంబారంబు లందింప
మసలుచుండెను పార్థమధ్యముండు
శకటముల్ రథములు సారట్లు గుఱ్ఱముల్
త్రిప్పించుచుండె మాద్రేయుఁ డొకఁడు
రాజబంధువుల గౌరవసంప్రపత్తులు
నవరించు పనిఁ బూనె సవ్యసాచి

గీ. సవ్యసాచికిఁ దాఁ జేతిసాయ మగుచుఁ
దిరుగుచుండెను గడమ మాద్రేయుఁ డప్పు
డే తరుణమూర్తిగూడ నీ యిరువురకును
సాయమైనట్లు నామానసము తలంచు.

కావున నే నా సహదేవుచేనొండె సవ్యసాచిచేనొండె నాతని కులగోత్ర నామనివాసాదులు తెలిపించుకొనిన పిదప నచ్చోటికిం బోయి తద్రూప మీఁ చిత్రిత స్వరూపముతోఁ బోల్చుకోవలయుఁ గదా? చిత్రఫలకంబు నెంటఁ గొంపోయినంగాని యప్పని సాధ్యంబుగాదు. దాన మనచెలికి మనోపశమనంబు జేయుటకు మాఱు దుఃఖముఁ దెచ్చిపెట్టినదాన నగుదు నేమో యని శంక వొడముచున్నది.

— వలయునేని గొంపొమ్ము. భర్తృదారిక యంతఃప్రాణంబులతోఁగూడ బహిఃప్రాణంబు నీయధీనంబు సేయుటకు సందియమేమి, కాని,

ఉ. ధారణఁ జేరుసెంది తపధానములన్ నయనేంద్రియక్రియా
కారితమైన చిత్తమునఁ గల్గునె విస్మృతి కన్నదాని కీ
వారయ వారిపీరువలె నప్పుడు చూచిన దృష్టి విస్మృతిం
గూరెడిదానవే? మఱచితో లోకటున్నదె నీకు? హంసికా!

నాకు నీయందుఁగల విశ్వాసంబుఁ బరీక్షసేయుటకై యిట్టులంటివి. కానిమ్ము.

ద్వితీ— రాజహంసీ ! రాజపుత్రికి వేఱొండు కాలయాపనోపాయముఁ గల్పించుము.

రాజ— (ఆలోచించి) ఇంతకంటెఁ గాలయాపనోపాయ మేమి కల్పింపఁగల్గుదును ? చెలులారా !

చ. వయసు గతించుచుండె నెలఁ బ్రాయమునం గల మేన నేఁడు లే
దయమయమంచు నంగకము లం దుదయించిన ప్రత్యభిజ్ఞ ని
శ్చయముగ నిర్ణయించుటకుఁ జాలునొ చాలదొ యందుఁబోయి యే
నయి యెటు సేయఁబోయి యెటు లౌనొ యటంచు మనంబు జంకెడుక్.

ఈషదాకార భేదంబు గల సుందరు లెందఱో యుందురు. కాని యాకారవిశేషబోధకంబులగు గుర్తు లొకటి రెండేనియు నుండకమానవు. కావున నీ సుందరాకారంబు చిత్తంబున నింకొకమాఱు హత్తించుకొనియెద. (చిత్రఫలకంబు పరిశీలనాపూర్వకంబుగఁ బరికించి)

సీ. హాఁ బట్టుపలకపై నున్న నీలములీల
నెదుఱొమ్ము తలుపుపైఁ బొడలు మచ్చ
అంటుమామిడిపండువంటి గండంబులం
దుదయించుచున్న శ్మశ్రూద్గమంబు
నీరెండ కెంజాయ పాఱెడు నచ్ఛోద
కాసారముల మించు కన్నుఁదోయి
కెంపుదాపినరీతి సొంపైన నఖముల
నలరారు నిడుపైన యంగుళములు
గీ. కలయఁజూచిన చూతవృక్షంబు భాతి
మోదమొనరించు నసయౌవనోదయంబు
వజ్రపుం దునుకలఁబోలు పండ్లవరుస
మందబుద్ధులకేనియు మఱపు రాదు.

చెలులు— (పరికించి చూచుచు) హంసాంగనాశిరోమణీ ! ఏతాదృశదివ్యసుందరవిగ్రహంబు విరించి స్పష్టంబు లగు విష్టపంబులం దొండు తప్ప వేఱొండు కలపనుకొనుటయు మా యభిమతంబు గాదు. ఏకైకాంశమ్మొక్కొక్కచోట నుండిన నుండవచ్చుంగాక. కావున నీచిత్తంబు సంశయడోలాయత్తంబుఁ గావింపకుము.

మ. ఇదిగోఁ దామరతూండ్లు సంబళముగా నీ దృష్టిమార్గసం
భవపుణ్యాకరమైన దేశమునకుం బక్షద్వయాభూతమే
ఘువిహారంబగు నభ్రమార్గమున వేగంబోయి యా వ్యక్తి క
న్గొనగీలించి తదాప్తసంఘటనముం గావించి రక్షింపుమా.

శా. ద్వారంబుల్ పని లేదు కోటలనినం దాటుల్ తదంతస్థితా
గారంబుల్ చోర శంక లేదు పులుఁగుల్ గాకిట్టి కార్యంబు లె
వ్వారల్ సేయఁగలారు? మా చెలియ సర్వంబుం ద్వదాయత్త; మా
కీరాగ్రేసరు నున్కిపట్టు గని యీ వృత్తాంతముం దెల్పుమా.

ప్రభా.— చెలులారా! యీ రాయంచగరిత యనిన నెవ్వరనుకొంటిరో! నాకు నేఁటికిఁ దెలియవచ్చెను. మన మామె కుపదేశించుపాటి నలంతులమా?

చ. నల దమయంతు లివ్వర ననల్పతరప్రతిభాచమత్కృతుల్
తొలుకఁగఁ గూర్చి కీర్తిని త్రిలోకగతం బొనరించినట్టి యం
చలయొడయండు వంశపతి సారససంభవు తేరినాడ్వ మీ
తెలిసితి కంచు నేఁ జదివితిం జుమి మున్నొక నాటకంబునన్.

రాజ.— అవును, రాజపుత్త్రీ! ద్వారకాపురంబున భద్రుండను నటవరుని సమాజముచేఁ బ్రదర్శింపఁబడిన నాటకమునందే మా వంశావళి వ్రాసితిని. అదియుఁ బఠియించితి ననుటయే నీ యనన్యాదృశవిద్యావత్తకుం గుఱుతు.

శుక.— వరబామణీ! మా చెలి భావిభాగ్యోదయంబున మంచి యుపోద్ఘాతము తెచ్చినది.

ఉ. నాటకదర్శనంబన ఘనప్రమదంబవుచుండు మా తమి
స్రాటకులాంబురాశిశశి కాతనియానతి నెల్లకాల మీ
కోటకు వచ్చుచుండు నటకోవిదసంఘము చూపుచుండు నా
నాఁటను పూవుఁదోఁటఁగల నాటకశాలను నాటకమ్ములన్.

సీ. శివ వ్రాసి యిచ్చిన చిత్రస్వరూపంబు
దబ్బర కాక సత్యంబ యేని
మా పుణ్యవశమున మా పెన్నిధానంబు
నిజముగా నీవు కన్పెట్టితేని
యీబిడ సౌందర్య మీబిడ యనురాగ
మా మహాశయు మది కలికె నేని
వజ్రనాభుని పాపపరిపాకదశయు మా
పడఁతి యదృష్టంబుఁ బండెనేని

గీ. అపుడు తత్సంఘటన కుపాయములు కొన్ని
నీవు యోజించుపట్టున నీవిధాన
మంచు కనుగుణమా నేమొ యదియుఁ గూడ
నీమదిని నుంచుకోవమ్మ, యో మరాళి!

రాజ — నాకును నీనాటకప్రయోగవిధానమే సంఘటనోపాయమగునను తలంపు పొడమినది. ఇరువురయూహ యేకీభవించినచోఁ గార్యంబు సఫలమగు నని నీతివిదులు వక్కాణింతురు. చెలులారా! నాకు సెలవిండు పోయివచ్చెద.

చెలులు — మరాళప్రియవధూటీ! నీకు శుభమగుఁ గాక! (అందఱు సాగనంపుదురు. రాజహంసిం బురస్కరించి చేతులొగ్గి)

సీ. బ్రతికింపుమమ్మ! యీశ్వరఫాలవహ్నిచేఁ
జచ్చిపోయిన పుష్పశరుని మరల
నిల్పుమా! సుకవి వర్ణితమైన శృంగార
రసమున కున్న గౌరవము జగతి
అనుకూలమైన జాయాపత్యఘటనచేఁ
జెప్పింపు మఱి కీర్తికిఁ బ్రశస్తి
విఫలంబుఁజేయక సఫలంబుసేయుమా!
నీచేత నిడిన మా నెలఁత బ్రతుకు
గీ. రాజరాజేశ్వరీ దయాప్రాప్త సుకవి
తా విశేషంబును శతావధానగరిమ
కలిగి యలరినదానవు గాన యామ
హేశ్వరి వచించినట్లు చేయింపు మమ్మ!

(ప్రభావతియుఁ జెలులు వెనుకకు మరలుదురు.)

రాజ — (తనలో) ఈరూపంబున వజ్రనాభునకు వినాశంబు సమీపించినది. దీనివలన దేవకార్యనిర్వాహంబును బ్రభావతీమనోరథనిర్వాహమును గూడఁ బటిష్ఠించును. సాక్షాత్పరమేశ్వరీ సంకల్పంబుగూడ నట్లే యుండ నోపు. లేదేని రుక్మిణీకుమారుండగు ప్రద్యుమ్నుని రూప మేల వ్రాసి యిచ్చును. నే నింపలి స్వరూపంబు ప్రద్యుమ్నకుమారునిదని యెఱింగియుఁ గొంతవఱకుఁ దెలియనిదానివలెఁ గపటనాటకంబాడితి. నే నిప్పుడు ద్వారావతికిం బోయి యతని నేకాంతంబున దర్శించి రాక్షసపుత్రీరామణీయకంబు వర్ణించి సమానురాగులగు నీదంపతుల సంఘటనోపాయంబుఁ గల్పించి యనురాగలతాంకురముఁ బెంచి యనల్పంబగు కాత్యాయనీ సంకల్పంబు నిర్వహించెద. (నిష్క్రమించును.)

గద్య

ఇది...శ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వర విరచితం బగు
ప్రభావతీప్రద్యుమ్న నాటకంబునం బ్రథమాంకము.

ఓం

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

పరిభావతీ ప్రద్యుమ్నము

ద్వితీయాంకము

(శుచిముఖి ప్రవేశించును.)

శుచి— (ఆశ్చర్యముతో) ఇదిగో! ద్వారకాపురపరోపాంతప్రదేశం బిట్లు భ్రమపవనములచే నిండిపోయినది.

సీ. నలుసైన యిసుము తిన్నెల నేలలన్నియు
గుజ్జుమామిడితోఁట గుంపు లయ్యె
పల్వలమ్ములకల్మిఁ జెల్వంబు గనుభూము
లందెల్ల నారికేళాగములులై
ఖరసంకులమ్ములౌ గజికబీళ్ళన్నియు
నంబరచుంబిసౌధంబు లయ్యె
నుప్పుపండెడి సాగరోపాంతమందెల్ల
రమణీయపుష్పితారామతతులె

గీ. అంతలో నింత మారె నయ్యారె! యింద్ర
నీలమయమైన వాసుదేవాలయంబు
కానుపింపకపోయిన నానవాలు
పట్ట శక్యంబె ద్వారకాపట్టణంబు!

బాపురే! భూపురంధ్రీనూపురంబైన యీపురంబునఁ గాఁపురంబు సేయు స్త్రీపురుషుల యదృష్టం బెందు నదృష్టచరంబు.

సీ. మండు వేసఁగినైన మంచుకాలము సేయు
కడుఁ జల్లఁగా వీచు కడలిగాలి
ఏపూఁట కాపూఁట నాపణంబుల ధూళి
పడకుండ వర్షించు వారిదములు
ఏవీధిఁ గనుఁగొన్న నావీధి మొగ విశా
లాటీకనములు శృంగాటకములు

ఏప్రక్కఁ జూచిన నాప్రక్క లలితపుష్ప
లతావరణశాలి సౌధపాళి

తే. గీ. నిరత సంచార్యమాణ కర్ణీరథములు
కలిగి తనరు భూలోక నాకం బనంగ
నాదినారాయణుఁడు గృష్ణుఁడై జనించి
కాఁపురము సేయు నీ ద్వారకాపురమున.

(కలయఁజూచి) ఇదె, గోవిందుని మందిరము. (స్మృతినభినయించి) ఇంద్రనీలమణిమయమ్మగు నీ నగరి పొలుపుం దిలకించు నాకు నింద్రుం డింతకుమున్న యాజ్ఞాపించిన సందేశంబు జ్ఞప్తిం దగులుచున్నయది. కాని ప్రభావతీసందేశం బంతకన్నఁ బరమగుటచేఁ బరమ్ముచే బూర్వమ్మునకు బాధ శాస్త్రచోదితంబు కావునఁ బ్రస్తుతమునఁ బ్రద్యుమ్నదర్శనమే యాచరింపఁదగి యున్నది. అటుగాన నతఁడెక్కడ నుండెనో యిక్కడి పరిచారకులవలనఁ దెలిసికొనియెదను (మరల యోజించి) కాదు. శీఘ్రోపస్థితమగుకాన శ్రీకృష్ణసందర్శన మంతరంగ మ్మగుచున్నదే! కృతాకృతప్రసంగితాప్రయుక్తత్వ మ్ముభయత్ర తుల్యమే కావున నిత్యత్వవిచార మనావశ్యకము. మఱియు వాసుదేవసందర్శనమ్మున నంతరంగత్వమే కాక భావికార్యసుభసూచకంబగు కతన నొకవిధమగు సూతనాపవాదత్వముగూడఁ గన్పట్టుచున్నయది. (యోజించి) పై హేతువులంబట్టి తొలుదొల్త నందనందను నారయుటయే నిశ్చితమైనను నట కరుగకమున్న ప్రద్యుమ్ముని యునికిపట్టు కనుఁగొనుట యావశ్యకము కాకపోదు. (స్మృతి నభినయించి) ఓహో! నా నాఁటికి నాబుద్ధికి విస్మృతి మెండగుచున్నదే! ఇప్పనికై యింతకుమున్నే కదా! నాసహచారిణి మంజువాణిని నియోగించి నే నియ్యెడ కరుదెంచితిని. స్వామిని సందర్శించి సురకార్యమ్ము నివేదించివచ్చు నీలోపున మంజువాణి ప్రద్యుమ్ముని యునికిపట్టు లోనగు కొన్నిసంగతులు కనుఁగొని నాకై ప్రతీక్షించుటకు సంశయ ముండఁగూడదు. ఇఁక నిశ్చితమ్ముగా గోవిందుని దర్శింప నరుగుదుంగాక.

(కొండొక నడిచి యెదుటఁ జూచి పట్టరాని సంతోషముతో)

మ. చిరకాలమ్మున కక్షిజాడ్యము శమించెన్ సర్వదేవద్విష
త్తరుణీమంగళసూత్రఖండనచణోదారప్రభావస్ఫుర
త్తరకేళీపరబాహుదోహలకళాతింతన్యమానామరా
శరణత్రాణుని వాసుదేవుని మహాభక్తావనుం జూచుటన్.

(బిగ్గరగా) ఎవ డక్కడ?

పరిచారకుడు— (ప్రవేశించి) ఎవ్వరా పిలిచినది? (దెసలు పరికించి) ఎవ్వరును గానరారే! ఇంతలోనే నిరాశులయి మరలిపోయి యుండరుగదా! నేను లేశమును నాలసించినది లేదే! ఎటుచూచినను స్త్రీలుగాని పురుషులు గాని కానరారే! మరలఁ బిల్చి చూచెదంగాక. (అట్లు చేయును.)

శుచి— (తనలో) పాపము. ఈ పరిచారకుఁడు చింతాక్రాంతుఁడగుచున్నాఁడు. ఎవరో స్వామిసందర్శనమ్మున కరుదెంచి తనమాంద్యముకతన హతాశులై యరిగిరేమో యని వగచుచున్నట్టు లితనిముఖకళవలన నెఱుఁగనయ్యెడిని. వీనియోగ్యతం గనిపెట్టుటకేకదా! నేను వెంటనే 'నే' నని ప్రతి చెప్పక మిన్నకుంటిని. ఆకారసామ్యముంజేసి నన్నితఁ డంతఃపురవు రాయంచనుగా గణించెనే కాని వెనుకఁ జూచియున్నను సరిగా గుఱితింప లేఁడయ్యెను. ఇఁక వీనిసందియము తీర్చెదను. (ప్రకాశము) నన్నె యెఱుఁగవా? ఇంతలోనే మఱచితివా? నాఁటి యజ్ఞమ్మున నొకనాఁడు శతావధానము జరిగిన సంగతియేని జ్ఞప్తియందున్నదా?

పరి— (సంతోషముతో) అమ్మా, మీరా! క్షమింపుఁడు. ఇక్కడి రాయంచవే యను కొంటిని. (స్మృతి నభినయించి) అమ్మా! మీ రిరువురుగాదు?

శుచి— (విచారముతో) ఇపుడు నే నొంటరిని గావలసివచ్చినది. నా సహచారిణి బమ్మలోకమ్మున కరుగవలసి యరిగినది. తనకవితానైపుణ్యముచే నా చతురాననుఁ దనుపుచు నాపె యచ్చటనే నిల్చిపోయినది. అది యటులుండె. నారాక దేవరకు విన్నవించి రమ్మా.

పరి— చిత్తము. (లోనికరిగి మరలఁ బ్రవేశించి) ఆజ్ఞయైనది, రమ్మా. అదె సభార్యుండై స్వామి యచటఁ గూర్చుండెను.

(శ్రీకృష్ణుఁడు యథోక్తముగాఁ బ్రవేశించును.)

శుచి— (ప్రవేశము నటించి)

శా. శ్రీదంబుల్ నిజభక్తమండలశుభాశీఃప్రాపకంబుల్ సమ
స్తాదిత్యప్రభవిష్ణుమౌళిమణిబాలాదిత్యనిర్ణిద్రముల్
యాదోనాథసుతావరావతరరామాంకాస్పదమ్ముల్ భవ
త్పాదాబ్జమ్ములకున్ నమస్కృతులివే పద్మాక్ష, పద్మాధవా!

(పాదమ్ములపై నమస్కరించును.)

కృష్ణు— (సబహుమానముగా) చింతితార్థసిద్ధిరస్తు. (స్మృతి నభినయించి) జంట విడిచి యొంటరివై వచ్చితివేమి? నాఁడు మీ శతావధానముం దిలకించినది

మొదలు తఱచుగ మీరిరువురును గన్నులకుఁ గట్టిన ట్లగపట్టి నట్ల య్యెడిని.

శుచి— (విచారముతో) దేవా! దేవర కగోచరంబగు విషయ మేముండును? ఇపుడు నా సహాధ్యాయిని సత్యలోకమ్మునం దున్నయది. ఆపె నిఁక మరలఁ జతురాననుం డిట కనుపఁడఁట!

కృష్ణు— విచారింపనేల? శాశ్వతబ్రహ్మలోకనివాససిద్ధికన్న నాశాస్య మొం డుండదు. ఈమాట సర్వథా యభినందనీయమే. కాని నిన్నొంటిరిగాఁ దిలకించుట మాత్రము కొండొక శోచనీయము. అది యటులుండె.

గీ. దేవవిభునకుఁ గుశలంబె? దిక్పతులకుఁ
ఒక్కవారలకెల్ల భద్రంబె? యేమి
కర్జమున కంపె నిను శతక్రతుఁడు తెల్పు
మా! భవద్వాక్యరచనకు మనము తనియ.

శుచి— దేవా! తమ మనమ్మునకు గోచరింపని రహస్యమ్ము లింద్రలోకమ్మునందు కాదు మఱి పదునాల్గుభువనమ్ములందును నశ్రుతచరమ్ములే. అయినను మన్ముఖమున వినఁగోరుట యనుగ్రహాతిశయంబ కాని వేఱుకాదు. అవధరింపుఁడు.

గీ. వజ్రనాభుఁడు రాక్షసవల్లభుండు
సలుపు దుశ్చేష్టలెల్ల నీ సమ్ముఖమున
మున్న మా ఱేఁడు స్వయముగా విన్నపమ్ము
సలిపినట్టిద పునరుక్తి గొలుపనేల?

వాని వినాశమ్మునకుం దగిన యుపాయమ్ము శీఘ్రకాలమ్మున యోజింపవలయు.

మ. అమరత్వమ్మునఁ జేసి చావొదవమిం బ్రాణావశిష్టుండుగా
నమరేశుండు వనాధివాసి యయి నిన్నత్యంతముం జిత్తప
ద్మమునన్ నిల్పుచుఁ గాలముం గడుపుచున్ మానేది యున్నాఁడు త
త్క్రమమున్ జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుపొంటె ననుపంగా వచ్చితిన్ దేవరా!

ప్రస్తుతకార్యమ్మున కనుకూలించు నుపాయమ్మునకు వలయు సాధనసామగ్రిని మత్స్వామి మొదలగొని యేను గొండొక సంపాదించి మనమ్మునందు భద్రపఱచియుంచితిని. అయ్యది గోప్యాతిగోప్యము. ఏమి సెలవు?

కృష్ణు— కొండొక తాళి వినుతువుగాక. (భార్యలవంక సాభిప్రాయముగ దృష్టినిగుడ్చును. అంతఃపురము నిష్క్రమించును.)

శుచి— దేవా ! సావధానచిత్తమ్మున ననుగ్రహింపవలయు.

చ. కలదల వజ్రనాభున కఖండతనూవిభవాభిరామ ము
గ్ధాంగ గని యండచండముల ప్రోవు గొనమ్ముల దావు మేలి వి
ద్యల నిలయంబు కూఁతురు; తదీయతనుప్రభ కారణమ్ముగా
నలరుఁ "ప్రభావతీ" పరసమాఖ్యయు నాపెకు సార్థకమ్ముగన్.

కృష్ణు— తరువాతఁ దరువాత,

శుచి— దేవా ! ఇఁకఁ జెప్పఁబోవునంశము మనకార్యమ్మున కెంత యను కూలమో తిలకింపుము.

ఉ. భావిశుభం దలంచి యొకొ, ప్రాఞ్జలి యాసతిస్వప్నమందు సం
భావితయై భవత్సుతుని వ్రాసిన చిత్తరు విచ్చి యేగె నో
దేవ ! నాఁటఁ గోలె నల తియ్యనివింటివజీరుపోరికిన్
దావల మయ్యె నయ్యతివ దానిమనోగతు లేమి చెప్పుదున్ !

కృష్ణు— (సంతసముతో) వరటాశిరోమణీ ! పరమేశ్వరీవరప్రసాదంబగు మా ప్రద్యుమ్నునియెడ నయ్యంబికకు మిక్కిలి దయయని వేఱుగఁ జెప్పనక్కఱ లేదు. ఇది యతని పురోవృద్ధికి సూచక మనుటకు సందియము లవమును లేదు. చక్కని ప్రసక్తి తటస్థించినది. ఇఁక నీ తెల్వితేటలెల్ల వినియోగించి యక్కన్నియం దితని మనంబు లగ్నమ్ము గావింపుము.

శుచి— దేవా ! అక్కన్నియ రామణీయకంబు విస్తరించి సూచించినచో రతిప్రియుం డయ్యతనియెడ ననురక్తుం డగుటకు సందియ ముండదు. కాని మగయీఁగ కేని యా రక్కసుననుమతి లేక చొరరాని యయ్యెడ కియ్యనంగావతారుం డరుగు టెట్టులు ఘటించెడి నని సంశయించెద.

కృష్ణు— కవయిత్రీమణీ ! నీబుద్ధి కీమాత్రమును గోచరింప లేదుగా ! వినుము.

మ. రతి మాయావతి యనాచు శంబరపురీరాజమ్మునం దుండి మ
త్సుతుని న్మాయలలోనఁ బండితునిగా శోధించెఁ బ్రద్యుమ్నుఁడు
గ్రతుకెన్ శంబరుఁ జంపె నీవిషయముం గన్గొంటివే యందు ని
క్కృతి కవ్వాంఛిత కెంతయో కలదసూ నిక్కంపు సంబంధమున్.

మఱియు నొం డొక్కటి వినుము. భద్రుండను నటరాజశిరోమణి నీవెఱుంగనివాఁడు కాఁడు. అతఁడు ఘనతత్కృతమ్ములగు నపూర్వనాటకమ్ములు గొన్ని మజ్జనకాధ్వరమ్ముతఱి నిటఁ బ్రదర్శించి తత్కాలమున సభాసదులగు ఋషిపుంగవులచే వరమ్ము లెన్నియో వడసి యిప్పుడు సప్తద్వీపమ్ముల నిరాఘాటుండై చరించుచున్నవాఁడు. నీ వేదేని గోష్ఠి

వశమ్మున వజ్రనాభునితో వీని కళాకౌశలమ్ము నివేదించి యేతదాగమనాను
రక్తుం గావింపుము. మీ యిందుఁ బ్రస్తుత విషయమున నాతోఁ
బ్రసంగించుపట్టున నీకు వజ్రనాభునియొద్దఁ గల చన వనన్యాదృశమని
వక్కాణించి యున్నవాఁడు. నీ మాటలయం దారక్షోనేతకుఁ బక్షపాతం
బధిక మగుటంజేసి తదాగమనమ్మునకుఁ దప్పక యంగీకరించును. పిమ్మట.

శా. భద్రాకారముతోడ వజ్రపురికిన్ బ్రద్యుమ్నుఁ డేతెంచుఁ ద
చ్ఛిద్రమ్ముల్ కనిపెట్టి రక్కసునొగిన్ ఛేదించు మీ సేనికిన్
భద్రమ్ముల్ సమకూర్చు వేగ చని నీ ప్రావీణ్యము న్నేరుపుం
దద్రక్షఃపతి కెక్కఁజేసి కృతకృత్యత్వంబు సంధింపుమా.

శుచి — (సంతోషముతో) దేవా ! యిఁకఁ దప్పక వజ్రనాభుండు మడిసెః
శక్తికొలఁదిని దేవరయాజ్ఞ నిర్వర్తించెదను.

[తెరలో]

సీ. అంబరమణిబింబ మభ్రవీథీమధ్య
భాగమ్మునందుఁ బ్రజ్వరిలఁ దొడఁగె
వలసి వ్యాపారస్థులగు జనులందంద
సదనాభిముఖు లౌచుఁ జనఁ దొడంగి
ఖగములు డిగ్గి పతగజాలములు చెట్ల
నీడల నల్ల నక్కాఁడ దొడఁగె
నాతపమ్మునకు ఛాయాపటలమ్ములు
జడిసి హ్రస్వమ్ములై ముడుఁగఁదొడఁగె

గీ. సరసుల జలమ్ము సలసల మరిగె దైవ
తాలయమ్ముల నర్చనాకాలఘంటి
కానినాదమ్ము లడరెఁ జక్రానుకృతుల
తోడ జంఘానిలములు వీథులఁ జరించె.

శుచి — (వినుట నటించి) దేవరకు మాధ్యాహ్నికసంధ్య విజయాధాయక మగుఁ
గాక. నా కానతిండు.

కృష్ణు — భవిష్యద్విషయమ్మున నప్రమత్తురాల వగుదువుగాక. (నిష్క్రమించును)

శుచి — (అంతఃపుర నిర్గమనము నటించి) ఇప్పటికి నావచ్చిన పనుల్లో నొకటి
నిర్వర్తించితిని. ఇట్లే రెండవ కార్యముగూడఁ జక్కఁబెట్టికొని భవిష్య
ద్విషయమ్మునకుఁ గడంగవలయు. (కొండొకపోయి) ఇదె నాసహచారిణి

మంజువాణి నాకై నిరీక్షించుచున్నది. (నిరూపించి) ఈమె ముఖ కాంతినిబట్టి కృతకృత్యత్వము ధ్వనిత మగుచున్నది.

(మంజువాణి ప్రవేశించును)

మంజు— సఖీ, శుచిముఖీ! నీ యాదేశము చక్కఁగా నిర్వర్తించితిని.. సాయం సంధ్యాసమయమునకు వాహ్యాళికై ప్రతిదినమును బ్రద్యుమ్నుఁ డీప్రాంత మండలి యల్ల యుపవనమ్మున కరుదెంచునఁట. కావున మన మంతదనుక నా యుద్యానవనమున నతని రాక ప్రతీక్షించవలయు.

శుచి — అట్లే చేయుదము. (ఉపవన ప్రవేశము నటించి) మంజువాణీ! నందన వనమ్మునఁ జరించెడి మనకుఁగూడ నీ యారామము వింత గొల్పుచున్నది సుమీ!

మంజు— నీ వనినట్లే. సఖీ! నందనవనమ్మునందు భూలోకోద్యానమ్ములకన్న నాధిక్యమ్మునకుఁ గతంబు కల్పవృక్షసంపత్తియే కదా!

శుచి— అవును. అంతకన్న నితర మేమి కావలెను?

మంజు— అగుచో, నా కల్పవృక్షము లిచ్చటను గలవుగదా!

శుచి— ఇచ్చట ననఁగా సత్యభామాగృహోద్యానమునం దనియేనా, నీ యాశయము?

మంజు— అట్లు కాదు. ఈ ద్వారకాపురీపరిసరోపాంతోపవనములం దెల్లెడల నని నా తాత్పర్యము.

శుచి— అగుచో నది యసంభావ్యము.

చ. తనదు సపత్ని రుక్మిణి నధఃకృతిసేయఁగ సత్యభామ కృ
ష్ణుని వెనకొల్పి కల్పక మనోకహరాజము భర్తతోడ నం
దనవని కేగి తెచ్చికొనె ద్వారకలోని తదన్యపుష్పకా
ననముల కీఁగ నాయమ మనంబు సహించునె, యీసు గర్విమ్మదే?

మంజు— (నిరూపించి) అగుచో నా దిక్కునందెల్లఁ గల్పవృక్షములే యున్నవి, కనుఁగొమ్ము.

శుచి— (పరిశీలించుట నటించి) అవి కల్పవృక్షములుకావు. కాని మఱియేవియో యపూర్వ రామణీయకనిధానమ్ము లగు వృక్షరాజములు. అడిగిన కోర్కులనెల్ల నిచ్చుటచే గల్పవృక్షమ్ముల కెక్కుడు ప్రతిష్ఠ కలదుగాని రామణీయకతకు వానికి మించిన వృక్షమ్ము లెన్నియో యీ భూలోకమ్మునఁ గలవుసుమీ.

మంజు— ఒక వృక్షములయందే కాదు. సర్వపదార్థములయందును నందంద స్వర్లోకవస్తువుల నతిక్రమించునవి భూలోకమ్మునం గలవనుటకు మనకుఁ బ్రభావతీరామణీయకమే ప్రథమసాక్షి.

శుచి— ప్రద్యుమ్నుని సౌందర్యము, రతీదేవి లావణ్యము, శ్రీకృష్ణదేవుని మహానుభావత్వము- ఇవి యన్నియును భూలోకము స్వర్గలోకమును ధిక్కరించుననుటకు సాక్షులే. ఇంతవఱ కెందులకు? వజ్రనాభు ప్రతాపము ముందు మన కేని పరాక్రమము పూరిపుడకయుం గాకపోవుటచేతనే భూలోకప్రభావమును దెలిసికొన వచ్చును.

మంజు— వజ్రనాభుని మాటట్టులుంచుము. రావణకుంభకర్ణహిరణ్యాక్ష హిరణ్యకశిప్వాదిరాక్షసులలో నొకని నేని మన కేఁ డుక్కడగింపఁ గలిగెనా? ఈ మహాశూరాగ్రేసరులకెల్ల భూలోకమే కదా జననస్థానము! మఱియు నీవీరాగ్రేసరుల నణఁపఁగల్గిన శ్రీరామాద్యవతారముల కీ భూలోకమే కదా పుట్టినిల్లు! ఎన్నివిధములఁ జూచినను స్వర్గము భూలోకమునకుఁ దీసిపోవు ననియే చెప్పవలెను.

శుచి— ఒకవిశేషము మాత్రము మనము యోజింపవలెను.

శా. భూమప్రౌఢవులైన రావణముఖుల్ భూమ్యుద్భవుల్ వారి యు
ద్దామస్ఫీతభుజాబలం బణఁచు నా ధన్యాత్ములున్ భూజనుల్
భూమిన్ స్వర్గముకన్న హెచ్చనవలెన్ బో! యన్న నే నొప్ప నీ
రామాద్యార్యులయందు దైవతకళల్ రంజిల్లి పెంపొందుటన్.

మంజు— నీయోజన కడుంగడు సమంజసమే. ఉక్తిప్రత్యుక్తులకేమి, అవిచ్ఛిన్నముగాఁ బ్రసంగము నడుచుచునే యుండును. రాముదు లెంత దైవతేజస్సంపన్నులైనను,

ఉ. చక్కని శీలముం గలిగి సజ్జనరక్షయు దుష్టశిక్షయు
న్నెక్కుని యాచరించుచు మనీషిహితమ్ముగ రాజ్యమేలుచో
నక్కట! రావణాదులకు నంతము రామముఖుల్ ఘటింతురే
మొక్కలులైన కేఁడులకు మూర్ఖత మాఱక మెన్నిభంగులన్.

శుచి— (ఆకసమువంకఁ జూచి) సఖీ! మనము ప్రస్తుతమును మఱచి యేదో మాటలాడికొనుచున్నారము.

చ. పడమటికొండ దాపునకు భానుఁడు చేరఁ గడంగుచుండె ముం
పడుగిడుచుండె నీడ తన ప్రాణవిభుం గలియంగ సంభ్రమం
బడరఁగ నేగు చాయ క్రియ నాతపపుంబెనుకాఁక తగ్గఁగాఁ
దొడఁగె నిఁకిప్పుడో, యిఁకనో తోఁటకుఁ గృష్ణునిపట్టి రాఁదగున్.

నాఁడు శ్రీకృష్ణభగవానునితోడంబలెఁ గుమార ప్రద్యుమ్నునితోఁ జనవు విస్తరించలేదు. "అయమయ" మితి ప్రత్యభిజ్ఞగా నన్నతఁ డెఱుంగునో, యెఱుఁగడో? యని కూడ సందియము. ఇట్టిచో మన మతనితో గోప్యాతిగోప్యమగు ప్రస్తుత కార్యనివేదన మెట్లు నిర్వర్తింపఁ గలుగుదుమో కదా.

మంజు.— ఏమి యిట్లనుచుంటివి?

తే. గీ. ఉత్తమకులస్థులగునట్టి యోగ్యు లెందుఁ
బిత్రుబహూకృతులందు నమ్రతము లగుదు
రెఱుఁగవె? జయంతుఁ డెటు మనయెడఁ జరించు
నటులె ప్రద్యుమ్నుఁ డిట సందియంబు వలదు.

ఇంతియకాని యుపేంద్రపుత్రునకు నింద్రబహూకృతులయెడల గౌరవం బప్రయత్నసాధ్యం బని నేనూహింతు.

శుచి.— బాగు, బాగు. నీయూహ మిక్కిలి చక్కఁగా నున్నయది. పినతండ్రి పెదతండ్రి కొమరులగు వీరలిరువురును సర్వథా మన కొకటే విధమున నభిగమ్యులగుటకు సందియ ముండఁ గూడదు.

మంజు.— ఇదిగాక, యింద్రపద్మినీనసక్తులమగు మనము సర్వథా యమరుల లోనివారము. నరులు మనయెడల గౌరవము చూపుట యొక యక్కజము కాదని నాతలంపు.

శుచి.— "కలివోసినను నుట్టినంకకే చూచె" నన్న సామెతగా నింకను నీవు మన యింద్రుని యింద్రత్వమ్మును, మన యమరుల యమరత్వమ్మును దలపెట్టి పొంగుచుంటివేమి? ఎవరేని ప్రస్తుతమ్మగు మనలోకదుస్థితి నెఱుఁగని రాజపుత్రులు మన యెడల నట్టిగౌరవము కల్గి యుండవ నుందురుగాక.

ఉ. మా నగుఁబాటుఁ బాపుమని మాటికి నింద్రుఁడు వచ్చి కృష్ణునిం
దానయి ప్రార్థనల్ సలుపుఁ దద్విధమెల్ల నెఱుంగునట్టి యీ
కీనిధి రుక్మిణీసుతుఁడు ధిక్కృతిచూపక యస్మదాదులం
బూనిక గౌరవించు నని బుద్ధి దలంచుట యెట్టిదో కదా!

ఇదియునుంగాక మన యింద్రు లెందరైనను నొక నందనందనునికి దీటగుదురా? దీనిం గుఱించి మన మిప్పుడే కొంత చర్చించుకొని యుంటిమి. మరలఁ బ్రసక్తిఁ దెచ్చితివి. కాన కొంత విస్తరింప నలసి వచ్చినది.

సీ. అఖిలాండకోటిబ్రహ్మాండనాయకుఁ డితం
డాతఁడో స్వర్గమాత్రాధినేత
సృష్టిస్థితిలయమ్ము లితని కార్యము లాత
నికి శక్తి యిందొక్కటికిని లేదు
యావదైశ్వర్యరూపుఁ డను నీతఁ డాతఁడో
యాగ్రైకదేశభాగాధికారి
అనవరతంబు పాయదు లక్ష్మి యితని నా
తని కట్టి యోగమ్ము తఱచు లేదు
తే. గీ. లోకశాసనుఁ డితండు పాకమాత్ర
శాసనుఁ డతండు వాక్యవిస్తరము దేల ?
మర్త్యతామర్త్యతలకేమి, మన విభునకుఁ
గృష్ణునకుఁ దారతమ్య మెంతేని గలదు.

సుంజు— అవును. నీవనినట్లే. ప్రత్యక్షమ్ముగా ననుభూతమ్ముగు నీయంశమునఁ గూడఁ బొరఁబడుట నా బుద్ధిమాంద్యమే. యమునయందుండు నీలామానుషవిగ్రహుండు, సాక్షాత్పరాత్పరుండు నని యెఱిఁగియు నప్పుడప్పుడు బ్రహ్మాదులే యజ్ఞానమున భ్రమసిపడుచుండఁగాఁ బక్కులము మన లెక్క యేమి!

సీ. పురిటింట నున్న యప్పుడ పూతనను గూల్చి
మేటివిఖ్యాతిచే మించినాఁడు
అతిబాల్యమైన ప్రాయమున మద్దులఁ గూల్చి
యంపరాని యశమ్ము నంపినాఁడు
అంత కింతైన ప్రాయమ్ములోనన దావ
దవము మ్రింగి ప్రశస్తిఁ దవిలినాఁడు
అంత కొక్కింత హెచ్చైన ప్రాయముననే
నగమెత్తి సత్కీర్తి నెగడినాఁడు
గీ. కాళియాహిమదం బడఁగంగఁ ద్రొక్కెఁ
గంసు హింసించెఁ దనవారి కష్ట ముడిపె
రుక్మిణిని పెండ్లియాడి నిర్బాధ మెఱసెఁ
గృష్ణుఁడు పురాణపురుషుఁడు విష్ణుమూర్తి.

శుచి— శ్రీకృష్ణుండు పరాత్పరుండను నంశమును దెల్పు విశేషమ్ము లెన్నియేనిఁ గలవు. వానింగుఱించి పునరుక్తిగాఁ బ్రసంగింపనేల? మన ప్రస్తుతకార్యము చూచుకొందము. కాల మతిక్రమించుచున్నది.

మంజు— (దూరముగాఁ జూపు నిగిడ్చి సంతసముతో)

మ. అదె యుచ్చైశ్శ్రవమో యనంగఁదగు నయ్యశ్వమ్ముపై నెక్కి యొ
ప్పిదపుం జక్కఁదనంపుఁబ్రోవనఁగ నీ వీథిన్ రతీశుండు స
మ్మదసంపాదకసర్వలక్షణలసన్మందానిలాందోళనా
భ్యుదయస్వాంతనికప్రసాదకలనాపూర్ణుండు రానయ్యెడిన్.

శుచి— సఖీ! మన మరుశెంచిన కార్యమ్మునకుం దగిన సమయము ప్రతీక్షించ
చుఁ గొంతతడ వీ సమీపస్థమ్మగు మాధవీకుంజమ్మున డాఁగుట యు-
క్తము. ఏమందువా? ఒకవేళ నిక్కుమారుం డీనాఁడు కార్యాంతరము
రసాంలస్వ్యాకులుండై యుండునెడల నివేదించినను మన ప్రయోజనవ
నిష్ఫలమగును గదా!

మంజు— నీ వూహించినది చక్కఁగానే యున్నది. (డాఁగుదురు)

(అంతఁ బూర్వోక్తరీతిగాఁ బ్రద్యుమ్న ప్రవేశము)

ప్రద్యు— (సోత్కంఠముగాఁ దనలో)

ఉ. ఆ సొబ, గా మనోహరత, యా యనవద్యత, యా సమస్తసు
శ్రీసమవేతతాగరిమ, చెల్వలయందు మఱెక్కడం గనం
గా సమకూర, దారచన కంజభవుం డెటు లాచరించెనో!
దోసము లేసమే నచటఁ దోఁచ దటుల్ ఘటియింప శక్యమే?

(స్మృతి నభినయించి) ఔను. మఱచితిని. "ఈపెను దాను స్వ
ముగా సృష్టించితి" నని కదా యంటిక వచించియున్నది. అట్లైకానిచ
బరమాచ్ఛాందసుఁడు కంజభవుఁ డేడ? ఆ యాకృతివిశేష మెక్కడ
నిశ్చయముగా నంటికచేతనే యక్కన్నియ నిర్మింపఁబడినది. ః
యిటు లుండఁగాక. ఔరా, ఆశ్చర్యము! అయ్యది చిత్తరువే యయ్యు
సజీవము భంగిఁ బొడకట్టుచున్నదె!

ఉ. చూచినయట్లు బల్కుబడి చొప్పడినట్లు దరస్మితప్రభల్
దోఁచినయట్లు నా మదికిఁ దొయ్యలిపట్టున సారసాక్షుకన్
గోచరమయ్యెడిన్, గుసుమకోమలిచిత్రపటంబె యింత "దో
బూచియు దొంగబూచి" యఁట! పొత్తి మఱెంతభ్రమంబు గొల్పు

(ఆశ్చర్యముతో) ఆహా! పరమేశ్వరికి నాయం దెంత యనుగ్ర
మును లేనిచో,

మ. కలయంబుం బొడకట్టి "యేను ద్రిజగత్కల్యాణినో యన్న! త్వ
త్కులజుల్ గొల్తురు నన్ను వేలుపుగ నాకున్ మేనయల్లుండ వీ
వలఘుప్రాభవ! నీకుఁ గన్యనిడుటల్ న్యాయంబగుం జూడు మీ
లలనన్, నచ్చినచో గ్రహింపు" మని బాలాచిత్రముఁ జూపునే!

ఔను. ఈ యనుగ్రహ మా యంబికకు నేఁటిదిమాత్రమే కాదు.

సీ. అస్మజ్జనకుని దివ్యావతారమునకుఁ
దోడునీడై యుండి త్రోవ చూపె
నా తల్లి పెండిలినాఁ డీపె చేసిన
సాహాయ్య మది యెన్న శక్య మగునె
పరిఁజొచ్చి రాకున్నఁ బతి నిమ్మహామాత
కృపయే కదా కీడు గడపి ప్రోచెఁ
బంశిగ్రమాటలు లుంచుదము నా పునర్జన్మ
మున కీపెయే కదా ముఖ్యహేతు
గీ. వోకఁ డనఁగ నేల? యిమ్మహాయోగమాయ
లేని కార్య మొక్కింతయు లేదు జగతి
సకల మీపె వశమ్మన జరుగు నీపె
మాత్రము స్వతంత్రతామహిమమున నొలయు.

(యోజించి) జగదంబికకు మనయందుఁగల యనుగ్రహము వర్ణనీయ
మనుట యటులుండుఁ గాక. బాగుగఁ బరిశీలించినచో నిప్పట్టి నేనో
యొక దేవరహస్యము గూడ నుండితీరవలయును. అస్లేకాని,

శా. నా కాంతామణికన్న సుందరులు భూనాకాదిలోకమ్ములం
దేకన్యాతిలకమ్ములందుఁ గన రానేరారటంచుం జగం
జేకీభావమునన్ వచించెడిఁ గదా! యిట్లుండ, నేతాదృశ
స్త్రీకాంతున్ భ్రమగొల్పు కాంతనొకతెన్ సృష్టింపఁగా నేటికిన్?

ఇయ్యెడ సంశిక కల్పించిన "మేనయల్లుండవు" లోనగు దూరపు
బాంధవ్యమాత్రమున సంశయనివృత్తి యగుట లేదు. ఇదియే నిక్కమగు
నేని యీబాంధవ్య మింతకు మున్నేమైనది? ఈ యంశము ఫలమువలన
నిర్ణయింపఁబడినదియే కాని యింత నంతఁ దేలునది కాదు. (స్మృతినభిన
యించి) ఏమీ, నా నర్మసఖుఁడు గౌతముఁ డింకను రాకుండెనే! అతఁ
డును, నా చిత్రపటమును దక్క నా కియ్యెడఁ గాలయాపనోపాయమ్ము
గనుపట్టదు. (అతనికై ప్రతీక్షించుచుండును)

శుచి— (మెల్లగా) సఖీ! కనుపెట్టితివా? ఈ మనోహరాకారుని యందు దేదో గొప్ప మార్పు పొడకట్టుచున్నయది. ఆకారగోపనమున నిపుణుఁడయ్యు నీతఁడు ప్రకృతమున నన్యథాగానే కనుపట్టుట కేదో పెద్ద వికృతికారణ ముండితీరవలయునుజుమీ!

మంజు— అవును. నాకును నట్లే తోఁచుచున్నది.

మ. మనమం దేదియొ దొడ్డకోర్కెకొఱకై మల్లాడుభావమ్ము తోఁ
చిన దీకృష్ణునిపట్టిమోమున జగచ్ఛ్రీయమ్ము లంగూర్చు ద
ట్టునపత్యమ్మునకుం లభింపని దొకం డుం గల్గునే? యట్టిచే
నిని వేఱొక్కటఁ బూర్ణకాముఁడగువానిం జూడ వాటిల్లునే.

శుచి— అది యేటియూహ? తండ్రికిఁ దెలియకుండ నెఱవేర్చుకోఁదగిన కోర్కె లుండఁగూడదా?

మంజు— (ఎకసక్కెముగా) మహాకవితాధురంధరురాలవు. నీ యూహయే నిక్కమగుఁగాక. అగుచో,

మ. రతికిన్ భర్త యితండు ముజ్జగములన్ రమ్యత్వమందున్ బ్రభా
వతియుం దక్క మఱొక్కలేమ రతిసాదృశ్యమ్మునన్ మీఱదీ
యతివం గృష్ణునిపట్టిచూచుటయొ లేదా వింటయో యిందు సం
గతముం గావలె నిట్టి దేజడుఁడు సంకల్పించి జీవించెడిన్?

శుచి— తనకొమిరె స్వప్నమునఁ గూడ నేరికిని నగుపట్టకుండ వజ్రనాభుని శాసనము ప్రతిబంధింపఁ గలుగునా యేమి?

మంజు— మహాకవయిత్రీ. నీకు బోధించుపాటిదానను గాను గాని, యననుభూతవస్తుసందర్శనముపట్ల స్వప్నములు ప్రయోజనకారులు కావు గదా?

శుచి— నీమాట శాస్త్రజ్ఞసమయానుసారి కావచ్చును గాని, యీ శాస్త్రజ్ఞసమయమునే పట్టినచో మన ప్రభావతికిఁ బ్రద్యుమ్నసందర్శనమాత్ర మెట్లు సంఘటించెడిని. ఈ స్వప్నమునకుఁ బూర్వానుభూతి నెట్లు కల్పించెదవు?

మంజు— నీవిచ్చిన యాపత్తి దుర్వారమే కాని యట శ్రీమత్పరదేవతానుగ్రహమఘటితఘటనాసమర్థకత నందవచ్చును గదా?

శుచి— అగుచో నాపరదేవత యనుగ్రహమునే యియ్యెడఁ గూడ మన మనుసంధించుకోఁ గూడదా?

మంజు— "తినఁబోవుచు రుచు లెందులకు ?" (దృష్టి ప్రసరింపఁజేసి) ప్రద్యుమ్నుని చెలికాఁడు కాఁబోలును వచ్చుచున్నాఁడు. వీరిరువురసంభాషణలో మనకుఁ బ్రస్తుతవివాద్యాంశము తేలకపోదు.

[గౌతముఁడు ప్రవేశించును.]

గౌత— (విసువుతో) ఇదిగోనయ్యా ! నీచిత్రపటము. నీవిద్దానిని ముసలాగ్రబుద్ధినగు నాచాకచక్యము సర్వము నెఱిఁగియు నాచేతికి దాఁపనిచ్చితివి. దాఁచినచోటు వెదకుటకు నాకింతసేపు పట్టినది.

ప్రద్యు— మిత్రమా ! ఇయ్యది సూక్ష్మవస్తువుగాదే, దీనిని వెదకవలసి యేల వచ్చెను ?

గౌత— నీకీవిరహతాపములో మతియేపోయినట్టులున్నది. దాఁచినచోటు నే మఱచితినని నేను జెప్పచుండఁగా, వస్తునిష్ఠమగు స్థౌల్యసౌక్ష్మ్యవిచారమున కవకాశ మెక్కడనున్నది ? అదియునుంగాక, చిత్రపటము సూక్ష్మవస్తువుకాకపోవచ్చును గాని, నాబుద్ధి సూక్ష్మాతి సూక్ష్మవస్తువుగదా, యీసూక్ష్మవస్తువున కీస్థూలపదార్థము గోచరింపనిచోఁ దప్పేమి ? ఇది యిటులుండుఁగాక. చెలికాఁడా ! ఈచిత్రపట మెటులభించె ? ఇందలి స్త్రీ యెవ్వతె ? ఈ పటము లిఖించిన శిల్పియెవ్వరు ? నాకుం జెప్పనగు నేని జెప్పుము.

ప్రద్యు— (చిఱునవ్వుతో) నీకుం జెప్పపట్టున నాకించుకయు సందియము లేదు గాని నా చెప్పువిషయమును నీ వెంతవఱకు విశ్వసించెదవో యని కొంకుచున్నాఁడను.

గౌత— (వికృతముగా నవ్వి) సఖా! నీకే నమ్మికలేనివిషయమున నాకెట్లు విశ్వాసము గలిగెడిని.

ప్రద్యు— ప్రత్యక్షప్రమాణముగ నీ చిత్రపటము కన్పట్టుటచేఁ గాని ప్రస్తుత విషయమున నాకును నమ్మిక లేకపోవలసినదియే.

గౌత— వృథా కాలయాపన మెందులకు ? కథాసందర్భమును వచించితివేని యందలి సత్యాసత్యములను నేనే నిర్ణయించికొందును.

ప్రద్యు— చెలికాఁడా ! పరమేశ్వరియని చెప్పఁగా వినియుంటివికదా ?

గౌత— వినకేమి ? మీతండ్రి శ్రీకృష్ణభగవానుఁడు పసివాఁడుగానున్నప్పుడు పురిటింటికిఁ గంసునిపంపున వచ్చి పాలిచ్చి తుట్టతుదకుఁ జచ్చిన పెనురక్కసినే యెఱుఁగనా ?

ప్రద్యు— (నవ్వి) ఆపె దుష్టబుద్ధియగు పూతనగదా ?

గాత— సుబుద్ధి యను నీపె యెవ్వరు ?

ప్రద్యు— సాక్షాత్పరదేవత.

గాత— ఆమాటకు నాకర్థమే తెలిసినదిగాదు.

ప్రద్యు— విస్తరించి వచించెద నాలకింపుము.

సీ. జగములు సృష్టించి సంరక్షణ మొనర్చి
విలయ మొందించు నే విశ్వజనని
మూఁడుమూర్తులకును మూలకందంబయి
సకలమ్ము నడపు నే సర్వసేవ్య
అమృతసముద్రమధ్యగతమణీద్వీప
మందుఁ జెల్వారు నే సుందరాంగి
హృల్లేఖలోనా ననేక శక్తులతోడ
నిండుకొల్వుండు నే నిరుపమాన

గీ. యాపెయే పరదేవత యాపె యాజ్ఞ
కతన సకలమ్ము జరుగు నొకండుగాని
తద్వశుఁడు గాక తీరదు తన్మహస్సు
సకలము నతిక్రమించి స్వేచ్ఛను రహించు.

గాత— ఓహో ! నీ మూఁడవహస్తమునకుఁ బరిమితి లేకున్నదే. ఈ దేవతను జెప్పుట కింతసోదె పెంచితివేమి ? "మనగ్రామదేవత దుర్గ" యని చెప్పిన మాత్రన నేను దెలిసికోఁగలను గదా ! మనమర్గ స్వప్నమునఁ బొడకట్టి నీ కీ చిత్రపటము నిచ్చినట్లు విస్పష్టమైనది. నాకును ననేక పర్యాయములు స్వప్నములో రాజ్యాధిపత్యము లభించినట్లు, పక్వాన్నములతోఁ గడుపునిండ భుజించినట్లు, మఱియు నేమేమో మహాయోగములు చేకూరినట్లగపట్టుట కలదు. కాని కన్నువిచ్చి చూచునంతలో యథాపూర్వపుఁ గుటీరమే, యథాపూర్వపు మంచమే, ప్రత్యక్షమగుటతప్ప వేఱొండు గానరాదయ్యె. "అద్దములోనిముల్లె, కలలోనివార్త" లోనగు లోకోక్తులుకూడ నా యనుభవము నే బలపఱచుచున్నవి. అయినను మాకును నీకును బోలికకాదుగదా ! సాక్షాన్మహాలక్ష్మి పుత్రుఁడవు. నీవు పట్టిన దెల్ల బంగారమగుటకు సందియముండదు. అందుచే నీకు స్వప్నదృష్ట పదార్థములుగూడ నుపలబ్ధములగుచుండంబోలు. లేదా, యే యైంద్రజాలికుఁడేని వంచించి గ్రామదేవతారూపముం గనఁజేసి యీపటము నంటఁగట్టి సుఖముగానున్నవాని కీపరితాపము తెచ్చిపెట్టియేని యుండవలెను. కానిమ్ము, ఎట్లయిననేమి, నీకీ చిత్రపటము లభించినమాటలు మాత్రము సత్యము. ఇఁక భవితవ్య మేమి ?

ప్రద్యు—భవితవ్యమునకేమి, ముందు పరమేశ్వరివచించిన వాక్యములువినుము.

గౌత— వచింపుము.

ప్రద్యు— ఈ విషయము పరమరహస్యముగా నుంచఁదగినది. నీనోట నువ్వుగింజ నానదు. అంతిపురమున కెక్కడనిచ్చెదవేమో?

గౌత— నా తెల్విలోపముచే నీయంశ మంతిపురమున కెక్కనక్కఱలేదు. నీముఖకళవలననే యట నీ రహస్యము బయలుపడవచ్చును. లేదా, యే నిదురవేళనో యున్నదున్నట్లు పలవించుటవలననేని బయలుపడఁగలదు. అప్పుడు గూడ నీవు నాయందే యపరాధమును మోపవుగదా?

ప్రద్యు— (అనాకర్ణితముగా) గోప్యాతిగోప్యమైనను ప్రాణమిత్రుఁడ వగుట నా రహస్యమును నీకర్ణమున కతిథిం గావించుచున్నాఁడను.

గౌత— అట్లయినచో నీయెడమచెవిలోఁ జెప్పుము.

ప్రద్యు— ఏమటులంటివి?

గౌత— బ్రహ్మోపదేశపావనమ్మగు దక్షిణకర్ణమ్మునన్ నీశృంగార వార్తావర్ణమ్ములను ధరింపఁజాలను. అప్పుడు నీరహస్యము బయలు కావచ్చును.

ప్రద్యు— నీతో నాకు వాదెందులకు? ఎట్లైనని నీవు గోప్యముగాఁ గాపాడుటయే నాకుఁ గావలసినది. (ఎడమ చెవిలో నేమో చెప్పును.)

గౌత— అంబికకు నీవేవో దూరపు బాదరాయణసంబంధముచే మేనయల్లుఁడ వను హేతువునఁ గన్యాదాన మొనర్పవలసివచ్చినట్లును, నక్కతన లోకోత్తరతరుణీమనోహరుండవగు నీకొఱకే ప్రతిమాగతమగు కన్యారత్నమును సృష్టించినట్లును విస్పష్టముగాఁ దెలియుచున్నది. (పెదవి విఱచి) ఆపె యెంత మహానుభావురాలైనను నిప్పట్ల నీయెడలఁ దలపెట్టిన కార్యము చాల కష్టవిగర్హ్యముగాఁ దోఁచుచున్నయది.

ప్రద్యు— మిత్రమా! ఏమట్లంటివి?

గౌత— నేనేకాదు. పరికృత మంబికపూనిన యిక్కార్యము నేప్రాజ్ఞులును సమ్మతింపరు. భార్యాభర్తలను విడఁదీయఁబూనుటకన్న దుష్టకార్య మేముండును? వినలేదా, నీవీ పద్యమును?

శా. "తల్లింబిడ్డలఁ బాయఁ జేయుటయు నిద్రాభంగముల్ భర్తతో
నిల్లాలిన్ విడఁదీయఁబూనుటయు దుష్కృత్యప్రవృత్తిం గథా
సల్లాపమ్ముల కంతరాయకృతులన్ సంధించుటల్ తుల్యమై
చెల్లున్ దేవర! బ్రహ్మహత్య కివి నా చేసేఁతఁ జేయింతువే!"

ప్రద్యు— వేఱొక తలోదరితో సంపర్క మేర్పడినంతమాత్రమున భార్యకును భర్తకును నెడఁబాటు వాటిల్లుననుకొనుట శృంగారరసవేత్తలు సమ్మతించునది కాదు. అట్లేని దక్షిణనాయకుఁ డీలోకమున నుండకపోవలసి వచ్చును. ఇదిగాక, నీవు శృంగారమునందు ధర్మశాస్త్రప్రసంగము నిమిడ్చి నీ బుద్ధిమాంద్యమును వెలిఁబుచ్చుచున్నాఁడవు.

గౌత— (కోపముతో) అనేకసహస్రవనితాకాముకుని కుమారరత్నమునకు నా చెప్పు ధర్మవాక్యములు బుద్ధిమాంద్యప్రయుక్తములగుటలో నాశ్చర్య మేమి? పోనిమ్ము, నాకెందులకు? నేను నీకార్యమునఁ జేయవలసిన సాహాయ్య మేమో వచింపుము. శక్తివంచనలేక పాటుపడి నీ మెప్పునకుఁ బాత్రుఁడనుగాఁ బ్రయత్నించెదను.

ప్రద్యు— ఇంతమాత్రమునకే యింత కోపమేల? మనస్సు కుదురుపఱచికొని యంబిక యుద్దేశ మిప్పట్టున నెట్టిదియై యుండునో విచారించి నిర్ణయింపుము.

గౌత— (కనులుమూసికొని ధ్యానము నటించి)ఇదిగో, గోచరించినది. నీభార్య సౌందర్యాదిలక్షణములలో స్త్రీజాతికెల్ల నుపమాస్థానమేయైనను, నీకన్న వయస్సునఁ జాల ముదురు. వయోధికతరుణీసమాగమమువలనఁ గల్గు నష్టములకుఁ బరిమితిలేదని శృంగారరసవేత్తలే కాక భిషగ్వరులు కూడ వేనోళ్ళ ఘోషించుచున్నారు. కాన నీభార్యకన్న మిన్నయు నీకన్న వయసునఁ జిన్నయు నగు నీకన్నెమిన్నను నీయందలి యనుగ్రహముచే జగదంబిక సృష్టించి యుండునని నేనూహించుచున్నాను.

ప్రద్యు— నీయుత్ప్రేక్షాపాండిత్యమున కేమిగాని, యీతలోదరి తనుసౌష్టవముం దిలకింపుము.

గౌత— రతిమనోహరు నువ్విళ్ళూరఁ జేయుటచేతనే యీ కన్నెమిన్న సౌందర్యమునకుఁ బ్రతిష్ఠాపత్రము లభించినది. పరికించినచో నెందేని గొన్ని లోపము లుండకపోవు.

ప్రద్యు— అంబిక స్వయముగా సృజించిన యీ యన్నుమిన్న సొబగునందుఁ గూడ లోపముల నాపాదింపఁగలవాఁ డుండునా?

గీ. సుకవులగువారు భావనాస్ఫూర్తి కలిమి
నెట్టి మూర్తిని గల్పించి యెందుఁ గబ్బ
ములను వర్ణింతురో, యట్టి మూర్తికన్న
మిన్న యీ కన్నె యిందు లోటెన్నఁ దరమె ?

గాత — కవుల వర్ణనములును కాముకుల మనోదౌర్బల్యములును నే నెఱుఁగనివి కావు. నీవు కడుంగడు వలచి కులుకుచున్న యిక్కన్నెయెడల నేను లోపములు చూపుట పాడిగాదని కాని, లోపములు లేకపోలేదు.

ప్రద్యు — ఏదీ చూతము, నీ వొక్క లోపమును బరిగణింపుము.

గాత — అట్లేని యాపటము నిటు తెమ్ము. (పటము పుచ్చుకొని తదేకదృష్టిగాఁ జూచుచుండును)

శుచి — (మెల్లఁగా) చెలీ! ఇక్కడికిఁ దేలినదా? ఈ ప్రసంగమంతయును మన ప్రభావతికి సంబంధించినదే. ప్రభావతికిఁ బ్రద్యుమ్నుని స్వప్నమునఁ జూపి చిత్రపట మిచ్చి యరిగినట్లే ప్రద్యుమ్నునకును బ్రభావతీ చిత్రపటము నొసంగి యంబిక యంతర్ధానమునొందినట్లు స్ఫుటమగుచున్నది.

మంజు — విషయమంతయు నీ వూహించినటులే యున్నది, కాని వీరి ప్రసంగములో నింతవఱక మన రాకన్నియ నామాక్షరములు మాత్రము వినఁబడ లేదు సుమా!

శుచి — నామాక్షరములు వేఱుగ వినఁబడవలయునా? రతిమనోహరునిఁ గూడ నిటు లుద్విగ్నుని గావింపఁగల తనుమధ్య మనప్రభావతిగాక వేఱెవ్వరగును?

మంజు — అవును. నీ వనినట్లె. (వినుట నటించి) మరల వా రేదో ప్రసంగించుకొనుచున్నారు. విందము.

గాత — ఇహిహిహిహి చెలికాఁడా! ఈపె యేమో సర్వానవద్యాంగి యని నీవు కడుంగడు మురియుచుంటివి. నా కిక్కన్నియ రామణీయకమునందు దోసఁగులు కుప్పతిప్పలుగాఁ బొడకట్టుచున్నయవి.

ప్రద్యు — ఏదీ, చూత మొక్క దొసంగు నేని నిరూపింపుము?

గాత — అట్లేని యవధరింపుము. ఈలతాంగి నెమ్మోము మూఁడుముహూర్తములఁ జందురుని బుణికిపుచ్చుకొనుటకు నీ వొప్పికొందువా?

ప్రద్యు — ఆ! నిస్సందేహముగా నొప్పికొందును. అగుచో నిదియే యొక దొసఁగంమవా యేమి?

గాత — తొందరపడకుము. "కశ్చిత్కాంతా" యనుటతోడనే పూర్వపక్షమున కారంభించుటా! కొంచె మోపిక పెట్టుము. అంతవఱ కొప్పికొంటివికదా!

ప్రద్యు — ఒప్పికొంటినని మున్నె తెల్పితినిగా.

గాత — ఆ! అట్లైని తోవకే వచ్చితివి. మరల నిటు చూడుము. ఈబిడ

కనుఁగవ పద్మముల యందమును జూఱఁగొనుటకుఁ గూడ నీ కొప్పుదల యేనా ?

ప్రద్యు— ఆ ! ఒప్పుదలయే. వక్తవ్యమును వచింపుము.

శౌత— మఱుమాటికి నొప్పుదలయే కదా ?

ప్రద్యు— మఱుమాటికే కాదు. ఎన్నిమాటలకేని యొప్పుదలయే.

శౌత— అగునా, వినుము. ఈమె బ్రహ్మసృష్టి కాదనియు, జగదంబికా సృష్టియనియు, సక్కతిన నిరవద్యాంగి యనియుఁ గడుంగడు నుబ్బి తబ్బిబ్బగుచుంటివి కదా ! చంద్రుఁడు ప్రకాశించునపుడు పద్మములు ప్రకాశింపవు. పద్మములు ప్రకాశించునపుడు చంద్రుఁడు ప్రకాశింపఁడు. ఈ యంశము సర్వజనులకు విదితమే. నీ విందుల కేమి సమాధానము చెప్పి యీమె సౌందర్యమును సమర్థించెదవు ?

ప్రద్యు— (చిఱునవ్వు నవ్వి) ఇదియా, నీ యోజన ! శెబాసు. "ఘృతమునకుఁ బాత్ర మాధారమా, పాత్రమునకు ఘృత మాధారమా ?" యను సామెతను జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుచున్నది. సాక్షాచ్చంద్రపద్మములకుఁ గల విరోధ ముపమేయములపట్లఁ గూడ వినియోగించుట లోకానుభవ విరుద్ధము కదా ! ఇది యటులుంచుము. ఎచ్చోటనో నొక తేజస్విం గుఱించి ప్రస్తావించుచుఁ గవి యగ్నితోఁ బోల్చె ననుకొందము. ఇఁక నా తేజస్వి నివసించు గృహ మెట్లు పరశురామప్రీతికిఁ దావలముగాక నిల్చెనని కూడఁ బ్రశ్నింపవలసినవాఁడవే యగుదువా ?

శౌత— నా కీమతము తెలియకపోలేదు. మొగము చంద్రునివంటిదిగా వర్ణించిన శిల్పి కనుఁగవను గలువల వలె నిర్మించుట సమంజసము. అట్లని యౌచిత్యవిదులు మెత్తురు. లేదా పెదవి విఱుపక మానరు.

ప్రద్యు— కానిమ్ము. ఇంక నేవేని దోసఁగు నిరూపింపఁగలవా ?

శౌత— చూపకేమి ? కాని, నీవు "తా వలచినది రంభ"గా వాదించునపుడు నే నేమి చూపినను నీ మనస్సున కెక్కదు. కానిమ్ము. ఇక్కన్నియ కొక యవయవము పూర్తిగా లోపించినటులున్నది పరిశీలింపుము.

ప్రద్యు— (ప్రతికృతిని విలోకించి)

గీ. ఏ యవయవమ్మునం దెంత యెంత పుష్టి
యెంత సౌందర్యమున్నచో నెలమి భాన
విదుల కబ్బునో యట్టు లీ వెలఁది యొడలి
పస పసందుగ నొప్పి నా కెసక మెసఁగె.

అట్లౌటచే నీ మాటలు నా కర్థశూన్యమ్ములుగఁ బొడకట్టుచున్నయవి.

శాత— కాముకులకు నాబోటివాని మాటలయందే కాదు, వ్యతిరేకముగ నున్నచో మఱెవ్వరిమాటలయందును నర్థము పొడకట్టదు. ఇది సర్వజనవిదితము.

ప్రద్యు— (చిఱునవ్వుతో) చెలికాఁడా! తనుమధ్యగా నుండుటగూడ నీ మతమునం గొండొకదోసఁగే యగునోటు?

శాత— (తొందరగా) దోసఁగా! మఱియుం దోసఁగా! ఏమందువా? ఈ కన్నియ సర్వలక్షణలక్షిత యగుకతన మహాదృష్టశాలినియే యనుకొందము. మునుముందు నీవు భార్యయనుటయే నిక్కముగ నేని నీప్రియురాలు రతీదేవికింబలెఁ గర్మవశమున నే రాక్షసరాజు మహానసమందేని యూడిగ మొనర్పవలసివచ్చినచో నీతనుమధ్యాత్వ మప్పట్ల నెంత యపకారక మగునో విచారింపుము. నన్నడిగితివా, యతివలకు సర్వథా నడుముపుష్టి ముఖ్యముగా నుండవలసిన దనియే చెప్పుదును. ఇట్లుండుట యంతఃపురచారిణీత్వమునకును నంత బాధకము కాదు. పక్షాంతరమునందో మహోపకారకమే. ఎంత యంతఃపురచారిణి యయ్యును దన యూర్ధ్వకాయము నేని తా నశ్రమమ్ముగ వహింపఁజగిన నడుముబలిమి కలిగియుండుట యొప్పకుండెడినా? ఏమి మాటాడవు?

ప్రద్యు— నీయొనర్చు నిరుత్తరపూర్వపక్షముపై నెవ్వరికిని నుత్తరము స్ఫురింపదుగదా? సఖా! తుట్టతుదకు నీ వాక్యసార మిట్లు పరిణమించినది. ఈ కన్నియ చంద్రముఖి, పద్మనయన, తనుమధ్య, స్థాలీపులాక న్యాయముగా నీయొనర్చిన విచారణంబట్టి చూచిన నీపె సౌందర్యము కడు మనోహరమని నీవును నొప్పికొనినట్లైనదె.

శాత— ఇహిహిహిహీ! నీమాట నేల త్రోసివేయవలయును? నా పూర్వపక్షములు నిరుత్తరములే యైనను, నీ యభిప్రాయము ననుసరించి యీ యతివ సౌందర్య మనవద్యమే యని యేనును నంగీకరించితి ననుకొనుము. ఈపె పేరేమో తెలిసికొంటివా?

ప్రద్యు— పేరుకూడ నీచిత్రపటమునందే లిఖింపఁబడియున్నది. తిలకింపుము.

శాత— (చదివి) ప్రభావతి యను పేరీమెకుఁ దనుకాంతింబట్టియే పెట్టియుందురు. కాని వజ్రాదికమునకుఁబలె నీపె కాంతికిఁగూడఁ జిత్రపట ముద్బోధకమగుటలే దనుటలో నాక్షేపణ యుండఁగూడదుకదా? అట్లగుటచే నీయంశము ప్రత్యక్షప్రమాణనిశ్చేయమై యున్నది. అంగీకరింతువా?

ప్రద్యు— (చిఱునవ్వుతో మిన్నకుండును.)

శుచి— సఖీ! ప్రస్తుతప్రసంగము మనకు సంబంధించినదే కావున మన మేతెంచినకార్యము సఫలమయినట్లే.

మంజు— అవును. కుమారవరునికి కరిగి నవయోచితముగ మన యరుదెంచిన సందర్భము నివేదించుటయే యిఁకఁ గర్తవ్యము.

శుచి— అట్లె కావింతము రమ్ము. (ఎదుటి కరుగుదురు.)

ప్రద్యు— (చూచి ఆశ్చర్యముతో) చెలికాఁడా! ఆ యంచల రామణీయకము విలోకించితివా?

గౌత— ఆ! చూచితిని. ఇయ్యవి మన క్రీడాసరోవరపు రాయంచలవలె గాక వేఱొక తెఱఁగునఁ గనుపట్టుచున్నయవి. ఇదియునుం గాక నిర్భయమ్ముగా మన నికటమ్మునకే వచ్చెడి ప్రౌఢతనము మిగుల నాశ్చర్యజనకము.

ప్రద్యు— అవును. మన యంచలకును వీనికిని జాలభేదము కలదు. మఱియ నీ రెంటిలో నొకదానినిఁ గొలఁదికాలముక్రిందటఁ జూచినట్లు జ్ఞప్తి కగులుచున్నయది.

శుచి— (సమీపించి)

సీ. శుభమస్తు నీకు నిస్తులవయఃపరిపాక
సౌందర్యవిజితనిర్జరకుమార!
కళ్యాణమస్తు శ్రీకమనీయతరభోగ
భాగ్యపరిపూర్తిసంపన్న! నీకు
సుఖమస్తు నీకుఁ బ్రసూనాస్త్రచాప
రావతార! మహానుభావ! దేవ!
ఆరోగ్యమస్తు సర్వాతిశాయి పరాక్రమక్రమాటోపనిర్వక్ర! నీకు

గీ. నీకు విజయంబు నీకు నిర్మలకీర్తి
నీ కఖిలలోకసమ్మాననీయగరిమ
యదియిది యనంగనేల? నీ యంటినట్టి
కెల్ల బంగారమగుఁగాక కృష్ణసూతి!

ప్రద్యు— (సంతోషముతో) సుకవిశిరోమణీ! భవదాశీర్వచనము శిరసావహించుచున్నాఁడను.

గౌత—(అపవారించినవ్వుచు) సఖా! వింటివికదా, యాశీర్వచనము. సర్వథా నీరొాట్టె సేతఁబడినట్లు దీనియర్థము స్ఫురించుచున్నది. "సత్కవి వాక్యము రిత్తవోవునే?" పక్షులలో నచ్చటచ్చట మాటలాడునవి కలవు గాని యర్థయుక్తముగ మాటలాడునవిలేవు. కావుననే "శుకానువాద" మని యర్థగ్రహణశక్తి లేని మాటలయెడ వాడఁబడుచున్నది. అందులో నీమాటలు కేవలము మాటలనుకోవలనుపడదు. ఛందోబద్ధములు గదా! ఇట్టి శక్తి మహాద్భుతము.

ప్రద్యు—సందియ మేమి? నీ వనినట్లే. మఱచితివేమో కాని యీాయంచ శతపధానవిధానచాతురీధురీణము సుమా!

గౌత—(స్మృతి నభినయించి) అవును. నాఁడు మీాతాతగారి జన్మంపు టుత్సవమునందు నవధానమొనర్చిన యంచల జంటలోని శుచిముఖియా, యీాయంచ?

ప్రద్యు—అవును.

గౌత—(శుచిముఖిదిక్కు) కవయిత్రీ! నీకుఁ గుశలమా? ఈ రెండవ రాయంచ నాఁటి నీతోడిరాయంచయే యగునా?

శుచి—కాదు. ఆపె యశఃకాయము మాత్రమే ప్రస్తుత మీాలోకమున నిల్చి యున్నది.

గౌత—(చెవులు మూసికొని) శివశివా! యెంత దుఃఖకరమగు వార్త వినవలసి వచ్చినది.

గీ. శతవధానంపు శకటమ్ము నతిరయమున
మీార లిరువురు నడుపు నా ధోరణి విని
యిచటి సత్కవితల్లజు లెల్ల దలలుఁ
పంచిరి నమస్కరించి నుతించి రెలమి.

అక్కవులు నేఁడు నిన్నొంటరిగాఁ జూచి మిగుల విచారింతురు.

ప్రద్యు—సంశయ మేమి?

గీ. ఒండొరుల యాత్మలం గల యూహ లొండొ
రులు శ్రమమ్ములేనాగనె తెలిసికొనుచుఁ
బద్యసంపూర్తి యొనరించు భాగ్య మరసి
యిపుడు నినుమాత్రమే చూచు టెంత చింత!

శుచి—(సవిచారముగా మిన్నకుండును)

ప్రద్యు—సర్వజ్ఞవగు నీ కారులు బోధింపవలసిన యంశములు లేవు. "అపరి
హార్యేఽర్థే న త్వం శోచితు మర్హసి"
ఆ. వె. నాన్నగారి దర్శనం బొనరించితే?
వారు నీవటన్నఁ బ్రాణ మిత్తు
రేమికర్జమునకు నీ విట కరుదెంచి
తదియు సఫలమైనదని తలంతు.

శుచి— కుమారా!

శా. శౌరిన్ గాంచితి భక్తిమీఱఁగ నమస్కారమ్ము గావించితిన్
నా రాకన్ హరి పృచ్ఛచేసె జగదానందప్రదంబైన మ
ద్వ్రాగంధమ్ము వచించితిన్, విని సమాధానమ్ము వాక్రిచ్చె, నిన్
జేరన్ వచ్చితిఁ గార్య మిప్డె సఫలశ్రీ నిండి దైవారెడిన్.

మీరీ యుద్యానమ్మునకు రాకపూర్వమ మే మిట కరుదెంచి యియ్యె
డంగల రామణీయకమ్ములు తిలకించుచుంటిమి. మృదుమధురగంభీరమ్ము
లగు మీ యిరువుర సంభాషణంబులయందలి యుక్తిప్రత్యుక్తులను గొం
డొక యాలించితిమి. సర్వథా ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నుల కథ సత్కవీశ్వ
రుల కవితారచన కలంకారమై చెల్వారఁ గావుత.

గౌత— తథాస్తు. ఇక్కతలో మాతోఁబాటు నీవును నొక పాత్రమవై కార్య
నిర్వహణ మొనర్తువుగాక.

శుచి— లోకములోని వివాహనిర్వహణమునకును ప్రస్తుత వివాహనిర్వహణము
నకును జాల భేదముకలదు. తత్పట్టణప్రవేశాది సందర్భములకుం దగు
నుపాయమ్ము మహామాయాసనాథుం డగు శ్రీకృష్ణుండే యుపదేశింపఁ
గలఁడు. నా శక్తిపంచనలేక నేను బాలుపడుదును. నేఁ బోయి
వచ్చెద. నా కానతిండు.

(శుచిముఖీ మంజుభాణులు నిష్క్రమింతురు)

ప్రద్యు— చెలికాఁడా! మన రహస్యప్రసంగ మీ కపయిత్రి వినుటవలనఁ
గార్యభంగ మగుటకు బదులు కార్యసాఫల్యము సిద్ధించుచున్నది.

గౌత— సఖా! ప్రస్తుత మీయంచ నీ ప్రియురాలి సన్నిధిని విద్వాంసురాలుగా
నుండినట్లు మన మూహించుకోవలయునా యేమి?

ప్రద్యు— సంశయ మేమి. ఆమె వాక్యములయందలి పొందిక యీ యంశమును
స్ఫుటముగా ధ్వనింపఁ జేయుచున్నది. చాటుననుండి మన ప్రసంగము

విని "తనకార్యము సఫలమైన" దని చెప్పుటచేఁ బ్రకృత విరాయంచ
కవి యిక్కార్యమున దూతయని విస్పష్టమగుచునే యున్నది.

గౌత — నీ వూహించినట్లే. (ఆకసమువంకఁ జూచి) చెలికాఁడా! సంధ్యావందన సమయ మప్పుడే యతిక్రమించినది. నేను నీతోఁబాటుగా స్వకృత్యమును మఱచి ప్రాయశ్చిత్తార్ఘ్యప్రదాన మొనర్పవలసినవాఁడ నైతిని.

ప్రద్యు — (ఏకసక్కెముగా) అవును, పాపము! నీవంటి మహాబ్రాహ్మణున కిట్టి దురవస్థ తటస్థింపఁగూడదు.

(తెరలో)

ఉ. అంబుజముల్ చలించెఁ బతగావళి గూళ్ళకు నేగుదెంచెఁ దీ
రంబులనుండి విప్రులు కరంబుల డంబుగ నీరుకావి వ
స్త్రంబుల సంపుటంబులు పొసంగ గృహంబుల కేగుదెంచి ర
భ్రంబున సంజ తగ్గె విరబాఱెఁ దిమంబు క్రమంబుగా దెసల్.

గౌత — గృహమ్మున కేగునప్పటికి శేషించిన సంధ్యావసరముగూడ నస్తమించును గాన నీ యుద్యానసరోవరమ్మున కేగి కాల్యకృత్యములు నెఱవేర్చికొని పదపడి సదనమ్ముల కేగుట యుక్తము.

ప్రద్యు — అట్లే కావింతము. (నిష్క్రమింతురు)

గద్య

ఇది... శ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వర విరచితం బగు
ప్రభావతీప్రద్యుమ్న నాటకంబునం ద్వితీయాంకము.

ఓం

శ్రీమత్పరదేవతాయై నమః

ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నము

తృతీయాంకము

నారదుఁడు— (ప్రవేశించి తనలో) వజ్రనాభుఁడు పోతుటీఁగకుఁగూడ బ్రవేశమంగీకరింపనివాఁడయ్యు సంగీత విద్యావ్యసనకారణమున నేఁటికిఁ బ్రతిపక్షకోటి పక్షపాతి యని సయితము నన్ను శంకింపక యంతఃపురకన్యకల విద్యను బరీక్షించుటకుఁ గోరి రప్పించినందులకు వీలైనంతలోఁ బ్రస్తుతము కడుంగడు దీనులై నవయుచున్న నిలింపుల కుపకృతి నాచరించుట నాకత్యావశ్యకము కాకపోదు. ఇందుల కుపాయమేమి? (ధ్యానము నటించి) ఆహా! వరాకి శుచిముఖియెంత పనిచేసినది! పరశక్తిచే బ్రభావతీ ప్రద్యుమ్నుల కాపాదింపఁబడిన యనురాగబీజమును బెంచి పెంపొందించి శాఖోపశాఖలుగల పెద్దవృక్షము గావించినది. ప్రభావతీసమాగమమున కేయుపాయమున నైననేమి, ప్రద్యుమ్నున కిప్పుర ప్రవేశము తప్పదు. అట్టితఱి నతఁడెంత యసహాయశూరుఁడైనను గొండొకసహాయముండుట మఱింత బలకరము. కావున యదుకుమారులలో శూరాగ్రేసరులగు గదసాంబులకుఁగూడ నియ్యెడఁ బ్రద్యుమ్నునకుంబలెఁ బ్రవేశకారణము నాపాదింపవలయును. (యోజించి) ఇది నాకుఁ బ్రస్తుతమొక దుర్ఘటకార్యమును గాదు. ఏమనిన, వజ్రనాభసోదరుఁడగు సునాభుని కొమిరెలు చంద్రవతీగుణవతులు కొమరునఁ బ్రభావతికి దీటగుదురు. గదసాంబులో, ప్రద్యుమ్నునకు దీటగుదురు. కావున నీజంటకును నాజంటకును ననురాగబీజమును నాటితినేని దీర్ఘస్వార్థములు రెండును గలిసివచ్చు ననుటలో సందియముండదు. (తలపంకించి) వీరల కనురాగమును నాటునపుడు ప్రభావతికిఁ దెలియనీయఁగూడదు. ప్రభావతి ప్రద్యుమ్నునియం దనురాగిణి యను నంశమింతవఱకు చంద్రవతి గాని, గుణవతి గాని యెఱుఁగరు. ఒక ప్రభావతికి మాత్రమే గాదు. ఈ యిరువురలోఁ గూడ నన్యోన్యమును దెలియకుండునట్లే సంఘటించుట యుక్తము. కావున నట్లే ప్రయత్నింతుఁగాక.

పరిచారిక— (ప్రవేశించి) మహాత్మా ! నమస్కారము. అంతఃపురము తమ రాకకు నిరీక్షించుచున్నది.

నార— అట్లేని పోవుదము, పద.

పరి— (వినయముతో) వీణ నాచేతికిండు. నేను భద్రముగా దేవరశుశ్రూష నాచరింపఁగలను.

నార— మాకిది బరువుగాదు. అయినను గైకొనుము.

పరి— మహాప్రసాదము. (వీణపుచ్చుకొనును. ఇరువురును బరిక్రమింతురు.)

నార— ఓసీ ! ఇపుడు నేను బరీక్షింపఁదగిన రాకన్నియ లెల్లరు నొక్కగురువు నొద్దనే విద్య నభ్యసించుచున్నారా ?

పరి— దేవా ! మఱికొందఱుగూడ నభ్యసించుచున్నను ముఖ్యముగా నభ్యసించు మూగురు రాకన్నియలకును గురువు లిరువురు. ప్రభావతిగురువు రంభ. చంద్రవతీ గుణవతులకు గురు వూర్వశి.

నార— (తనలో) అవును. ఇందుఁ గొంత నాఁడు సూచనగా రంభవలన విని యేయున్నాఁడను. (ప్రకాశము) సరియేకాని యీ దేవవేశ్యాద్వయమున కేమేని వివాద మేర్పడినదా యేమి ?

పరి— ఏర్పడినది కనుకనే దేవరవారి రాక కిప్పురము నోఁచికొనినది.

నార— (తనలో) అగుచో నిది కేవలము పరీక్షామాత్రమేకాదు. వివాదవిషయముగూడ నగుటచే జయాపజయనిర్ణయము గూడఁ జేయవలసివచ్చును. ఇది ప్రస్తుతము నాకు మిగుల సంకటము. రంభపక్షము చెప్పిన నూర్వశికిఁ గోపము. ఊర్వశి పక్షము చెప్పిన రంభకుఁ గోపము. నిష్పక్షముగాఁ జెప్పినను నెవరిపక్షమునకో జయము కాకపోదు గదా ! మునినగుటయేకాక పరమవిరాగినిగూడ నయ్యు నీ సంగీత విద్యాకారణమున నీలంజియల మోమోటమున కించుక లోఁగవలసినవాఁడ నైతిని. అట్లగుటచే నెట్లో వీలైనంతలో నిరువురను సంతోషపెట్టుటకే యత్నింతుఁ గాక. (యోజించి) ప్రస్తుతము వీంద్రుడు తమకు జయము నభిలషించి మాత్రమే యీ పన్నుగడ పన్నియుండడు. ఈవ్యాజమునఁగాని యితరుల నిటకుఁ బ్రవేశింపఁజేయ వీలుగాదని యెఱిఁగి యిట్లు కల్పనచేసియుండును. అందులోఁ గలహాశనుఁడనగు నన్ను రప్పించినచో నేనో యుద్ధము పొసఁగుననియు నందు దైవవశమున వజ్రినాభుని నాశనము ఘటించినచోఁ దమ్ము నను జెఱసాలనుంచినందులకుఁ బ్రతికార మొనర్చినట్లగుననియు నీలంజియలయూహ కావచ్చును. భవతు, వీంద్రుయుద్దేశమే సఫలముగాఁ

గాక. (ప్రకాశము) సరియే, మా రాకకేమి? ఇపుడు మీ ప్రభువే మా స్వర్గమునకుఁ గూడ రాజుగా నుండెనుగదా. రాజధానియగు మీపుర మునకు మేము రాక యెట్లుమానుదుము?

పరి— దేవా! అదిగో! అంతఃపురము. వారే విద్యార్థినులు.

(యథోక్తముగా చంద్రవతీగుణవతీప్రభావతులును మఱికొందఱు కన్నియలును, రంభోర్వసులును ప్రవేశింతురు.)

రంభోర్వసులు— (నమస్కరించి) దేవర దర్శనలాభ మింతకాలమునకుఁ దట స్థించినది.

నార— మనోవాంఛాఫలసిద్ధిరస్తు. (రంభనుద్దేశించి) నీవు నాఁడొకపరి కన్పట్టి తివి. ఊర్వశిని జూచి చాలఁ గాలమైనది.

ఊర్వ—చిత్తము, స్వర్గము వదలినతరువాత, మరల నేఁడే తమ దర్శనభాగ్యము.

రంభ— (రాకన్నియల నుద్దేశించి) అమ్మా! పరమగురువులకుఁ బూజాపుర స్కారములను నిర్వర్తింపుఁడు.

(ముగ్గురు రాకన్నియలును యథోక్తముగా నాచరింతురు.)

నార—రాకొమిరెలారా! మీ వినయవిధేయతలకు మామనము మిగులసంతసించె.

గీ. గానవిద్యాభివృద్ధియుఁ గలుగుఁగాక
కలుగుఁగావుత మనుకూల కాంతసిద్ధి
యదియు నచిరకాలమ్మున నమరుఁగాక
మేలగునుగాక ధరణికి మీకతమున.

ప్రభా— (తనలో) మహానుభావులు. వీరివాక్యము తప్పదు. కావున నోహృద యమా! ఊఱడిల్లు మూఱడిల్లుము.

రంభ— తమ యాశీర్వచన మీ భర్తృదారికలు శిరసావహించుచున్నారు.

నార— (రంభోర్వసుల నుద్దేశించి) మహారాజు నన్నిటకుఁ బిల్వబంపిన యం శము మీరెఱిఁగినదేకదా?

ఊర్వ— శిష్యురాండ్రద్వారమున మామా విద్యాపాటవమును నిర్ణయించి మమ్మును గౌరవించుటకు రప్పించినారు.

నార— ఈ మూఁగురకును గ్రంథము సమముగనే యయినదా?

రంభ— చిత్తము.

నార—ఏదేని పల్లవి నిచ్చిన స్వతంత్రముగా జాగాచేసికొని పాడగలుగుదురా?

ఊర్వ— చిత్తగించెదరు గదా!

నార— అగుచో నొక పల్లవిమాత్ర మిచ్చిచూచెదను. తారతమ్యపరీక్ష కీమాత్రము పరీక్షించినఁ జాలును. ఈ క్రిందిపల్లవిని, తోడిరాగములో రూపకతాళములోఁ గొన్ని యావృత్తములు పాడింపుఁడు.

పల్లవి.

తత్త, దిమిత, దింది, యని, సదా, శివుఁడాడినాఁడె, తత్తదిమిత దిందియనిసదా।

రంభోర్వసులు— అమ్మలారా! వింటిరా? గురువరుల యాదేశము. ఇట్టిపట్టున స్త్రీ జనసహజమైనను లజ్జ నుజ్జగించవలయును జుఁడీ!

నాకన్యలు— (మిన్నకుందురు.)

నార— ఆలస్యమెందులకు? ప్రారంభింపుఁడు.

ప్రభా— (తనలో) విరహవేదనాక్రోధూయమానమ్మగు నా మనస్సునకు క్రొక్క ప్రమ్యవ్యాసురాగముదక్కఁ, డక్కిన రాగములుగాని తాళములుగాని స్ఫురించుటయే లేదు. ఇట్టియవస్థలో నే నేమి పాడఁగలను? నేఁడు నా యుపాధ్యాయురాలికి నాకతన నవమానము ఘటించునేమోకదా? ఈయంశము నెఱిఁగినచో నాపె నన్ను నేఁడు పరీక్షాస్థానమునఁ బ్రవేశ పెట్టుకొనకయేపోవును. ఈ నా రహస్య మీపె కెఱిఁగించుటకు వీలుగాదుగదా? ఇందుపాయమేమి? (విచారించుచుండును.)

చంద్రవతీగుణవతులు— అక్కా! పల్లవి నారంభింపుదమా?

రంభ— (ప్రభావతి నుద్దేశించి) అమ్మా! సంశయింపకుము ప్రారంభింపుము.

ప్రభా— (ఆరంభింపఁబోయి, మరల సంశయించును.)

నార—అమ్మాయీ! సంశయింపకుము. నీకుఁదోఁచినట్లు గతి నేర్పఱచుకొనుము.

రంభ— స్వామీ! సిగ్గుచే వెనుదీయుచున్నదేకాని వేఱొకటిగాదు. సర్వజ్ఞులగు తమ కెఱుఁగనిదేమున్నది? “సగము చచ్చి సంగీతము, నంతయుఁజచ్చి హాస్యమును గదా!”

నార— ఊర్వశీ! నీశిష్యురాండ్రేని ప్రారంభింపవచ్చును. ఆపెయే మొదలిడవలయునను నియమము లేదు.

ఊర్వ— సెలవైనచోఁ బ్రారంభింపఁజేయుదును. కాని జ్యేష్ఠానుక్రమమును దప్పింపరాదని సంశయించుచున్నదానను.

రంభ— స్వామీ! ఊర్వశి చెప్పినమాట యుక్తిసహము. ముందు నాశిష్యు

రాలే ప్రారంభించును. (ప్రభావతిదిక్కు) అమ్మా! సంశయింపకుము. ప్రారంభింపుము. పల్లవిని వింటివికదా!

ప్రభా—(ప్రారంభింపఁబోయి మరల మాని తనలో) ఏమో, నామనము నెన్ని గతుల బతిమాలినను విషయాంతరము మీఁదికిఁ జనకున్నయది. ఈ పల్లవి కన్న నా మనోహరునికి సంబంధించిన యర్థముగల వేఱొకపల్లవియైనచో నాహృదయము దానిపైఁ బ్రసరించెడినేమో కాని, సర్వజ్ఞుఁడయ్యు నాముని కట్టియూహ తోఁచకుండుటయు నాదురదృష్టమే.

నార— రంభా! నీ శిష్యురాలికీ పల్లవిగతి స్ఫురించినట్లు లేదు సుమా!

[illegible]ర్వ— (తనలో) నాకిది ప్రియము, నాకిది ప్రియము.

రంభ— దేవా! దేవర క్రొత్తవారగుటచేఁ దమసన్నిధిని గొంతెత్తి పాడుటకుఁ గొంకుచున్నది. అంతియకాని తాము సెలవిచ్చినట్లు స్ఫురింపక కాదు. (ప్రభావతి నుద్దేశించి) అమ్మా! మునీంద్రులవారు మఱియొకలాగు భావించుచున్నారు. కావున నిఁక జాలము మానుము.

ప్రభా— (కంఠము సవరించుకొని మిన్నకుండి తనలో) నా చిక్కు నాది. ఈపె తొందర యీపెది. పాపము! మిక్కిలిగ శ్రద్ధచేసి నన్నుఁ దయారుచేసినది. నావలనఁ దన చేసిన కృషి కీమెకుఁ బ్రతిఫల మవ మానముదక్క వేఱు కనుపట్టుటలేదు. నాకు బుద్ధిస్వాస్థ్యము లేదు. నే నేమి సేయుదును? "స్వస్థే చిత్తే బుద్ధయ స్సంభవంతి".

నార— ఏమి రంభా! ఈపల్లవిని మాని వేఱొకపల్లవి నిమ్మందువా?

రంభ— చిత్తము. దీనిగతి నా శిష్యురాలికి స్ఫురింపలేదను కారణమున నట్లు తమరు మార్చనక్కఱలేదు. కాని వేఱొక కారణమున మార్పవలసి యున్నది.

నార— ఆకారణ మెట్టిది?

రంభ— సర్వజ్ఞులరు తమకు మాబోఁటులు విన్నవింపవలసినది లేదు. అయినను మన్నింతురేని మనవిచేసికొందును. నవనవోన్మేష యౌవనలగు కన్నియలు తఱచు ప్రధానదైవతముగా మన్మథునారాధించుచుఁ దదితరదైతములయెడ నంతెగ నాదరములేక యుందురనుట క్రొత్తసంగతి కాదు. అందులో స్మరారాతి యగు శివునియెడల నిట్టికన్నియల కాదరాభావము కాక కొండొక వైరముగూడ నుండవచ్చును. తమరిడిన పల్లవి శివస్మరణ ప్రధానముగ నుండుటచే మా ప్రభావతి యాపల్లవి నారంభింపఁ గొంకుచున్నదని నాయూహ.

నార— (తనలో) ఔరా, యీ ముదితొత్తుకూతుమత్ప్రశిక్షాపాటవ మెంత దూర మెగఁబ్రాఁకినది!

ఊర్వ— దేవా! చిత్తగించితిరా? తనశిక్షాలోపము నీపె యెట్లు సమర్థించుకొనుచున్నదో! ఈయూహ యుత్ప్రేక్షామాత్రముకాక నిక్కమేయైనచో నాశిష్యు రాండ్రును నిప్పట్లఁ గొంకపలసియే యుండును గదా?

నార— ఆ! నీవనినట్లే. (రంభ నుద్దేశించి) ఏమిరంభా! నీవిందుల కేమందువు?

రంభ— (తనలో) ఊర్వశి నాపన్నుగడను బూర్తిగా ఖండించినది. ఇంక నుపాయమేమి?(యోజించి) ఇట్లగుఁగాక (ప్రకాశము) దేవా! సామాన్య దృష్టితోఁ బరిశీలించినచో నూర్వశియాడినమాట యుక్తిసహముకాక పోదు. కాని విశేషదృష్టితోఁ బరికించిన దేవరచిత్తమునకే సర్వమును విదితము.

నార— (తనలో) రంభయాడినమాట కిప్పట్ల నర్థమేలేదు. కాని యొకవిధమున యోజించినచో నర్థముకలదు. కాని ప్రభావతీహృదయరహస్యము రంభ కూడ నెఱుఁగుననుకొనుట కవకాశములేదు. అది శుచిముఖియును, ప్రభావతి ప్రాణసఖులలోఁ గొందఱును దక్క నొరులెఱుఁగరనుట సత్యము. ప్రస్తుతము ప్రభావతి యన్యాయత్తచిత్తయయి యున్నమాట వాస్తవమే. కాని రంభ యాయంశ మెఱిఁగికాకపోయినను యాదృచ్ఛికముగాఁ బన్నిన యీ పన్నుగడ దాని యుద్దేశమునకు మించి పనిచేయుచున్నది. స్మరాపరావతారుఁడగు ప్రద్యుమ్నుని దిక్కరణశుద్ధిగాఁ బతిగా నేర్పఱుచుకొని తత్సమాగమమును వేచియున్న ప్రభావతికిఁ దదరాతియగు శివుని యెడల ద్వేషమనుట కడుంగడు యుక్తిసహమే. కాని యీ గుట్టునెఱుఁగని రంభనోటినుండి వెలువడిన యీవాక్యము గ్రుడ్డివానిచేతి జాయిగా నున్నది. ఇప్పటికి రంభ యిట్లు తప్పికొఁదలఁచినది. కాని యీాదృశావస్థలోనున్న ప్రభావతి కిపుడు వేఱొకపల్లవి పాడుటకూడ రుచింపనే రుచింపదు. అయినను నాపె మనోరథమున కనుకూలించు తెఱఁగునఁ గల్పించి పల్లవి నొసఁగెదను. (ప్రకాశము) ఊర్వశీ! నీవాదము కాదన రాదు. కాని "మాటకు మాట తెవులు, నీళ్లకు నాఁచు తెవులు." వేఱొక పల్లవి నిచ్చుటకు నీ వంగీకరింపుము.

ఊర్వ— దేవరచిత్తమున కన్యథా మనవిచేసికొనుటకు నే నెంతటిదానను.

నార— రంభా! ఇదిగో, మఱియొకపల్లవి. దీని, నిచ్చవచ్చినతాళము, నిచ్చ వచ్చిన రాగము నేకరించి పాడనిమ్ము.

పల్లవి. ప్రద్యుమ్న జనక, పాలింపరావే

ప్రభా— (సంతోషము నాఁపికొని తనలో) హృదయమా ! నీ వికారము నొక్క మాఱుగా బయల్పఱచెదవేని నిఁకముందుఁ గాఁదగిన నీవాంఛకు విఘ్న మేర్పడఁగలదు సుమా ! తొందరపడకుము. సుధామధురములగు ప్రియ నామాక్షరములచేఁ జిహ్నితమగు నీపల్లవిని నాచేఁ బాడించి నాయుపా ధ్యాయురాలికి మాటదక్కింపుము. (పల్లవినెత్తికొనఁబోయి, మాని తనలో) ఈ నారహస్యము నిక్కడి రంభోర్వశ్యాదులు పలువురెఱుఁ గకున్నను నాప్రేముడి చెలికత్తియలలోఁ గొందఱును, ముఖ్యముగా దివ్యజ్ఞానసంపన్నుఁడగు నిమ్మహాముని యెఱుఁగుదురనుట ధ్రువము. వెనుకటి పల్లవిని బాడక దీనిం బాడితినో నన్ను వీరు లఘుహృదయనుగా భావించి యెల్లిదమాడుదురేమో కదా ! (యోజించి) బాగుగ యోజించి నచో నవసరముపడినఁగాని దివ్యజ్ఞాన ముపచరింపరు గాక. అట్లైకానిచో నీ దేవవేశ్యాయుగళమునకుఁ గూడ నాగుట్టు విస్పష్టపడవలసినదియే. ఇంకేమిగతి? (మిన్నకుండును)

రంభ— (తనలో) ఈ పల్లవి నెత్తికొనుటకుఁ గూడ నీపె కొంకుచునేయున్నది. కారణ మేమైయుండునో ? విద్యావిషయమున నీపె కించుకయు లోటు లేదని నాకు బాగుగఁ దెలిసిన యంశమే. ఏమైనను నేఁ డీపె మనము స్వస్థముగా లేదనుట నిక్కము. కావున నిప్పటి కెట్లో సురుఁగుట కిం కొక యుపాయము నాలోచించుకోవలయును. (యోజించుచుండును)

నార— ఏమి, రంభా ! ఈపల్లవియెడల నీవు మున్ను చూపిన శంక లేదుగదా! దీనినిగూడ నీ శిష్యురా లనాదరించినటు లున్నదే ! కారణ మేమి ?

ఊర్వ— (తనలో) నాకుఁ బ్రియము, నాకుఁ బ్రియము.

రంభ— (తనలో) ఇప్పటి కిట్లు దాఁటికొందునుగాక. (ప్రకాశము) స్వామీ! దేవర సర్వజ్ఞులు. తమకు మాబోఁటులు బోధింపవలయునా ? ఈపె రక్షశ్చక్రవర్తి కుమార్తె. మీరొసఁగిన పల్లవి రాక్షసారాతిభక్తి ప్రబోధ కము. అందుచేఁ గొంకుచున్నట్లు నా తలఁపు.

నార— (నవ్వి) నిజమగుఁగాక, కాకుండుఁగాక. నీవు బొంకినను నయ్యది టక్కున సరిపోయినది. మఱియొక పల్లవి నిమ్మందువా ?

ఊర్వ— ఇంతకుమున్ను చూపిన దొసఁగుకన్న నిప్పటి దొసఁగు యుక్తియుక్త ముగ నుండుటచే నీపల్లవిని మార్చుటకు నాకును నభిమతమే.

రంభ— (తనలో) వేఱొకపల్లవినేని ప్రభావతి పాడి నేఁడు నాకు మాట దక్కించునో, లేదో? చిత్త మస్వస్థముగానున్న పు డదిమాత్రము పాడ నంకించునా? ఇంతకు నీపె చిత్త మస్వస్థమగుటకుం గత మేమో? ఈ

యంశము సామాన్యజ్ఞానమునకు గోచరించునట్లు లేదు. దివ్యజ్ఞానసాధ్యముగాఁ దోఁచుచున్నది. కావున దాని నుపయోగింతుఁగాక. (ధ్యానము నటించి) అయ్యో! యెంత మందభాగ్యురాల నైతిని! ఈ దిక్కుమాలిన రక్కసిముండకొడుకుల సంపర్కపు దోషముచే నాకు దివ్యజ్ఞానసామర్థ్యము నశించినది. (విచారముతో) అవును. అట్టి దివ్యలోక నివాసమే పోయి, యిట్టి దుర్దశ చేకూరినపుడు దివ్యజ్ఞాన నాశమునకై కుందిన నేమి లాభము? ప్రస్తుతము తప్పికొనుట కుపాయము యోజింతుఁగాక. (ఆలోచించి, పరిభావతి యొడలిపైఁ జేయివైచి) ఈ యుపాయమువలన నేఁటి కీ పరీక్షయే నిల్చిపోఁగలదు. (ప్రకాశము) అక్కా, యూర్వశీ! ఇటు రమ్మా. పరిభావతియొడలి వేఁడిమిని బరీక్షింపుము.

ఊర్వ— (దగ్గఱకు వచ్చి యొడలిపైఁ జేయివైచి) మితిమించిన కాఁకగానున్నది. పాపము! జ్వరము తగిలినదేమో! (నారదుదిక్కు) ఏమి యాజ్ఞ?

నార— (తనలో) పాప మీ యమాయికురాలు తనంతటఁ దానే నేఁటి కీ యంశము నుపసంహరింపవలయునని నన్నుఁ గోరుటకు సంసిద్ధురాలగుచున్నది. ఈ పరిభావతికి మదనజ్వరము బాధించుచున్నదను నంశ మీపె యెఱుఁగదు. అవును, జ్వర మెట్టిదైనను బ్రస్తుతాంశమున కంతరాయమేకదా! (ప్రకాశము) నేఁటి కీ పరీక్ష నాఁపుమందువా?

ఊర్వ— దేవర యట్లనుగ్రహించితి రేని మహాప్రసాదమే.

నార— ఏమి రంభా! అట్లొనరింపుదమా?

రంభ— (వినయముతో) మహా ప్రసాదము. సెలవొసంగినచో నీపె నుపచారార్థ మంతిపురికిఁ గొంపోయెదను.

నార— తథాస్తు.

(పరిభావతియుఁ జెలులును రంభయు నిష్క్రమింతురు)

ఊర్వ— దేవా! నాకుఁగూడ సెలవొసంగుఁడు.

నార— మంచిది.

(ఊర్వశి నిష్క్రమించును)

పరిచారిక— మునీంద్రా! మరల నీ పరీక్షాసభ యెప్పటికి మార్చితిరి?

నార— మీ రాజుగారు రెపుడేర్పఱచిన నపుడే యగును.

పరి— చిత్తము. అంతదనుకఁ దమ రిచ్చట నిల్చియుందురా?

నార— రాక్షసేంద్రుని యభిప్రాయము ననుసరింపక తీరదుకద్యా!

శుచి— చిత్తము. తాము సర్వజ్ఞులు. కావన మాబోంట్లతోఁ గూడఁ జనవిచ్చి మాటలాడుదురు. అనుజ్ఞయైనచో నీదాసి తమతో నొక విన్నప మాచరించుకోనున్నది.

నార— అది యేమో తెలుపుము.

శుచి— చిత్తము. మా యీ భర్తృదారికలకుఁ బెండిలియైనచోఁ జూడవలయు నని మా కెల్లరకును మిక్కిలి కుతూహలము. వీర లిరువురకును దగిన వరులను దా మెక్కడనేనిఁ దిలకించిన యీవసముదయమున నున్నచోఁ దెలుపఁగోరెదను.

నార— (నవ్వి) మీ రాక్షసనేత స్వయంవర మేర్పఱచినచో నెల్లరును జను దెంతురు. అందు స్వానురూపవరుల నేరికోవచ్చునుగదా?

శుచి— చిత్తము. తాము సర్వజ్ఞులు. తమకు గోచరింపని యంశము లుండవు. కావున మనవిచేసుకొంటిని.

నార— (తనలో) నేనిదివరలో నూహించిన యంశమునకు దైవచోదితురాలై యీదాసి యుపోద్ఘాత మారంభించినది. కావున వీరిలో నొండొరుల సందర్భ మొండొరులకుఁ దెలియకుండునట్లుగా భదరిపఱిచి దీనితోఁ గథాబీజమును బ్రస్తావింపవలయును. (ప్రకాశము) కానిమ్ము. నే నీయంశమును గూర్చి యోజింపుచుందును. ఇంతలో నీవు వీరిని గురుజనసన్నిధికిం గొంపోయి మరల వత్తువుగాక.

శుచి— (యథోక్తముగా నాచరించి) స్వామీ! యేమియాజ్ఞ?

నార— (తనలో) ఈముదుసలిది యీ దేవరహస్యమును వినుదనుక నన్ను నదలదు. (యోజించి) చలినీళ్లకు వేడినీళ్లు తోడనునట్లు ప్రభావతీప్రద్యుమ్నకథ కిక్కథ కొంత తోడ్పడవచ్చును. కావున దీనికిం జెప్పుదు. (ప్రకాశము) నీకోరినయంశము దేవరహస్యములలోనిది. స్త్రీస్వభావమునంజేసి బయటఁబెట్టితివేని దేవకార్యమునకు భంగము వాటిల్లును జుమా!

శుచి— (నవ్వి) దేవర సర్వజ్ఞులు. నా మనోదార్ఢ్యము మాత్రము గుఱుతెఱుఁగకుందురా? సర్వథా భదరపఱచి మీమెప్పు నందెదను.

నార— ద్వారవతీపురి నెఱుంగుదువా?

శుచి— ఎఱుఁగకేమి? చూడలేదు గాని, తఱుచు వినుచున్నదియే. యదువంశ

తిలకంబగు, శ్రీకృష్ణభగవానుని విచిత్రచరిత్రమున కాలవాలంబగు నవ్వృత్తనము నెఱుంగనివారే లేరని నే నను కొనియెద. కడమ సెలవిండు.

నార— ఆయనఘుని కెందఱో భార్యలును గొమరులును గల రనియు నీవు వినియేయుందువు. కావున విస్తరింపను. అక్కొమరులలో గదసాంబులను నిరువురు యదుకుమారులు మీభర్తృదారికలకు భర్తలు కాఁగలరు.

పరి— స్వామీ! తాము సెలవిచ్చిన సంగతి యమోఘమని నాకుఁ బరమ విశ్వాసముండియును తేజస్తిమిరన్యాయమునఁ బ్రవర్తించు రక్షోరాతి రక్షశ్చక్రవర్తులు వియ్యంకు లెట్లగుదురోకదా యని సందియము మిక్కిలి మీఁటి బాధించుచున్నయది. దీనిం బాప వేఁడెదను.

నార— మొదటనే చెప్పితినిగదా, యిది దేవరహస్యమని; మరలం బ్రశ్నించెద వేల? ఈ ప్రపంచ మహామాయానాటకమున మీ రాకొమిరెల పరిణయ భాగ మొకయంతర్నాటకముగా నుండెడిని. అచిరమ్మునన సర్వము నీకనుభూతము కాఁగలదు. ఇప్పు డింతకన్నఁ జెప్ప వలనుపడదు.

పరి— చిత్తము. సెలవు. (నిష్క్రమించును.)

నార—(తనలో) రాక్షసేంద్రుండు తనకొమిరెల విద్యాతారతమ్యము నెఱుంగ నా రాకకై వేచియుండును. (పరిక్రమించి) అదిగో, రాజమందిర ద్వారము.

దౌవారికుఁడు— (ప్రవేశించి) మునీంద్రా! మా ఱేఁడు మీరాకకై వేచి యున్నవాఁడు.

(అంత వజ్రనాభుఁడు సపరివారముగాఁ బ్రవేశించును.)

నార— ఇదె వచ్చుచున్నాఁడను.

దౌవా— ఇటు దయచేయుఁడు. ఇటు దయచేయుఁడు.

వజ్ర— (సగౌరవముగా లేచి) మునీంద్రా! ఆ యాసనము నధిష్ఠింపుఁడు.

నార— (ఆసనమునఁ గూర్చుండును.)

వజ్ర— మునీంద్రా! మీరాకవలన మేమెల్లరమును ధన్యులము.

నార—(తనలో) ఇతఁడు దేవతారాతియయ్యు దేవమునినగు నాయెడల నింతటి గౌరవమును జూపుట యక్కజము. (యోజించి) అవును. ప్రస్తుత మితఁడు గానవిద్యాధురంధరుండనను హేతువున నన్నింత ప్రేమగాఁ జూచుచుండవచ్చును. "విద్వాన్ సర్వత్ర పూజ్యతే" కనుక దీనివిషయ

మున శత్రుత్వ మంతబాధకము గానేరదు. (ప్రకాశము) నీకుంగల గానవిద్యాభిమానమునకు నాకు మిక్కిలి సంతోషము.

వజ్ర— స్వామీ! మీరు దేవతాపక్షపాతులరయ్యు నామాటం బాటిచేసి నాకొమిరెల విద్దియం బరీక్షింప నేతెంచుట తమ సర్వసమత్వమును వేనోళ్ల నుద్ఘోషించుచున్నది.

నార— (తనలో) నేనును దేవకార్యార్థినై యేదేని రంధ్రమ్ము నారయు మనమ్మతో నీయవకాశమున నిట కరుదెంచినవాఁడనే. (ప్రకాశము) అసురేంద్రా! సురాసురశబ్దములయందలి పరస్పర వ్యతిరేకముకతన మీలో మీర లన్యోన్యశత్రువులయిన నగుదురుగాక. కశ్యపుఁడు మా మునుల లోనివాఁడగుటచేఁ దదపత్యభూతులగు మీ రెండు తెగలును మాకు నొక్కరూప యగుటలో నాశ్చర్యమేమున్నయది.

వజ్ర— చిత్రము. తమ సమర్థనము చక్కఁగా నున్నయది. ఇదియునుంగాక మామా విరోధములు పరస్పరబాహుబలప్రయుక్తమ్ములు. తామో, కేవలము శాంతిధనులు. తమ హృదయమున కిట్టిపట్టున జోక్యమే యుండదు.

నార— (తనలో) "కన్నైతే మునినేగాని తిరుగ నేసి పోదువు" మన్నట్లు మాకు జోక్యములేని యుద్ధములే యుండవు. మాకు నీవంటి జగదుపప్లవకారకులను వధింపఁజేయుటకూడ నొకతపమే. (ప్రకాశము) అంతే. నీయూహ కడుంగడు యుక్తియుక్తము.

వజ్ర— స్వామీ! ప్రశిష్యురాండ్ర గానవిద్యాభ్యసనముం బరీక్షించితిరికదా! అందు రంభోర్వసులలో నెవతెకుఁ దాము జయమొసఁగితిరి?

నార— వారిద్దరును సమర్థురాండ్రే. ఒక్కతె కొకభాగమున, వేఱొక్కతె కింకొకయంశమున, నెక్కుడు ప్రతిభ కల్గియుండినను మొత్తము మీఁద నొకరి కొకరు తీసిపోరు.

వజ్ర— ఆవిషయమిదివఱకే జగత్ప్రసిద్ధమైనదగుటచే నిప్పుడు క్రొత్తగాఁ దాము నిర్ణయింప నక్కఱలేదు. ప్రస్తుతము శిష్యురాండ్రంబట్టి జయ మెవరిదో నిర్ణయించుటయే తమకు ముఖ్యకర్తవ్యము.

నార— రాకొమిరెలును దెవ్వేతేటలలో నొకరికొకరు తీసిపోఁగూడదు.

వజ్ర— తాము ప్రత్యక్షముగఁ దిలకించియుఁ బరోక్షముననున్నవారివలె నభిప్రాయ మొసఁగుచుంటిరేమి?

నార— ఇందునుగూర్చి నేఁడు పరీక్షజరుగలేదు. కావున ననుమానప్రమాణము శరణ్యము కావలసివచ్చినది.

వజ్ర— పరీక్ష జరుగకుండుటకుఁ గారణమేమి?

నార— రాకొమరెఱుఁగదా! నేఁడు నీకొమరెకుఁ గొంచెము మనస్స్వాస్థ్యము తక్కువగానుంటచే సభ రేపు జరుగవలసినదయ్యెను.

వజ్ర— చిత్తము. ఎట్లో శిష్యురాండ్ర ననుగ్రహించి తా మంతపనుక నియ్యెడ విచ్చేసి పరీక్షించి యింకనుంగల లోటుపాటులను బూర్తిగావించుటకు వలనగు నుపాయముల నుపదేశింపఁగోరెదను.

నార— రాక్షసచక్రవర్తీ! విద్యయనునది కేవలము గురూపదేశమాత్రమున సిద్ధించునదికాదు. ప్రప్రథమమున గురూపదేశ మవసరమే. కాని పిమ్మటఁ బలువురవలనఁ బలుసంగతులను నేర్చికొనవలసియుండును. అది యంతఃపురచారిణులకగమ్యమేకాక యనుచితముకూడ నగుటచేఁ బ్రస్తుతమింతటితోఁ దృప్తిపడుట యుక్తము.

వజ్ర— గానవిద్యాధురంధరులని పేరువడసినవారినెల్ల నిటకు రప్పించి వారివారి నైపుణ్యములను దిలకింపఁ జేయవచ్చునుగదా?

నార— (తనలో) పోఁతుటీఁగకేనిఁ దనయాజ్ఞలేక చొరరాఁగూడని యీ పురము నేఁటికి గానవిద్యాధురంధరులకెల్ల నివాసము కాఁదగిన దినములాసన్నమగుచున్నవి. "బుద్ధిఃకర్మానుసారిణీ" "వినాశకాలే విపరీతబుద్ధిః" ప్రద్యుమ్నాదులీనెపమ్మున నిప్పురము ప్రవేశించి రంధ్రమారసి వీని వధించుట కికనేమి సందియము! (ప్రకాశము) "రాజు తలఁచిన దెబ్బలకుఁ గొదవా?" అటులొనర్చినచో నీ రాకన్నియల భరతవిద్య కొలఁది దినములలోఁ బరమోచ్చస్థానము నలంకరింపఁగలదు.

వజ్ర— (స్మృతినభినయించి) కొలఁది దినములక్రిందట నొక నటప్రవరుఁగూర్చియు, నతని నాటకసమాజముఁగూర్చియు వినియుంటిని. వాని పేరు భద్రుండట! ఏఁడుదీవులయందును నతఁడు నిరాఘాటుండై చరియించుచున్నాఁడఁట! అతని నిటకు రప్పింపవలయునని యనుకొనుచున్నాఁడను. ఇందులకుం దమ రేమనియెదరు?

నార— (తనలో) ఓహో! శుచిముఖి యప్పుడే తన నాటకమునకుఁ బ్రస్తావన కావించి యుంచినదే! ఇఁకనేమి, సురపక్షమునకు శుభదినములు సమీపించినట్లే. (ప్రకాశము) భద్రుని పేరు భూలోకమునందేకాదు, స్వర్గమునందును వ్యాపించినది. తప్పక యాభరతపుత్రుఁ డిటకువచ్చి కొన్ని

నాటకములు ప్రదర్శింపఁదగినవాఁడే. ఇయ్యది మీకోరికలకు సర్వథా యభివృద్ధి సూచకము.

వజ్ర— మునీంద్రా! ఆ కుశీలవాగ్రణి కవితఁగూడఁ గడుం జక్కఁగ నల్లువాఁ డఁటకా?

నార— (తనలో) ఆతఁడు కవిత నల్లువాఁడో కాఁడో కాని నీకు విధిగా నల్లువాఁడగుటకు సందియము లేదు. (ప్రకాశము) కవితాశక్తి లేనివాఁడు నాటకసూత్రధారపదవి కెట్లు తగియెడిని?

వజ్ర— ఇదిగో, తప్పక యిప్పుడ యతనిరాకకై లేఖం బుత్తెంచెద. ఆతఁడు నాటకములు ప్రదర్శించుపట్టునఁ దాముకూడ నిటకు దయచేయ వలయు నని యభ్యర్థించెదను.

నార— ముఖ్యముగా నట్లే కావించెదను.

వజ్ర— ఎవఁడురా, యక్కడ? శుచిముఖిని పిలిచికొనిరమ్ము.

దౌవారికుఁడు— (ప్రవేశించి) చిత్తము.

(నిష్క్రమించి శుచిముఖితోఁ బ్రవేశించును.)

శుచి— దేవరకు జయమగుఁగాక! నన్నెందులకుఁ బిలిపించితిరి.

వజ్ర— నీవానాఁడు మాతోఁ బ్రసంగవశమునఁ బ్రశంసించిన భద్రుఁడను నటశిరోమణి యిప్పు డెచ్చటనుండెనో యెఱుంగుదువా? మాయాజ్ఞ నాతనికిం జెప్పి యిటకు శీఘ్రమ్మున రప్పింపఁగలవా?

శుచి— (తనలో) వీనికి వినాశకాలమును, ప్రభావతికిఁ గళ్యాణకాలమును దాపైనట్లున్నది. నాకుఁ బ్రియము. (ప్రకాశము) దేవర యాన యన్నచోఁ ద్రిదశేంద్రాదులు సైతము శిరోమాల్యమ్ముగ గౌరవించునప్పుడీ నటుఁడన నేపాటి? తప్పక వచ్చియేతీరును. మీవంటివా రాతని నైపుణి నారసినచో నతని విద్దియకు సార్థక్యమ్మొదవు. ఇక్కతన నక్కుశీలవాగ్రణి ప్రద్యుమ్నుం డగుటకూడఁ దటస్థించు.

నార— (తనలో) ఓసీ, వరాకీ! నీశ్లేషపాండిత్యము కొండొకసేపు కట్టి పెట్టుము. కార్యవిఘాతుకత్వమున కొకప్పుడీ శ్లిష్టవాక్చాతురి కారణమైనఁ గావచ్చును.

వజ్ర— అతని విద్యావైశద్యము మా మనమునకు నచ్చినచో నతని కోరిక యెట్టిదేని నయ్యభీష్టతీర్చుటకు మా కభ్యంతరముండదని నీవు చెప్పవచ్చును.

శు— నేఁ జెప్పకమున్నె యతఁడు తమ యౌదార్యమును వినియుండును. తమకుం గల కుతూహలాదికమును నేనును విశదపఱచి తోడికొనిరాఁ గలను. నా కాజ్ఞ యొసంగుఁడు.

ప్ర— నీకు శుభమగుఁగాక, పోయిరమ్ము.

(శుచిముఖి నిష్క్రమించును.)

వజ్రి— మునీంద్రా! నాటకశాలలం గొన్నింటి నీ కోటలోఁ గట్టించియుంటిని. అందు వలయు పరికరమ్ము లవ్వారిగా సేకరించియుంచితిని. తా మొక్క పరి చిత్తగించి సంపాద్యమ్ము లేవేని యున్నచో సెలవియ్యఁ గోరెదను.

నార— అట్లే చూతము, పద.

(అందఱును నిష్క్రమింతురు.)

గద్య

ఇది శ్రీ ... తిరుపతి వేంకటేశ్వరులచే రచింపఁబడిన ప్రభావతీప్రద్యుమ్న నాటకమున దృతీయాంకము.

ఓం

శ్రీమత్పరదేవతాయై నమః

ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నము

చతుర్థాంకము

(అంతర్నాటకము)

సూత్రధారుఁడు— (ప్రవేశించి) నేఁడు పెందలకడ నాటక మారంభింపవలసి యుండునని యానతిచ్చియు నిందునక రక్షోవిభుఁడు కొల్వున కేల రాకుండెనో? (దెసలు పరికించి) అదె సపరివారుండై రక్షోవిభుఁ డొక్కెడ దెసను, నుచితపరివారముతో నంతఃపురము వేఱొకదెసను బ్రవేశించుచున్నారు. ఇఁకఁ గర్తవ్యమున నుపక్రమించుటయే యుక్తము.

(నిష్క్రమించును.)

(యథోక్తముగా వజ్రనాభాదులును, అంతఃపురమును బ్రవేశించును)

నాంది

గీ. ఓషధీట్చిత్రరేఖామహాంచితుండు
బాణకృతవిఘ్నతేజుండు ప్రథనభూమి
నెందు ననిరుద్ధుఁడై జయమెసక మెసఁగ
వఱలెడి భవుండు మీకు శుభమ్ము లొసఁగు.

సూత్ర— (నాంద్యంతమునఁ బ్రవేశించి తనలో) రత్నచక్రవర్తి నేఁడు ప్రదర్శించెడి నాటకంబునందలి కథ యత్యంతాపూర్వమ్మును గడుఁ జమత్కారజనకమ్మును గా నుండవలయునని మున్నే కబురంపి యున్నవాఁడు. కావుననే మా భరతాచార్యుఁ డట్టి దొక్కండు గల్పించి పాత్రమ్ములకెల్లఁ బంచియిచ్చి సన్నద్ధపఱచి యున్నవాఁడు. (ప్రకాశము) నేఁడు ప్రదర్శింపఁబోవు నాటక కథ కేవలము క్రొత్తది యగుటచే నించుక దానిం గుఱించి ప్రస్తావించిన పిదప నాటక మారంభింపఁబడును. ఏతావన్మాత్ర మాలస్యమగుటకు సభ్యులు మమ్ము మన్నింపవలయు. ఈ కథననుసరించిన ప్రధానపాత్రముల కేరికిని నిందు నామము

లుదాహరింపఁ బడవు. కావున నందుంగూర్చి మమ్ముఁ బ్రశ్నింపవలదని ప్రార్థించుచుఁ గథ మొదలిడుచున్నవాఁడను. ఒకానొక పట్టణరాజమ్మునఁ ద్రిభువనజేతయై యెందు నెదురులేక విరాజిల్లు నొకానొక సార్వభౌముండు నివసించుచుండు. ఆ పట్టణపు గోట శత్రుదుర్భేదము. ఆ యలఘుని కొక్క కొమరిత త్రిలోకసుందరి కలదు. ఆమెకుఁ బెండ్లి కనువగు వయస్సు ప్రవర్తిల్లుతఱి నొకనాఁటి రాత్రి యొక త్రిలోకసుందరునితో రమించినట్లు స్వప్నంబై, మేల్కాంచిన పిదప నక్కామునుం డగుపట్టమికి మిగులం జింతలం జివుకుచుండ నా రాకొమిరె చెలికత్తియ యెట్టకేలకా గుట్టెఱింగి త్రిలోకమ్ములందలి సుందరపురుషులనెల్లఁ జిత్రించి "ఇందు నీ మానంబుఁ జూఱఁగొన్న పురుషరత్నం బెవ్వరో చెప్పు" మని యామె నడిగి తుద కామెవలన నప్పురుషసింహు నెఱింగి యాత్మమాయాబలమ్మున నప్పురుషుని నిద్రావస్థాంతర్గతునిఁ దెచ్చి తన భర్తృదారికకు సమర్పించిన కథాంశములం గూర్చి నేఁటి నాటకము ప్రవర్తించెడిని. ఇందప్రధానాంశములు త్రోసివేసి ప్రధానాంశములు మాత్రము ప్రదర్శింపఁబడును. సావధానచిత్తమ్ములతో నవధరింపవలయును.

(తెరలో)

ఎవఁడురా, పోతుటీఁగకుఁగూడఁ జొరనశక్యమ్మగు నంతిపురమ్మున మాభర్తృదారికకు నేను జిత్రించి చూపుచున్న సుందర పురుషులం గూర్చిన ప్రసంగమ్మును బయటఁబెట్టునంతటి సాహసి! జాగ్రత్త. మా చక్రవర్తితోఁజెప్పి నిన్నేమిచేయించెదనో చూఁడుము.

సూత్ర— (భయము నటించి) ఓహో! తాటకాశూర్పణఖాది మాయావతుల కన్న మిన్నయగు ప్రకృతకథానాయికానవయస్య ప్రవేశించుచున్నది. కాన నే నిట నుండుటర్హముగాదు.

(నిష్క్రమించును.)

(ఇది ప్రస్తావన)

(అంత చెలికత్తియలతో రాకొమిరె ప్రవేశించును.)

చెలి— సఖీమణీ! ఈ యువపురుషు నవలోకింపుము.

ఉ. ఈ నవమోహనాంగుఁడు సురేంద్రునిపుత్రుఁడు వీనిపేరు ప
ద్మాననరో! జయంతుఁ డని యందురు చెల్వున సాటిఁజెప్పుచో
ధీనిధులెల్ల వీనిని మదిన్ గణియింతురు వీఁడు కాఁడుగా,
మానిని! నీదుస్వప్నమున మానము గొన్న మనోహరుం డొగిన్?

రాకొమరి— (అనాదరముగా) మఱియొక చిత్తరువుం జూపుము.

చెలి— (తనలో) ఔరా! జయంతుఁడుంగూడఁ గొఱగాకపోయెనే!
(మఱియొకచిత్తరువుపై గవుసెన దీసి ప్రకాశము)

ఉ. కోమలి! వీనిఁ జూడు నలకూబరుఁ డీతఁడు, రంభవంటి స్వ
ర్భామకు వీఁడు ప్రాణములప్రాణము, సంపదలందు నెంచు న
గ్గాముఁడు శ్రీదపుత్రకుఁడు ధన్యుఁడు మాన్యుఁడు వీఁడు గాఁడుగా,
కామిని! నీమనోధనము గైకొని యేగిన చోరుఁ డమ్మ యిఁక ?

రాకొ— (అనాదరముగా) వేఱొక చిత్రపటముం జూపుము.

చెలి— (తనలో) దిక్పతులకొమరులే త్రోసిరాజగుచున్న సందర్భమున దిక్పతు
లం జూపి కాలయాపన మొనర్చుట వృథాప్రయాసము కాకపోదు. కావు
నిఁక మనుష్యలోకమునందలి సుందరపురుషులం గొందఱం జూపుట
యుక్తము. (వేఱొక చిత్రపటముం జూపి ప్రకాశము.)

మ. నకులుం డీతఁడు వీనిఁ జూడు లలనా! నాసత్యతేజంబు వీ
నికి నుత్పాదకమౌటచే నొరులు వీనిన్ బోలఁగాలేరు మా
ద్రికిఁ జెప్పన్ మఱి వీనితమ్ముఁ డసమాద్రేయుం డొకండుండె
(సహదేవుపటముంగూడఁ జూపి)
వీఁ, డొకఁడుం గాఁడె? కలన్నినుం గలఁడు సన్యుం డో సరోజేక్షణా!

రాకొ— (అనాదరముగా) వేఱొకపటముం జూపుము.

చెలి— (చిత్రపటములు తిరుగవేయుచుండును.)

వజ్ర— తమ్ముఁడా! యింతవఱకీనాటక సంవిధాన మిట్టిదని నిర్ణయింపవలను
గాకున్నను నిప్పటి కియ్యది నేఁటికాలపు చరిత్రకు సంబంధించినదే
యని స్ఫుటమగుచున్నది సుమా!

సునా— నకులసహదేవుల ప్రసక్తింబట్టి కాలనిర్ణయము తేలుచున్నను, తక్కిన
విషయ మగమ్యగోచరముగా నున్నయది.

వజ్ర— క్రమముగా నదియును దేలఁగలదు.

చెలి— మృదుశాంగీ! ఈ చిత్రపటముల నవలోకింపుము.

చ. ఇతఁడు కళింగరాజసుతుఁ డీతఁడు మద్రనరేంద్రపౌత్రుఁ డ
ల్లతఁడె విదేహరాజతనయాగ్రణి యాతఁడె వంగభూమిభృ
త్సుతుఁ డనవద్యులిందఱును సుందరు లీశ్వరతాకళాంచితుల్
వితతయశస్కులిందు నొక వీరుఁడు నీ కలనచ్చినట్టిఁడే ?

— మఱికొన్నిటిం జూపుము.

- (చిత్రపటములను సవరించుచుండును.)

— (అన్నదిక్కై) అగ్రజా ! యీ గర్భదాసి యిదివఱ కీ నాకన్నియ కెన్నియో చిత్రపటములఁ జూపించెనుగదా, యిందుఁ బరాక్రమప్రఖ్యాతమగు మనరక్షఃకులమునకుఁ బొడమిన యుపకులప్రసంగము లేశమును గానరాకుండుట కేమికతంబో !

— (కోపసూచకమగు నగవుతో) నాకును జాలసేపటినుండి యీవిషయమునసే శంక గలుగుచున్నయది. కాని యిందుఁ గొన్నియేని చిత్రములు రక్షోరాజన్యకులవి లేకపోవని నాలో నేను సమాధానముఁ జెప్పికొనుచుంటిని. ఇంతలో నీకును శంక గలిగినది.

— నాకేకాదు. ఎవరికేని యిట్టి సందియము కలుగకమానదు. దీని నిటులుంతము. ఈ కథాసంగ్రహమున మునుమున్న చెప్పిన కొన్ని యంశములను బట్టి చూచిన నీ నాటకము సర్వథా మనల నవ్యాపదేశముగాఁ బరిహసించుటకే వ్రాసినట్లు నాకుఁ దోఁచుచున్నది.

— (తలపంకించి) బాగుగ నాలోచించితివి. సర్వథా కేవలకల్పితంబగు నీనాటకము మనలం బరిహసించుటకే కిం దుపక్రమించిరి. (నాటకుల దిక్కై క్రోధాట్టహాసముతో)

ఔరా, యోరి కుశీలవాపసదులారా ! యేటికీ నాటకం
బారంభించితి? రెవ్వఁ డిట్టిరచనల్ వ్రాయింపఁగాఁ జేసె? ని
స్సారంబీకథ దీనికల్పనయు నీచం బింకెఁ జాలింపుఁ డో
హో ! రాట్పుత్రికిఁ జూపఁగా పరులు లేరో, దైత్యులం దెచ్చుటల్ !

త— (పటాక్షేపముగాఁ బ్రవేశించి వినయముతో) రాక్షససార్వభౌమా! మునుమున్న రక్షోయుపకులంగూర్చి ప్రస్తావింపవలసినదని మా భరతాచార్యులెఱుంగనివారు కారు. ప్రస్తుతపాత్రి నీచస్త్రీయగుకతన నద్దానికీయౌచిత్యము దెలియకుండునట్లు కల్పించినచోఁ బాత్రౌచిత్యమును మీవంటిభావజ్ఞులు గని మెచ్చికొందురని యటులొనరించిరని మనవిచేసికొనుచున్నాఁడను.

— (తనలో) ఏమీ, వీని సమయోచితవాచానైపుణి ! ఈ తప్పుడుఁగల్పనకుఁ గూడఁ గొంత వన్నెపెట్టుచున్నాఁడే! (తమ్మునిదిక్కై ప్రకాశము) తమ్ముఁడా ! యీ సమాధానము సమంజసముగాఁ దోఁచుచున్నది కదా! యిందుల కేమందువు ?

సునా— అన్నయ్యా ! యీకుశీలవుఁడు వచించినసమాధానము సత్యేతరమే యయినను బ్రకృతోపయుక్తముగ నుండుటచే యథార్థమేమో యని సంశయింపవలసియున్నది. నిపుణతగలవాండ్రు బొంకెడి బొంకులన్నియు నిట్టివిగనే యుండెడిని.

చ. చదువున మిఱ్ఱుపల్లములు చాతురి వొల్చెడి శిల్పియుఁ దుర
భ్యుదయము లవాస్తవమ్మనెడ నొండొకవాస్తవముఁ భ్రమపస్మా
స్పదులకుఁ దోఁచునట్లొనరుపంగలరించుక చర్చచేయుచో
నది యిదియుఁ మదం దెలియ నద్దమునంపలి మోముపోలికన్.

వజ్ర— (యోజించి తలపంకించి) నీయూహ కడుయుక్తియుక్తము. అయథార్థంబైనదానిని యథార్థమనిపింపఁదగు దుర్విదగ్ధులును, యథార్థమును గూడ యథార్థముగ సమర్థింపనేరని యమాయికులును బలువురీ ప్రపంచమున నున్నమాట నిక్కమే. దీని నిటులుంచినను, ప్రస్తుతకథావిధానము మన కన్యాపదేశముగా నవమానం బొనరించుతలంపునఁ గల్పించి మనయెదుటనే ప్రదర్శింపఁ బూనుట మిక్కిలి సాహసముకాక మఱేమి? ఇందుల కీమందభాగ్యు లేమి యుత్తర మొసఁగుదురో ? (నాటకులవీక్షి ఓయీ భరతపుత్రా ! ఇందుల కేమిసమాధానము చెప్పెదవు ?

మ. కత నూత్నంబుగనుండునట్టి దెదియో కల్పించి చూపింపుఁ డం
చతిమోదమ్మున మేము గోర నది శుద్ధాంతాపచారాత్మక
స్థితిలో నుండునటుల్ ఘటించి మము నెంతే హేళనం జేయఁగా
మతినూహించి వృథాగఁ జాఁగ నెటులాత్మన్ గోర్కి మీకబ్బెరా ?

పాత్రి— (తనలో) వీని యవమానకరంబులగు నీచసంబోధనముల నిఁక సైరింపవలసినపనిలేదు. వీని నాశనమే కడమగాని తక్కినకార్యము లన్నియు నింతకుఁ జిరకాలమ్ముక్రిందటనే గట్టెక్కినవిగదా ! ఇఁకఁ గార్యార్థము ధరించిన నా భద్రనామధేయమునకు 'వీర' పదంబుచేర్చి విక్రమించుటకుం దగిన ప్రస్తావనను గాలమాసన్నమగు కతనఁ ద్రిభువనకంటకుండగు నీరక్షశ్చక్రవర్తియే తెచ్చుచున్నాఁడు. ఇదియుంగాక నేనీ నాట్యవ్యాజమునఁ బంధుమిత్రముగా నిట కరుదెంచి యించుమించుగ నొక వత్సర మతిక్రమించినది. నన్నుఁ జూడక యిన్నినాళ్లు నాతల్లిదండ్రులును నెక్కటి స్వజనమును మిక్కిలి వగలఁ బొగులుచుందురు. కావున నిఁక వీని వధించి సతీసుతులతో నిజపురమ్మున కరుగుటయే కర్తవ్యము. (యోజించి) ఇంతకాలమ్మునుండి యెన్నండుగాని నా ప్రియురాలితో "ననసరమగునెడల నీతండ్రిని వధించినచో నీవంగీకరింతువా ?" యని నేను బ్రస్తావింపనేలేదు. ప్రస్తావించుటయే తడవుగాని యిందుల కామె సమ్మతించుటకు లవమ్మును సందియ ముండఁగూడదు.

ఉ. మున్ను హిడింబ వాయుసుతు మోహముమై పరియించి వెంటనే
యన్న హిడింబుఁజంపునటు లావతియాయదె ! భర్తృవల్లభ
త్వోన్నతి ముఖ్య మంగనకు, నొండెదియుక్ సరిగాదు దాని, కిం
కెన్నఁబనేమి భర్తయెడ నెగ్గు దలంచెడి బంధు నైనచో ?

కావున నే నాపెతోఁ బ్రస్తుతాంశమును నుడువుటయే తడవు కాని యాపె యభ్యనుజ్ఞకుఁ దడవుండదు. ప్రియురాలికడ కరిగి నే నిట వచ్చునందాక నీ మాయానాటకము జరుగుచునే యుండవలయును గాన రక్షశ్చక్రవర్తితో నింకను వినయముగనే మాటలాడవలయును. (ప్రకాశము) రాక్షససార్వభౌమా ! (అని యేమో చెప్పఁబోవునంతలో)

వజ్ర— (క్రోధావేశముతో)

చ. అడిగినమాట కుత్తరము నైన వచింపవు తప్పులోఁ బ్రవలం
బడినపు డుత్తరం బెటులువల్క స్ఫురించెడిఁ? నీవు దగ్గఱం
బడెనొకో ! మా ధనంబు తిని మా కవమానము దోఁచఁజేయు త
ప్పడుకత మా సమక్షమునఁ బోలునె యాట కుపక్రమింపఁగన్ !

సూత్రి— (వినయాతిశయముతో) దేవా ! దేవరవారి కవమానము స్ఫురింపఁజేసెడి యంశము లిందున్నవని మేము తలంపలేదు. నిక్కముగా నట్టివి లేవు. ఒక్కచో నున్నట్లు తామభిప్రాయపడు నెడల దానింగూర్చి గ్రంథకర్తను బ్రశ్నింపవలయును గాని ప్రదర్శకుల నడుగుట న్యాయము కాదు. కావున ననుగ్రహింపఁగోరెదము.

వజ్ర— (కొండొకశాంతించి) అట్లేని గ్రంథకర్తనే యిటకు రప్పింపుము.

సూత్ర— చిత్తము. (నిష్క్రమించును.)

భరతాచార్యులు— (ప్రవేశించి) రాక్షససార్వభౌమా !

ఆ. వె. నీకమంగళమ్ము నీకజయమ్మును
నీకకీర్తి మఱియు నీకహితము
కలుగఁజేయుఁగాక కడఁగి నీయొనరించు
నట్టికర్మముల ఫలానుషక్తి.

వజ్ర— (క్రోధతామ్రాక్షుఁడై గదపుచ్చుకొని) ఓరీ ! యమంగళప్రలాపా ! ఏమని ప్రేలుచుంటివి?

భరతా— (భయమునటించి) అయ్యా ! నేనేమంటిని, ప్రభువు నాశీర్వదించుటయు దోసమగునా ?

సునా— (పండ్లు పటపటఁ గొఱుకుచు)

మ. దురభిప్రాయముతో దురర్థ మదియెందుఁ దోఁప నాశీర్వచః
పరిమార్గం బదియప్రధానగతిగా భాషింప నీ వాడు ని
ర్దురితోక్తుల్ చవిగావు నిన్నిపుడె తున్మింతుఁ గేవలాశ్లీలవా
గ్భరముఁ గ్రక్కినదానికిఁ ఫల మొగిఁ బ్రాపించి గూర్చెట్టఁగన్.

సూత్రి— (రణోచితవేషముతోఁ బ్రవేశించి) మహారాజసోదరా! సర్వవిధముఁ
నపాయకరమ్మగు కవినిందకుఁ గడంగుట యుక్తముకాదు. కొండొ
యుపశమింపుము.

ప్ర— (తనలో) ప్రస్తుతము భద్రుం డిట్టి రణోచితవేషముతో రావలసి
యావశ్యకత ప్రకృతకథానుకూలముగఁ గన్పట్టదు. తమ గురువును ని
సించిన నాతమ్మునిపైఁ గినుకవోడమి యక్కటా తన నోడలెఱుంగ
సాయుధుండై యరుదెంచియుండఁబోలు. వీఁడు రవంతయు భయములే
నాతమ్మునినే యధిక్షేపింపఁబూనినాఁడే! ఇందులకుఁ దమ్ముఁడే తగి
ప్రాయశ్చిత్త మొనరించుఁగాక.

సునా— (క్రోధావేశముతో గదాపాణియై నిలిచి)

శా. ఓరీ! నీచ! కుశీలవాపశద! నీయోగంబుమూఁడెన్ వృథా
కాఱుల్ ప్రేలిన నీగురుప్రవరు నాల్కన్ జీల్చి నీయుద్ధవే
షారంభం బదియెట్టిదో, నిలిచి నీయాచార్యుఁ గాపాడితో
మ్మారాధ్యుండగునొక్కొ ? యిట్టి కుకవివ్యాసంగి దుశ్శీలుఁడా !

(అని పైకుఱుకఁబోఁగా)

మంత్రి— (వారించి) మహారాజసోదరా! ఇది నాటకము. వీరు నటులు. తమ
కోపాటోపముముందు వీరెవరు? ఉపశమింపుఁడు.

సునా— కింద్రడ ప్రస్తుతస్థితింబట్టి విచారించిన నాటకులని నామనము లేశము
విశ్వసింపకున్నది. (ఎదుటికిఁజూచి) అదుగో, భద్రుం డేమియో వదరు
కుద్యమించుచున్నట్లు పొడకట్టుచున్నాఁడు.

సూత్ర— (తనలో) చేయఁదగిన కట్టుబాటు లన్నియు వంశపురి కరిగి చే
వచ్చితిని. ప్రస్తుతము గురునిందావ్యాజమ్మున నిద్దురితాత్ముల వధించుట
యుఁ కేఁ గర్తవ్యము. కావున నున్న యాథార్థ్యము నెల్ల సంగ్రహము
వినిచి యీరక్షోవీరుల కోపం బాటోపింపఁజేసెదఁగాక. (ప్రకాశమ
గంభీరముగా) ఓయీ, చక్రవర్తిసహోదరా! చక్రవర్తీ! మీగురువుచు
నాపచించు వాక్యములను బాగుగ విమర్శించి పిదప నేది కర్తవ్యమొ

నిశ్చయించికొనుఁడు. మేము నాటకులము గాము. రక్షశ్చక్రఘోర మృగాఖేటకులము. మీ దుర్మార్గతను భరింపలేక యమరేంద్రప్రభృతులు మాతండ్రి శ్రీకృష్ణభగవానుని బ్రార్థించుసందర్భమున నీమాత్రిపుఁ బని కమ్మేమిటి కేల పనికల్పింపవలయు ననియెంచి యీవ్యాజమొండు కల్పించుకొని చిరకాలముక్రిందటనే యిప్పురిఁ బ్రవేశించి యంతకుమున్నే వరియించి మారాక నభిలషించి వేచియున్న మీమాపురతనయలను మా మాయాచాతుర్యమున గాంధర్వవిధిఁ బరిగ్రహించి యమ్మాగురయంమును నల్వురు కొమరుల నాత్మానురూపులంగని యీ బాంధవ్యమ్ము కతమ్మున మిమ్ము వధించుటకు వెనుకముందాడుచు నిప్పురమ్మునఁ గుశీలవవ్యాజమ్మునఁ గాలమ్ముగడపుచుంటిమి. ఇంతట నేఁటికి మీకుఁ గాలమాసన్నమగుటం జేసికాఁబోలు,

మ. అనిమిత్తమ్ముగ లేనిపోని యొక తప్పాపాదనంజేసి మ
మ్మున్ నధిక్షేపణఁజేసి యంతఁ జన కేమో మా యుపాధ్యాయులన్
వినరానట్టి దురుక్తు లాడుకతనన్ ద్రేఁగై మిము న్నేఁడు కా
లునిసాన్నిధ్యముఁ జేరనంపుటకు నాలోచించి నే నిల్చితిన్.

(వజ్రనాభసునాభులు పండ్లు పటపటఁ గొఱుకుచు మండిపడుచుందురు)

సూత్ర— (శాంత సంరంభముతో) ఇంకను వినవలసినది కొంత కడమకలదు. అప్పుడే మండిపడెదరేల, కొండొకసేపు సైరింపుఁడు.

శా. దూరక్రోష్టుఁడు శౌరి, తత్సుతుఁడు ప్రద్యుమ్నుండు వీఁ, డల్ల య
వ్యాకేసూ! గదసాంబు లుద్ధతులు నా భ్రాతల్, సృథా చాక దు
శ్చారిత్రంబును వీడి చక్కఁ బ్రదుకన్ జర్చింపుఁ డొండేని మీ
క్రూరత్వమ్మునకున్ ఫలమ్ము గని యేగుండా జమున్ జూడఁగన్.

దౌవా— (పటాక్షేపమునఁ బ్రవేశించి నమస్కరించి) దేవరకు జయమగుఁగాక!

వజ్ర— (సంశయముతో) ఏమి, యేదో యత్యాహితము మూఁడినవానివలె నగుపట్టుచుంటివి?

దౌవా— మహాప్రభూ! యేమి మనవిచేయుదును! కన్యాకాంతఃపురమున నల్వురు రాకొమరులు సమంకురితయౌవనవయస్కులు సాయుధపాణులై వెలయుచున్నవారు. వారల మొగమ్ముల తీరు మూఁడుముహూర్తముల మీ మాగురుకొమార్తల మోములం బుణికిపుచ్చుకొనుచున్నవి. ఈ పరమాశ్చర్యంబు తమకు విన్నవింప వచ్చితిని. ఇఁక సర్వథా దేవరప్రమాణము. నాకనుజ్ఞ నొసఁగుఁడు. (నిష్క్రమించును.)

వజ్ర— (తమ్మునితో) తమ్ముఁడా, ఇది యేమి మాయ!

ఉ. వీఁక వజ్రనాభుఁడఁట! యెన్నియొ మాయలు నేర్చెనంట! త
త్పాలనమందు నంతిపురిపట్టున నెట్టనఁ బోతుటీఁగయుం
గా లిడలేనిచోటనఁట! కావలు లెవ్వరొ మూగురంట! దు
శ్శీలురు సాయుధుల్ నిలిచి చేయుదురంట! యిదే నపాయముల్.

సునా— అగ్రజా! క్షమింపుఁడు. ఇది యంతయు స్వయంకృతాపరాధము దక్క మఱొండు గాదు. ఆ పాడుపక్షి నిరర్థకపు మాటలకు లోనై తా మెప్పు డీ పట్టణమునకు నీ బూటకపు నాటకులం బిలిపించితిరో నాఁడే మొదలు మన కీ యనర్థపరంపరకుం దగిన సూచనలు కొన్ని కనుపట్ట మొదలిడినవి. గతమునకు విచారించిన ప్రయోజనము లేదు. ఆ నల్గురుఁగూడ నీ కూటమికి సంబంధించిన మాయావులే కావలయును.

మ. త్వరలో వీండ్రను వాండ్రనుం జదిపి దుర్గర్వాంధతాదోషవి
స్ఫురణం బింత యుపేక్షమైఁ బెనుచు నజ్ఞుల్ సోమరుల్ బమ్మదే
వర గాటమ్ముగ శిక్షసేయవలె నిర్వక్రక్రమాటోపమై
పరఁగంగావలె నస్మదీయమగు నైశ్వర్యంబు శశ్వద్గతిన్.

సూత్ర— (హెచ్చినస్వరముతో) ఓహో, యేమి మీ యకార్యజ్ఞత! నా వచించు వచనంబులందలి సారమును విచారించి మఱియు నితికర్తవ్యమునకుం దిగుఁడు.

క. ఈ మూగురు జామాతల
కా మూగురునొకరు పుత్త్రులాహవధీరుల్
మీ మీ దుహితల కొమరులు
మీ మారణమునకుఁ జాలు మేటులు సుండీ.

అచిరకాలమ్మునన మన కింతటి దౌహిత్రు లెట్లు వెలసిరని శంకింతురేని వినుఁడు. వీరు నల్వురును లోకముతోపాటు నవమాసమ్ములు గర్భమ్మున వసించి పొడమినవారేయయ్యుఁ బొడమిన కొన్ని నిమేషముల లోనన సంప్రాప్తయౌవనులుగాఁ గనుపట్టిరను నంశ మిట కడుంగడు నవీనము. ఈ యంశముఁబట్టియేని మీ మీ పరాక్రమము లిప్పట్లఁ బని సేయవని యెఱింగి,

క. మతిఁ దెలివి దెచ్చికొనియు దు
హితలకు హితమైన త్రోవ నెఱిఁగి జగద్ద్రో
హిత వీడి బ్రదుకు టొప్పగు
నితికర్తవ్యమ్ము మీ కిదే యిట్టుమీఁదన్.

వజ్ర— (మండిపడి) ఓరీ, దుర్మార్గ! అంతఃపురాపచారదూషిత! కుశీలవాధమ! కుశీల!

మ. ఇదె మిమ్మెల్ల వధించెదన్, గామిరె లేరే మీ పాయల్పాచియో
వ్యశుచిత్తమ్ముల మీకు లోఁగిరనుమాటే నిక్కమా నేని దు
ష్టదశోపేతలఁ గూఁతులం జదివెదన్ సద్వంశమం దిట్టి దూ
ఱాదవంజేసిన బమ్మకుం దగినదే శిక్ష కావించెదన్.

సూత్ర— బంధుత్వముం బురస్కరించికొని నా సలుపు సదుపదేశమ్ములు మీ మనమ్ముల కించుకయు నెక్కకున్నవి. కూఁతులకతన మీ వంశమునకు వన్నె కలిగినదని సంతసించుటకు బదులు దూఱుదయించినదని యేవగించుకొనుట పిచ్చితనంబుకాక మఱియేమి? పైఁగా వంశమ్మున కిక్కారణమ్మునఁ బ్రాశస్త్యమ్ము గలిగించిన బమ్మదేవరం గూడఁ దెగడుటకన్న వేఱొండు వివేకశూన్యత కలదే?

గీ. ఇట్టి వివేకహీనతలె హెచ్చుతపమ్ములు సేసి దేవతా
రాట్టులఁ దృప్తులం జలిపి ప్రాఁకిన యుచ్చపదంబునుండి మీ
పట్టుల నెల్లరన్ ద్రుటి నధఃపథగాములుగా నొనర్చె న
ట్టిట్టని మిట్టిమిట్టిపడ కీపయి నెమ్మది నుండు టొప్పదే!

నీ వెంత పరాక్రమశాలివో నీవు బ్రహ్మవలనఁ గొనిన వరమ్మువలననే ప్రాజ్ఞులు గ్రహింపఁగలుగుదురు.

చ. సరసిజసంభవున్ దపముసేరున దృప్తునొనర్చి దాన నే
వరమునుగోరితో 'యదియ వాతులతన్ బ్రకటించు భీతికిం
దెరువయి కాక "యన్యులు మదీయపురిన్ జొరరా" దటంచు దే
వరను వరమ్ము గోరికొను పార్థివశేఖరుఁ డెందు నుండునే!

తాను బరాక్రమశాలియేని యెవ్వఁ డరుదెంచిన నేమి భయము? ఇది గాక శూరులకు శూరులతో నభినందించుట పండువుగదా. అట్టిస్థితిలో నంతఃపురమున డాఁగు చానంబలెఁ గోటలో నడఁగి మడఁగి యుండు నీ వొక శూరుండ వని నేన కాదు మఱెవ్వరును భ్రమింపరు. వృథా వాగాడంబరమును వినియోగింపక యితికర్తవ్యము నెడల జాగరూకత గలిగి జీవింపుము.

వజ్ర— ఊరకున్నకొలఁదిని దుష్ప్రగల్భములు మితిమీఱుచున్నవి. (సునాభుదిక్కై) తమ్ముఁడా! యీ దురాలాపుల నింక నెందనుక క్షమింపుమందువు. కర్ణకఠోరమ్ములగు వీని యసారాలాపములను వినుచు మిన్నకుంటివేమి?

సునా— అన్నా! యీ కుశీలవాపశదుని దుశ్చరిత్రమ్మునకు మనమ్మునం బొడమిన లజ్జాదైన్యమ్ములు నన్నితికర్తవ్యతామూఢునిం జేయుటచే నేమియుం దోఁపక మిన్నకుండవలసినవాఁడ నైతిని.

ఉ. పేర్వినుమాత్రి ముజ్జగము బెగ్గడిలన్ ధర నేలు నెవ్వఁ డా
ఘూర్వపు ముద్దుకూఁతులఁట! దొంగలబారికి నగ్గమైరఁటే
గుర్వపమానము న్వినియుఁ గూఁతుల మోమెటు చూడవచ్చు? నిం
కుర్వర నెందు నంతిపుర ముండునె యట్టిదె యిట్టిదైనచో!

స్వజ— సహోదరా! యీ తప్పుడుముండకొడుకు మాటలను నమ్మి నీమనము చింతాకులం బగుచున్నది. వీనిమాటలను నిక్కమని విశ్వసింపకుము.

ఉ. నాటకులన్న బూటకమునం జరియింతురఁ గాదె? వాండ్రెదో
మాట వచించినంత నది మర్మమునూడినయట్టులై వృథా
గాటపుఁ జింతలోన మునుఁగం దగునయ్య భవాదృశుల్; శిర
స్స్ఫోటన మాచరించి జముపోలికిఁ బ్రేలరి నంపకుండఁగన్.

సునా— అట్లేని యది యెంతపని. ఇదిగో నన్నుఁ దిలకింపుము.

(సూత్రధారునిదిక్కు)

శా. ఓకీ! ప్రేలితి వింతసే పెవియొ నీచోక్తుల్ లదాడంబరం
బాఱ న్నోటికి బుద్ధిచెప్పి శిర మ్మల్లాడింతు నభ్రస్థలిన్
శూరాగ్రేసరు లారయంగ, ముసు కంసున్ జంపె నీతండ్రి; యు
ద్వీరుం డిక్కడ కేగుదెంచి కొమరున్ వీక్షించి దుఃఖించుతన్.

సూత్ర— ఆసన్నమరణులకు మీకు నా హితోపదేశమ్ము లెక్కకున్నయవి.

ఉ. చావుఁడు నాదు నస్త్రముల చండతకున్ బలియై; భవత్పుర
శ్రీవిధి నేఁటి కిట్టిగతిఁ జెందఁగ వ్రాయఁగఁబోలు, మన్మ లీ
పై విభవంబు సర్వమును బాలనసేతురుగాక, దేవతల్
కావలులన్ వధించుట కఖండ ముదంబును గాంత్రుగావుతన్.

సునా— (మండిపడి గదం ద్రిప్పుచు) అట్లే కాపింతువుగాని రణోచితస్థలమునకు వచ్చి మరలం బ్రేలుదువుగాక.

(ఎల్లరును నిష్క్రమింతురు)

గద్య

ఇది... శ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వర విరచితం బగు
ప్రభావతీప్రద్యుమ్న నాటకంబునఁ జతుర్థాంకము.

ఓం

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

ప్రభావతీప్రద్యుమ్నము

పంచమాంకము

(తెరలో)

గీ. విష్ణుకామరునిచేఁ దెగవేయఁబడిన
రక్కసుల మాంసఖండముల్ మెక్కఁ బొంచి
గరుడి పెక్కురూపులు దాల్చుకరణి గృధ్ర
తండములు విష్ణుపదమున నిండుకొనియె.

(ఇది చూళిక.)

(అంత గరుడారూఢుఁడై శ్రీకృష్ణుఁడు ప్రవేశించును.)

కృష్ణు— (నలుదెసలు పరికించి తనలో)

చ. గగనతలాన నున్నపుడె కానఁగనయ్యెను కోటలోనఁ బో
ల్పుగనగుచున్న పోరచటఁ బూపవయస్సలరారు నల్వురూ
చఁగ దివిజారులన్ నలుకుచందము మెచ్చొనరించె వారెపో
యగుదురు నాదుమన్మలిట నాత్మజు లూనిరి యుద్ధభారమున్.

పాపము! ఈ వజ్రనాభసునాభులు నాకుం జుట్టమ్ములయ్యు నిట్లు వృథాహంకారమ్మున మడియనున్నవారు. వినినను వినకున్నను, వీరల కించుక హిత ముపదేశించుట ప్రస్తుతము కాకపోదు. (ప్రకాశము) ఓయీ! రక్షశ్చక్రవర్తీ! క్షణకాలము సంగర మాఁపి నా వచనమ్ముల నాలింపుము.

ఉ. బందుగులైతి మేమిటికిఁ బ్రాణహరమ్మగు కయ్య మిట్టియీ
సందడిలో జయించినను జచ్చిన రెంటనుగూడ నీకగున్
గుం దదిగాన నానుడులు గొండొక డెందమునందుఁ జేర్చి నీ
పందతనమ్ము వీడి తగువైఖరిమై మను టొప్పకుందువే.

(తెరలో)

ఏమీ, నీవా! నీయొద్దనున్న బొల్లిగొఱ్ఱెం బట్టియేకాక, మాతో నిప్పుడు పెనఁగుచున్న యీ కుశీలవాపశదుని యాకృతిసామ్యముం బట్టికూడ నీవు పరమనీచుండగు కృష్ణుండవని స్పష్టముగాఁ దెలియుచున్నది. ఇట్టి నీ బాంధవ్యము నపేక్షించుట కీవజ్రనాభుం డొక వెఱ్ఱిగొల్ల యను కొంటివా?

శా. నిన్నున్ నీదుతనూజులం గెడపి మీ నేస్తమ్మునం గన్న మా
యన్నంగూఁతుల కొడ్కులం దునిమి, పై నస్మత్తనూజాతలన్
పన్నెన్ వాసినిగన్న రక్కసుల కీ వాంఛించెదం గాని యీ
బన్నంబున్ సహియించి యకారవుర నీ బాంధవ్యముం గొందునే!

కృష్ణ— (నవ్వుచు) బావా! నీమాటలేల కాదనవలయును? నీపరాక్రమ మట్టిదియే యనుకొందము. ఇంతటి పౌరుషశాలివికదా, యెట్టియభిమాన శూన్యుఁడును నొనర్ప నిచ్ఛగింపని యీదృశ స్త్రీపునర్వివాహమునకు నీమనం బెట్లు రోయక సమ్మతించెడిని? సంతానవతులగు కూఁతులకుం బునఃపరిణయం బాచరింప సమకట్టు నీవు పోతుటీఁగకుఁగూడ నంతిపుర మునఁ బ్రవేశము నంగీకరింపరానియంత కట్టుదిట్టము నేల చేయవలసి వచ్చెనో యని విచారించుచుంటిని.

(మరలఁ దెరలో)

ఇపుడు నీతో నుముకదంపుమాటలు ప్రసంగించుటకు మాకుం దీరదు. నీకొమరులను వధించి నిన్ను వధింప నరుదెంతుము. నీ వేమేని యయ్యెడ, బ్రసంగించి తత్ఫల మనుభవింతువుగాక.

కృష్ణ— ఆసన్నమగు మరణ మెవ్వరికిఁగాని సదుపదేశముసంకకు మనమ్మున్ దిరుగనీయదు. అందులో వీండ్రు పరమదుర్మార్గమ్మగు రక్కసకులమ్మునఁ బొడమిన దుండగీండ్రు. (తెరవంకఁజూచి) పోరు కడుంగడు భర మ్మగా నున్నది. కుమారప్రద్యుమ్నుఁడును, గదసాంబులును డండోప తండమ్ములుగా రక్కసులం గూల్చుచున్నారు. ఇఁక వజ్రనాభసునా భులు కుమారుల నెదుర్కొనియెదరు. రథస్థులగు రక్కసులతోఁ బదాతి మాత్రులుగనున్నకొమరులు పోరుట భరముగా నుండునేమో కదా! (మరలఁ బరికించి) లేదు. ఇప్పటి వీరి సంగ్రామము త్రేతనాఁటి రామ రావణ సమీకమున్ జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుచున్నయది. (ఆకసమువంకఁ జూచి) అదిగో, నాయన్న మాగురకును మూఁడురథములను బంపి తా నియ్యో దకు రణదిదృక్షాకౌతూహలమ్మునఁ గాఁబోలు నరుదెంచుచున్నవాఁడు!

ఇంద్రుఁడు— (ప్రవేశించి సంతోషముతో) ఆపదుద్ధారకా! నమస్కారము.
(పాదములపైఁ బొరగును)

కృష్ణు— (ఒరగుచుండఁగనే లేవనెత్తి) అన్నా! యాశీర్వచనపాత్రుండగు వీని నిట్లవమానింపఁదగదు.

ఇంద్రు— దేవా, లీలామానుషవిగ్రహా! యెంత మాటాడితివి! ఏనో కారణాంతరమున నాఁడు మాయమ్మ గర్భమ్మున నీవు నాకనుజుండవై జనియించినమాట వాస్తవమే. నేఁటి మానవజన్మంబునుంబోలె నదియును నీకొక లీలామాత్రంబ. అంతమాత్రమ్మున నీపరాత్పరత్వంబు మఱచి సాపరాధుఁడనగుదునా? అట్లొకపరి నీబాల్యమ్మునఁ బ్రమత్తుఁడనై యొనరించిన యపరాధమ్మె చాలక మరలఁ జెడుదునా?

కృష్ణు— (చిఱునవ్వుతో) చిన్ననాఁట బాల్యచాపల్యమ్మున నా యొనర్చిన యొగ్గు నగ్గడించుటచే నాకు సిగ్గగుచున్నది. దానిని మఱచి నన్ను మన్నింపఁగోరెదను.

ఇంద్రు— దేవా! నిన్ను మన్నింపనే నెవఁడను! నీవు సర్వజగత్కర్తవు, భర్తవు, హర్తవు. ఇఁక నన్నుఁ బొరఁబెట్టకుము. ఇదిగాక, కుమారసంగరాలోకనకుతూహలాయత్తచిత్తులమగు మన కిపు డన్యప్రసంగముల కవకాశమును లేదు. (పరికించి) పోరు మిక్కిలి మిక్కుటముగాఁ బ్రవర్తించుచున్నది. చూచువారల కానందజనకముగా నున్నను గుమారులకుఁ గొండొక భారముగా నుండకపోదు.

ఉ. ఎంతయొకాల మీరణము నేటికి సాఁగఁగనిత్తు వింతలోఁ
జెంతకు నంపరాదె హరి! శిక్షితనక్రము చేతిచక్రమున్
మంతువు లెన్నియో సలుపు మానుషఖాదుల శీర్షముల్ తదా
క్రాంతికి నగ్గమై సుఖముఁ గల్పితమా సురభూసురాళికిన్.

కృష్ణు— అగును. "అలస్యాదమృతం విషం" కనుక నట్లొనరించుచున్నాఁడను.
(చక్రము నుద్దేశించి) చక్రరాజమా!

చ. తునిమితి వెందఱో రిపులఁ ద్రొల్లి మదీయకరమ్మునుండియే
చని యిపు "డాత్మ పుత్రుఁ" డను శాస్త్ర మెఱింగిన నీవు నాదు పు
త్రునికరముం భజించి యల దుర్మమలన్ సుతుఁ డంప నేగి చ
య్యన వధియించి యాంతన స్వహస్త మలంకృతముం బొనర్పుమా.

(చక్రము ప్రద్యుమ్నునికడకుం బంపును.)

ఇంద్రు— (పరికించి) వాసుదేవా! అటు దిలకింపుము.

చ. కొమరుఁడు పంపఁగానరిగి క్రూరుల రక్కసులం దురిటిఁ బరి
భ్రమణరయమ్మునం బొదివిపట్టి శిరమ్ములుదుంచి లోకభీ
ప్రదము సమకూర్చి నీదగుకరమ్మునకుఁ జనుదెంచెఁ జక్రరా
జము దివిదేవతల్ కుసుమసంతతివర్షము సౌరఁ గొల్పఁగన్.

కృష్ణు— (చక్రమును ధరించుట నటించును, పుష్పవృష్టిగురియును.)

ప్రద్యు— (లజ్జాసంతోషములతోఁ బ్రవేశించి యింద్రోపేంద్రులకు నమస్కరించును.)

గదసాంబులు— (అట్లే ప్రవేశించి నమస్కరింతురు.)

ఇంద్రు— (ప్రీతిపూర్వకముగా లేవనెత్తి) మీకతన మీయాదవాన్వయమేకాక సురాసురాన్వయములు గూడఁ దరించినవి. మీకు సనుస్తశుభమ్ములు చేకూరుఁగాక.

కృష్ణు— (ప్రీతిపూర్వకముగా నాలింగనము చేసికొని) "పుత్రాదిచ్ఛేత్పరాజయ" మ్మను నభియుక్తోక్తికిఁ బ్రత్యుదాహరణమ్ముగా నన్ను సమర్థించిన మీకుఁ గళ్యాణ సమృద్ధి చేకూరుఁగాక.

ఇంద్రు— తండ్రులారా! ఎప్పటికప్పుడు మీశ్రేయోదంతములను శుచిముఖివలన విని యానందించుచునే యున్నాఁడను. ఐనను ప్రత్యక్షముగా నూతనవధూమణులను గోడండ్రను జూచి యానందింపవలెనని యిటకరుదెంచితిని.

(అంత శుచిముఖియు, ప్రభావతీచంద్రవతీగుణవతులును, వారల కొమరులును ప్రవేశింతురు.)

శుచి— అమ్మలారా! త్రిలోకపూజ్యులగు మామలకు నమస్కరింపుఁడు.

ప్రభావత్యాదులు— (సంశయింతురు.)

శుచి— ఆశౌచదోషమ్మలని శంకనడఁగుఁడు. కించిద్దినమ్మునను౦డియేని నమస్కరింపుఁడు, లేదా శిరమ్ములు పాదమ్ములకు సోఁకునట్లని నమస్కరింపుఁడు. పతితుల మరణమునలని యాశౌచమును బరిత్యజింపదగునని దోసఁగుండదని నా తాత్పర్యము.

ప్రభా— (తనలో) సర్వధర్మవేదియగు నీరాయంచకసయిత్రి సుడులకన్న ధర్మశాస్త్రము లెక్కుడుగాదు. (నమస్కరించును.)

చంద్రవతీగుణవతులు— (అట్లే నమస్కరింతురు.)

కృష్ణు— (ప్రీతితో) అమ్మలారా! వీరభర్తృకలును, వీరమాతలునగు మీ కాశీర్వదింపఁదగినభద్రి మేముండుము. సుఖమ్ముల దులఁదూఁగుదురు గాక.

ఇంద్రు— (ప్రీతితో) ఇఁక మీవంశము సద్గుణశోభితంబై జగమ్మున కమితానందమ్మొసగూర్చుఁగాక.

శుచి— (కుమారుల నుద్దేశించి) ఆయుష్మంతులారా! మీమీ నామమ్ములం దెలుపుచు మీ తాతలకు శుభసంధాతలకు నమస్కరింపుడు.

ప్రభావంతుఁడు— తాతా! ప్రభావతీప్రద్యుమ్నతనూజుండు ప్రభావంతుండు మీమనుమండు మీకిదె నమస్కరించుచున్నాఁడు.

కృష్ణు— (ప్రీతితో) తండ్రీ! ఆయుష్మంతుడవు కమ్ము.

చంద్రప్రభుఁడు— తాతా! చంద్రవతీగర్భసంజాతుండు గదాత్మజుండు మీమనుమండు చంద్రప్రభుండు మీకిదె నమస్కరించుచున్నాఁడు.

కృష్ణు— (ప్రీతితో) తండ్రీ! ఆయుష్మంతుఁడవు కమ్ము.

గుణవంతుఁడును } తాతా! గుణవతీగర్భసంభూతులు, సాంబాత్మసంభవులు
కీర్తిమంతుఁడును } గుణవంతుఁడును గీర్తిమంతుఁడును మీకిదె నమస్కరించుచున్నారు.

కృష్ణు— (ప్రీతితో) తాతలారా! మీమీ నామమ్ములకు వన్నెవెట్టుగతి దీర్ఘాయుష్మంతులై వర్ధిల్లుఁడు.

(అట్లే నలువురును ఇంద్రునకుఁగూడ నమస్కరింతురు)

ఇంద్రు— మనుమలారా! సమస్తజగత్కల్యాణసంధాయకుండగు శ్రీకృష్ణభగవానుని ముద్దుమనుమలకు మీకొకఁ డాశీర్వదింపఁదగిన దేముండును? (కృష్ణునితో) అప్ప దిచ్ఛానుసారముగా నాశీర్వదించుటకుఁ దమకు సమ్మతమేనా?

కృష్ణు— అమరేంద్రా! నాయిచ్ఛ యొకటియు, నీయిచ్ఛ వేఱొకటియు నగునా! నీ చిత్తానుసారముగా నీకొమరుల ననుగ్రహింపుము.

ఇంద్ర— అట్లేని యిట్లగుఁగాక.

క. మాతామహార్జితమునకు
నేతలగుచు నల్వురను వినీతియెలర్పన్
ఖ్యాతివిభూషితులై యీ
భూతల మేలుకొనుఁ డయము పొంపిరివోపన్.

కృష్ణ— తథాస్తు. అమరేంద్రు నాజ్ఞంబట్టి యిప్పుడే స్వస్తివాచనపురస్సరమ్ముగ లఘుపట్టాభిషేకమ్ము నిర్వర్తింపఁబడుఁగాక.

శుచి— (పట్టాభిషేక మంగళమును నిర్వర్తించి) నాయనలారా! ఇంతకన్న మీకుం గావలసిన ప్రియమేముండును. అయిన నిట్లగుఁగాక.

భరతవాక్యము

గీ. బ్రాహ్మణబ్రాహ్మణేతర వైరములకుఁ
దావులేకుండ ధరణి భద్రమ్ముగలిగి
వేదసమ్మత మగునట్టి వృద్ధి కెక్కి
యై సకలసమ్మతిని జయమందుఁగాక!

గద్య

ఇది శ్రీ కింకవీంద్రఘటాపంచానన బాలకలానిధి బాలసరస్వతీ
విద్వత్కవి శతావధాని తిరుపతివేంకటీయ ప్రభావతీ
ప్రద్యుమ్న నాటకమ్మున బంచమాంకము
సంపూర్ణము.

తప్పొప్పుల పట్టిక

పేజీ	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
3	8	నుత	నుద
10	27	గాఁ	గాం
17	26	స్పుష్ట	స్పృష్ట
44	21	కుచం	కుఁజం
49	29	న్యథా	న్యథా
54	6	రంథ్ర	రంధ్ర
56	19	నుప్ర	నుబ్ర
59	4	పుగో	పుఁగో
67	19	నద్ర	నఁద్ర

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

శ్రీ

దంభవామనము

ఇందువచ్చు పాత్రములు.

1 వ అంకము.

1 సూత్రధారుఁడు
2 మారిషుఁడు
3 బలిచక్రవర్తి
4 రాక్షసులు
5 ఇంద్రుఁడు
6 బృహస్పతి
7 అప్సరలు

2 వ అంకము.

1 అదితి
2 ఇంద్రుఁడు
3 శచి
4 జయంతుఁడు
5 కశ్యపుఁడు
6 విష్ణుమూర్తి

3 వ అంకము.

1 గంధర్వులు
2 ఇంద్రుఁడు
3 బృహస్పతి
4 జయంతి
5 శుక్రుఁడు

4 వ అంకము.

1 రక్కసులు
2 బృహస్పతి
3 బలిచక్రవర్తి
4 శుక్రుఁడు

5 వ అంకము.

1 సుబ్బదీక్షితులు
2 వేంకటయానలు
3 వామనమూర్తి
4 బలిచక్రవర్తి
5 శుక్రుఁడు
6 వింధ్యావళి
7 దాసి

6 వ అంకము.

1 రక్కసులు
2 శుక్రుఁడు
3 బలిచక్రవర్తి
4 వామనుఁడు
5 ప్రహ్లాదుఁడు
6 వింధ్యావళి

ఓం

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

దంభవామనము

ప్రథమాంకము

(నాంది)

మ. పరమాత్ముండు పయోజగర్భముఖదేవవ్రాతసేవ్యుండు భీ
కరరక్షోమదహారి శ్రీధవుఁడు భక్తస్వాంతసంచారి సా
గరసంవాసి యుపాయశాలి జగదాకారుం డుదారుండు శ్రీ
హరి యయ్యున్ హరిసోదరుండు నగుపద్మాక్షుండు మి మ్మేలుతన్.

(నాంద్యంతమున సూత్రధారుఁడు ప్రవేశించును.)

సూత్ర— (తెరవంకఁ జూచి) మారిష! ఇటు రమ్ము.

మారి— (ప్రవేశించి) ఆర్యా, ఇదె వచ్చితి.

సూత్ర— వింటివా? సభ్యులయాదేశము, భగవంతుం డెట్టివారికి సహాయుం డగునో పరోపకార మొనర్చువారి తెఱఁ గెట్టిదియో తెలియం దగునాటకము నేఁడు ప్రదర్శింపవలె నఁట.

మారి— అట్టి నాటకము తిరుపతి వేంకటేశ్వరులచే రచింపఁబడిన దంభవామనమే కదా! దానిం బ్రదర్శింపుదము.

సూత్ర— అవును చక్కఁగాఁ దెల్పితివి కాని,

గీ. మాయ పన్నిన కపట వామనునికన్న
నాడి తప్పక మేదిని యఖిల మతని
కిడిన బలి యుత్తముండని యెన్నఁదగదె?
ధర్మమన వేఱుగలదె సత్యంబుదక్క?

అని వామనుని విషయమునఁ గొందఱు దురభిప్రాయపడియున్నారనుమా!

మారి— అవును. ఆవిషయము నేనును నెఱిఁగినదే. ఆయూహ తమ రన్నట్లు దురూహయే, దుర్మార్గులను వంచించుట కెట్టియుపాయమేని యొనర్పవచ్చును. ఎట్లేని దుష్టభంజనంబు కర్తవ్యంబు. "గోవులను జంపి చెప్పులను

దానము చేసినయట్టుత్తమునకు బాధఁ గలిగించినదుష్టుఁ డేదియొక విషయమున యోగ్యుఁడుగా నున్నమాత్రంబున సహజసద్గుణసంపన్నుఁ డగునా ?

(తెరలో) ఎవఁడురా నన్ను నిందింపుచున్నవాఁడు !

సూత్ర— బలిచక్రవర్తి కాఁబోలును నాకముపైకి దాడి వెడలుచు నిటు వచ్చుచున్నాఁడు. మన మీపాటికిఁ బోవుదము. (నిష్క్రమింతురు)

(ప్రస్తావన.)

(అంత బలి సేనతోఁ బ్రవేశించును.)

బలి— (బిగ్గరగా) ఓ రాక్షసవీరులారా ! పాతాళమునందుండి యుద్ధమున కనేక కష్టమ్ములం బడి వచ్చి దేవతలకుఁ గోట ముట్టడించితిరి. ఇఁక మీరెల్ల వెనుకటి మన పరాభవము జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొని మీమీ పరాక్రమములం జూపుదురుగాక. భృగువంశప్రభవుని సహాయమున నిప్పు డింద్రుఁడు మనల నించుకేని యెదిరింప నేరఁడు. మీకు మంచిశకునములు సహాయింపుచున్నవి.

మ. నవమందార సుమప్రసూనఫలతో నాకాంగనాసౌఖ్య సం
భవలీలన్ దులఁదూఁగుచున్ నిరతసంపద్గాత్రి యారామసీ
మ వసించ్ గ్రోలుచు నాకలోకమునయందున్ మీరు క్రీడింప నే
ర్పు వలెన్ రక్కసులార ! సంగరసమాగంభీరతన్ బోల్పుఁడీ.

రక్క— (అందఱును నొక్కపెట్టున) సిద్ధముగా నున్నారము. జయము, జయము,

బలి— (సంతోషముతో) మీవంటి సమర్థులు నాకుఁ దోడుగా నున్నప్పు డిఁకఁ గొదవ యేమి ? మీయానందమే నాయానందము. లోకము లనేకము లున్నను దీనివంటి లోకము మఱియొకటి గాదు. కావున మన మెట్లైన దీని నాక్రమించుకొన వలయును. (యోజించి) కాదు, కాదు. ఆక్రమించుకొంటిమి. ఇఁక మీచిత్తము వచ్చినట్లు విహరింపుఁడు.

చ. నిరతము నాటపాటలకు నేర్పరులై గడిదేఱినట్టి సుం
దరులగు రంభ యూర్వశి ఘృతాచి తిలోత్తమ మేనకా ప్రము
ద్వరలును విప్రజిత్తియును దక్కిన యచ్చరలున్ బ్రమోదబం
ధురముగ మిమ్ముఁ గొల్వఁ దులఁదూఁగుఁడు నందనమందు దానవుల్.

రక్క— చిత్తము. ఇదిగో నందనవనమునకుఁ బోవుచున్నారము.

(అని కొందఱుపోవుదురు.)

బలి— ఏమి ! ఇంద్రుఁడు గోట వదలి లేచి పోయెనా. లేనిచో లోనఁ గల కలమేని వినఁబడకుండునా ?

(తెరలో) దేవా! రాక్షసేంద్రా! తమయాజ్ఞచొప్పునఁ గోటం బ్రవేశించి యింద్రునివెదకితిమి. ఆతఁడుగాని దిక్పాలురు గాని యెక్కడను గాన రారైరి. స్వర్గమును వదలి యరణ్యములపాలై పోయిరని యోజించెదము.

(అంత నింద్రుండును బృహస్పతియును ప్రవేశింతురు)

బలి— రక్కసులారా! తెలిసినదా, యిక్కడి కింద్రుని పరాక్రమము? మనము గూడఁ గోటలోనికిం బోవుదము పదుండు. (పరిక్రమించి).

ఉ. వాఁడన నెంత? వాని బల వైభవ మెన్నఁగ శాంతులందు మా
ఱాడని తాపసోత్తములయందుఁ బరాంగనలందుఁ జెల్లుఁ; బో
రాడుట కప్సరోంగనల కానె? తపమ్ము లణంచుభంగి; దూ
టాడెదఁ గోటి యింద్రు లొకటై యని నన్నెదిరించిరేనియుక్.

(నిష్క్రమింతురు.)

ఇంద్రు— (విచారముతో) గురువర్యా! మనము స్వర్గమును దుర్గతి పాలొనర్చి యిట్లరణ్యమున నుండవలసిన దనియేనా తమ యభిప్రాయము?

బృహ— మహేంద్రా.

క. అగు నది కాకుండదు దై
వగతికిఁ బ్రతి సేయు నట్టివార మె! చేయం
దగు నైనను యత్నమ్మను
బగరను భంజింపుటకు నుపాయం బున్నన్.

ఇంద్రు— (కన్నీటితో)

మ. అమరస్థానము వాని రాజ్యముగఁ గల్పాగప్రసూనమ్ము ల
య్యమరారాతిసరమ్ముగా మఖము లాహంకారి పాల్గాఁగ సం
భ్రమునన్ బుట్టిన గోవు వానిదిగ నద్దైత్యుండు పెంపొంద దై
న్యమునన్మగ్గి సురేంద్రు డిట్లగుటయు న్యాయంబె యో యీశ్వరా!

బృహ— సురేశ్వరా! మన యదృష్టమునకు నీశ్వరుం డేమి చేయును?

చ. బలియుఁడు క్లేశ మొందుట యపాస్తబలుండు సుఖమ్ము చెందు టు
జ్జ్వలమతి గల్గు ధీరునకు సంపద లేమియుఁ దెల్వి లేనివాఁ
డలఘుగతిన్ మహా విభవ మందుట శూరపరాభవంబు భీ
తుల విజయంబు నన్నది బుధుల్ పరికింతురు దైవికమ్ముగన్.

ఇంద్రు— దేవమంత్రీ! మును పు మనచే నోడిపోయిన బలి కిప్పు డింతటి శక్తి యెట్లు గల్గినదో?

బృహ— ఇది భృగువుల యనుగ్రహము. వా రిడిన మంత్రం బతి నిష్ఠతో జపించి బలి మన కజేయుం డయ్యె.

ఇంద్రు— అక్కటా! అచ్చరల గతి యేమయ్యెనో?

(అంత నిరువు రచ్చరలు ప్రవేశింతురు.)

ప్రథ— చెలీ! దైవవశమున నిప్పటికి మన మిరువురము ధన్యలము.

ద్వితీ— ఏమీ! ఆ మ్రిక్కిడి రక్కసుల బారిఁ బడక తప్పించుకొని వచ్చితిమనియేనా? సఖీ, యెంత తెలివితక్కువదానవు? తనవారంగ లందఱును సుఖముగా నున్నప్పుడు గదా సుఖము తనకుఁ గలుగుట!

ప్రథ— అవును. అక్కటా, మన రాజెక్కడ నుండెనో? శచి యేమయ్యెనో? జయంతుఁ డెట్టి దుర్దశలో నుండెనో కదా?

ద్వితీ— (చూచి) చెలీ! అదిగో! ఇంద్ర బృహస్పతులు. (సమీపించి నమస్కరించి) జయము, జయము.

ఇంద్రు— చెలులారా! ఇఁక నెక్కడి జయము? మీ రేపిసరైన నపాయమును బొందకున్నారు గదా? ఆ బలి ప్రభుత్వ మెట్లున్నది?

ప్రథ— దేవా! ఏమి చెప్పుదుము.

చ. అమరపదమ్ము చేకొని సురారిమయమ్ముగ నేలుచున్ గ్రమ
క్రమమునఁ దక్కు దిక్పతుల గద్దియలన్ దనపాలు చేసి ని
క్రమమున మూఁడు లోకముల రాజ్యము సేయుచు నందనమ్మునం
దు ముదము మీఱ నచ్చరలతో విహరించు నవార్యచర్యుఁడై.

బృహ— అక్కటా, నాకమున కెట్టి దుర్దశ మూఁడినది! తరువాత?

ద్వితీ— ఇంతటి దుర్దశ శత్రువులకేని లేకపోవుఁ గాక.

చ. అనవరతంబు కల్పకసుమాంచితుఁడై సుధఁ గ్రోలుచున్ సురాం
గనలఁ జెలన్ దగిల్చి కడుఁ గంటకుఁడై మఖభాగముల్ హరిం
చి నిఖిల దేవతల్ తనదు సేనయ కాఁ బచరించి తత్క్రతుల్
పానరుపఁ జేయుచు న్నెగడెఁ బొంపిరివోయిన మేటి సంపదన్.

ఇంద్రు— దేవతల కేవిధమైన యధికారముల నిచ్చుటయే లేదా?

ప్రథ— లే దనియే చెప్పవచ్చును. ఇచ్చినను ప్రధానాధికారము లిచ్చుటలేదు.

చ. ఒకఁడు యముండు శ్రీదుఁడిఁక నొక్కఁడు వహ్ని మఱొక్కఁడింక వే
ఱొకఁడు దినేశ్వరుండు శశియున్ మఱియొక్కఁడు వాయుదేవుఁ డిం
కొకఁడు నొకండు పాశి యిటు లొక్కొకఁ డొక్కొకరుండు గాఁ దడి
యక్కృతులు సేయ నేర్పఱచె నాత్మకు నచ్చినదాన వేంద్రులన్.

బృహ— ఇఁకఁ బరిపాలనము వేఱే చెప్ప నక్కఱలేదు. వారు దేవతలను గడుఁ గష్టపెట్టుదురు. రక్కసులకు సుఖదాయకులుగా నుందురు. కాని, యియ్యెడ మన కొకలాభము లేక పోలేదు. పక్షపాతియగు రాజతి శీఘ్రమునఁ బదభ్రష్టుం డగును.

ఇంద్రు— గురువరా! ఇవి యేటిమాటలు? అని మనము మీన మేషములు లెక్కించుచు మిన్నకుండఁ జనునా? ఉపాయ మాలోచింపుఁడు.

బృహ— (యోజించి) ఉపాయమున కేమున్నది? "న గాయత్ర్యాః పరం మంత్రం న మాతుః పరదేవతా." కనుక మాతృశక్తి గలవారలకు సమస్త సంపదలును గలుగును. తప్పక యదితిని సేవింపుము. ఆ దేవమాత నిన్ను వృద్ధి చెందించును.

మ. మనమం దెన్నఁగ నేల యన్యులను "నోమాతుః పరం దేవతా"
యనువాక్యమ్మున మాతృశబ్దమున కన్వర్థమ్ము గానేర్చునే?
జననీరూపమునన్ సదా సులభయై శాసించు శక్తిన్ బరాం
బను భావించినవాని కొందు గొదవే? భాగ్యమ్ము చేకూరదే!

ఇంద్రు— అట్లయిన నా పెదర్వనమునకే పోవుదము. (నిష్క్రమింతురు.)

గద్య

ఇది శ్రీ... తిరుపతి వేంకటేశ్వరు లొనర్చిన
పంచవామనము నందుఁ బ్రథమాంకము.

ఓం

శ్రీమత్పరదేవతాయై నమః

దంభ వామనము

ద్వితీయాంకము

(అంత నదితి ప్రవేశించును.)

అది— (విచారముతో) అక్కటా! నా సంతతి కెట్టిదుర్గతి వచ్చినది. ఇప్పట్లు నా చెలియలు దితి తనసంతతి నించుకంతయేని మందలింపక పోఁగులఁగదా? అవును. ఇఁక నెక్కడిచెలియలు! ఎప్పుడు సవతుల మైత్రిగా యప్పుడే శతృవుల మైతిమి. తండ్రీ, మహేంద్ర! అమ్మా, శచి! నాయనా, జయంత! మీ రెయ్యెడ నేయే కష్టముల ననుభవించుచున్నారు?

(అంత సతీసుతులతో నింద్రుఁడు ప్రవేశించి)

ఇంద్రు— వందే మాతరం.

శచి— వందే దేవమాతరం.

జయం— వందే పితామహీం.

అది— యథాపూర్వ మైశ్వర్య మనుభవంతు వత్సాః.

జయం— కారడవులలో నైశ్వర్య మెక్కడ వచ్చును?

ఇంద్రు— కుమారా, యట్లనకుము. ఆమెవాక్య మమోఘము కదా!

అది— నాయనా, జయంత!

చ. కలిమికి నెట్టు లట్టులనె కన్పడు లేమికిఁగూడఁ బోకపుల
కులికినవారె క్రుంగుదురు క్రుంగినవారలె పొల్కుచుందు రం
దులకు విచార మందెదవు? తొల్లిటి నీసిరి నీకు వచ్చుఁ గొం
దల మిఁక నైనఁ బోవిడుము నవ్వినయూళులె పట్టణంబులౌ.

శచి— అత్తా, మీ వాక్య మవంధ్య మగుఁగాక.

ఇంద్రు— తల్లీ! నాకుఁ బునస్సామ్రాజ్యపదవి గల్గుట కుపాయమేమి?

ఆది— నీకుఁ గల మాతృభక్తియే నీయభివృద్ధికిఁ గారణము కాఁగలదు. నే నీవిషయమై మీతండ్రితో యోజించి పర్యవసానమును బిదపఁ దెలిపెదను. ఇప్పటికి గూఢముగా నెక్కడనేని వసింపుము, పొమ్ము.

(ఇంద్రాదులు నిష్క్రమింతురు)

(కశ్యపుఁడు ప్రవేశించును.)

కశ్య— (ఆకాశమువంకఁ జూచి) ఏమి? "దైత్యులును ఆదిత్యులును మరలఁ గలహము పెట్టుకొన్నా" రనుచున్నారా? సరే, యింకఁ గ్రొత్త యేమున్నది? ఇది నూతనము గాదు. "ఇరువురు పెండ్లములమగని కిబ్బందిమగఁడు" మున్నట్టు లీయవస్థ కడుఁ జిక్కుగా నున్నయది. ఈబాధ పడలేకయే నేను విజనమగు నివ్వనమ్మునఁ దప మాచరించుకొనుచున్నాఁడను. ఇఁక నాకు వార లేమైనను విచారము లేదు.

ఆది— (సమీపించి) నాథా! నమస్కారము.

కశ్య— (తనలో) ఇదిగో, వచ్చినది. ఏదో యింక నన్ను వేధించుటకు మొదలు వెట్టును గాఁబోలును (ప్రకాశము) కల్యాణం భూయాత్. నీవుఁ గుశలమా?

చ. కొమరులు చెప్పినట్లు విని కోమలి! నిత్ ఘటియింతురే? సమ
స్తమునకు నీదు నాజ్ఞ శిరసావహియించుచు నీవశంవదనం
బు మెలఁగుచుండునే? కలహముల్ సముపోఢవృత్తిగా పరిస్ఫురిం
బమరులకున్ సురారులకు నన్నివిధంబుల సౌఖ్యమిచ్చునే?

ఆది— దేవా! దేవరకు సర్వంబును గోచరమే. అయినను నడిగినది గాన మనవి చేసికొనుచున్నదానను. దుర్గుణులగు దైత్యులు సుజనులగు నమరులం బట్టి వెడలఁగొట్టి స్వర్గ మాక్రమించుకొన్నవారు.

కశ్య— సాధ్వీ! ఇది క్రొత్తసంగతి గాదు. ఇరువురును నిరువురే. ఒకరి కొకరు తెప్పరును దీసిపోరు. ఎవరి కని చెప్పఁగలను.

ఆది— స్వామీ! మీకిరువురును గొమరులే యైనను న్యాయాన్యాయములు విచారింప వలదా? నాకొమరులకును దితి సుతులకును యోగ్యతలోఁ దారతమ్యము లేదా? నామనవి విని దైత్యులను శిక్షింపుఁడు.

కశ్య— దైత్యులు దుష్టాత్ము లనియు నీకొమరులు పరమయోగ్యులనియును నీవు చెప్పుచున్నావు, చక్కఁగా నాలోచించిన వా రట్లు నొడువరు.

గీ. శశి బలాత్కారమున గురుసతి హరింప
ధర్మ మెఱిఁగియు గౌతమతరుణిఁ గలసె

నింద్రుఁడు, గురుండు గూనె భార్గవునింతి గర్భ
పతి నరసిచూడ నిటి ధర్మవర్తనంబె?

ఎందుకు, మనము మాట్లాడక యూరకుండవలెను. "కడుపు చించికొన్నఁ గాళ్లపైఁబడును."

అది— అవును సత్యమే. అయినను వారియంత దుండగులు మాత్రము వీరలు కారు. వీరి ననుగ్రహింపక తప్పదు.

కశ్య— సతీమణీ! నామాట విని కొంతకాల మడవులలోననే వసియింపనిమ్ము, దానిచేఁ గష్టసుఖములు చక్కఁగా వంటఁ బట్టి మంచి బుద్ధులు దెలిసి యోగ్యులగుదురు. అది గాక వీ రేమి వారి లేమి రాజ్యలోభమ్ముచేఁ గ్రుమ్ములాడుచున్నారు.

గీ. ఎంతరాజ్యమ్ము కల్గిననేమి! సుఖము
కలుగనేరదు లోభసంక్రాంతమతుల
కదియొకటిలేని వారల కన్నియెడలఁ
గలుగు సౌఖ్యమ్ము నామాట కలికి! వినుము.

కావున నీవు పోయి లోభగుణం బుడిగి వర్తింపుఁ డని నీకొమరులకు బోధింపుము.

అది— నాథా! మీరు వచించినసంగతులు [illegible] కాని సాంసారికులకుఁ బనికి రావు. కావున నేదేని యుపాయము ప్రయోజించి నాకొమరుల రాజ్యమ్ము నిప్పింపుము.

కశ్య— (నవ్వి) ఎంత వెఱ్ఱిదానవు! "అడ్డాలలోనే బిడ్డలు గాని గడ్డములు వచ్చిన పిమ్మట బిడ్డలా?" నేను బోయి దితిసుతులతో నొక్కి చెప్పితి నేని వారిట్లు చెప్పుదురు.

గీ. "ఉభయులము స్వార్థపరులము యుభయులమును
గశ్యపోద్భవులము ధనకనకవస్తు
వాహనమ్ములకొఱకు నుభయుల మని నా
[illegible] నొక్కెడఁ బక్షపాతంగఁ దగునె?"

అది— ఒకరికి పాతాళమును వేఱొకరికి స్వర్గమును బంచి యిచ్చినచో సరి కదా! అట్టియెడలఁ దమభాగముకాని స్వర్గమునకుఁ దా మెందుకు రావలెను? దీనికుత్తరమిట్లు చెప్పఁగూడదా?

కశ్య— వినువారుండవలెను గాని చెప్పుట కేమి. ఏదో చెప్పనేవచ్చును. ఇంతకును రాజ్య మన్నప్పు డెవరు బలవంతులో వారిది. కావునఁ బ్రకృతము దైవవశమున సురలు బలహీనులైరి వీరికి రాజ్యము లభింప నేరదు.

అది— నాథా! ఇది కేవలము పిచ్చిమాట. దైవ మని యన్న దనుటకు నేను బొత్తిగా నమ్మను. అయా సమయములయందు సోమరులు తమ లోపముల నదృష్టముపైఁ బడ వేయుదురు. కావున మీ రెట్లేని యుపాయ మూహింపక తప్పదు.

కశ్య— (తనలో) ఓహో, గట్టిగా బాధించుచున్నదే! (యోజించి) అట్లయిన నీవు పయోవ్రతముం బూని తపం బొనర్పుము. దానిచే నారాయణుండు ప్రీతుండై నీకొమరులం గెలిపించును. అష్టాక్షరీమంత్రంబు నీ కింతకు మున్నె వచ్చియున్నదికదా?

అది— తమయాజ్ఞచొప్పున నే నిప్పుడే తపమునకు మొదలువెట్టుచున్నాను. తా మొకసారి పోయి రక్కసులకు బుద్ధి చెప్పి చూడుఁడు.

కశ్య— మంచిది. (నిష్క్రమించును)

అది— (కనులు మూసికొని కొంతసేపు జపించి)

గీ. దేవదేవ! జగన్నాథ! దివ్యబోధ!
కుటిలరాక్షససంహార! క్రూరదూర!
ఆర్తజనతాపహరణ! లోకైకభరణ!
సగుణనిర్గుణరూప! నిన్ సన్నుతింతు.

దండకము.

శ్రీమానినీచిత్తచోరా! ఉదారా! కృపారాశి! వారాశిధీరా! మహాపీగ! భూదార! నిన్నెంచ నేనెంతదానన్ గటాక్షించి నామొఱ్ఱ నాలింపు దేవా! దురాచారు లత్యంతదుర్మార్గు లస్మత్తనూజాతులన్ మించి సంచించి ముల్లోకముల్ తామెయై రక్కసుల్ కర్కశత్వమ్ములై నేలుచున్నారు; తత్పాలనాధీనులై దీనులై హీనులై లోకులెల్లం గడున్ జింతలన్ మ్రగ్గి కర్తవ్యముం గానమిం గుందుచున్నారు; దుర్మార్గులం దింతపక్షమ్ము నీ కుంటకుం గారణం బేమి? సన్మార్గులౌ దేవతల్ గాన లేకూరకే చూచుచున్నారు. నీమాయ నూహింపఁగాఁ జాలువా రెవ్వరో! లోకరక్షా! విపక్షాపలీశిక్ష! నీయాశ్రయంబైన కారుణ్యముం జూపఁగాఁ గాల మేతెంచె నీజాలమింకేల? యేలీల నీకూర్మిలన్ గూలఁగాఁ ద్రోచి మమ్మేల లేదో? తాళఁగాఁ జాల కన్నాగ మోపద్మనాభా! స్వభావంబె కా! నీకు ధర్మంబుఁ గాపాడి ధర్మేతరంబుం దిగంద్రొక్కు చందంబు, తండ్రీ! యటుల్ సేయ కిట్లూరకుంటేని వేదంబులున్ శాస్త్రముల్ తప్పులే; యొప్పు లెట్లో? మహాత్మా! "సుఖంబందుపైఁ గష్టముల్ వొందు టేవారికేనిం గడున్ దుఃఖ" మంచున్ సురేశుండు దిక్కేదియున్ లేక నాప్రోల కేతెంచి చింతించినన్ వానిదీనత్వమున్ గన్నులారన్ విలో

కింపలేకేను నీకై తపంబూనితిన్; గర్జ మీవే పౌనర్బన్ సముద్భండ, వింతేల రాజ్యంబు నాపుత్రులం జేర్చి రక్షింపు మోదేవదేవా! మహాభావ! లోకేశ! లోకాత్మ! మూర్తిత్రయాతీత! స్వామీ! నమస్తే నమస్తే నమస్తే నమః.

ఏమీ, దేవదేవున కింకను నాపై ననుగ్రహము రాకున్నది!

(మరలఁ గనులు మూసికొని జపించును)

గుణరహితం బయ్యును సగుణంబును, స్థూలం బయ్యు సూక్ష్మంబును, చతుర్దశభువనాధారం బయ్యు నరూపంబును, ననేకావతారప్రసిద్ధం బయ్యు నభవంబును నగు పరతేజంబునకు నమస్కరించెద.

(అంత విష్ణువు ప్రవేశించును.)

విష్ణు— సాధ్వీమణీ! నీతపమ్మునకు మెచ్చితి. నీ కేమి వరము కావలెను?

అది— (నమస్కరించి) దేవా! నీ వెఱుంగని పరమ్ము లేమి కలవు? నా సవతి కొమరులచే నాపుత్రులు పరాభవింపఁబడి కడు నవయుచున్నారు. వారి రాజ్యమ్ము వారి కిప్పింపుము.

విష్ణు— పతివ్రతామణీ! నే నింతకుమున్న యీ సంగతి నాలోచించుచునే యున్నాఁడను. బలికిఁ ద్రిలోకాధిపత్యము వచ్చినది మొదలు,

సీ. "పన్నులు హెచ్చయ్యె భగవంతుఁడా! యెట్టు
లీపైని బ్రతు" కంచు నేడ్చువారు
"రాజానుచరులె చౌర్యము లొనర్చ నిఁకేటి
పరిపాలన" మటంచు నగచువారు
"నేమమ్ముగాఁ బంటచేలుండినను దిక్కు
మాలినకఱ" వంచు మఱుఁగువారు
"అతినీచులగు రాక్షసాధములకు నెట్లు
రేలు మోడ్తు" మటంచుఁ గెరలువారు

గీ. "యజ్ఞములు మూలఁబట్టె" నంచడలువారు
"అడుగుబట్టె సదాచార" మనెడువారు
"ప్రభువు లోపంబె యిది" యంచుఁ బలుకువారు
"కాదు సంబంధులది" యనఁ గడఁగువారు.

మఱియు నానాప్రకారంబుల విలపించువారును నై ప్రజలు కృశించు చున్నవారఁట. కావున నేనీబలి నెట్లేని పదభ్రష్టునిఁగాఁ జేయ నూహించు చున్నాఁడను. ఇందులకు నీవు ప్రేరకురాల వైతివి. నీవు మహా పతివ్రతవు. పరమపావనివియు నగుట నీగర్భమున నేను వామనుఁడనై

జన్మించి యికార్యంబు నెఱవేర్ప నిచ్చగింతు. ఇఁక నీవు సుఖంబుం డుము. పోయివచ్చెద. (నిష్క్రమించును)

- (తనలో) "ఏకా క్రియా ద్వ్యర్థకరీ బభూవ" అన్నట్లు నేను భగవంతునికిఁ దల్లి నగుటకుఁగూడ నోఁచితిని. ఎంత ధన్యాత్మురాలనోకదా! ఈ మహాసుకృతమును నాధునకు విన్నవించి కృతార్థురాల నయ్యెదను. (నిష్క్రమించును)

గద్య

ఇది శ్రీ...తిరుపతి వేంకటేశ్వరు లొనర్చిన
దంభవామనము నందు ద్వితీయాంకము.

ఓం

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

దంభవామనము

తృతీయాంకము

(అంత నిరువురు గంధర్వులు ప్రవేశింతురు.)

ప్రథ— మన మిప్పుడు చూచిన సంగతిని వేగముగఁ బోయి దేవేంద్రునికిఁ జెప్పవలయు.

ద్వితీ— అట్లే యొనరింపుదము. కాని నిక్కముగ శుక్రునితపము రాక్షసోపయోగముకొఱకే యయి యుండునా?

ప్రథ— ఇంకను సందియమేమి? లేనిచో నయ్యనఘుఁడు కట్టిడి ఘోరతపం బొనరింప నేమి వచ్చెను?

ద్వితీ— అవును, త్వరగాఁ బోవుదము పద. (పరిక్రమించి) అదుగో! మన ప్రభువు విచారగ్రస్తుండై యొంటరిగాఁ గూర్చున్నాఁడు.

(ఇంద్రుఁడు ప్రవేశించును)

ఇంద్రు— అక్కటా! మన మెంతమాత్రశక్తిగల్గి [illegible]ర్తించినను రాజ్యము నందనే లేకపోతిమి. తగినబల ముండవలె, పైని దైవసాహాయ్య ముండవలె. అంతియే కాని వృథామాత్రశక్తి యేమిపని చేయఁగలదు?

గంధర్వులు— (సమీపించి) జయము, జయము.

ఇంద్రు— ఎక్కడినుండి వచ్చితిరి? విశేషము లేమి?

గంధ— దేవా! యేమని విన్నవింతుము? శుక్రుండు ఘోరమ్మగు తప మ్మొనరించుచున్నాఁడు. అది యెందులకో దేవరయే నిర్ణయింప నర్హులు.

ఇంద్రు— (యోజించి) మీరిప్పుడ చని బృహస్పతి నిక్కడకు నంపుఁడు.

గంధ— చిత్తము. (నిష్క్రమించును.)

ఇంద్రు— (విచారముతో) ఆర్తత్రాణపరాయణా! నారాయణా!

చ. అమరులమయ్యు నొక్కదనుజాధముచే నిటు లుక్కడక్క వి
క్రమ మొనరింప లేక గిరిగహ్వరముల్ శరణంబులై పొసం

గ మహిమ మేదినట్టిదియుఁ గాంచఁగదయ్య ! మహాత్మ ! తండ్రి యే
క్రమమున నున్నఁ బుత్రులఁ గరంబు ననుగ్రహబుద్ధిఁ జూడఁడే ?

దేవా ! నీయనుగ్రహలోప మొక్కటి దక్క నాకేమి లోప
మున్నయది?

గీ. ఆయుధం బెన్న వజ్రం, బజేయులైన
సురలు సైన్యమ్ము, మంత్రియో పరమమంత్ర
వేత్త లోకజ్ఞుఁ డెట్టి వివేకుఁ డనను
మేటి గీష్పతి, యింకేది లోటు నాకు ?

బృహస్పతి— (ప్రవేశించి తనలో) అక్కటా ! ఎంతవాని కెంత దుస్థితిపచ్చి
నది! అట్టి యింద్రుని నీయరణ్య భాగంబునఁ జూడవలసివచ్చెఁగదా !
ఇంతకును గర్మగతి యనివార్యము.

గీ. రుద్రుఁడు కపాలి, చంద్రుండు రోగియాట,
సూర్యుఁడు పరిభ్రమించు టెంచుకయు
నన్య కారణమ్మునఁ గాదది కర్మఫలము
సకల జగమును గర్మవశమ్ము సుమ్ము.

(యోజించి) ఇతఁడు నేను వచ్చిన సంగతినే కనిపెట్టక యేమో
యోజించుచున్నవాఁడు. (ప్రకాశము) సురేంద్రా ! కుశలమా ?

ఇంద్రు— (తత్తఱపాటుతో) గురువరా ! నమస్కారము. నాతప్పులు మన్నింప
వలయును.

బృహ— పునస్సామ్రాజ్యమస్తు, నన్నేందులకుఁ బిలిపించితివి ?

ఇంద్రు— దేశికేంద్రా ! అసురగురుండు ఘోరతపం బొనరించుచున్నవాఁడఁట.
నిమిత్తమేమై యుండునో ?

బృహ— (యోజించి) దివ్యదృష్టిం జూడఁగా రక్కసుల కెప్పుడును స్వర్గాధి
పత్యము స్థిరముగా నుండునట్లు సాధింపుట కని పొడకట్టినది.

ఇంద్రు— ఇందుల కుపాయమేమి ?

బృహ— ఉపాయమున కేమున్నయది ! నీ కొమిరె జయంతిని శుక్రునికడ
కంపింపుము. తత్తపం బక్కన్నె యడంచుఁ; బిదపఁ జూచుకొందము.

ఇంద్రు— అట్లనే పంపెదను. దానికేమిగాని యిప్పుడు రక్కసులకే రాజ్యము
స్థిరపడియున్నదిగదా ; మరల నీ వృథాపరిశ్రమ మెందులకు ?

బృహ— ఎందులకా ? అదితి నీకు రాజ్యం బొసంగఁ దలఁచి నారాయణుం

గూర్చి తపంబొనరింప నద్దేవుండు ప్రత్యక్షమై యిప్పక నీ కొమరునకు రాజ్యమిప్పించెదనని ప్రతిజ్ఞచేసెను. అది మఱుకుండె తెలిసి శివుంగురించి తప మాచరింప నద్దేవుండును నతనికి ప్రత్యక్షమై వరంబు నొసంగెను, నెట్లనిన,

క. సురలకుఁ బరాజయమ్ము న
సురలకు విజయంబు నొసఁగు శుభమంత్రము నా
దరమున నాకిమ్మనవుడుఁ
బరమేశ్వరుఁ డిట్లు లోన భావించె సొగిన్.

క. కుత్సితుఁడౌ రక్కసులయెడ నితఁడెప
కృతిసేయఁ దలంచె వారి కేకక్రియమైనన్
గతిఁ గల్పించు టుచితము మని
యతిదయ గలఁడగుచు నిట్టు లానతియిచ్చెన్.

ఇంద్రు— గురువరా! ఈశ్వరుఁడు రాక్షసపక్షపాతి యనికదా ప్రవాదము!

బృహ— ఇది వట్టిప్రవాదమే కాని దుర్జనులయెడ దేవుని కెప్పుడును బక్షము డదు. ఇది నిశ్చయము.

ఇంద్రు— అది సత్యమే. ఏమనియానతిచ్చెను?

బృహ— క. తలకిందుగ వేయేడులు
నలయక పొగదాగ్రవుచును నియమమునఁ దపముం
బలువిడి గావించిన నీ
తలఁపు నెఱవేర్తుఁ బొమ్ము దడయక సుకా!

అనవుఁడు నసురగురుండు తదాజ్ఞ ప్రతిధానమ్మున గంధమాదనమ్మున కరిగి తపంబు సల్పుచున్నవాఁడు.

ఇంద్రు— గురువరా! నాకొమిరెమాత్ర మా తపమ్మునకు విఘ్నమ్ము సలుప నేర్చునా?

బృహ— ఏమీ! ఇతం డీశ్వరునికన్న నెక్కుడువాఁడా! పార్వతీపరిణయము వినలేదా! సత్వరమ్మున నీకొమిరె నంపుము.

ఇంద్రు— చిత్తము, తమరు దయచేయుఁడు, ఇప్పుడే తమయాజ్ఞనిర్వర్తించెదను.

బృహ— నీకు శుభ మగుఁగాక. నేను పోయివచ్చెదను. (నిష్క్రమించును)

ఇంద్రు— (తనలో) కొమిరెతో నేమని చెప్పుదును? అక్కటా! రాజ్యలోభ మెన్ని దుష్కృత్యము లొనరించుచున్నది! కానిమ్ము, పోయివచ్చెదను (పరిక్రమించి) అదిగో! నాకొమిరె గృహాముఖమ్మున లేడిపిల్లలతో

నాడుకొనుచున్నది- (అంత జయంతి ప్రవేశించును)

జయం— (తనలో) ఓహో ! ఈవన మెంత రమణీయముగా నున్నది. స్వర్గము స్వర్గ మనుటయే కాని యింతకన్న నయ్యెడ నేమి విశేషము లున్నవి? (పరికించి) ఆ చెట్లపైఁ బక్షు లెట్లు దుముకులాడుచుఁ గేరుచున్నవో! (విహరించును)

ఇంద్రు— (సమీపించి) అమ్మా ! ఆడుకొనుచున్నావా ?

జయం— తండ్రీ ! నమస్కారము.

ఇంద్రు— తల్లీ ! నీకు శుభమగుఁ గాక. నే నొక్కమాట చెప్పెదను, సావధానముగ విందువా ?

జయం— తప్పక తమయాజ్ఞ నిర్వర్తింతును.

ఇంద్రు— తల్లీ ! నీ కిష్టమైనయెడలనే యొనరింపుము, లేనిచో నక్కఱలేదు

క. తనయా ! నిను శుక్రాచా
ర్యున కిచ్చెద గంధమాదనోర్వీధరమం
దు నతండు తపంబున నుం
డినవాఁ డన్నగమునకుఁ గడింది రయమునన్.

క. చని యతని మనమునకు న
చ్చిన యుపచారములఁ దనిపి చేతఃప్రీతిఁగా
నొనరించికొని తపోనియ
తి నడంచి మదీయభయము దీర్పుము తల్లీ !

జయం— నే నట్లనే యొనరించి యయ్యనఘుని యనుగ్రహమ్ము వడసెద. మీరిప్పనికై నన్నింత నొక్కి చెప్ప వలయునా!

ఇంద్రు— (సంతోషముతో) అమ్మా ! నేను గృతకృత్యుండ నైతిని. కాని నీ వమ్మునిని సేవించునెడలఁ గడు జాగరూకురాలవై యుండవలయును జుమీ !

సీ. శ్రమమునఁ దొడరుఘర్మజలంబు వోవంగ
విరివీవనలచేత విసరుమమ్మ
మధురసుగంధి నిర్మలవారిపూరంబు
సమయ మ్మెఱింగి యొసంగుమమ్మ
భగభగ మను పట్టపగలింటియెండ పైఁ
బడకుండ వసనమ్ము పట్టుమమ్మ
ఆఁకటికై పక్వమైన వన్యాహార
ములు తెచ్చి మోదంబుఁ గొలుపుమమ్మ

గీ. దర్భలుఁ జివుళ్లుఁ బఱచి మెత్తందనమ్ము
దవిలి యొసకంబొనర్చు తల్పం బమర్చి
దేశకాలమ్ము లెఱిఁగి నిదేశ మరసి
కవికి శుశ్రూష సేయు మోకన్నతల్లి!

జయం— చిత్తము. సర్వంబును జాగరూకురాలనై యొనర్చి కార్యసిద్ధిం బ(డ)సెదను.

ఇంద్రు— అట్లయిన లోనికిం బోయి మీయమ్మతోఁ జెప్పి యొప్పించి రమ్ము నిన్ను నే నక్కడికి వెంటఁ బెట్టుకొని పోయెదను.

జయం— చిత్తము. (నిష్క్రమించి మరలఁ బ్రవేశించి) ఆమె యనుజ్ఞం బొందితిని. "మీయభిప్రాయమే ఆమెయభిప్రాయ" మని చెప్పినది.

ఇంద్రు— అమ్మా? అటులైనఁ బోవుదము రమ్ము. (పరిక్రమింతురు)

జయం— తండ్రీ! అక్కడ నేమి జరిగినదియు మీ కెవరికైనఁ దెలియఁగలదు?

ఇంద్రు— తల్లీ! ఎప్పటికప్పుడే ఆసమీపమునకు సిద్ధసాధ్యాదుల నంపుదును. నీవు వారితో నా యీసంగతులు చెప్పి యంపుచుండుము.

జయం— (మరలఁ గొంత పరిక్రమించి) తండ్రీ! ఆయనయు న్నాశ్రమమిఁ కెంతదూరముండునో?

ఇంద్రు— తల్లీ! సమీపమునకు వచ్చితిమి, ఆయెదుటం బొడకట్టు చిన్నగు(ట్ట) దాఁటితిమేని గంధమాదనపర్వతము కనుపట్టును. అక్కడనే యమ్ము(ని) తప మాచరించుచున్నవాఁడు. (పరిక్రమింతురు)

జయ— ఇదియేనా, గంధమాదనము?

ఇంద్రు— అవును. వచ్చితిమి, ఆచెట్లలోపు చాటుననే స్థైర్యగుణుండు త(ప) బొనరించుచున్నవాఁడు. నే నిక్కడనే యుండి నీపోక చూచుచుందు(ను).

జయం— (కన్నీటితో) తండ్రీ! నాక్షేమమును విచారించుకొనుచుండుఁడు.

ఇంద్రు— తల్లీ! ప్రతిక్షణమును నీకుశలమారయుచునే యుందును. నీకు వచ్చి(న) భయ మొక్కటిలేదు. సంశయింపకుము. (యోచించి) అమ్మా! నే(ను) స్వకార్యమునకై నిన్నంపుచుండినను నీకు ననుకూలవాఁడగు వరుఁడే యమ్మహానుభావుఁడు.

ఉ. సుందరులందు నెన్నఁదగు సుందరుఁ డెప్పుడు యౌవనంబు చె
న్నొందెడివాఁడు విద్యల మహోన్నతుఁ డాపయి సత్కవిత్వ మ
న్నందన సౌమ్మె పుణ్యజననాయకు లెల్లరు శిష్యులై సదా
వందనముల్ ఘటించెడి సభాజనరత్నము శుక్రుఁడల్పుఁడే.

జయం— (సంతోషముతో) తండ్రీ ! నాకు మీరెప్పుడేని యపకృతి నొనరింతు రని నేనెట్లనుకొనియెదను ? మీ యనుగ్రహమ్మున నా కెందును గొదవలేక యుండుఁగాక. (కౌఁగిలించుకొని) ఇఁక నరుగుదునా ?

ఇంద్రు— నీకు శుభమగుఁగాక. తల్లీ ! నే నీ దరి నున్న పొదరింట నుండి నీ మార్గ మరయుచుండెద. (నిష్క్రమించును)

జయం— (కొంతనడచి వెనుకకుఁ జూచి) తండ్రి నన్నీ కార్యమున నియమించి నందులకుఁ గృతార్థురాలను గాఁగలిగితి నేని పితృఋణమ్మును దీర్చికొన్న దాన నగుదును. (పరికించి చూచి) అదుగో, నమ్మహాముని. ఓహో! ఏమి యా తేజోవిశేషము ! ఈతండు నన్ను వరించిన నా యదృష్టము మఱి యొక్కరికి రాదు.

చ. ముని యను పేరు గాని కడు ముద్దులు గుల్కుచు నుండె సౌరు కా
మినులకు వీనిఁ జూచిన నిమేషము నెమ్మన మాప వచ్చునే ?
నను జనకుండు దా నిటకు నంపిన దెందులకైన నుక్కృతా
ర్థ నయితి నిట్టి సుందరులు రాఁ దగ్గనుసందుఁ గల్గిరే.

(అంత శుక్రుఁడు ప్రవేశించును.)

శుక్రు— (ధ్యానము నటించి)

గీ. సహజసుఖవంతులకుఁ గడు సౌఖ్య మబ్బు
దుఃఖితుల కెల్ల దుఃఖముల్ దొలఁగిపోవు
ముక్తి గోరిన వారికి ముక్తి గల్గుఁ
దండ్రి ! నిన్ను మనమ్మునఁ దలఁచిరేని.

గీ. సృష్టిరక్షా ప్రళయములు సేయు నీదు
చరితె మెఱుఁగరు బ్రహ్మాది సకల సురలు
పాపసంసారతారక పటిమ నలరు
త్వత్పదమ్ములు గొల్తుగు ధన్యమతులు.

(మరలఁ గనులు మూసికొని జపించును.)

జయం— అక్కటా ! యెంతకాల మి ట్లుండును. ఇప్పటి కీతండు నా రాకయే యెఱుఁగఁడు. మరలి పోవుదు నేని యిన్నినాళ్లనుండి చేసిన పరిశ్రమము వృథా యగును. ఎట్లేని యీతని తపం బగునంతవఱకు వేఁచి యుండి యియ్యమలాత్ము ననుగ్రహమ్ము పొందవలయును. (యోజించి) తండ్రి యీతని తపంబున కంతరాయ మొనర్పు మని కదా నన్నుఁ బంపెను. తపము తుదముట్టకుండునట్లు నే నేను ప్రయత్నింపవలయును.

ఇందులకేమి యుపాయము! (యోచించి) ఉపాయ మేదియును గ
రాదు. నావంక కించుకేనిఁ జూచినంగగా, యుపాయముండదే
(నిలిచి యుండును.)

శుక్రు— క. శరదిందుముఖులు చామర
లిరుప్రక్కల వీవ శిబిక లెక్కి మహోన్నం
దరసాద్ధి నోలలాడెద
నరు లెల్లఁ బురాభవమ్మున న్నిభస్తిన్.

క. కడులు గలవారు విలస
త్తరుణీసంభోగనిరతతారుణ్యమదో
ద్ధురత గలవారు నగసుర
పరిచితచరణులును నీదు భక్తులు తండ్రీ!

(తెరలో) ఓ దైత్యాచార్యా! నీతపంబు ఫలియించె. నీ కా మంత్రమ్ము నీకు వశంబగు నిఁక నిష్ఠ చాలింపుము.

జయం— (విని) భగవంతుండగు నాది దేవుండు నాయందుఁ గూడ నిష్కృపాత్మకతన దర్శన మిచ్చినాఁడు (తెరసంక దిరిగి నమస్కరించును.)

శుక్రు— (విని కనులు తెఱచి తనలో) ఇక, [illegible].
నా శిష్యుల కీమంత్ర ముపదేశించి జపింపఁ జేసెదను. (కనులు పరికించి)
ఓహో! యేమి, యీకన్నె యెప్పటి యుండును? ముక్తికామిని కాదు?
(నివ్వెఱపడిచూచి మనోవికారము నటించును.)

జయం— (తనలో) అక్కటా! నాతండ్రి నన్నిందుల కంపిన కార్యము
నెఱవేర్పలేనయితిని. కానిమ్ము, ఈతని దృష్టిగతిఁ జూడ నా
దనురాగివలెఁ బొడకట్టుచున్నాఁడు ఎట్లైన యీయన శిష్యులం
గరిగి మంత్రోపదేశము సేయకుండఁ జేయలేకపోదునా? (సమీపించి
ప్రకాశము) మహాత్మా! నమస్కారము.

శుక్రు— (చిఱునవ్వుతో) కళ్యాణం భూయాత్! సుందరీమణీ!

ఉ. మంగళమస్తు నీదు కుచమండలలక్ష్మికి; నీదు చూపులకున్
మంగళమస్తు; నీమధురకుంజులవాగమృత ప్రశస్తికిన్
మంగళమస్తు; నీదు తనుమార్దవసంపదకున్ భువనప్రశ
ర్మంగళమస్తు; నీవదనమండలికిన్ శుభమస్తు సర్వదా.

చ. ఎవతెవు నీవు? నీమకుట మెయ్యది? నీ జనకుం డెవండు? ము
గ్ధవు నవయౌవనంబు గలదానవు మత్పరిచర్య సేయుమం

టివి కత మేమి ? తెల్పుము కడిందిమనోరథమైన సిద్ధి జెం
దు వర మొసంగువాఁడఁ బరితుష్టి యొనర్చితి వీవు మా కొగిన్.

జయం— (సిగ్గుతోఁ దలవంచికొని యూరకుండును.)

శుక్రు— (తనలో) ఏమీ, ప్రత్యుత్తర మిచ్చుటకు సిగ్గుపడుచున్నదే! అట్లయిన దివ్యదృష్టిం జూచెదఁగాక. (ధ్యానము నటించి ప్రకాశము) లతాంగీ! నీవు దేవేంద్రుని కూఁతురవు. నీ మనోరథమ్ము మాకుం దెలిసినది. ఐనను సుధారస మొలుకు నీపలుకులు విన నెంచి నిన్నిట్లభ్యర్థించుచుంటిని.

జయం— (మఱింత సిగ్గుతోఁ దలవంచికొని) భార్గవోత్తమా ! నన్ను మాతండ్రి తమకు సమర్పించె. అక్కతమున మీయనుగ్రహము నభిలషించి చిరమ్ము నుండి సేవించుచుంటి. దేవరచిత్తము, నాదు భాగ్యము. సర్వజ్ఞులగు తమకొక సంగతి దాఁగునా ! అదిగాక మహాకవీశ్వరులు గదా !

క. మదనుఁడు దుర్మార్గుఁడు నా
మది భీరువు కాన నన్ను మన్నించి స్మరున్
బెదరించి కోర్కె దీర్పం
గదవే ? నను ధర్మపత్నిఁగాఁ జేకొనవే.

శుక్రు—(తనలో) ఇంద్రుఁ డిక్కన్నియను నాకడ కంపుట కేమి హేతువో ? ఏ హేతువోయగుఁ గాక, ఇప్పటికే నా తపంబు తుదనెగ్గెఁ గదా. (యోజించి) కాని శిష్యులకు ప్రకృత ముపకారము మాత్రము చేయ వలసియున్నది.(అనాదరముతో) ఇట్టియెడల నుపకృతులను గిపకృతులును జూచిన చేతి కందిన ఫలము దాఁటిపోవును. ఇది యుపేక్షించుట తగదు, మహా ! యేమి నా యదృష్టము !

ఉ. తానఁట యింద్రపుత్రియఁట ! తా నయి తా ననుఁ గోరునంట ! యెం తేనియు నెమ్మె లాఁడియఁట ! యిచ్చటికే చను దెంచెనంట ! యి మ్మానిని మాను టెట్లు ! పలు మాటలు సెప్పఁగ వచ్చుఁగాని ; యే మైనను దీనిఁ గూడ వలదా ! యిలఁ దా జనియించి నందుకున్.

(అనురాగముతోఁ జేయిపట్టుకొని ప్రకాశము)సుందరీ! నీయందు నాకుఁ బద్దయుమనంబు లగ్నమై యున్నయది. కావున,

క. ఏరికిఁ గనుపడకుండఁగ
మారాగమవిహిత సూత్రమార్గమ్మున సం
చార మొనర్చుచుఁ గ్రీడా
పారమ్యముఁ గొందు నొక్కపదివత్సరముల్.

జయం— (తనలో) ఇప్పటికి సర్వవిధములఁ గృతకృత్యు[illegible] కాని, యంత రహస్యమ్మైన నియ్యర్థముతో నున్న నా కీ సమా[illegible] [illegible] యాఁ బఱ్ఱమట తటస్థింపదు. అందు[illegible] [illegible] యున్నది. (యోజించి) దివ్యజ్ఞాన సంపన్నుఁడగు [illegible] దెలియక యెట్లుండును ? (ప్రకాశము) చిత్తము [illegible]

శుక్ర— అట్లైన మనము మన గృహమ్ముల[illegible]

(నిష్క్రమింతురు.)

గద్య

ఇది శ్రీ... తిరుపతి వేంకటేశ్వర[illegible]
దంభవామనము నందు ప్రథమాంకము.

ఓం

శ్రీమత్పరదేవతాయై నమః

దంభవామనము

చతుర్థాంకము

(అంత నిరువురు రక్కసులు ప్రవేశింతురు)

ప్రథ — మన గురుండు తపమ్మునకరగి చిరకాల మగుచున్నది గదా! ఇప్పటికిని జాడ గానరాకున్న దేమి?

ద్వితీ — సింహాసనగిరియొద్ద నుండె నని కంటిమి. అటు పోవుదము.

(పరిక్రమింతురు)

ప్రథ — ఇయ్యెడ నెవ్వరో యొక ముని తపం బాచరించిన జాడలు కానవగుచున్నవి.

ద్వితీ — అవును. సమిత్కుశ మాత్రావశిష్టములై నాశ్రమ మున్నయది. ఇవిగో, యగ్నులుంచిన చోటులు.

ప్రథ — గురుండు గానరాకున్నాఁడు, కారణ మేమో! (పరిక్రమింతురు)

(అంత శుక్రాచార్యవేషముతో బృహస్పతి ప్రవేశించును)

బృహ — (తనలో) గురుపుత్రుండు తపస్సిద్ధి నొందియును జయంతీకామవ్యామోహసాగరమున నోలలాడుచున్నవాఁడు. కావుననే యింద్రుని యుపకారార్థం బిప్పటికిఁ దగిన సమయము ఉపస్థితించినది. (మనసునఁ జూచుకొని) నేనే శుక్రుఁడ ననుకొని రక్కసు లెల్లరు నన్ను సేవించుఁగాక నిశ్చయించుకొందురు. ఇప్పటికి వీరికి దుర్మంత్రోపదేశం బొనరించి దానిచే దురాచారులుగాఁ జేసినచో దురాచారం బలపడిన పిదప శ్రీ వెంటనే తొలఁగు ననుటకు సంశయ ముండదు. (దృష్టి నిగుడ్చి) ఇదిగో, మఱికొందఱు రక్కసులు. వీరు రాజున కాంతరంగికులుగాఁ దోఁచుచున్నారు. ముందు వీరిని నా వలలోఁ వైచికొని పదంపడి వీరల సాహాయ్యమునఁ జక్రవర్తినిఁ గూడ లోఁబఱచుకొనియెదను. (సమీపించి) ఓ యంతేవాసులార! మీకుఁ గుశలమా?

రక్కసులు — (తత్తఱపాటుతో) నమస్కారము. దేవా! నమస్కారము.

బృహ— శుభం భూయాత్.

చ. పురమథనుం గుఱించి తపముం బొనరించితి ఘోరముపాయినై
పరము వరించితిన్ త్రిదశవర్గము గెల్వఁగఁజాలు మంత్రముల్
గిరిశుఁ డనుగ్రహించె నిఁక గీటడఁగింతము నిర్జరాళికిన్
బరమహితుండు చక్రికిని బ్రాణభయమ్ము మఱిం గలంపఁగన్.

శుక్ర— స్వామీ! ఇప్పటికి రాజ్యమెల్ల మనదే యైయున్నది. చక్రియుఁ గిక్రియు నేమైరో కనుపట్టరు. కాని, యదితికిమాత్రము "రాక్షసుల నిర్జించి నీ కొమరులకు రాజ్యం బొసంగెద" నని వర మిచ్చినాఁడని ప్రవాద మొకటి కలదు.

బృహ— అందులకే గదా! నేను "బ్రమ్మకి తిమ్మ" చేసినం గాని ఫలనుపడ దని యెంచి శివుంగుఱించి తప మాచరించితిని.

క. హరుఁడును నా కొసఁగిన మం
త్రిరాజములు మీ కొసంగెదను నిఁక మీ రా
హరివలనన్ గిరివలనన్
దరముల్ జొంపకుఁడు మేటి ధైర్యము కలిమిన్.

శుక్ర— స్వామీ! తాము మా కిప్పు డుపదేశించెడి మంత్రము లెయ్యవి?

బృహ— మంత్రము లనఁగా యాలోచనములే కాని వేఱు కావు. వినుఁడు. అందులో ముఖ్యమైన యంశములు సూత్రమ్ములుగా సంగ్రహముగా చెప్పుచున్నాఁడను. దేవుఁడు లేఁడు; ఆచార మక్కఱలేదు; ధర్మశాస్త్రములు పురాణములు వేదములు మొదలైనవి నమ్మఁగూడదు; వర్ణాశ్రమభేద మనవసరము; యజ్ఞములు మొదలైన వానికన్న గొప్పకార్యములు లేవు; కడుపే కైలాసము; వివాహ మిష్టము వచ్చినట్లు చేసికొనవచ్చును; వావివరుస లకించిత్కరములు. ఇట్లయినచో నిప్పటికిని మన రాజ్యము సుస్థిరమై యుండును.

శుక్ర— (తనలో) ఈయన బోధించెడి దంతయుఁ గడుఁ గ్రొత్తగా నున్న యది. ఐనను మన చక్రవర్తి దగ్గఱకుఁ దీసికొని పోయినచో దీని యాథార్థ్యము దేలఁగలదు. (ప్రకాశము) చిత్తము. ఈసంగతులన్నియు ముందు రాజున కుపదేశింపుఁడు. పదఁపడి మే మాచరింతుము.

బృహ— అట్లయినఁ బదుఁడు. (పరిక్రమింతురు)

(అంత బలిచక్రవర్తి ప్రవేశించును)

శుక్ర— దేవా! దేవరకు జయమగుఁ గాక. గురువులవారు విచ్చేసిరి.

బలి— ప్రవేశింపఁ జేయుఁడు.

బృహ— రాజా ! నీకుఁ గుశలమా.

బలి— దేవా! నమస్కారము. తమ యాశీర్వచనమువలన సకలము సుఖంబు. తా మొనరించు యత్నము సఫల మైనదా ?

బృహ— (తనలో) ఇతర రాక్షసుల వంచించుట యొక గొప్పగాదు. ఇతనిని నమ్మించుట కడు దుష్కరము. అయిన నేమి ? నా బుద్ధిబలముం జూపి వంచించెద. (ప్రకాశము) సఫలమే; కాని యా నగజాధిపతి యుపదేశించిన సంగతులు మీకుఁ గ్రొత్తగా నుంటచేఁ గొంతకాలమునకు విరుద్ధములుగాఁ దోఁచును.

బలి— ఈశ్వరుండు సెప్పిన విషయము విరుద్ధమైనను గ్రాహ్యమే కదా !

బృహ— ("దేవుఁడు లేఁడు" మొదలైనవి మరలఁ జెప్పును.)

బలి— (తనలో) ఏమి, యీ యనఘుఁ డిట్టి దురుపదేశ మొసఁగుచున్నాఁడు. (ప్రకాశము) స్వామీ ! శిష్యుని నొక మనవి. దేవుఁడు లేఁడు కదా ! మీరు తప మెవరిం గూర్చి చేసితిరి ?

బృహ— గట్టి శంకనే చేసినాఁడు. అయిన నిదియొక లక్ష్యమా ? (ప్రకాశము) చక్కఁగా నడిగితివి. ఈశ్వరునిం గూర్చి చేసితిని. ఈశ్వరుఁ డనఁగా నైశ్వర్య సంపన్నుఁడు. అతఁడు మనకన్న గొప్పవాఁ డగుటచే నతనిం గూర్చి వేఁడుకోవచ్చును. నీకన్నఁ దక్కువవాండ్రు నిన్ను నాశ్రయించి కోర్కులం బడయుట లేదా ? అంతమాత్రమున నీవు దేవుఁడవైతివా ?

బలి— (తనలో) కడు ననుకూలముగ సమర్థించినాఁడు. తనకన్నఁ గొప్పవాని దైవ మని యనుకొనుట లోకానుభవసిద్ధమే ! (ప్రకాశము) ఇదియే నిక్కమైన మత మరియా, తమ యభిప్రాయము ?

బృహ— ఇందులకు సంశయముగూడనా ?

బలి— అట్లైన మనము చేయవలసిన మార్పు లేమి ?

బృహ— (తనలో) ఇతఁడు గూడ సులభముగనే వలలోఁ బడినాఁడు. (ప్రకాశము) దేవాలయములను గూలఁద్రోయించుట, వేదములను దగులఁబెట్టించుట మొదలైనవి.

బలి— ఓ రక్కసులారా ! మీ రీ కార్యములు జరగునట్లు నిశ్చయించుచుండుఁడు.

రక్క— చిత్తము. (నిష్క్రమింతురు)

డితని పలుకుల నాస్వామి [illegible] గాని గురువులవారు పదియేండ్ల
డక్కటా ! [illegible] ను వ్యాపింపఁజేయుచున్నారఁట.
[illegible] నాడదే! ఇయ్యెడ లోకుల

బలి— (తనలో) ఇతఁడు వేషగాఁడు [illegible]
కేవలము మనల వంచింప నేతెంచిన [illegible]

శమ) స్వామీ! చూచితిరా, యా దేవతల [illegible] దైవభక్తి గలిగి
[illegible] ము, నది యిప్పుడు

బృహ— (తనలో) ఇతనికిఁ [illegible] దుర్బుద్ధియే పుట్టు
షమే. (ప్రకాశము) రాక్షససార్వభౌమా ! [illegible]
కావుననే లక్ష్మి [illegible] (యోజించి)
[illegible] యెవ్వఁడేని
(దనుజులవంక దిరిగి)

ఉ. దానవులార ! నమ్ముకుఁ డితం [illegible]
లోనఁ దలంచి మిమ్ములను [illegible]
డేను భవన్నిమిత్తమున [illegible]
ద్దాని కతమ్మునన్ సురల దర్ప [illegible]

శుక్ర— రాక్షసచక్రవర్తీ! [illegible]
యీతని నవలకుం గొట్టింపుము. [illegible]

బలి— (ఎకసక్కెముగా)

క. సదమలమతియై యెక్కుడు
పదిలముగా [illegible]
సదయుఁడఁ [illegible]
మదిలో [illegible]

బృహ— (తనలో) భేష్ ! [illegible]
నితని కెక్కదు.

శుక్ర— (గోషములో) [illegible]
కానిమ్ము, నీప్రియంబుఁ గోరిన [illegible]

ఉ. ఎండకు వానకున్ [illegible]
మండెడి [illegible]
పండఁగఁ జేసి సత్తపము [illegible]
దండపు [illegible] !
ఓరీ ! గురునాశ్రమా ! [illegible]
జేర్చుచున్నావుగా ! దానికిఁ దగిన [illegible]

గీ. అల్పకాలమ్ములో [illegible]యఖిలరాజ్య
మిట్టి కపటా[illegible]కీ యొక్కఁ డేగుదంచి
యపహా[illegible]భవచ్ఛత్రు నుపకరించి
నీ [illegible]కార మొనరించుఁ గాక [illegible] ! (నిష్క్రమించును)

(తనలో) జరుగఁదగిన పని జరిగినది. ఇఁక నేనిక్కడ నుండుటకు? [illegible]చార్యునకుఁ దోడు గురుశాసనముగాఁ బట్టాభిషిక్తుఁడగు. ఎట్లైన [illegible] రాజ్యహీనుఁడు కాకతప్పదు. (ప్రకాశము) రాజేంద్రా! నీవీ కించుకయు జంకక చెప్పినచొప్పున నన్నియు నగ్రహించుము నేను బోయి వచ్చెదను. (నిష్క్రమించును.)

— (తనలో) ఇంకెవరు నిజమైన శుక్రుఁడెవ్వఁడు ముందు [illegible] గలదు. [illegible]ది కడు సులభముగను సర్వజనాచరణీయముగను నున్నది. ఇట్టి మార్గోపదేష్ట కేవలము నిక్కపటిగా నుండి[illegible]. [illegible]! యెంత సుకరముగా నుపదేశించినాఁడు.

మ. ఉపవాసమ్ము లటంచు మాడుచుట లే; దుష్టాఁడు దేహంబుఁ [illegible]
చపలాపించుట లేదు; వేఁటొకరిచే నా[illegible] లేవు; [illegible]
పపుఁగార్యం బని పుణ్యకార్య మనియుం బాఁదించుట లేవు; [illegible]
గుపడుం లోకము దీనిచే నిజముగాఁ, [illegible] గాక [illegible] ?

ఇట్టి వెట్టిమొట్టి కట్టుఁబాట్లు పెట్టుకొనుటచేతనే దేవతలకు రాజ్యము స్థిరము కాక పోయినది. మనముఁగూడ నిట్లే వర్తించినఁ దుదను మన గతికూడ నట్లేకావచ్చును. అందులకే యీ యుపాయము నుపదేశించుండు కనిపెట్టియుండనోపును. ఈ మతమే మంచిదను జ్ఞానము గక్కునను లంద ఱికిఁ దెలియునట్లు తగినవారల నేర్పఱచి యనుగా బోధింపఁజేయ వలయును.

(అంతఁ గొందఱు రక్కసులు ప్రవేశింతురు.)

రక్క— అయ్యా! మనచే నింతకుమున్ను జయింపఁబడిన దేవత లిప్పు డెక్కడఁ జూచినను దామరై రాక్షసుల నెదిరించి యోడించుచున్నారు.

బలి— (తనలో) ఇంతలో నిట్లు జరుగుటకుం గతి మేమైయుండునో! (ప్రకాశము) మన ప్రజల వర్తన మెట్లున్నది?

రక్క— అందఱును గ్రొత్తమతము నవలంబించి యున్నారు.

బలి— అప్పుడే యీమతము దేశమందంతటను నెట్లు వ్యాపించినది?

రక్క— తమ యొద్దకు నిప్పుడు దయచేసిరి గాని గురువులవారు పదియేండ్ల నుండి దేశదేశములు తిరిగి యీమతమును వ్యాపింపఁజేయుచున్నారఁట.

బలి— అట్లైన మనపక్షమున కపజయము రాఁగూడదే! ఇయ్యెడ లోకుల యభిప్రాయ మెట్లున్నది?

రక్క— దేవర క్షమింప వలయును. తమ రింతకుమున్ను దైవభక్తి గలిగి కులాశ్రమాచారములు చక్కఁగాఁ బరిశీలించువార లనియు, నది యిప్పుడు తగ్గుటచే నిట్టియవస్థ వచ్చినదనియుఁ జెప్పుకొనుచున్నారు.

బలి— (తనలో) బృహస్పతి మనల మోసపుచ్చెనేమో కదా! (యోచించి) తప్పక మోసమునే చేసెను. లేనిచో దేవుఁడు లేఁ డని [illegible] పలుకునా!

చ. తెలియక భ్రాతృభార్య రతిఁ దేలిన పాతకు మాయఁ [illegible] ని
ష్కలుషు గురుం ద్యజించి యిటు శాపహతిం గనినట్టి [illegible]
నుల మనల౯ జయింపఁగ మనోగతి నెంచి [illegible]
పలరఁగ నున్నవారఁట, కటా! మన [illegible]?

కాని అప్పు డిట్టి యనుమానము కల్గియును నతని [illegible] లోనై నిష్కారణముగా స్వగురు నవమానించి శాపదగ్ధుండ నైతిని "[illegible] వాక్యంతు కర్తవ్యం" గనుకఁ బ్రజలం[illegible] న్యాయము. (ప్రకాశము) ఓయీ! ప్రజలు [illegible] నూహించుచున్నారు.

రక్క— మరల దేవర నిజగురునిం గొలిచి [illegible] మఱియొక శాంతి లేదఁట.

బలి— అట్లయిన నమ్మహామహుని దర్శనమున [illegible]

([illegible])

గద్య

ఇది శ్రీ... [illegible]

[illegible] చతుర్థాంకము.

ఓం

శ్రీమత్పరదేవతాయై నమః

దంభవామనము

పంచమాంకము

(అంతఁ గొందఱు బ్రాహ్మణులు ప్రవేశింతురు)

సుబ్బదీక్షితులు— ఏమోయి, వేంకటచయనులు! ప్రపంచ వార్త గాఁ జెప్పవు?

వెంక— ఒక రెండుముక్కఁ జెప్పవలెను. బలిచక్రవర్తి మహాధర్మాత్ముఁడు. అఖండదాత, పెద్దక్రతువు చేయుచున్నాఁడు. ఘృతకుల్యాః, మధుకుల్యాః, విన్నావా?

సుబ్బ— అతఁడీమధ్య నేదో వెఱ్ఱిమతములోఁ బ్రవేశించినట్లు విన్నానే.

వెంక— అవును గాని వెంటనే యామతమునందుఁ గల యాథార్థ్యమును గనిపెట్టి శుక్రునిపాదమ్ములం బడి శ్రమపడి వేదమునకుఁగా నతఁ డనుగ్రహించి తిరిగియు సన్మతములోనికి దింపినాఁడఁట.

సుబ్బ— అట్లయిన నక్కడికిఁ బోవుదము. (పరిక్రమించి) చయనులూ! అడుగ మఱచితిని గాని యీ మధ్య నీ దగ్గఱ నొక పొట్టిశిష్యుఁ డుండువాఁడు, వాఁడేమైనఁ దెలివి గలవాఁడేనా?

వెంక— తెలివి! ఔరా! ఎంతమాట న్నావు! వాని ముందఱ మూఁడులోకములును నాఁగవు.

సుబ్బ— అవునఁట. అట్లే విన్నాను. "పొట్టివానికిఁ బుట్టెఁడు బుద్ధులు" అనుట యిక్కడ యథార్థమే యైన దనెదవా యేమి?

వెంక— అతఁడు నా శిష్యుఁడు గనుక నే నేమియుఁ జెప్పఁగూడదు. కాని సాక్షాద్భగవదవతారము.

సుబ్బ— సరే. "ముఖే ముఖే సరస్వతీ" దానికేమి? కాని నాకీనాఁడు కొంచెము పని యున్నది. అది నెఱవేర్చికొని ఈపు యాగముఁ జూచుటకు వచ్చెదను.

వెంక— నేనును రేపే వచ్చెదను. (నిష్క్రమింతురు) (విష్కంభము)

(అంత వామనుఁడు ప్రవేశించును.)

వామ— (తనలో) గురువుగారు బలియాగమునకై చని రని గురుపత్ని చెప్పినది. కావున నేనును బోవుదుఁగాక (ఆకాశమువంకఁ జూచి) ఏమనుచున్నారు? "బలిచక్రవర్తి వంటిదాత లేఁడు. అతఁ డెవ రేమికోరిన నదియే యిచ్చుచున్నాఁడు. త్వరగాఁబో" మ్మనియా! ఇదిగో, వెళ్ళుచున్నాను. (పరిక్రమించి) అదుగో! రాక్షసచక్రవర్తి తానును భార్యయు శుక్రాచార్యపురస్సరముగాఁగూర్చుండి దానమ్ము లాచరించుచున్నాఁడు.

(అంత బలి యథోక్తముగాఁ బ్రవేశించును)

బలి— ఓ విప్రపుంగవులారా!

క. ఇది యది యని యెంచకుఁ డె
య్యది గోరిన నదియె యిత్తు ననఘాత్ములు మీ
ముదమే నా ముద మిఁక నె
య్యదియును నిక్కమ్ము గాదు యశ మొకటి వినా.

(తెరలో) మహారాజా! సమృద్ధి సమృద్ధి. చాలును చాలును. ఇఁక నింతకన్న మోయఁజాలము.

వామ— (సమీపించి కుడిచేయెత్తి)

శ్లో॥ శుభమ స్త్వవిఘ్నమస్తు శ్రీరస్తు చిరాయురస్తు విజయోఽస్తు
అస్తు ధనధాన్యవిభవ శ్శ్రేయోవిద్యాయశోఽంగనాసిద్ధిః.

శ్లో॥ ఇతోఽప్యధిక సంపత్తి రతోఽప్యధిక సంతతిః
ఇతోఽప్యధిక కీర్తిస్తే రక్షస్సామ్రాడ్ధురంధర!

బలి— (ఆశ్చర్యముతో) ఓహో! ఏమి యీ వాక్య మాధుర్యము!

ఉ. పిల్లఁడు చూచినన్ గుఱుచ, పెద్దలకున్ బయిపెచ్చు పల్కు, లే
తల్లికి నెట్టితండ్రికి నితం డుదయించెనొ? మేల్! సెబాసు! వం
శోల్లసనంబు గల్గుటకు నొక్కఁడె యిట్టిఁడు చాలుఁ, బుత్రకుల్
కొల్లలుగా జనించుటకుఁ గోరుదు రేటికి నెట్టికోరికల్?

(ప్రకాశము) గురువర్యా! చిత్తగించితిరా?

శుక్ర— ఆ! చూచితిని. బుద్ధిమంతుఁడును గాఁదగినవాఁడుగాఁ దోఁచుచున్నాఁడు.

వామ-మ. బలి యంచు న్నినుఁ జెప్పుచుందురు మహాబాహాబలప్రౌఢి నీ
తులకున్ వచ్చెడివారు లోకములయందున్ లేరె లేరంచు నీ

తులకుఁ జిన్నవటుండు దాతృతకు నీతో సాటి లేఁడను మేల్
బళిరే! యో బలిచక్రవర్తి! నినుఁ జెప్పన్ వచ్చు ధన్యాత్మకా.

బలి— శ్రోత్రియపుత్ర! నీకు స్వాగతమా? అటు కూర్చుండుము.

వామ— [illegible]నిది. (కూర్చుండును)

దేవి— ఆహా! యేమి యీ తేజోవిశేషము! ఇతఁడు సాక్షాద్భగవంతుఁడే యుండనోపు. ఇతని కతమున నీ యజ్ఞమంతయు పవిత్రం బయ్యె.

బలి— ద్విజార్భకశిరోమణీ!

ఆ. వె. ఏమి యూరివాఁడ? వే పేరివాఁడ? వి
దేమికతన రాక? యేమి వలయు?
తల్లిదండ్రు లెవరు? ధన్యుఁడ వస్మత్సం
దర్శనంబు కతనఁ దగ వచింపు.

వామ— (నవ్వి) రాజా! నీ ప్రశ్నంబులు కడుఁ జిత్రముగా నున్నయవి.

గీ. ఇంటిలో లేఁడు, మఱునాఁడు వంట నుండు
వారికి నివాసమన నెద్ది? పేరు నేది?
యూరు నెయ్యది? కన్నట్టివారు లేరు?
నీవు నే నను భేదమే నిజము కల్ల.

అయినను నీవు నన్నుం గడుఁ బ్రశ్నించితివి కావున వినుము.

చ. ఇలఁగల బ్రాహ్మణోత్తము లనేకులు, వారిలలోన నొక్కఁ డయు
జ్జ్వలునకు నొక్కసాధ్వికి నపత్యము నేను, సమస్త విద్యలం
గలదు ప్రవేశ మొప్పఁగ, జగంబులఁ బరిభ్రమింపుచుఁ గాఁ
వలసినఁ బేరు చెప్పెదను, వామనుఁ డందురు నన్ను నెల్లరున్.

శుక్రు— (తనలో) ఈ పేరితనికిఁ దగి యున్నది.

బలి— బాలశాస్త్రీ! ఇంతకును నీ పేరొక్కటియే చెప్పితివి కాని కడమ యించుకయుఁ జెప్పవైతివి కదా?

వామ— (నవ్వి) రాజా! ఇంతకుమున్న నీ వడిగినవాని కన్నిటికి నా తల్లిదండ్రుల పేరు చెప్పిన నీకుం దెలియు. ఎఱుఁగని యప్పుడు చెప్పినను నొకటే, చెప్పకున్నను నొకటే. ఇఁక నీ వడిగిన ప్రశ్నలు అన్నియు నట్టివియే. నీ వడుగఁదగినదియు నేను జెప్పఁదగినదియు నా పేరొక్కటే. అది చెప్పనే చెప్పితిని. బాగుగఁ బరిశీలించిన స్వనామము చెప్పనే కూడదని శాస్త్రము లుద్ఘోషించుచున్నవి. ఇఁక నా రాకకుఁ గారణ మడిగితివి. ఇదియును దత్తోత్తరమే!

క. వేదమొ! శాస్త్రమొ! పుణ్యా
పాదకమగు తీర్థమో! నృపాలునిఁ జూడన్
రాఁ దలఁచేటికి ధనసం
పాదనకే కాక చెప్పవలయును యిదియున్?

బలి— (తనలో) ఓహో! ఇతనితో మాటలాడుటయే కడుఁ గష్టముగా నున్నదే! ఇంతకును జిన్నతనము గనుక "అహమేవ పండితః" అను నవస్థలో నున్నాఁడు. ఎటులనో యితని వాక్యములు మఱికొన్ని వినవలెను. (ప్రకాశము) వామనశాస్త్రీ! అట్లయిన నీ కేమి కావలయునో కోరుకొనుము.

వామ— రాజా! "అసంతుష్టా ద్విజా నష్టా స్సంతుష్టా ఇవ పార్థివాః" కావున నీకేమి తోఁచునో యదియే యొసఁగుము. దానితోడనే సంతసించెదను. "దానం దాతృవశ" మ్మనికదా! పెద్దలు చెప్పుదురు.

బలి— బాలశాస్త్రీ! యీబలి యెవ్వరేది గోరిన నది యిచ్చుటకే యేర్పాటు చేసికొని యీ జన్న మారంభించినాఁడని నీవు విని యుండలేదా?

వామ— వినవేమి? వింటిని గాని కోరిన కోరికలెల్ల నిచ్చుటమాత్రము తటస్థింప దని నా యభిప్రాయము.

బలి— నీవేది కోరినను నిచ్చువాఁడను నే నుండఁగా నీకట్టి యభిప్రాయము కలుగనే కూడదు. కోరికొనుము.

ఉ. కావలెనే మహాశ్వములు? కావలెనే కరు, లగ్రహారముల్?
కావలెనే కనత్కనకకల్పితరత్నవిభూషణావళుల్?
కావలెనే ధనంబు? లెవి గావలె నీ కవి గోరుకొమ్ము, నే
నీవలె, నీవు పుచ్చుకొని యేగవలెన్ ధరిన మింత వామనా!

వామ— రాజా! ఇవన్నియు నీకున్నవని చెప్పుటకా యేమి! బ్రహ్మచారుల కివి యేమి పనికి వచ్చెడిని?

బలి— ఓహో! ఇక్కడికి నీ యభిప్రాయము దేలినది. తగు కన్నియం దెచ్చి వివాహమొనరుపు మని కోరెదవా? అట్లయిన నది యెంత, మా పురోహితులు భృగువు లుండనే యున్నవారు. వారలతోఁ జెప్పి నీవు గోరిన కన్నియ నిప్పించెద.

వామ— అదియును నా కక్కఱలేదు. ఏమంటివా?

చ. వనితను జేరి తద్వశత వర్తిలి దుఃఖము సౌఖ్య మంచు భ్రాం
తిని గొని సంసృతిం బడి గతిన్ గన లేక కృశించు పెద్దలన్

గనుఁగొనియుఁ జ్ఞ వివాహము సుఖమ్మని యే నెటు సమ్మతింతు దుః
ఖనియతమైన సౌఖ్యము సుఖం బనఁ గూడునె రాక్షసేశ్వరా !

బలి— సరే ! అట్లయిన నీ కేమికావలెను ?

వామ— నా కోరికతో నీ కేమి యవసరము ? నీ వుంచఁ దలఁచిన దిచ్చి పంపింపుము.

బలి— నీవు కోరినంగాని నే నీయను.

వామ— నీ వీనిచో నే నూరకయే పోయెదను.

బలి— నిన్నట్లు వెడలనీయను. కావున నీకోరికం జెప్పి నన్నుఁ గృతార్థుని జేయుము.

వామ— (తనలో) ఓహో ! యేమి యీ దాతృత్వము ! ఇంతటి యోగ్యుని వంచించుటకన్నఁ దప్పు లేదు. అయినను నదితి కిచ్చిన వరము చేతఁ గష్టం దీరదు. (ప్రకాశము) తప్పక కోరిన దిచ్చెదవా ?

బలి— ముమ్మాటికి నిచ్చెదను.

వామ— వదాన్యశిఖామణీ !

గీ. బ్రహ్మచారిని నేను దపం బొనర్చ
కోరెద నొక్కెడఁ గూర్చుండి గొంకువక్కి
యిమ్ము మూఁడడుగుల నేల యిద్ధియ చాలు
మూఁడులోకమ్ము లిడినంత ముదముగాంతు.

బలి— (పెదవి విఱిచి) శ్రోత్రియకులావతంసమా ! ఏమి కోరికఁ గోరితివి ?
ఈ స్వల్పము నీ వడుగనుం దగదు. నే నిచ్చుటయుం దగదు.

క. మూఁడడుగు లేమి సేసెదు!
మూఢుఁడవే ? నన్ను నగరె ముల్లోకంబుల్ ?
వేఁడికొను మేదియేనియు
మేడలొ ? మాడలొ ? వరాలొ ? మేలౌ సొమ్ములొ ?

వామ— రాజా ! నీ విచ్చినను విశేషపరిగ్రహము శిష్టులకుఁ దుచితము గాదు. అదియునుఁ గాక,

ఉ. కోరిన దిచ్చుటే మిగుల గొప్ప గదా ! యొకఁ డొక్క వస్తువుం
గోరు, నొకండు వేఱొకటి గోరు, మనంబులు పల్వెఱంగు లేఁ
గోరిన దిమ్ము నా కదియ గుణ్. సకలమ్మును, నిన్నుఁ బట్టి నేఁ
గోరుదునే ? నిజేచ్ఛ మెయిఁ గోరుదుఁ గాక త్రిలోకనాయకా !

శుక్ర— (తనలో) ఈ వడుగు చందమును నితఁ డాడు మాటలును జూచిన నేనో కపటపుఁ బన్నుగడగాఁ బొడకట్టుచున్నయది. (ధ్యానము నటించి) జ్ఞానదృష్టిచేఁ జూచినను దానికి భిన్నముగాఁ దోఁపదు. కావున నితం డింద్రహితార్థముగా నరుదెంచిన దైత్యారి యగు నారాయణుండు గావలయు. (ధ్యానము నటించి) ఓహో, ఎంతదురూహతో వచ్చినాఁడు! మూఁడడుగులచే మూఁడులోకములు నాక్రమింపవలయు ననియేనా వీని దురాశ! కానిమ్ము. నేనది సాఁగనిత్తునే? (ప్రకాశము) రాజా! అట్లు బిఱ్ఱబిగియుచున్న యీ పెంకికొయ్యకు నీవేమియు నీయనక్కఱలేదు. పొమ్మని చెప్పుము.

బలి— గురువరా! ప్రపంచ మనేకవిధములుగ నుండు. దాతలమను యశము నార్జింప నెంచువారలకుఁ గోప ముండిన ధనవ్యయమేకాని తుదకు నపకీర్తియే ఘటించును. కావున మనకుఁ గోప ముచితము కాదు.

క. కోపము చీఁకటికూపము
కోపము పాపముల కాదిగురు వగు హింసా
ధూపము కోపము కావునఁ
గోపింపం గూడ దెరికొఱకేని మునీ!

వామ— రాజా! నామాట యేమి చెప్పితివి? నాకు మూఁడడుగులే కావలెను.

బలి— అట్లయిన నంతియే కైకొనుము. ఇదిగో నిచ్చుచున్నాఁడను. (భాగ్యవంకఁదిరిగి) దేవీ! జలముం బోయుము, పాదప్రక్షాళనంబు సేయవలయును.

శుక్ర— (తనలో) ఇతనికి విస్పష్టముగాఁ జెప్పినం గాని తెలియదు. అట్లు చెప్పినచో నితనికి నాపైఁ గోపము వచ్చును. వచ్చుఁగాక యీ నారాయణునకు గీరాయణునకు నేను జంకుదునే? (ప్రకాశము) రాజా! నాదొక్కమాట వినుము. ఇతఁడు నీ వనుకొనునట్లు బ్రాహ్మణబటువు గాఁడు. శ్రీమన్నారాయణుండు. నీవు ధర్మాత్ముఁడవగు కతన నిన్ను దండోపాయమ్మున జయింప నేరక యీ కపటోపాయముం బన్ని యిట్లు నిన్నర్థించుచున్నాఁడు. ఇంతకుమున్నె నా వేషమును వేసికొని దేవగురుఁడు నీకు దుర్బోధ చేసి యనాచారుఁగా నొనర్చుట కుద్యోగించియే యున్నాఁడు సుమా! ఈ కపటాత్ము నాపలుకుల గ్రహియింపుము.

వామ— రాజా! నన్నావలకుఁ ద్రోయించ నక్కఱలేదు నీవు పొమ్మన్నఁ జాలును, నేనే పోవుదును.

తే. గీ. తాతతండ్రులు లార్జించిన ధనము దెచ్చి
దాఁచఁ బెట్టితివే నీకు దరిని నేను?

ఇచ్చినం బుచ్చుకొందు లేదేనిఁ బోదు;
లేదు ప్రతిబంధకము స్పృహావాంఛ లేల ?

బలి— (తనలో) గురుం డెట్లు నొడువు చున్నాఁడు. ఇతని నింతం జూచినఁ గడు యోగ్యుఁడుగాఁ దోఁచు చున్నాఁడు. ఐన గాని,

చ. అడిగిన దెల్ల నిత్తు నని యొంటి [illegible] పల్కితి నేను మూఁ
డడుగుల మేర యిమ్మనిన నల్ప మటంచును [illegible]
వడుగున కిచ్చు టే మనుచు నొల్లము [illegible]
కడపుడు దాత యెల్ల ననుఁ గానరె ? [illegible] ?
అప్రతిష్ఠ మాటట్టు లుండ [illegible] ?

తే. గీ. ధర్మమున కాదిపదము సత్యంబు, [illegible]
వపద మెన్నఁగఁ బడగు [illegible], [illegible]
వపద మెన్నఁగ దయ, [illegible] మెన్న
దాన మని చెప్పు నెల్లశాస్త్రములును.

ఇం దేమియు నుపాయము కానరాదు. గురునకు మాఱు చెప్పితినా, యాతఁడు శపించును. ఇంతకు మున్నే శపించియున్నాఁడుకదా. కానిమ్ము, ఇట్లగుంగాక. (ప్రకాశము) గురువరా ! [illegible] శ్రీమన్నారాయణుఁడని కదా సెలవిచ్చితిరి!

ఆ. వె. దాత యుండవచ్చు దానమ్ము [illegible]
నేరి కిట్టి పాత్రి మెందు దొరకు ?
నిపుడొ యపుడొ యెపుడొ [illegible]
మేగమన్నె దీని కింత యేల !

కావున నన్ను మన్నించి యిప్పట్లు నా కాజ్ఞ యిండు.

శుక్ర— రాజా ! నీకిప్పు డాజ్ఞ యిచ్చితినా, యిఁక నెప్పుడును నాజ్ఞ యీయనే యక్కఱలేదు. నీకన్యత దోషము గాని మఱియొక దోషము గాని యిప్పట్లు లేశమును దగులదు. ఏమంటివా, యిఁకఁ [illegible] వాఁడవైనను నిప్పట్లు కేవలద్రోహి కావున మూర్ఖులలోఁ జేర్పఁ దగినవాఁడవు.

క. విను మూర్ఖు లయిన ద్విజులకు
ధన మీవల దిచ్చెనే నుదరపోషణకుం
గని పెట్టి యీవలయు లం
ఘన మొనరింపంగఁ దగదుగా శాస్త్రములన్.

కావున నతని కీ పూటకు సరిపడు భోజనసామగ్రి నిచ్చి పంపింపుము.

శామ— ఏమి, రాజా! "సద్యో దదాతి చతుర స్సద్యో నాస్తీతి చతురతరః" కావున నన్ను వృథాగా నెందులకు నిల్పెదవు?

బలి— (వినయముగా) స్వామీ! క్షణమాత్ర మనుగ్రహింపుఁడు. (శుక్రుని దిక్కై) గురువరా! తమయిచ్చు చొప్పున మూఁడడుగులలో మూఁడు భువనములు నిమిడ్చెడి మహానుభావునకు సరిపడు భోజనసామగ్రి మాత్రము మన మీయఁగలమా? కావున నన్ననుగ్రహించి మొదటిదానికే సమ్మతింపుఁడు.

గీ. సిరి యురమ్మునఁ గల దొర చేతు లొగ్గి
యడిగికొనునఁట న న్నొక యధికుఁ జేసి!
దాతనని పేరు వెట్టుక తగునె యట్టి
వాని కీయక యెందు కీ వైభవంబు.

శుక్రు—(కోపముతో లేచి) నీవు హితోపదేష్ట నగు నన్ను లెక్కింపకున్నాఁడవు కావున రాజ్యభ్రష్టుండవు గమ్ము. పొమ్ము. (లేచిపోవును)

బలి— (తనలో) అక్కటా! గురుఁడు నల్గిపోయెనే! పైపెచ్చు శాపముఁ గూడ నిచ్చినాఁడు. కానిమ్ము. ఈ శాపమున కేమి? ఏమి పోయినను యశ మొకటి నిల్చుకొనుటకై పురుషుఁడు యత్నింపవలయు.

చ. అనుభవహీనుఁడైన జడుఁ డక్కట! సంపద గోరుఁగాని స
జ్జనుఁడు యశంబుఁగోరుగలి సంపదకుం మొగియందు; కీర్తియుం
ధనమును గల్గు కార్యము బుధప్రజసమ్మతమై చెలంగుఁ; గీ
ర్తి నడఁచు సంపదల్ పరిహరింతురు ధీరవరుల్ తృణమ్ముగన్.

అదియునుం గాక,

గీ. హాయిగా నిన్నినాళ్ళు నే ననుభవించి
విసివితిని సంపదల నింక వీడఁ దగదె?
అందులో నుండె నీదుటా! యగమ్ము
లెసఁడు పోషించు వానిక నిడుటగాని.

(భాగ్యదిక్కై - (ప్రకాశము) దేవి!

శా. సంపాదింపఁగ వచ్చు సంపదలు భూచక్రమ్మునం గాదు ప్రా
లింపావాసమునందె గా; దచటనుం డేఁ దెట్టి ప్రాభవంబు శం
కింపం బోడిరె యిట్టిపట్టునఁ? బయిం గీర్తిన మిమ్మిలనుం
గంపింపం బని లేదు; పూర్ణహృదయుం గాపింత నీ బాలకున్.

వింధ్యా— నాథా! పాత్రపాణికమలాగ్రణముకన్న సంపదల కొండు ఫలమ్ము లేదని యార్యులు వచింతురు. కావున నవశ్యము నట్లు నాచరింతురుగాక.

బలి— (తనలో సంతోషముతో) ఆహా! సత్క్షేత్ర మన నిట్టిదియే కదా!

క. మన గతి యేమగునో యని
మనమున నొక్కింతయేని మాటిమాటికి నీ
వనజాయతనేత్రకు నెం
దును నిట్టి కళత్రమున్న దొరకదు కీ ధరిన్ !

(ప్రకాశము) దేవీ! నీ సౌశీల్యమునకు నేను మెచ్చితిని. నేనేకా దెల్లలోకములును మెచ్చును. అట్లయిన నియ్యవ్వటునికిఁ బాదప్రక్షాళనం బొనరించెదను. నీ వుదకంబు వోయుము.

వింధ్యా— చిత్తము. (బిగ్గరగా) ఎవరక్కడ?

(ఒకదాసి జలకలశ మిచ్చి పోవును)

బలి— (వినయముతో) మాణవకోత్తమా!

క. ఆలస్యము చేసిన నా
మాలిమి సైరించి నన్ను మన్నించి కృపా
వాలుఁడవై పాదంబుల
నీలాగున నిమ్ము! కడిగి యేఁ దరియింతున్.

వామ— (ఆదరముతో) రాజా, యాలస్యమున నేమి!

క. ఫలవంతం బగు కాలపు
విలంబనము సైఁప నేమి వెట్టిదె! శుక్రా
ర్యులమాట విందు వని నేఁ
దలఁచితి మేమేల్మెలు! నీవ దాతవు బళి రే!

క. ఏ దానం బేనియు నీ
భూదానమ్మునకు నంత పోలవు నీకున్
శ్రీదయితుఁ డిక్కృతమ్మున
సాదరుఁడై యొసఁగు నఖిల మగు సౌఖ్యమ్ముల్.

బలి— (కాళ్లుగడుగుట నటించి చిఱునవ్వుతో) కపటమాణవకుండవగు నో పరమాత్మా! ఇదిగో! నీ కోరిక చొప్పున మూఁడడుగుల భూమియును ధారవోయుచున్నాఁడను. పరిగ్రహింపుము. (ధారపోయును)

వామ— (తనలో) ఏమీ! ధారపడకున్నది. (యోజించి) అవును. ఇయ్యది శుక్రుని కపటకృత్యము. (దర్భకట్టితోఁ బొడిచి ప్రకాశము)

శా. ఎంతోమంది నృపాలకుల్ గలరు వారెంతేని రాజ్యమ్ముల
త్యంతప్రాభవరీతిఁ జేసినను విద్వత్పక్షపాతంబు లేం

ఱింతల్ గల్గెనె యింత గాదె యిది నీవే నీకు సాటెన్నఁగా
సంతోషించె మనంబు దానవపతీ! సత్యప్రభావాకృతీ!

బ—(తనలో) ఔరా! యేమి యీ విప్రవటుని చాతుర్యము. నిజముగా నితఁడు బాలకమాత్రుఁడే యగునా! (యోజించి) ఏమైన నేమి? భగవంతుం డగు శ్రీమన్నారాయణుండే యగుఁగాక. అట్లయిన నేను మఱియుం గృతార్థుఁడను. (ప్రకాశము)

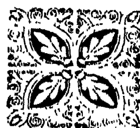
క. వటుకా! నీ మృదు వాచా
పటిమమ్మున కేమి యిడినఁ బ్రతిఫల మగునే
యెట నేర్చితి వెటు నేర్చితి
విటువంటి వచోవిశేష మీ ప్రాయమునన్.

నీకు నాచే నీఁబడిన పృథివిం గొలిచికొని దానికిం బట్టా పుచ్చుకొందువు గాని యీనాఁడు మా యింట విందు నొనరింపుము. పదఁపడి సకలమ్మును గావచ్చును. నీవంటి యతిథి వచ్చుటచే నా యాగంబు గూడ సంపూర్ణం బయ్యె నికఁ నియ్యెడఁ బడయనేల? గృహమ్మునకుఁ బోవుదము రమ్ము.

(కేలు పట్టికొని తత్సహితముగా భార్యతోఁగూడ నిష్క్రమించును)

గద్య

ఇది శ్రీ... తిరుపతి వేంకటేశ్వరు లొనర్చిన
పంచవామనము నందుఁ బంచమాంకము.

ఓం

శ్రీమత్పరదేవతాయై నమః

దంభవామనము

షష్ఠాంకము

(అంతఁ గొందఱు రక్కసు లాయుధసహితులై ప్రవేశింతురు.)

ప్రథ— (కోపముతోఁ జూచి) ఓహో! రక్కసులారా!

ఉ. ఇంతకు మున్ను మిన్ను మను నేకముగా నొనఁ డాక్రమించ దు
శ్చింతనుఁ డావటుం డిపుడు చిన్నశరీరము నొప్పటట్లు భూ
కాంతుని ప్రోలఁ గన్పఱచి కాలులు ప్రేలఁ దొడంగ నీని నేఁ
డంతము నొందఁజేయుద మహా! కపటాత్ముని గాంచరే యెల్లు నేఁ?

ద్వితీ— (పరికించి) అదుగో! మన గురువుగారట వచ్చుచున్నారు. వారితో యోజించి పిదప నేదేని యొనరింతము.

(అంత నొంటికంటితో శుక్రుఁడు ప్రవేశించును.)

శుక్ర— (చేతితో నొకకన్ను పట్టుకొని రెండవకంటఁ జూచి) ఓ శిష్యులారా! చూచితిరా నాగతి? మీవంటి పరాక్రమశాలులకు గురువునైన యిట్టిదుస్థితికుఁ బాలయితి. ఆ కపటాత్ముండగు హరి మనరాజ్య మాపహరించుటయే కాక నాకుఁ జావు దప్పి కన్ను లొట్టగొనునట్లైనది.

రక్క— మహాత్మా! తమకీ దుర్దశ యేమి? ఇదిగో, వాని నిప్పుడే సంహరించుచున్నారము, సెలవిండు.

శుక్ర— (వినుట నభినయించి) అదిగో, నా దుర్మార్గుఁడు మన చక్రవర్తితో నేమో యింకను మంచివానివలె సంభాషించుచున్నాఁడు. వింటిరా? ఇప్పటికేని వీనికి బుద్ధి గలుగలేదు చూచితిరా?

ఆ. వె. ధార వోయునప్పుడు జారికొమ్మన నేను
దూరి యడ్డువడితి దోసకారి

పటుఁడు దర్భకత్తి నటునిటు పొడిచి నా
కన్నులొట్టఁజేసి కస్తి తెచ్చె.

(అంత బలి భార్యతో వామనునితోఁ బ్రవేశించును.)

రక్క— అక్కటా! యెందులకు మే మింతమందిశిష్యులుండి తగులఁబెట్టనా? ఇదిగో, నిప్పుడే యద్దురాత్ముం జంపి మీ పరాభవము బోగొట్టుచున్నారము.

(కోలాహలము గావింతురు.)

బలి— (చేయెత్తి బిగ్గరగా)

ఉ. దానవులార! యెందుకు వృథాకలహం బిది వేళ గాదు నా
యాన సుఁడీ! రణమ్మునకునై ప్రయతించుటఁ [illegible]
ప్రాణము చేతఁ బట్టుకొని పాఱుఁడు [illegible]
ష్టేని యదృష్ట మున్న జగ మేలుచు [illegible]?

రక్క— (శుక్రునిదిక్కై) గురువర్యా! [illegible] ఇందులకుఁ [illegible]?

శుక్ర— (అనాసక్తముగాఁ గోపముతో) [illegible]! పలాయనోపదేష్టా! రాజ్యభ్రష్టా! దనుజలోకానిష్టా! కష్టా! [illegible]!

శా. నీబాగుకై మదిఁ గోరిచెప్పి [illegible]
[illegible]
దా, బంధుల్ మాటి [illegible]? క
ష్టా! బోధించిన [illegible]!

బలి— (వినయముగా) [illegible]! [illegible] హించి మీ [illegible].

క. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] మాబోఁట్లు చెప్ప దనుజాచార్యా!

శుక్ర— (కోపముతో) [illegible] నీకర్మము. మేము పోవుచున్నారము. [illegible] నతనిని నెత్తినిండ నెక్కించుకొని యూఁగుము. ([illegible] నిష్క్రమించును.)

వామ— రాక్షసేంద్రా!

క. మూఁడడుగు లీవు నంటివి
రెండడుగుల నాలుగు భూమియు నభముఁ
బట్టె మూఁడవ యడుగునకును
జోటేఁ గలదు ? చూపు మింక నేటికిఁ బ్రమాదముఁ.

బలి— (యోజించి)

క. లేదని నీ వెఱిఁగియు నన్
నేల దెసఁ జెమ్మ సేదెద వనఘా ! యే బొంకినచోఁ
మోదము నొందెదవే ? యు
ష్మద్భృత్యులకో నిట్టియుపాయ మరియగా దగునే !

క. సాహసమును లెన్ని గల్గిన
బొంకనివాఁ డెవఁడో, వాఁడె పురుషుఁడు దేవా !
బొంకం జాలను నిక్కము
బొంకంగాఁజాల నేను బొంకఁగఁ జాలన్.

వామ— (తనలో) అక్కటా ! యిట్టి సత్యసంధు నిట్లు సేయుట యెంతయో దుష్కృత్య మనుటకు సంశయము లేదు. కాని యితని యనుచరు లొనర్చు దుష్కృత్యమ్ములం జేసి యిప్పుని తప్పక వచ్చినది. (ప్రకాశము) ఓయీ! నోటితో బొంకకున్నఁ జేతితోనైన బొంకెదవా ? లేదా ?

బలి— (యోజించి) మహాత్మా ! నే నెట్లును బొంకను.

ఆ. వె. బొంకువాని పుట్టు బొంకువాని ధనంబు
బొంకువాని బ్రతుకుఁ బొల్లుగాన
నెట్లు బొంకనేర్తు నెఱిఁగియు దేవ ! మూఁ
డడుగు వాదు శిరమునందు నిడుము.

(అంబరమునుండి పుష్పవృష్టి గురియును)

వామ— (తనలో) ఏమీ ! ఇయ్యసురుని మనోనిశ్చయము. నిజముగా నితఁడు ప్రహ్లాదుని మనుమఁ డనిపించుకొనఁ దగినవాఁడే.

(అంతఁ బ్రహ్లాదుండు ప్రవేశించును)

ప్రహ్లా— (వామనునకు నమస్కరించి)

సీ. కలుముల్ లీనెడి పాలకడలి రాకూఁతురు
నునుఁదొడఁ దాల్చి రతిసఖుఁ గొనవు
పాతకమ్ముల పంచ బంగారమగ జేయు
పట్టి గంగాదేవి పుట్టినిల్లు

ప్రాఁబల్కు కల్కి గారాపుఁ జెయ్యులనున్ని ... గద్దెల
దానమై యొప్పుననుద్యానవనములు ...
స్వారాజ్యసకుఁ ద్రిలోకీ రాజ్యభారమ్ము ... బదగ
పట్టమ్ము గట్టెడి పట్టుగొమ్మ

తే. గీ. సేవ్యమై యొప్పు నల గయాక్షేత్రమను కొ
లంకునం దింపు మీఱు మేల్పంకజంబు
బ్రహ్మరుద్రాది దేవతా ప్రముఖ శిరము-
లెరయు మవ్వంపు మకుటంబు నీదు పదము.

ఇట్టి పదమ్మున నా మనుమని శిరంబుఁ బవిత్రం బొనరింపఁ జేసెడి నీ యనుగ్రహమ్ము నే నేమని కొనియాడఁ గలను ?

వామ— (బలిశిరమ్ముపై పాద ముంచును)

బలి— (శిరమువంచి) దేవా ! నే నిప్పటికి ధన్యుఁడను. (ప్రహ్లాదునిదెసఁ జూచి) తాతా ! నమస్కారము.

వింధ్యా— (విచారముతో) దేవా, మహానుభావా ! ఇయ్యసురుండు నీయెడ నించుకయుఁ గపటమ్ము లేక నీవు కపటాత్ముండ వని యెఱిఁగియుఁ ద్రిలోకరాజ్యమును సమర్పించెఁ గదా ? ఇట్టి నా పెనిమిటి నవమానింప నీ కుచితమా ? క్షమించి నాకీ సందియముం బాపుము.

వామ— (శిరమునుండి పాదము దీసి) పతివ్రతాశిరోమణీ ! నీ యడిగిన ప్రశ్నమ్మున కవశ్యము నుత్తరంబు చెప్పఁదగి యున్నది. వినుము.

తే. గీ. ఇతఁడు ముమ్మాటికిని యోగ్యుఁ డింతవాఁడు
మూఁడు కాలమ్ములందును లేఁడు నిజము
నా పరీక్షకు నీపతి యోపినాఁడు
కాన నా మెప్పు నితఁడు గాంచినాఁడు.

ఇది యవమానమ్మని తలంపకుము. బాగుగ యోచించిన సన్మానముసుమీ !

ప్రహ్లా— దేవా ! నీ మెప్పుఁ గాంచుటకన్న నిఁక నెక్కుడు సామ్రాజ్యమే ముండును !

క. కనులుండి గ్రుడ్డివారలు
వినఁగాఁ జెవు లుండియుం జెవిటివాండ్రలు భూ-
మిని బాలించెడి నృపతులు
ధనమును రాజ్యమును గోరఁ దలఁచరు నిన్నున్.

ఉ. ఇంతకు నెంతమంది నృపు లేలిరి? యేలఁగ నున్న వారలున్
కాంతు లిఁ కెంద? అక్కట! యెఱింగెడి నిశ్చయ మేల? భూమి యింతి,
తదీయనాథుఁ డొకఁడే గద యెవ్వఁడు గాని నా
క్కాంతయు, శాశ్వతం బని సగొందరు పొంగుదురు మందులై.

సీ. ఇంద్రుని యైశ్వర్య మెవ్వాఁ డెఱుంగని
బలిఁ ద్రెళ్ళి పాతాళ కుహరమునఁ బడఁడె
నహుషుఁ డింద్రపదమ్మునకు నర్హుఁ డయ్యెనే
యాతఁడు దురహంకృతిం బడఁడె?
నింద్రత్వమునకన్న నేపనియేనియు
మెఱుఁగనియును నిట్టి పనులపనులు
నుద్యోగధర్మంబు నొందుట గద్దె
గ్రామునకు నైనను గూడ జనుముఁ గోఁప

తే. గీ. కున్నె? యేపాటి తెలివియు నున్నవాని
కనఘ! వామనుమాని రాజ్య మపహరించి
తనుముఁ జింతింప మదిమత్తిపను నార్చి
బాగుఁ జేసితి నీపదభక్తి నిచ్చి.

బలి— (భక్తితో)

ఉ. ధన్యుఁడ నైతి నీదుపదతామరసమ్ము శిరమ్ము సోకి నా
జన్మము గల్గె జన్మము ప్రశస్తత గాంచె చరిత్రమున్ జగ
న్మాన్యత కెక్కె, నెక్కతన మానవకోత్తము! నన్ను నింతలో
నన్యునిఁగాఁ దలంచి శిరమందలి పాదము దీసి తక్కటా!

వామ— రాక్షసచక్రవర్తి! నీజ్ఞానమ్ము కడు ప్రశంసనీయము.

క. దాతలలో నేతలలో
నీతివిదగ్రణులయందు నిన్నుం బోల్పన్
నాతరమె వేరొకరుని
న్నితో సామ్యంబు చెప్ప నీకే చెల్లున్.

నీ విప్పుడ నాయానతిం జేసి రసాతలం బరుగుము. నీయాజ్ఞ రక్కసులెల్ల శిరమ్మునం దాల్చి యెప్పటియట్ల మెలంగుచుందురు. చక్రధారినై యెల్లప్పుడును నేను నీసేవ మారయుచుండెదను.

బలి— (సంతోషముతో)

క. అజ్ఞాన మెల్లఁ బోయెను
విజ్ఞానము గల్గెఁ గనులు విచ్చెను మిగులన్
బాగ్యోదయ మైతిని నిక్కము
యజ్ఞేశ్వర ! యజ్ఞవరద ! యజ్ఞాకారా !

వామ— దనుజలోక సార్వభౌమా ! నీవు రాఁబోవు సావర్ణి మన్వంతరమున నింద్రత్వమ్ము నందఁగలవు. ఇప్పటికి కీర్తిఁ గాంచిన నిగ్రహము పరిగ్రహించు.

ఉ. ఇందుల కించుకేనియును నీవు మదిం గదియింపఁబోకుము
సందియ; మస్మదీయకృప చాలఁగఁ గల్గుటకున్ ఫలం బిదే
యందుము జ్ఞాను; లెయ్యెడల నాగియ లేద యాచించుచున్, దగా
నందము తప్ప సంపద తృణంబుగ వారలనాడినంబడ ?

బలి— (సంతోషముతో) దేవా ! నాకు నీ పాదపద్మసేవ యొసఁగుటకు ననుగ్రహింపుము. నాకు నింక సంపద్భోగ మొక్కఁటేని వలయునది లేదు.

సీ. ఈ జగత్త్రిత్తు మేలు నింద్రుని కైన స
న్యాసి కున్నంత సౌభాగ్యమ్ము లేదు
సాక్షాన్మహాలక్ష్మి పత్నియై యున్న వి
ష్ణునకేని యతి కున్న సుఖము లేదు
త్రిజగత్కుటుంబి యౌ నజునికైనను విర
క్తున కున్నయట్టి నిశ్చింత లేదు
అణిమాదియుక్తుఁడౌ సాధుని కైనను గోచి
పాఁతగాని కున్న ఖ్యాతి లేదు

తే. గీ. తపములకు విఘ్నము లొనర్పఁ దలఁచుటయును
దైత్యుల హరింపఁ దలఁచి కోపించు కొనుట
యును గదా! నిన్ను లోనరించునపుడు నీదు
లింగియును సంగమునఁ బడి గ్రుంగ లేదు ?

ప్రహ్లా— (తనలో సంతోషముతో) ఆహా ! నా మనుమనికిఁ గుంపుఁ [illegible] జ్ఞాన ముదయించినది. ఇఁక నా పంతె మ్ముల్లఁ గొనుట [illegible]. (ప్రకాశము) తండ్రీ! లోభగుణంబుం బయిం బిడిచి పరమజ్ఞాని [illegible] [illegible] కాధిపతులే కాదు చతుర్దశభువనాధిపతులును సాటి రారు.

తే. గీ. ఎంతరాజ్యమ్ము గల్గిననేమి? సుఖము
గలుగ నేరదు లోభసంక్రాంతమతుల
కదియొకటి నిగ్రహించిన నన్ని యెడలఁ
గలుగు సౌఖ్యమ్ము నీ వెఱుంగనిదె కలనె?

నీ కింతకన్న నీ యనఘునివలనఁ గాఁదగు ప్రియం బేమి? అయినను నిట్లగుఁ గాక.

భరతవాక్యము

ఉ. దాతృత సత్యవర్తనము దైవతభక్తి విరాగము న్సదా
శ్వేతత జ్ఞానముం బ్రజల కెక్కుడుగాఁ ఘటియించుఁ గాక! ప్ర
ఖ్యాతిని గోరి రాజులు ప్రజాగ్రహముగా నిరుపద్రవంబుగా
ఘాతుకభీతిదాయకులుగాఁ బొగ డొంది ధరింపుత్రి గాఁ కెలదా.

గద్య

ఇది శ్రీ కింకవీంద్ర ఘటాపంచానన విద్వత్కవి బాలకలానిధి
బాలసరస్వతీ శతావధాని తిరుపతి వేంకటేశ్వరులు
లొనర్చిన దంభవామనమునందు
షష్ఠాంకము సంపూర్ణము.

తప్పొప్పుల పట్టిక

పేజీ	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
3	3	యణార్వ	యరణ్యా
3	4	నుపరి	నుబరి
19	20	మూత్రి	సూత్రి
22	27	పదఁపడి	పడఁపడి
26	4	ఘః	ఘః
29	13	యుఁపు	యుఁను
30	10	ల్లిఁదం	ల్లిదం
42	14	నాము	సాంసు

ఓం

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

అనర్ఘనారదము

ప్రథమాంకము.

నాంది

మ. పరమేశత్వము గల్గి యెవ్వఁడు సదా భైక్ష్యంబు నాశించు సం
సరణం బెవ్వఁడు రోసియుఁ ద్రిజగతీసంసారముం జేయు గా
నరసజ్ఞుండును నాట్యవేదనిధియు న్నానావిధానందియుఁ
బురుషుం డయ్యును బూవుఁబోణియగు శర్వుం డిచ్చు నైశ్వర్యముల్.

మఱియును,

సీ. మోముగోమును జూచి ముదము చంద్రుఁడు వొందఁ
గనకగర్భుఁడు దేహకాంతికలర
మోవికావికి హేళి తా విరాళిఁ గనంగ
నూగారుఁ గని శేషభోగి వొగడ
తనుగంధమునకు గంధవహుఁ డానందింప
హాసమ్మునకు శర్వుఁ డాసఁ జేయ
చూపుఁదూఁపులకు మెచ్చుచు నింద్రుఁ డెపసొక్క
నైరావతము గతి ననుకరింప

గీ. రక్కసులు మోహమున మూర్ఛ నెక్కొనంగ
నమృతకలశంబుఁ జేఁ బూని యతులగతుల
నిటు నటుఁ బచారు సేయు మోహిని శుభంబు
లిచ్చి రక్షించుఁ గాత మీ కెల్లవేళ.

(నాంద్యంతమున సూత్రధారుఁడు ప్రవేశించి)

సూత్ర— (తెరవంకఁ జూచి) ఆర్యురాలా! యిటు రమ్ము.

నటి— ఇదిగో, వచ్చితిని. ఏమియాజ్ఞ?

సూత్ర— ఆజ్ఞ కేమున్నది? నారదవివాహమును నామాంతరము గల యనర్ఘనారదమను నూతన నాటక మొకటి ప్రదర్శింప వలె నని సభ్యుల యనుమతి యైనది.

నటి— (నవ్వి యాశ్చర్యముతో) నాథా! సతతంబును నేకాకియై త్రిభువనంబులను బరిభ్రమించు నాజన్మబ్రహ్మచారియగు నారదునకుఁ బెండ్లి గూడనా! మీరు క్రొత్తగాఁ జేయఁ దలంచినను నయ్యసత్యముఁ దొప్పకొను టెట్లు?

సూత్ర— పండితమ్మన్యురాలా! అంతతోఁ గట్టి పెట్టుము. నారదునకొక పెండ్లికే నీవాశ్చర్యపడుచుంటివి! మగల మాటాడిన రెండు పెండ్లిండ్లనుమా!

నటి— అబద్ధమున కర్థమేమిటి? ఒకదాని కంగీకరించినవా రన్నిటిని యంగీకరింపవచ్చును.

సూత్ర— (కోపముతో) ఇంకను నీదుష్పాండిత్యమును వెల్లడి చేయుచునే యున్నావుగా! ఏవో రెండు మూఁడు కథల పుస్తకములు చదివి యంత మాత్రమునఁ బెద్దలచరిత్రములలోని రహస్యములను గని సేయఁ బూనెదవా!

నటి— (వినయముగా) లేదు, లేదు. క్షమించి యానతిండు. రెండవ పెండ్లికిఁ గారణమేమి?

సూత్ర— ప్రేయసీ! మొదటి పెండ్లి నీకుఁ దెలిసినపిమ్మటఁ గదా, రెండవ పెండ్లినిగూర్చి చెప్పవలయును.

నటి— అట్లయిన నేను పెండ్లినే యెఱుఁగనిదాననని యా, మీయభిప్రాయము!

సూత్ర— నిశ్చయముగా, ముమ్మాటికి నీ విప్పట్టునఁ దెలియనిదానవే ఏమంటివా? ఈపెండ్లి లోకముతోఁబాటిది కాదు. లేనిపోని ప్రశ్నలు వేయక వినుము.

నటి— అవహితురాలనై వినుచున్నదానను. ఆనతిండు.

సూత్ర— గీ. నారదుఁడు విష్ణుమాయచే నారి యగుచు
పిదపఁ దాళధ్వజుండను పేరి నృపుని
వలచి పెండ్లాడి సంసారవార్ధి మునిఁగి
తుదకుఁ దనరూపుఁ దాఁ గాంచుఁ దోయజాక్షి!

నటి— ఆశ్చర్యమాశ్చర్యము! తరువాత నేమి జరుగును?

సూత్ర— ఇది యొక పెండ్లివృత్తాంతము. ఇఁక రెండవ పెండ్లి కథ వినుము.

సీ. పర్వతుండను తనభాగినేయుండును
దానును ద్రిజగతీదర్శనేచ్ఛ
నటు నిటుఁ దిరుగుచు నంతట వార్షిక
దినములు చనుదేర దేవహూని
సృంజయుండను రాజకుంజరు గృహమున
నా నాల్గుమాసము లతని కోమిరె
మదయంతి పరిచర్య లాదవింప నివసించి
తన గానవిద్య న వ్వనితఁ గరఁచి

గీ. పర్వతుని శాపమునఁ గిశవక్త్రుఁడయ్యు
విద్య నెఱిఁగిన యక్కన్నె పేర్మికలిమి
నాపెఁ బెండ్లాడి తుదకు శాపావసాన
మగుడు సుందరుఁడై ముద మంది యుండె.

నటి— నాథా! వినినకొలఁదిని సంశయములు మెండగుచున్నవి. పర్వతుఁడు మేనమామ యగు నారదు నెందులకు శపింపవలెను? మరల శాపావసాన మెట్లయ్యెను? నా కివి యెల్ల వివరించి వచింపుఁడు.

సూత్ర— ఓహో! మన యుత్తర ప్రత్యుత్తరములతోడనే రాత్రి సమాప్త మగునట్లున్నది. తినఁబోవుచు రుచు లెందుకు వినవలెను? అన్ని సంశయములను నాటకమే తీర్పఁగలదు గాని నీ కృత్యమును నీవు నెఱవేర్చికొనుము.

నటి— చిత్తము.

గీ. అళుల నాదంబు మందరమై చెలంగఁ
బరభృతధ్వని పంచమ ఫణితి నొనర
కేకికేకలు షడ్జంబు డాక నెఱప
గాయని విధాన మాధవ శ్రీ యెసంగె.

సూత్ర— బాగు, బాగు. నీ గానము కేవలస్వరములతోఁ గూడి నిరర్థకము గాక ప్రకృత పాత్రప్రవేశమునకుఁ గూడ సూచకమైనది. ఇఁక మన మరుగవచ్చును, రమ్ము.

నటి— నాథా! కవు లెవరో చెప్పరైతిరే, మఱచిపోతిరా యేమి!

సూత్ర— నీ విదివఱ కనేక పర్యాయములు వినియున్న పేరులే కదా యని యుపేక్షించితిని.

నటి— తిరుపతి వేంకటేశ్వరులేనా యేమి?

సూత్రి— అవును.

నటి— అట్లయిన వేఱుగఁ జెప్ప నక్కఱ లేదు పదుండు. (నిష్క్రమింతురు)

ఇది ప్రస్తావన.

(అంత సనకసనందనాదులతో లక్ష్మీనారాయణులు ప్రవేశింతురు)

నారా— దేవీ! ఏదో యడుగఁ దలఁచి యిముడ్చికొన్నట్టు లున్నావు?

లక్ష్మి— నాథా! అడుగుట కేమున్నది, దేవర తప్పులు క్షమించి యుపచరింతు రని చిరకాలమునుండి కల యొక సంశయమును మనసు చేసికొనుచున్న దానను.

నారా— అవశ్యముగా నడుగవచ్చును.

లక్ష్మి— దేవా! వేదాంతము లన్నియు దేవరకన్న నుత్కృష్టమగు వస్తువు లేదని యుద్ఘోషించుచుండును గదా! తాముగూడఁ బరం బన్నప్పుడు చేయుచుందురు. అందు ధ్యేయ మెయ్యదియో యని సంశయించెద.

మును— (తమలో) అవును. ఈవిషయము ముఖ్యముగాఁ దెలియఁ దగినదియే. ఈప్రశ్నము కడు రమణీయము. ఇందులకు స్వామి యేమి యుత్తర మిచ్చునో?

నారా— దేవీ! ఈ ప్రశ్నమ్మె నొకనాఁడు మన కొమరుండగు చతుర్ముఖుఁ డడిగినప్పుడే నిట్లుత్తరమిచ్చితి, నది వినుము.

ఉ. ఈవు సృజింతు వంచు మఱి యేఁ గరుణించి భరింతు నంచు గౌ
రీవిభుఁ డాగ్రహమ్మున హరించు నటంచు జనుల్ వచింతు రీ
త్రోవలు తప్పుత్రోవలు బుధుల్ మనలన్ సృజియించ నొక్క తే
జోవతి యాదిశక్తి యనుచున్ వచియింతురు గాదె పుత్రకా!

మ. సిరిసాంగత్యము గోలుపోయి సుఖముల్ చేసేత వర్జించి సూ
కరకూర్మాంబుచరాదితుచ్ఛకలుషాకారమ్ములం దాల్చి సం
గరముల్ సేయుచు బాములం బడుచు నజ్ఞానాబ్ధి నోలాడఁగాఁ
బరతంత్రుండను గాక యున్న నది నా ప్రారబ్ధమా? పుత్రకా!

మునులు— దేవా! తాము పరతంత్రుల మని సెల విచ్చుచుంటిరి కదా! ఆ పరవస్తు వెట్టిది?

లక్ష్మి— అదియే తెలియవలసి యున్నది.

నారా— ఆ వస్తువు శక్తియని యిదివఱకే చెప్పితిని. ఆ వస్తు మహత్త్వము

చెప్పుటకు నాకు సామర్థ్యము లేదు. అయినను మీ రడుగుచుండుటం
జేసి వలసినంతవఱకు సంగ్రహముగాఁ జెప్పెదను.

ఉ. శక్తివిహీనుఁ డేపనికిఁ జాలఁడు శక్తియ సర్వభూతసం
సక్తత చెంది సర్వకృతిసాధనమై తనరారుచుండు నా
శక్తియ ముక్తికారణము శక్తియ సర్వము శక్తి లేనిచోఁ
శక్తులు గారు రుద్రహరిసారససంభవముఖ్యనిర్జరుల్.

అని విజ్ఞాను లగు బ్రహ్మవేత్తలు వచింతురు.

(అంత వీణచేఁబూని నారదుడు ప్రవేశించును.)

నార—శ్లో. బాలం సమస్తజగదాలంబ మంబుధరనీలం బలారివినుతం
లోలంబజాలసమవాలం కనత్కనకచేలం కుచేలవరదం
గోలంపటం వినుతశీలం లసత్తిలకఫాలం సురారిజనతా
కాలం మునీశసురసాలం రమాయువతిలోలం సదా హృది భజే.

(పరిక్రమించి) అప్పుడే వైకుంఠమునకు వచ్చితిని. అడుగో, శ్రీహరి
శ్రీమహాలక్ష్మితోఁ గూడి సనకసనందనాదులతో నేమో యుపన్యసించు
చున్నాఁడు. దగ్గఱకుఁబోయి నమస్కరించెదను. (ప్రవేశమునటించును.)

లక్ష్మి— (దిగ్గున లేచి లోపలికిఁ బోవును)

నార— (నిల్చి తనలో)

క. ఏమీ, ననుఁ గనినంతనె
పామరుఁ డని యెంచెనొక్కొ పద్మాలయ! యిం
కే మని తలఁచెనొ ? లోనికి
నా మొగముం గనినయంతన చనియె నకటా !

సీ. శ్రీహరినామంబు చింతసేయుటతప్ప
నెఱుఁగ నైతిని నన్య మించుకేని
భగవంతులీలలు పాడుచుండుట తప్పఁ
గలనైన నన్యమ్ముఁ గాంచ నైతి
లోకేశుమహిమ మాలోకించుటయె తప్పఁ
జూడ నైతిని వేఱు సోయగములు
పరమాత్మపదములు భజనసేయుట తప్ప
నరయ నైతిని దైవతాంతరముల

గీ. నకట! యిటువంటి పరిశుద్ధు నాత్మవేత్త
బ్రహ్మచారిని బరమపావనుని నన్నుఁ
గాంచినంతన యీయమ్మ కలుషుఁబోలె
నీసడించునె ? యిది యేచు టెట్లు నాకు ?

కానిమ్ము, శ్రీహరి యిందుల కేమి సమాధానము చెప్పునో వినవలయును. ఎంత గొప్పయింటి వారలైనను నట్టి మహామహులు చేపట్టినను స్త్రీలు స్వతస్సిద్ధమైన యవివేకమును బాయఁ జాలరు. అట్లు కానిచో,

గీ. రత్నముల పుట్టినిల్లు సంద్రమ్ము, దానఁ
గల్పకాదులు సోదరుల్ గాఁగఁ బుట్టి
యాదిదేవునిఁ జేపట్టి యకట! యిట్టి
పట్టి బెట్టిద మిటఁ గనుపట్టనేల?

(యోజించి) అవును, దీనికిఁ గారణము నిక్కముగా నిదియే కావచ్చును.

గీ. విషమునందుండి వేలుపువెలఁదుల
తోడ నీయమ జనియించెఁ, దాపుఁబుట్టు
వుల గుణం బొక్కటేనియుఁ గలుగదన్న!
పరపరాధన మప్సరోవ్రతమ కాద.

(యోజించి) అప్సరస్త్రీలకు నితరులఁ బరాభవించుట మాత్రమే వ్రతము గాని యీమెకుఁ బరులలో నుత్కృష్టులను బరాభవించుట ముఖ్యవ్రతము. అట్లు కాదేని,

చ. పరమతశోధనుల్ పతితపావను లుత్తమవంశ్యులున్ గళా
కరులు యథార్థవక్తలు మఖవ్రతనిష్ఠులు వేదపారగో
దరులగు విప్రులన్ విడిచి తక్కరులన్ భజియింపనేల? యీ
సిరి కిది క్రొత్తయే? సహజచేష్టయె; యింత గుణాంబుఁగరే బుధుల్?

మహానుభావులగు విప్రుల నవమానించుటకుఁ గారణము భర్తచే నడుగంబడి యొకప్పు డీమె యిట్లు నిష్కర్షగాఁ జెప్పినదఁట.

సీ. మునినాథ! యొక్కండు మున్ను నా తండ్రిని
ననపరాధిని బట్టి యస్త్రమింగె
నందఱు విప్రులు నాబాల్యమువనుండి
నాతోడలిని వదనముల నుంతురి
శివపూజ కని ప్రతిదివసమ్మునను పద్మ
హమ్ము లెన్నిన్ని రోయ వసమ్మునస్త్రి
రివి సహించినను నిన్నెవ్వఁడో యొకవిప్రుఁ
డతికోపియై పదాహతుఁ నొనర్చ

గీ. నిన్ని హేతువులంబట్టి యేను విప్ర
జాతుల గృహమ్ములకుఁ బోవ సమ్మతింపఁ
బుట్టినింటికి నత్తింటి కిట్టి బెట్టి
దము లొనర్చిన విప్రులఁ దలఁప రోఁత.

కానిమ్ము, పరమభక్తుఁడ నని యేనిఁ దలఁపక నా కిట్టి [illegible]
జేసినదికదా! ఈమె కొల్లలి శ్రీహరిచేఁ బహూకృతము గ[illegible]
పోదునా? (సమీపించి ప్రకాశము) దేవా! నమస్కారము.

నారా— కళ్యాణం భూయాత్.

ఉ. ఎక్కడనుండి రాక? యిట కేటికి వచ్చితి? [illegible]
వెక్కడనుంటి? నెయ్యపుల నెట్టి వి[illegible]
వొక్కటనుండ కెల్లెడల నూగక [illegible]
కెక్కుత లేనియుం దెలియు నేదియు లేని [illegible]!

శార— (వినయముగా) దేవా! దేవగ [illegible]
తెలియనగును!

ముని— (తమలో) ఇయ్యనఘుఁ [illegible]
చున్నాఁడు.

నారా— (తనలో) ఈతని దృష్టియుం దే[illegible]
చున్నది. (ప్రకాశము) నే [illegible]
వినుటకుఁ గుతూహలపడుచున్నాఁడను.

శార—(తనలో) నాకు లక్ష్మీశ్రీయొసఁగిన సంగానము [illegible]
బొత్తిగాఁ గానరాకున్నయది ఇట్టి [illegible]
చెప్పి యానందింపఁ జేయఁగలను. "స్వస్థ [illegible]
మనస్స్వాస్థ్యము లేనివాఁ [illegible]. ([illegible])
దేవా! నా మనమునకు స్వస్థత లేని [illegible]
లనేకము లున్నను నేనిప్పుడు మన[illegible].

ముని— (తనలో) మన [illegible] మాట [illegible].

నారా— నిత్యానందివగు నీవును మనస్స్వాస్థ్యము లేకున్నావా! [illegible]?

శార— (తనలో) ప్రసక్తి వచ్చినప్పుడు [illegible].

గీ. అవసరమ్మునఁ జెప్పిన యట్టి మాట
గుణగణవియుక్త మయ్యును [illegible]
పయనపుం [illegible]
గర్దభ [illegible].

(ప్రకాశము) జగన్నాథా! [illegible]
డను. (గర్వముతో)

క. విటుఁడనో, ధూర్తుండనో ! నే
జటిలుఁడ జితమాయుఁడఁ బ్రశస్తహృదయుఁడం
దటుకున నను గని చనె లో
గిఁటిలోనికి లక్ష్మి; యిదియుఁ గీర్తిద మగునే !

ఇం కేమైనఁ దప్పు లున్న మన్నింపు వేఁడెదను.

నారా— (తనలో) ఏమీ, యీతని గర్వము ! "మాయను జయించినా" నని కూడఁ జెప్ప మొదలిడెనే ! అవును. ఇం దితని తప్పేమున్నది ? ఇది జగత్స్వభావమై యున్నయది.

గీ. ఏవియో రెండుముక్కల నెందొ నేర్చి
యంతలోనన సర్వజ్ఞు లగుచునుంద్రు;
కాకయున్నను మాయనే కడసుగెల్చె
నేమి యీముని ! యహారొర, తామసంబు !

(ప్రకాశము కోపముతో) ఏమీ, నీవు మాయనే గెల్చితివిగా !

నార— (తనలో) ఏమి చెపుమా, యితఁ డిట్లడుగుచున్నాఁడు ? (ప్రకాశము) ఏమి, స్వామీ ! తా మట్లు సెల విచ్చుచున్నారు !

నారా— ఏమనియా, నీమాటలు కడు విచిత్రములుగా నున్నవి.

క. పతిదక్క నన్యసన్నిధి
సతి నిలువం దగదు నీతి చందం బిది; యే
మతిమంతు లైన మాయా
గతికిఁ లోఁబడక యుండఁగాఁ గలరె ? మునీ !

"ఆమె లోని కరుగుటకుఁ గారణ మేమి ?" యని యడుగుట యనవసరమే యైనను దానిం గూర్చి నే నంతగాఁ జర్చింపను. ఆమె నీయెడ మఱియొక దురభిప్రాయమును బడియుండు నని నే నూహింపఁ జాలను. నీవు మాయను నిర్జించితి నంటివే, యది యెట్లు ?

క. జితమారుతులుఁ సాంఖ్య
స్థితివేత్తలునైన మునులు దేవతలును ద
ద్గతు లగుచు నుండ మాయా
గతి గీతజ్ఞునకు నీకుఁ గడవఁ దరంబే !

నీ వెట్లు గెల్చితివో కాని యిప్పటికి నేను మన్మాయను గెలువలేదు. సరికదా, దాని స్వరూప మిట్టిది యని కూడఁ దెలియఁ జాలను.

గీ. ఏను బ్రహ్మయు శివుఁడును నిద్ధతేజు
లైన సనకాదులును తదధీను లకట !
దేవతిర్యఙ్మనుష్యాదిదేహధారు
లం దెవఁడు దాఁటు నమ్మాయ ననుపమేయ.

నార— (తనలో) ఏమి! స్వామి యిట్లు సెలవిచ్చుచున్నారు. మాయను గెల్చు టంత దుస్తరము కాఁబోలును. అదిగాక 'గీతజ్ఞునకు నీ' కని యాక్షే పించినారు. ఈ గానవిద్య యంత గర్హ్యమై యుండునేమో! ముందు దీనిం గూర్చి కనుఁగొని పిదప మాయా విషయమై యడుగుదుం గాక. (ప్రకాశము) స్వామీ! మీరు నన్ను గీతజ్ఞుఁడని యాక్షేపించితిరికదా, యిది చిరకాలమునుండి తా మందఱును సమ్మానించుచుండి రను కారణ మున నే నిద్దానియం దభిమానము గలిగి వర్తించుచున్నాఁడను. మీ రీస డించిన యీవిద్య నా కేమిచేయుటకుఁ బనికివచ్చెడిని? ఇదిగో! నీ వీణ నిక్కడనే పగులఁ గొట్టుచున్నాఁడను. (వీణ బద్దలుగొట్టుకొనఁ బోవును)

నారా— (చేయి పట్టుకొని) నారదా! గానవిద్య మంచిది గాదని నా తాత్పర్యము గాదు. అయ్యది మాయను మఱింత వృద్ధిపరచునేమో కాని యణఁగింప నేరదు. ఇదిగాక యీ విద్య నిత్యవ్యభిచారిణు లగు నచ్చరల చేఁజిక్కి యుండుటచే నిద్దానియం దలవడువారు గూడఁ దఱ చుగా వారలకుఁ జేఁజిక్కవలసి వచ్చుచుండును. అక్కతమున నే గాయ కులం జూచుటకుఁ బతివ్రతాంగనలు సంశయింతురు. ప్రకృతము శ్రీదేవి కూడ నిందులకే సంశయించెనని తోఁచుచున్నది.

ఉ. నీవటువంటివాఁడ వని నేను వచింపఁ జుమీ యమీంద్ర! స
ద్భావుఁడ వీవు నిన్ను బలెఁ బల్వురు గాయకు లుండఁ బోరు; కా
మావిలచిత్తులై చెడెడియట్టిరె గాయకులెల్ల ; నింతె కా
ది విషయంబు జ్ఞానమున కించుకయుం బని సేయ దెయ్యెడన్.

క. ఎంత స్వరవేత్తయైనను
నెంతటి లయవేదియైన నేమిఫలము ? జ
న్మాంతము నొనర్చు జ్ఞానము
సుంతైనను దెలియఁజేని శుద్ధుఁ డెటులగున్.

నీ వీవీణియయందు సామవేదంబును గృషిచేయుటం బట్టి యితరుల వలెఁ గాక గౌరవార్హుండవే యగుటకు సంశయములేదు. కావున నీ వీ విద్యను వీడకుము.

నార— (తనలో) అవును. స్వామి సెలవిచ్చిన సంగతి కడు హితముగా నున్నయది.

అన. 2a

క. ఎందుకు జన్మించితిమో ?
ఎందుల కేఁగెదమొ ? మరల నేమగుదుమొ ? యీ
చందంబు దెలుప నేరని
సంద కళలవలన సుంత ఫలముం గలదే.

(ప్రకాశము) దేవా ! నన్ను ననుగ్రహించి మాయను నెట్టిదియో నాకుఁ బ్రత్యక్ష ప్రమాణముగాఁ జూపి సమస్త సంశయముల నివారింప వేఁడెదను.

నారా— ఆ. వె. మాయఁ జూడ నీకు మదిఁ గట్టిగాఁ గోర్కె
గలిగెనేని రమ్ము కనఁగఁ జేతు
వజతనూజ ! మాయ నగయంగఁ జేసిన
పిదప దానికతన బెదరెదేమొ ?

నార— స్వామీ ! నేను బెదరెదనని తాము లేశమును సంశయింపకుఁడు.

క. సింగంబో, వ్యాఘ్రంబో ! సి
వంగియొ, శరభంబొ ! లేక పామో, బూచో !
యంగజజనకా ! మాయ య
నంగా నెట్టిదియొ ? నేఁ గనంగాఁ బలయుక్.

నారా— (తనలో) పాపము ! ఈతఁ డజ్ఞానముచే నిట్లు పలుకుచున్నాఁడే కాని యనుభవసమయమ్మునఁ గడుఁ గష్టముల పాలగును. ఇతండు బ్రహ్మచారి యగుటచే సంసారము తెలియంగలుంగఁడు. అయ్యది,

ఉ. సింగముకన్ననుం గడుఁ గుచేష్ట లొనర్చును క్రూరసింహంబు క
న్నం గడు భీతిఁ గొల్పు ఫణినాథునికన్నను క్రూరమైనదా ; వనా
గ్నిం గడలిన్ భయంకరవనిం దరియింపఁగవచ్చు నిచ్చ నాఁ
టంగలవార లుండిరె జడంబగు సంసరణంపు సంద్రమున్ !

(ప్రకాశము) ఇప్పుడే పోవుదము రమ్ము. మాయం జూపించెదను.

నార— మహాప్రసాదము. అనుగ్రహింపఁ బడితిని.

(అందఱును నిష్క్రమింతురు.)

గద్య

ఇది శ్రీ... తిరుపతి వేంకటేశ్వరులచే రచియింపఁబడిన
అనర్ఘనారదమునందుఁ బ్రథమాంకము.

ఓం

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

అనర్ఘనారదము

ద్వితీయాంకము

(అంత నారదనారాయణులు ప్రవేశింతురు.)

నార— (తనలో) ఏమో యీమహామహుఁడు నన్నూరకయే త్రిప్పుచున్నాఁడు! ఈ దేశము లన్నియును నే ననేక పర్యాయములు చూచినవే. (దృష్టిని గుడ్చి) అదిగోఁ, గాన్యకుబ్జపట్టణము. (ప్రకాశము) దేవా! మాయ యిఁక నెయ్యెడఁ జూపించెదవు?

నారా— (తనలో) ఇతనికిఁ గడుఁ గుతూహలముగా నున్నది. పాపము! ఎంత యజ్ఞానమో కదా! (ప్రకాశము) మాయ యన వేఱుగా నున్నదియా? ఈ ప్రపంచ మంతయు మాయయే.

ఆ. వె. నిన్న నున్నవాఁడు నేఁడు లేకుండుట
నేఁటివాఁడు రేపు చేటు గనుట
ఒకఁడు సంతసించు టొకఁడు దుఃఖించుట
కన్న మాయ యెంచఁగలదె జగతి?

నార— (తనలో) ఓహో! యితఁడు నన్ను వృథాగా భ్రమ పెట్టినాఁడే! ఈమాత్రమున కింత త్రిప్పుట యెందులకో? (ప్రకాశము) స్వామీ! అట్లయిన నీ పాటికి మరలి పోవుదమా? ఇప్పుడు తాము సెలవిచ్చినదియే మాయయైన నే నిదివఱకే యెఱుఁగుదును.

నారా— (తనలో) ఔరా, వహ్నిలోఁ జొఱఁబడఁ గడంగు శలభంబుకరణి నీతఁడెంత తుందుడుకును జెందుచున్నాఁడు! (ప్రకాశము) పోవుదము గాని యా యెదుటం బొడకట్టు తటాకము దరి కరిగి దాని రామణీయకము గనుంగొని యయ్యెడఁ గృతస్నానులమై పిదపఁ బోవుదము.

నార— చిత్తము (పరిక్రమింతురు.)

నార— (చేత నిర్దేశించి)

క. నారద! కనుఁగొంటివె, క
ల్హారచ్ఛన్నంబు సారసారావగసం
దారంబు స్వచ్ఛనీరగం
బై రంజిలు నాతటాక మప్రతిమశ్రీమై. (కొంతదూరము నడచి)

క. అరసితె? సాధులచిత్తము
కరణిన్ స్వచ్ఛమ్ములగుచుఁ గ్రాలెడిఁ గంజా
తరజఃపరిమళపరిచిత
సురుచిరములు జలము లిందుఁ జూచితె పొగడన్.

నార— (సంతోషముతో) దేవా! చూచితిని.

చ. కలువలు కన్నులై వికచకంజగణంబులు మోములై నన
త్సలిలము దేహకాంతి యయి చక్రియుగంబు లురోజయుగ్మమై
యల లలరారునట్టి వళులై కమలాళి సుపంక్తులై సగ
స్సలరుచునుండె స్త్రీజనమయంబొకొ నాఁ జను మేటిసంపునన్.

నారా— (తనలో) ఔరా! పరమవిరక్తుండగు నిమ్ముని యొనరించిన వర్ణనము భావిగతిసూచకం బగుచున్నయది. లేనిచో నిట్టి వర్ణన మేల స్ఫురింప వలయును? (ప్రకాశము) శెబాసు! నారదా, శబాసు! చక్కఁగా నుత్ప్రేక్షించితివి.

ఆ. వె. అబ్జసూతి తనకు నంగనాసృష్టికి
వలయు పరికరంబు గలయ నొక్కఁ
యెడలఁ గూర్చుకొనఁగ నెంచి పుట్టించెనో యిట్టి
చక్కఁజేర్చె ననఁగ సరసు వొల్చు.

నార— దేవా! అటు తిలకింపుము.

క. అమృతమున కంచు నమరులు
సముద్రము మథించి మిగుల శ్రమఁజెందిరి యీ
యమృత మమృతమ్ము గాదొకొ!
యమరత్వ మొసంగఁజాలదని యెంచిరొకో! (పరికించి)

ఆ. వె. కలుగు నూట నాటఁ గాంతాజనంబుల
యందుఁ బద్మినీలతాంగి యొకతె
యీసరోవరంబు నెల్లెడ వేలకొ
లంది పద్మినులు ముకుంద కంటె!

నారా— (తనలో) సర్వథా యితని యిప్పటి నైఖరి భావిసూచకముగానే చూపట్టుచున్నయది. (ప్రకాశము) అవును. ఇయ్యది నీవనినట్లు స్త్రీప్రయముగానే కన్పట్టుచున్నది. ఇందు స్నానం బొనర్చి యమృతోపమానంబు లగు నిందలి జలంబులం గ్రోలి యరుగుదము.

నార— చిత్తము. (సరస్సులో దిగి మూఁడు మునుఁగులు మునిఁగి స్త్రీయగును.)

నారా— (చూచి తనలో) ఏమి, యీ సౌందర్యవిశేషము ! ఇతఁడు నారదుఁడే యని యెఱిఁగిన నాకే యింతయాశ్చర్యముగా నున్నదే. మేలు, మేలు ! ఈ యబలం గొన్నవానిదే యదృష్టము.

మ. ఎవనిన్ ధన్యునిఁ జేయ నున్నదియొ ! తా నెవ్వాని కారుణ్యమున్
గవివర్ణ్యం బొనరింప నున్నదియొ ? యే కాంతాశిరోరత్నమున్
సవతాలై యడఁకింప నున్నదియొ ? యేసారజ్ఞుసంసారసా
రవిహీనత్వముఁ బాపనున్నదియొ ? నేరం బోల యూహింపఁగన్.

(ధ్యానము నటించి) అవును. ఈ కాన్యకుబ్జపురాధీశ్వరుం డగు తాలధ్వజుం డిప్పుడే యియ్యెడకు వచ్చి యీమెం జూచి మోహింపఁగలఁడు. ఇది మొదలీపెకు సౌభాగ్యసుందరి యను నామము చెల్లుంగాక. (నారదుని వీణయును కృష్ణాజినమును బుచ్చుకొని) నే నిప్పటికిఁ బోయి మరల నవసరమగుతఱిఁ బొడసూపెదం గాక. (నిష్క్రమించును)

సౌభా— (సరస్సునుండి బయటికి వచ్చి ఆశ్చర్యముతో) నేను స్నాన మొనరింప నెప్పుడు దిగితిని ! (చేత శరీరము స్పృశించి) నేను నీటనుండి వెలువడితిని గదా ! దేహమునఁగాని వస్త్రమునఁగాని యెక్కడను తడి గానరాదే ! (నలుదెసలు పరికించి) నే నెవతెనో ! నామనస్సులో నేమేమో వింతకోర్కెలు పుట్టుచున్నవి ! (తలవంచుకొని) అయ్యవి తలంచుకొన్న నాకే సిగ్గగుచున్నది. ఇఁక నితరుల కెట్లు చెప్ప నొప్పును ! (ఇటు నటు చూచి) ఒకవేళఁ జెప్పుదమనుకొన్నను ఇక్కడ నెవరున్నారు? (పరిక్రమించి భయముతో) ఇది యంతయు మహారణ్యమే! (విచారముతో) ఏమిగతి ? ఎవరు దిక్కు ? ఏమి సేయుదును ? (బెదరి) అదిగో ! నొకపులి యటువోవుచున్నది. అది నన్ను మ్రింగునేమో కదా ! (ధైర్యముతో) "యావజ్జీవం తావ చ్చికిత్సా" కావున నీపొదరింట దాఁగి ప్రాణములు కాపాడికొనియెదను. (అట్లొనరించి) ఔరా! పులి యీదిక్కునకు రాక యెటకో పోయినది. భగవంతుఁ డెల్లయెడలఁ గాపాడుచునేయుండును. కానిమ్ము నేనెవరో కొంచెము యోజించికొని చూచెదను. (యోజించి) కొంచెమేని బొడకట్టకున్నదే!

కారణ మేమై యుండునో? (తనయావయవములసంకేఁ జూచుకొని)
యోజింపఁగా నిప్పటికిఁ గొంత పొడకట్టినది. ఈతటాకమే నాకు
జననియై యుండ నోపును. ఇఁకఁ దంష్ట్రి దొసగగు తెలియ వలెను.
తల్లిని గనుఁగొన్నఁ జెప్పక పోవునా? (తటాకమును దగ్గఱఁగా)
అమ్మా, సరోవరమా! నీకు నమస్కారము. నే నెవతెను? నా పేరేమి?
నన్ను నీవెట్లు గంటివి? నాతండ్రి యెవఁడు? నన్నింతకాలము నీలో
నుంచుకొని యిప్పుడేల వెడలఁ గొట్టితివి?
(తెరలో) నీపేరు సౌభాగ్యసుందరి. తక్కినసంగతులు నా కెఱుకలేదు.

సౌభా— (విని) నాకు నామకరణము మాత్రమాకాశవాణి చేసినది. కానిమ్ము.
ఈపేరు జ్ఞాపక ముంచుకొనవలెను. సౌభాగ్యసుందరి (అని యిట్టుమట్టు
పలికి ఆకాశము చూచి) అప్పుడే చంద్రోదయ మైనదే! సూర్యాస్తమయ
మెప్పు డైనదో! (యోజించి) ఇది కలగాఁబోలు! కలయే యైన
నీతెలివి యెట్లు? ఏమీ! కలలోమాత్రము తెలివి యుండదా? నాటక
ములో నంతర్నాటక మున్నట్లు స్వప్నములో నంతస్స్వప్నము
ఆ యంతస్స్వప్నమున మఱియొక యవాంతరస్వప్నమును నేను మఱి
యొకటియును గూడఁ గన్నట్టును. అవును. సరే! నేను నిన్న నెవతె
యెక్కడ నుంటినో నాచరిత్రము గుఱుతునకు రాకున్నది! నా కీస్వప్నా
ద్యనుభవ మెట్లు కలిగినది? (విసుకుట సూచించి) ఇది యంతయు నయో
మయముగా నున్నది. ఇందుం గుఱించి యోజించిన కొలఁదియు నది
గదా, పైపెచ్చు వెఱ్ఱిగూడఁ గలుగ వచ్చును. (ఆకసముఁ గాంచి)
ఔరా, యీ వెన్నెల వేఁడిమి! సరే! ఇది చల్లదని నా కెట్లు
తెలిసినది. ఛీ! మనస్సు మఱల నీ దిక్కునకే మార్గములోనికే
పోవుచున్నది. (కోపముతో) ఏమో, యెట్లో తెలిసినది. స్వప్నమేయగుగాక!
నీ కీ విచారముతో నేమి యవసరము? "కాకస్య కతి దంతాః?"
కాకికి దంతము లెన్ని యున్నవి? ఎన్నియో యున్నవి. అది యనవసర
విచారము. (యోజించి) నా కీ శ్లోక మెక్కడనుండి వచ్చెనో! (విసు
వుతో) ఓహో! బాగుగానున్నది, తిరిగియు నందులోనికే పోవుచున్నదే,
మనస్సు! ఇఁక నీ విచారణములోనికి రాక నా మనసునుం బోదము
వింతకోర్కెల నుపశమింపఁ జేయ యత్నించెదను. (చూచి) వహ్వా!
ఆ లతామతల్లి యా భూజము నెట్లు కౌఁగిలించుకొని యానందించు
చున్నదో! పాప మిది కేవలము ముగ్ధ. (పరికించి) ఇదియే కాదు.
ఈ లత లన్నియు నట్టివే. అట్లే కాకున్న పృథగ్గాఁ గుజనుల నాలిం
గించికొని జన్మమును సమ్మోనరించుకొనునా? (చూచి) కుజనులు తప్ప

నియ్యెడ సుజనులు లేనే లేనట్టు లున్నది. కానిమ్ము. నా గతి నేను జూచుకొనవలెను. నే నెవరిం బెండ్లాడుదును? (తాపముతో) అక్కటా! ఇట్టి వెన్నెలరేలలో నిట్టి మలయమారుతము వృథాపుచ్చెడి కాంత దుర దృష్టవంతురాలు గదా! దైవమా! నన్ను సృష్టించినవాఁడవు నా కేదేని గతి గల్పింపవేని దయాళు వనెడి నీ బిరుదమ్మునకు భంగము వచ్చును జుమీ! ఇఁక నేను నిన్ను ధ్యానించుట తప్ప వేఱొక్క పని చేయను. నా కేదేని గతి కల్పింపుము. (కన్నులు మూసికొని ధ్యానము నటించును)

(అంత రాజును విదూషకుఁడును ప్రవేశింతురు)

రాజు— మిత్రమా!

క. కుడికన్ను కుడిభుజంబును
గుడితొడయును నదరఁ దొచ్చెఁ గ్రూరవనం బి
య్యెడఁ గలుగఁ దగిన శుభ మె
క్కఁడు గల్గునె? దీని కేమి కారణ మొక్కో!

విదూ— కారణమునకై విచారింప నేల? వచ్చినది వేఁటకుఁ గదా? ఏదో మంచి పెద్దపులినో సింహమునో కూల్చెదవు.

రాజు— (నవ్వి) సఖా! ఈ నిమిత్తములకు దైవజ్ఞులు స్త్రీ సమాగమమును ఫల ముగాఁ జెప్పుదురుకదా?

విదూ— అవును. వారు చెప్పిన మాటలు మాత్ర మసత్యములా? కావు. ఏమం టివా? వేఁట దీరి యంతఃపురమునకుఁ బోవుమీఁద నయ్యాదియును దట స్థించును గదా!

రాజు— చెలికాఁడా! పరిహాసమును మాని యథార్థమును జెప్పుము. ఇందు లకు ఫలము నూత్నవధూ సమాగమ మనికదా శకునశాస్త్రమునందుఁ జెప్పఁబడినది?

విదూ— (కోపముతో) నీకు నూత్నవధూ సమాగమము కావలె నేమి? ఈ సం గతి యంతఃపురమునఁ జెప్పి ని న్నేమి చేయించెదనో చూడుము.

రాజు— మిత్రమా!

ఉ. తుమ్మెద క్రొత్తపూవులఁ గుతూహలముం గనునట్లు చిల్కమొ
త్తమ్ములు క్రొత్తపండ్లకు ముదంపడునట్లు పికావళుల్ రసా
లమ్ముల నూత్నపల్లవములన్ మది నించెడునట్లు పూరుషుల్
కొమ్మలయందు నూతనపుఁ గొమ్మలఁ గోరుట సాజమే కదా?

విదూ — పురుషులకుఁ గ్రొత్తక్రొత్త పడఁతులఁ గోరుట సహజమైన స్త్రీలకుఁ గ్రొత్తక్రొత్త పురుషులను గోరుకొనుట మాత్రము సహజము గాకుండునా? వినలేదా? "పండుగనాఁడును బ్రాతమగఁడేనా?" యని వెనుక నొకతె నీవంటి పతివ్రతాశిరోమణియే చెప్పినదఁట.

రాజు — ఛీ! మూర్ఖుఁడా! అది యెవతెయో దుశ్శీలయగు స్త్రీ యై యుండును. పతివ్రత లట్లెన్నఁడును జెప్పరు.

విదూ — ఈమాటలు స్త్రీలు విన్నచో నేమందురో యెఱుఁగుదువా? "ఎవఁడో దుర్మార్గుఁడైన పురుషుఁ డిట్లు బహుస్త్రీలను బెండ్లియాడును గాని యుత్తముఁ డేకపత్నీవ్రతుఁడుగనే యుండు" నని నీబోఁటుల నిరసింతురు.

రాజు — నీ వనుభవజ్ఞుఁడవు కావు గావున నిట్లు వాదించుచున్నావు. ఏమంటివా,

చ. కరిణు లనేకముల్ కరి యొకండె మృగంబగు వానికిట్లు; సం
బరమున నెల్లచుక్కలకు భర్త శశాంకుఁ డొకండె; గోవులున్
వరునిఁగఁ గోరు నొక్కవృషభప్రవరున్ శతసంఖ్య లయ్యు; నీ
వెఱుఁగనిమాట లాడెద విసీ! రసికుల్ నిను మెచ్చుకొందురే?

విదూ — (నవ్వి) నిజమైన రసికులు నన్ను విధిగా మెచ్చుకొందురు. నిన్ను మాత్రము విధిగా నేవగింతురు. నీ వేవో దృష్టాంతములు గొప్ప తెప్పలుగా నిచ్చితి నని యనుకొనుచున్నావు గాని యవి యన్నియును తెలివి లేని పక్షులును శుద్ధపశువులును జడములును గాని యందొక్కటేని వివేకము గలది లేదు. కావున పశుప్రాయులగు పురుషులకేమి యట్టి స్త్రీలకేమి బహుసంబంధ ముండును గాని వివేకులగు నిర్మలమనసులకు నది దూష్యమని తేలినది. ఇక్కడికి నీకు వాగ్బంధ మయినదా? లేదా? చెప్పుము ఇహిహిహిహీ! నాతోఁ బెద్దపెద్ద పండితులే వాదింపలేరు, నీవు వాదించెదవేమి! తమాషా చూడు నా పాండిత్యము.

రాజు — (నవ్వి) మిత్రమా! నీ పాండిత్యము లోకోత్తరమైనదే సంశయము లేదు గాని యీ వనము నలుగడలు పరికింతము రమ్ము.

విదూ — ఎందుకుఁ బరికించుట? ఈ ఘోరారణ్యమునఁ గొమ్మ యెవతెయేని దటస్థింపవచ్చు ననియేనా?

రాజు — (నవ్వి) అరణ్యములోఁ గొమ్మలకును గఱవే యగునా? కొమ్మలును గోఁతులును గూడఁ దామరతంపరగా నుండవచ్చును. మన మీ వనము రామణీయకము చూతము రమ్ము.

విదూ.—అబ్బో! నా కామాత్రమును దెలియ దనుకొంటివా యేమి? కొమ్మలన్నను గోతులన్నను గూడ స్త్రీవాచకములే. నీ కిక్కడ శాఖలును శాఖామృగములును కనుపట్టునే కాని స్త్రీలుమాత్రము కనుపట్టరు. ఇది ధ్రువము, పద. (పరిక్రమింతురు)

రాజు.—(ఉత్కంఠతో) సఖా! ఆ రసాలశాఖలయందుఁ గూయుచున్న పికనికరముం జూచితివా?

విదూ.—ఆ! చూచితిని. అవును. అది కపినికరమే.

రాజు.—కపినికరము గాదు పికనికరము.

విదూ.—అవును. నా కేమి కన్నులు లేవనుకొంటివా? ఇది పార్శీ భాషా సంప్రదాయము. తలక్రిందుగాఁ జూచుకొనుము. కపి, పిక. తెలిసినదా?

రాజు.—మిత్రమా! నీభాషాజ్ఞానము కడు విపరీతముగా నున్నది గాని, యాయెదుటఁ బొడకట్టుచున్న సరోవరము దరి కరిగి యందలి విశేషములఁ దిలకింతము రమ్ము.

విదూ.—పద, ముందు నీవు త్రోవ తీయుము. తొట్రిటితో దబ్బనముగా నేనును వచ్చెదను. (పరిక్రమింతురు)

సౌభా.—(కనులు విచ్చి) అక్కటా! యెంతసేపు ధ్యానించినను నరణ్యరోదనమే యైనది కాని, యించుకేని లాభకారి కాదయ్యె; నేమి సేయుదును? (బిగ్గఱగా) ఓహో, దైవమా! నిష్కంటకమగు నీరాజ్యమునందిట్టి యన్యాయము జరుగ వచ్చునుగదా! ఇట్టి మహారణ్యమునం దుంచఁ దలంచుకొన్న నీవు నన్నుఁ బురుషునిఁగా నెందుకుఁ జేయవైతివి?

రాజు.—(వినుట నటించి) మిత్రమా! నన్నాక్షేపించితివి. తుదకు నియ్యెడ నేదో స్త్రీకంఠము విన వచ్చుచున్నది.

ఉ. కోయిల కూఁతకున్ మిలికూఁతలకున్ స్ఫుటవర్ణమై ఖరుల్
పాయక యుండు టబ్బురము, భామినికంఠరవంబె కావలెన్;
డాయఁగ బోయి చూతము, తటాలున నేయెడకేనిఁ బోవు నే
మో? యలినీలవేణి యెవరో? యిట కేమికతంబు వచ్చెనో?

విదూ.—(తనలో) అవును. ఇతనియూహ చక్కఁగనే యున్నది. ఆధ్వని స్త్రీధ్వనియే యైనచో నాస్త్రీ యెవరై యుండునో? (యోజించి) వనదేవత కావలెను. లేనిచో నిట్టి సమయమున నిక్కడ స్త్రీ యెవ్వతె యుండఁ గలదు. (ప్రకాశము) మిత్రమా! నీ యభిప్రాయము చొప్పున నాధ్వని స్త్రీ కంఠధ్వనియే యైనను నాపె సామాన్యమైన యాఁడుది

కాదుసుమా! ఒకవేళ నీకుఁగల యుద్రేకమును జూపి పీనిని నిష్కారణముగా శపింప వచ్చును. ఆపె [illegible] గమకొంటివి [illegible].

రాజు— పోనీ, ముందు నీవరిగి యామెగూర్చి కనుఁగొని వచ్చెదవా?

విదూ— నాకుఁ బగలే యొంటరిగాఁ బోవుటకు భయము. అందులో రాత్రి యింకఁ జెప్పనే యక్కఱలేదు. ఆపె నిజముగా వనదేవతయే యైన నన్ను భ్రమింగినచో నేమి సేయఁ గలను? నే నొంటరిగాఁ బోనేరను.

రాజు— అట్లయిన నిరువురము బోవుదము రమ్ము. (పరిక్రమింతురు)

సౌభా— (దుఃఖముతో)

ఆ. వె. తల్లి లేదు నాకుఁ దండ్రి యుంతెను మున్నె
లేఁడు చిన్నదాన లేఁడు భర్త
ఏల పుట్టవలెనొ! యేమి కావలయునో!
యెఱుఁగ; దిక్కు నీవె యీశ నాకు.

రాజు— (ఆలించి) వింటివా? ఆమాటలయందలి కారుణ్యము చక్కఁగా విచారింపుము. ఎవరో యార్తురాలుగాఁ దోఁచుచున్నది. త్వరగఁ బోవుదము రమ్ము. (కొంత సమీపించి చూచి తనలో) ఓహో! యెంతచక్కదనము. (ప్రకాశము) మిత్రమా! యీతొంగి గమనింపుము.

చ. అళికులమాలఁ బోలు కురులా! విరిచేమలపంటి చేతులా!
మలకెనవచ్చు మేల్ జఘనమా! లికుచమ్ములఁ బోలు చన్నులా!
మలఁచినసంకుఁ బోలు గళమా! కలమంబులవంటి యంఘ్రులా!
కలికి మెఱుంగుదీగె తళుకా! కులుకారుసుధాప్రవాహమా!

విదూ— ఏమో, నీవే యడుగుము. రాజా! ఈకన్యక సౌందర్యవతి యగుటకు సందియము లేదు. కాని బాగుగాఁ బరికించినఁ గొన్ని లోపములు లేకపోలేదుసుమా! చూడు. నడుము బలిమి లేనిదిగాఁ గన్పడదు. ఊర్ధ్వకాయముయొక్క భారమునంతయు నాపఁ జగినది కావున నడు మెంత పూటుగా నున్న నంతమంచిది కదా? పరిశీలింపుము. పలువరుస యెంత సన్నముగా నున్నదో! పంటిబలిమి ముఖ్యముగా నుండవలెను. ఏమంటివా? జీవనమున కెల్ల ముఖ్యమగు నాహారము పండ్లతోనేకదా నమలవలయును!

రాజు— (అనాకర్ణితముగా) సఖా! నన్నే పోయి పలుకరింపు మందువా?

విదూ— విధిగా నట్లేయొనర్పుము. దౌత్యములలో స్వయందౌత్యము కడు శ్లాఘ్యము.

రాజు— అట్లయిన నీవు చెప్పినచొప్పుననే చేయుచున్నాను. (సమీపించును)

విదూ— మిత్రమా! మాట. (చెవిలో నేమో చెప్పును)

రాజు— (నవ్వి) చెలికాఁడా! అంత యరసికుఁడ ననుకొంటివా! నే నెంత కామాంధుఁడనైనను యుక్తాయుక్తము తెలియఁగ నని యూహించితివా!

విదూ— ఏమోలే. "కామాంధానాం యుక్తాయుక్త వివేకశూన్యత్వాత్" అనియందురు గనుక నాకుఁ దోఁచినది చెప్పితిని.

రాజు— మంచిదే. నాహితము కోరినవాఁడవు కాన నుపదేశించితివి.

క. తనమనము తెలియ నీకయ్యె
వనితాహృదయం బెఱుంగువాఁడె సుమీ! వం
చనఁ జేయ నేర్చు నతివల;
ననంగుఁడేనియును బేలయై బెండువడున్.

విదూ— పొమ్ము, కృతకృత్యుఁడవు కమ్ము.

రాజు— (సమీపించి) ఈమెతో నే మని మాటలాడుదును? ఏ మనిన నే మనుకొనునో?

విదూ— (వారల వంకఁ జూచుచుండును.)

సౌభా— (చూచి తత్తఱపాటుతో లేచి) ఏమీ! యీయనఘాత్ముఁ డెవ్వఁడైయుండ నోపు! నాపాలిఁటి భగవంతుఁడే యగునా? ఆహా, యేమి యీసౌందర్యవిశేషము! నాకనులు మిఱుమిట్లుగొనుచున్నవే! ఎవరైన నేమి? ఇట్లు చేసెదను. (సమీపించి ప్రకాశము) దేవా! నమస్కారము. అనాథ నగు నన్ను మన్నించి మీ రెవరో యానతిండు.

రాజు— (తనలో) ఓహో, యేమి యీవినయము! ఈపె న న్నెవనిఁగా భావించియుండునో? (ప్రకాశము) మానినీశిరోమణీ! నేను తాలధ్వజుం డను రాజన్యుఁడను. ఈ సమీపమునం దున్న కాన్యకుబ్జపురము నారాజధాని.

క. నరసుందరివో? సురపం
కరుహాక్షివో? నాగకన్యకామణివో? కి
న్నరమత్తకాశినివో? యొం
టరివై యి ట్లుంటి వక్కటా గజగమనా!

క. బాలవు యౌవనరూపవి
శాలవు నినుఁ జూచి మనము చంచలమై రా
గాలోలమయ్యెఁ, బెండిలి
కాలేదే నీకు నిజముగాఁ? దరళాక్షీ!

సౌభా — (తనలో) ఈతఁడు భగవంతుఁడు కాఁడు. భగవత్ప్రేరితుఁడై నన్నుద్ధరింప వచ్చిన రాజన్యుఁడు. (సిగ్గుచేఁ బులకించికొని సరోవరము చూచుచుండును.)

రాజు — (వ్యామోహముతో)

ఉ. ఏమిటి కీసరోవరము నెల్లెడఁ గన్గొను చోలతాంగి? నీ
కై మరు లూనినాఁడ, నను నాగయ రాద గొముకింత? ప్రాయపుం
గాముది యూరకే యడవిఁ గాసిన నేమి ఫలమ్ము? కోమలీ!
నామది చల్లఁ జేయఁగ మనమ్మున నుంత యనుగ్రహింపుమా.

సౌభా — (సిగ్గుతో)

క. జననీజనకుల నెఱుఁగక
నను నెవ్వండీ వనమ్మున న్నిలిపెనొ? నే
ననద గతి దైవముగ నె
మ్మనమున నమ్మి యిటు లుంటి మన్నింపు నృపా!

క. నీ యిచ్చవచ్చినట్టులు
న్యాయగతిగ నన్నుఁ జూడు ; నాభాగ్యము ని
న్నీయెడకుఁ దెచ్చె ; లేదే
నీ యడవిని నిట్టి సుకృత మెటు చేకూరుగ.

విదూ — (పరుగుపరుగున వచ్చి) మిత్రమా! ఏమి జరిగినది? సంగతిసందర్భము లేమిటి ?

రాజు — (అనాకర్ణితముగా) సుందరీ! నిన్ను న్యాయముగాఁ జూచితినేని నన్ను వరించెద నంటివికదా! ఇదిగో, వినుము.

ఉ. పట్టపుదేవిఁ జేతు నిను భాగ్యము సర్వము నీయధీన మౌ
నట్టు లొనర్తు నీ విడెడి యాజ్ఞల నెల్లను మూర్ధిఁ దాల్తు నీ
పట్టికి రాజ్య మిత్తు నినుఁ బాయక యెల్లప్పుడుం జరింతు నే
నొట్టిడునాఁడ నిందునకు నొక్క లవమ్మును దాఁటకుండఁగన్.
(చేతిలో చేయి వైచును)

విదూ — "అనయో ర్దంపత్యో రన్యోన్యం ప్రీతిరస్తు. అష్టపుత్ర బహుధనసమస్తు" పదండి, పోవుదము. ఇఁక నిక్కడ నెందులకు? వివాహహోమము నగరులోనే జరిగించుకొందురుగాక. (అందఱు నిష్క్రమింతురు.)

గద్య

ఇది శ్రీ... తిరుపతి వేంకటేశ్వరు లొనర్చిన
అనర్ఘనారదము నందు ద్వితీయాంకము.

ఓం

శ్రీమత్పరదేవతాయై నమః

అనర్ఘనారదము

తృతీయాంకము

(అంత తుంబురుఁడు ప్రవేశించును.)

తుంబు— (తనలో) అక్కటా! నాప్రియసఖుండు నారదుఁ డేమయ్యెనో గదా! ఎయ్యెడ వెదకినను జతుర్దశభువనంబుల నొక్కెడనేని గానరాఁడయ్యె. ఎన్నఁడును నన్ను విడచి యుండువాఁడు గాఁడు. ఆ నాఁ డేమికారణమో యొంటరియై పయనముచేసినాఁడు. ఏయరణ్యమ్మున నేమృగమ్ములచే నేమయ్యెనో? అమంగళము శాంతించుఁగాక! ఆకాశగమనంబు గల యయ్యనఘుని కట్టియాపద యెన్నటికిని రాఁగూడదు. (విచారముతో) సఖా, నారద!

ఉ. నీదగు పాటసొంపు మఱి నీస్వరకల్పన నీ లయశ్రుతి
స్స్వాదము నీవు పల్లవిని బాడెడి పొండిలి నీదుగాత్రపు
న్నాదము పాటవేళ వదనంబునఁ బొల్చెడి నీదు మేల్మి యిం
కే దెసఁ జూడఁగల్గు? గతి యెవ్వరు గానకళాలతాంగికిన్ ?

గానాభినయాది సకలకళావిశారదా, నారద! నీయంతేవాసినులగు నచ్చరల గతి యేమి చేసితివి?

సీ. రంభ నాట్యమున కారంభించి నిన్నెంచి
నిలువున నీరయి వెగులుసెందె
హేమ వీణియను వాయించుచు నిన్నెంచి
కడలేని దుఃఖాగ్నిఁ గరఁగఁజొచ్చె
హరిణి రాగాలాప మారంభమును జేసి
నిన్నెంచి చూపుల నీరు నించె
శశిరేఖ యభినయచాతుర్యమున మించి
నిన్నెంచి కృశియించి వన్నె దరిగె

గీ. నెవరు పాడిన నింద్రుని కంచుకేని
పోయి లేదయ్యె నీకుఁ బ్రత్యర్థులేని
గాయకులుగూడ నీజాడ గానగాము
వగచుచున్నారు నీవంటివాండు లేమి.

గీ. కాంచి మెచ్చెడి వారలు గానరామిఁ
బోరుఁ జాలించుకొన్నారు సూరినరులు
స్వర్గపురమున లోగిళుల్ చవుకయయ్యె
నూతనులు రాని హేతువుచేత సఖుఁడ !

అక్కటా! నీవు నన్నేకాకిం జేసి పోతివిగదా! ఎంతెంత రహస్యమైనను సురేంద్రునకుఁ దెచ్చి చెప్పువా రెవ్వరు? మిత్రోత్తమా!

గీ. తనదు చెలికత్తె మహతి లేకునికిఁ జేసి
యీ కళావతి కళయెల్ల నింకిపోయె
శ్రుతి యొనర్పఁగ నాకు సమ్మతియు లేదు
నాదు సమ్మతికే, మిది నాదు నీదు !

ఎంతసేపు విచారించినను లాభము లేదు. విస్మరించలేని నామైత్రి తగులఁబెట్టనా? మిత్రుఁడన నేమి, సమసుఖదుఃఖభాగియే గదా! (యోచించి) ఇందులకుపాయ మేమి? ఇట్లగుఁ గాక. సకలమును గ్రహించువాఁడగు శ్రీమహావిష్ణు నడిగి తెలిసికొనియెద. (ఆకాశగమనము నటించి) ఓహో! యీ యంబరగమన మెంత సుఖకరమైనది! (దృష్టినిగుడ్చి) భూలోకమ్మున నిర్యోడకుఁ దిన్నఁగా నొక ప్రోలు కన్పట్టుచున్నది. ఆ ప్రోలి సమీపమున నేదో యొక భీకరం బగు సంగరము జరిగినట్లు కొన్ని గురుతులు చూపట్టుచున్నవి. (విచారముతో) పాపము! ఎవరో వృద్ధ దంపతులు శోకాకులమనస్కులై యటఁ బొరలుచున్నారు. అక్కటా! ఈ సంగరమున వీరిసుతులు కొండఱు మరణించియుందురు కాఁబోలును. పోనిమ్ము. ఆర్తధ్వని వినఁగూడదు. "సర్వేజనాః సుఖినో భవంతు." మఱియొకమార్గమునఁ బోయెదను. (నిష్క్రమించును)

(అంత యథోక్తముగా తాలధ్వజుండును సౌభాగ్యసుందరియును బ్రవేశింతురు)

తాల— దేవీ! యూరడిల్లు మూరడిల్లుము.

సౌభా— ఓహో, కొడుకులారా! అయ్యో, మనుమలారా! మీ రందఱు నొక్కసారిగనే మృతి నందితిరా!

తాల— (విచారముతోఁ దనలో)

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

శ్రీ

అనర్ఘనారదము

ఇందువచ్చు పాత్రములు.

1 వ అంకము.

1 సూత్రధారుఁడు
2 నటి
3 లక్ష్మి
4 నారాయణుఁడు
5 సనకాదిమునులు
6 నారదుఁడు

2 వ అంకము.

1 నారదుఁడు
2 నారాయణుఁడు
3 సౌభాగ్యసుందరి
4 తాలధ్వజుఁడు
5 విదూషకుఁడు

3 వ అంకము.

1 తుంబురుఁడు
2 రాజు
3 సౌభాగ్యసుందరి
4 బ్రాహ్మణుఁడు
5 నారదుఁడు

4 వ అంకము.

1 నారదుఁడు
2 పర్వతుఁడు
3 మాలాకారుఁడు
4 సృంజయుఁడు
5 మదయంతి

5 వ అంకము.

1 చెలి
2 నారదుఁడు
3 పర్వతుఁడు
4 మదయంతి
5 సృంజయుఁడు

6 వ అంకము.

1 నారదుఁడు
2 పర్వతుఁడు
3 మదయంతి

చ. అఱువది యేడు లాయెఁ గమలానన తా ననుఁ బెండ్లియాడి పొం
పిరిగను మేటి సౌఖ్యములఁ బెద్దయునుం దులఁదూఁగెఁ గాని యీ
పరమపతివ్రతామణి లవంబును దుఃఖ మెఱుంగ దక్కటా!
తిరుగని దుఃఖ మిక్కరణి దేవుని చైసె లభించె నేఁటికిన్.

ఎప్పటి కెట్టి గతి మూఁడునో తెలియదు గదా! (ప్రకాశము) ఓహో, కొడుకులారా! అయ్యో, మనుమలారా!

ఉ. ఎక్కడి మాయయుద్ధ, మిటు లేటికిఁ దాపుర మయ్యె? వార్ధకం
బక్కట! లేవఁ జాల, నిపుడా యిటువంటి మహావిపత్తు? నే
నెక్కరణిన్ సహింతు? సతి కేమని యూఱట సెప్ప నేర్తు? నే
దిక్కును మొక్కు లేని గతిఁ దెచ్చితె, దైవమ! చూడ నోపమిన్.

దేవీ! దైవగతికి మన మేమి సేయఁగలము? ఊరడిల్లుము. ఇది యంతయు నఘటనఘటనాపటిష్ఠుండగు నమ్మహావిష్ణుని మాయ. దాని దాఁటినవాఁ డెవ్వండు?

(అంత వృద్ధబ్రాహ్మణ వేషముతో శ్రీవిష్ణువు ప్రవేశించును)

బ్రాహ్మ— (ఆదరముతో) పాపము! అందఱు నొకసారిగ నే మృతినొందిరేమి? దైవగతి కడ్డువా రెవరు? ఏల విచారించెదరు? విచారించిన లాభమేమి? గతజల సేతుబంధనము, రండు. ఈ సమీపమున నున్న సరోవరమ్మున స్నానము లాచరించి తర్పణాంజలులు విడువుఁడు.

శైభా— (తనలో) ఈవిప్రుఁ డెవ్వడో దుఃఖాబ్ధి మునిఁగి యున్న నన్నును నాథుని నోదార్ప వచ్చినాఁడు. (ప్రకాశము) అయ్యో! యెంత దుర్మార్గురాలనో, యెంత యాపత్తు ధరించుచున్నదానను!

ఆ. వె. కొడుకులార! నాదు కడుపునఁ జిచ్చిడి
యడవి నిల్లు గట్టి యాత్మజాతు
లెల్లఁ దోడ రాఁగ నేఁగఁగఁ దగునె? దు
ర్వారమైన దైవవశము కతన.

బ్రాహ్మ— ఏమి యీ యజ్ఞానము! ఎక్కడి కొడుకులు! ఎక్కడి నీవు!

ఉ. ఏల విచారమంద? వినుమీ, యొక కొడ్లను నేమి కావలెన్?
బోలఁగఁ జూడు నీ వెవతెవో? భ్రమగాక మఱెవ్వ రీ సుతుల్?
కాలవశమ్మునన్ మృతిని గాంచినవారల కింత యేల? యీ
జాలము మాని స్నానమును సల్పి నివాపము నాచరింపుమా.

రాజు— దేవీ! ఇయ్యనఘుని యుపదేశమ్ముం బట్టి చరింతము. ఇది యంతయు విష్ణుమాయ. దానిచే నీ జగము పరిభ్రమించుచుండును.

బ్రాహ్మ- ఆ.వె. విష్ణు వేమిసేయు ? విధి యేమిసేయును ?
శర్వుఁ డేమిసేయు ? జనుఁడు తనకుఁ
దాన బద్ధుఁ డగు నిదానంబు తెలియక
సాలెపురుగువోలె జనవరేణ్యా!

నేనునునిట్టి కష్టములు పలుసారు లనుభవించితిని. పరిశీలించినచోఁ గష్ట మెఱుఁగని సంసారియే యుండఁడు. రండు, సగిసి యుద్ధునకుఁ బోవుదము. (పరిక్రమింతురు)

సౌభా— (దుఃఖముతో తనలో) అక్కటా! నే నింకను బ్రదుకవలెనా? ఈ తటాకమ్మునం బడి ప్రాణములు విడుతునా? (ఆలోచించి) బ్రతికి యున్న మంచి చెడ్డలం జూడవచ్చును. చచ్చి యేమి సేయఁగలను?

రాజు— (తనలో) ఈమె కడుదుఃఖసముద్రములో నున్నయది. ఏదేని సాహసము చేయునేమో? కాచికొనియే యుండవలెను.

బ్రాహ్మ- ఉ. స్నాన మొనర్ప వచ్చుట మనమ్మున నెవ్వరి కేర్పడెనో
మానిని ? యెన్ని జన్మములు మాటికి నెత్తితో ? భగ్గణించితో ?
సూనులఁ దండ్రులన్ మఱియు సోదరులన్నలఁ జెందితో ? స్వ
ప్నానుగతిం జెలంగు భవమం దిటు భ్రాంతి వహించు టొప్పునే ?
(చేయిపట్టికొని తటాకమున దింపును.)

(సౌభాగ్యసుందరి మునిఁగినవెంటనే నిష్క్రమించును.)

(ఆసరస్సులోనే నారదుఁడు పూర్వరూపముతోఁ బ్రవేశించును.)

నార— (శరీరమువంక చూచుకొని తనలో) ఎంతకలఁ గంటిని! (పరికించి) ఈవృద్ధరా జెవరు! ఓహో, యిది యేమో యింద్రజాలముగా నున్నదే!

చ. ఎవఁడను నేను ? నారదుఁడ ; నేటికి నీయెడ రాక ? యిందిరా
ధవునికతమ్మునన్ ; మఱి పడంపడి వగ్గన మేమి ? యక్కటా,
శివశివ ! నీట మున్గితి ; విశేషము లాపయి నేమి ? స్త్రీత్వమున్
దవిలితిఁ బెండ్లియాడితి ముదంబును ఖేదముఁ గూడఁ జెందితిన్.

(బయటికి వచ్చి తలవంచుకొని యేమో విచారించుచుండును.)

రాజ— (చూచి తనలో) అయ్యో! అయ్యో! నాభార్య యేమైనది! ఇందు మునిఁగినట్లున్నది. ఏమిగతి? ఘోరా! ఆపదల మీఁదనే యాపదలు వచ్చుట యిదియే కాఁబోలును. ఏమైనను సరే! నేనుగూడ నీతటాకమ్మునం బడి ప్రాణమ్ములు విడిచెద.

(ప్రకాశము)

చ. కొమరులవెంటఁ బోతివొకొ కోమలి! నన్విడనాడి, యేమి పా
పము నొనరించికొంటి, ననుఁ బాయుట న్యాయమె? పల్కవేమి? దో
సము నొడిగట్టికొంటి వతిసాహసముం బొనరించి మాలదై
వము నను సర్వథా కటికవానినిఁ జేసె నిఁకేమి సేయుదున్.

(తటాకములో నురుకఁ బోవును.)

బ్రాహ్మ — (చేయిపట్టుకొని)రాజా! నీభార్య యేమైనది? (నారదునిం జూపి) ఇదిగోఁ జూడుము, జీవించియుండఁగనే యిట్లు తొందుడుకుఁ జెందెదవేమి?

రాజు — (దగ్గఱకు వచ్చి పాఱఁజూచి కోపముతో) ఏమయ్యా, బ్రాహ్మణుఁడా! నీకు వేళాకోళమునకు నేనే దొరకితినా? ఎవరో ఋషిని జూపి నా భార్య యనెదవేమి! (దుఃఖముతో) అయ్యో! అయ్యో!

క. దీనుఁడగు పతిని విడిచియు
సూనులయెడఁ బేర్మి మిగులఁ జొప్పడుకతనన్
దోనేగితి; భార్యాపు
త్రానుగతికిఁ జెడితి నేమ్మి యనుకొందుఁ గటా. (దుఃఖించును)

నార — (తనలో) ఔరా! విష్ణువు న న్నెంత మోసము చేసినాఁడు! నే నీ రాజుంగూడి యెన్ని యకృత్యము లొనర్చితిని! ఛీ! తగుదునని యిఁకఁ దలయెత్తుకొని యెట్లు దిరుగఁగలను?

క. ఏవము నెంచక మద్యము
ద్రావితి గ్రామ్యక్రియావిధానము లెల్లన్
గావించితి నేమేమో
శాపములన్ మెలఁగితిని నభాసై పోతిన్.

అక్కటా, యెన్నివిధములఁ బాడైతిని! అవి యన్నియుఁ దలఁచుకొనిన కొలఁదిని నాకు శరీరము కంపించుచున్నది. హృదయము నీరగుచున్నది. ఛీ! నాబ్రతుకుకన్న నిఁక నేటొండు నీచము లేదు. నాకన్న సూకరము కొంత మేలుగాఁ గన్పట్టుచున్నది.

(తలవంచుకొని విచారించుచుండును.)

బ్రాహ్మ — (మొగము నెత్తి) ఏమి రాజా! నిన్ను నేను వేళాకోళము చేయుచున్నాఁడ ననియా, నీ తాత్పర్యము? అంత యవివేకి ననుకొంటివా? ఎప్పుడును నట్లు తలఁపకుము. నేనుమాత్రము కష్టసుఖము లెఱుఁగ ననుకొంటివా? నీభార్య యీ మునియే యని కదా నేను జెప్పితిని!

అట్లెందుకుఁ గాఁ గూడదు ? నేనొక్కటి యడిగెదను. అందులకు సరైన యుత్తరమిమ్ము.

గీ. ఏల దుఃఖించెదవు నరపాల ? నీదు
భార్యయేమాయె ? ధర్మంపుఁ బత్నులను
వినవె ? బుధ సేవ లేద ? యోగములఁగల నీ
కీ వెపరు ? యోగము వియోగ మెట్లు మీకు?

రాజు — వియోగము కన్పట్టుచునే యున్నది కదా ! ఇఁక యోగమును జెప్పెద వినుము.

బ్రాహ్మ — చెప్పుదువు గాని శేషము వినుము.

క. నీ కా లతాంగితోఁ దగ
నేకతమున యోగ ? మెఱుఁగుదే నీవు నృపా!
యాకలికి తల్లిదండ్రుల ?
శోకింపకు, దైవచర్య చోద్యము కాదే!

రాజు — (తనలో) ఓహో ! ఏమి యీతని యుపన్యాసము ! ఇతని మాటలు వినినకొలఁదిని దుఃఖము పోవుచున్నది. (ప్రకాశము) ఆమె తల్లిదండ్రు లెవరో నే నెఱుఁగను.

బ్రాహ్మ — మంచిది. ఎఱుఁగవు కదా,

గీ. కాకతాళీప్రసంగ మక్కలికి పొందు;
కాన శోకమ్ము విడిచి వేగ గృహం మేగి
కాలచోదితమైన భోగమ్ము గనుము;
వచ్చినట్టుల యేగె న వ్వనరుహాక్షి.

గీ. అధిప ! సంసార మను సముద్రమ్మునందు
నెవరి కెవ్వరు? రోదన మింత యేల ?
యింటి కరుగుము; నొకపై నెక్కి దాఁటు
వారి చందంబ కాదె సంసార గతి ?

క. ఘటికాయంత్రము వడువున
నటు నిటు సుఖదుఃఖములకు నగు భ్రమణ మ్మొ
క్కటి యునికి చొప్పడదు సం
కటపడకుము పురికిఁ బోవఁ గాఁ దగు నింకన్.

రాజా ! ముఖ్యమైన సారాంశ మొక్కటి చెప్పెద, నాలకింపుము.

క. కాంతావిరహోద్భవ మగు
చింతన్ విడనాడి గృహము చేరుము జగ మ

త్యంతము మాయామోహిత
మింతయు నద్దాని కతన నే నీ కంబ్బెన్.

రాజు— (తనలో) ఇతఁ డెవరో మహాయోగివలెఁ దోఁచుచున్నాఁడు. (ప్రకాశము) చిత్తము. తమ యానతిచొప్పున గృహమునకుఁ బోయెదను. పోయి నేను జేయవలసినదేమి? నాకీ యజ్ఞాన మెట్లు నశించును? కృప చేసి వచించి నన్నుం గృతార్థునిం జేయుము.

బ్రాహ్మ— ఏమియును జేయ నక్కఱ లేదు. చావఁగా మిగిలిన నీ మనుమనికి రాజ్యాభిషేకం బొనర్చి నీవు వనమ్మునకుం జని విరక్తుండవై తపం బొనరించికొనుము.

రాజు— చిత్తము. తమ యాజ్ఞచొప్పున వర్తింతును. మహాత్మా! నాదొక్క మనవి. ఈముని యెవ్వరు? నా భార్య యీ మునిగా మాఱ నేల? నీ వెవ్వరవు? ఆ యీ రహస్య మొక్కింత చెప్పితివేని యేను గృతార్థుఁడ నయ్యెదను.

బ్రాహ్మ— (నవ్వి) రాజా! ఇది దేవ రహస్యము. నీకుం జెప్ప వలనుపడదు. మాఱాడకుము, పొమ్ము.

రాజు— చిత్తము. (వెనుకకుఁ దిరిగి తిరిగి చూచుచు నిష్క్రమించును)

బ్రాహ్మ— (చిఱునవ్వుతో) ఏమి, నారదా! ఆలస్య మెందులకు, పోవుదము రమ్ము. (వీణయు కృష్ణాజినమును నిచ్చును)

నా— (ఆశ్చర్యముతో) సంశయ మేమి? ఇతఁడు శ్రీ మహావిష్ణువే.
(ప్రకాశము)

క. దేవా! వంచన చేసితి
వీవ మ్మాయాబలమ్ము నెఱిఁగితి, నిపుడుణ్
భావమునఁ దోఁచు వనితా
భావమ్మున నే నొనర్చు పను లవి యెల్లన్.

చ. మునిఁగితి నత్తటాకమున, మున్గినయంత నె యెట్లు నాకుఁ గ
ల్గెనో వచియింపు విస్మృతి, మృగీనయనాకృతిఁ జెందినప్పుడుణ్
మనమును దేహలింగములు మాఱెనె? యయ్యవి కాక, జ్ఞాననా
శన మగు టెట్లు? నాకుఁగల సందియ మియ్యది వాపు మచ్యుతా!
జగన్నాధా! సిగ్గు విడిచి చెప్పెద నవధరింపుము.

చ. నృపవరునిణ్ వరించి యొక నేమము లేక యనేక భోగముల్
తపయు నహం బటం జెలుఁగఁ జాలక పొందుటె కాక మద్యపా

నపుడగ్నిలో నల్పుచుఁ [illegible] మహాత్మ్య! నేఁ
డపసిని నారదుండనను [illegible] గొన్యుడక.

దేవా! యెంత మాయా [illegible]!

క. [illegible] సర్వము [illegible]
నయ్యెడఁ, గతి [illegible]
దోయ్యత్నై నటిసిన స్త్రీకు
లయ్యా! తలఁచిన [illegible].

బ్రహ్మ — (అపరగముతో) మునీంద్రా! [illegible] మాయావిలాసంబు కాని వేఱొండు గాదు. దేహాంతర [illegible] పూర్వజ్ఞానంబు నశియించుట లేని సంశయము? [illegible] దృష్టాంతము చెప్పెద వినుము.

క. నిదురం జెందిన మనుజుఁడు
పదఁపడి యొక్కింత యొలుక [illegible]
డెది వచియించినఁ దెలియం
డది వోయినమీఁద నెఱుఁగు [illegible]!

మఱియు నిద్రావస్థయందు మన[illegible] లనేక విధముల మాఱుచుండు. చూడుము.

గీ. మృతుఁడయిన తాత తన యింటి కేగుదేఁగ
నతనితోఁ గూడి భోజనం బాచరించి
తగఁ బ్రసంగం బొనర్చు నిద్ర [illegible]
స్వప్న వశమున నిది యెంత సత్య మగునొ.

ఆ. వె. స్వప్నమందుఁ దనకు జరిగిన దంతయు
మేలుకాంచి నడువు మిథ్య యనుచు
నెవఁడుగాని యప్పు డెఱుఁగంగ నేర్చునే
భ్రమ యటంచు? నింత పలుకుమయ్య!

ఇది యంతయు మాయావిలాసంబు. దీనిం దాఁటినవారు లేరు. నీకు నీ రహస్యం బెఱిఁగించితిని. ఇఁక నీ యిచ్ఛం [illegible]? లేక నాతో వైకుంఠపురమ్మునకు వచ్చెదవా?

నార — (తనలో) ఇంక నే మొగముతో సనకసనందనాదులను శ్రీ మహాలక్ష్మిని దర్శింతును. (ప్రకాశము) స్వామీ! నా కిప్పటికి నాజ్ఞయొసంగుమా. పదఁపడి వచ్చెదను.

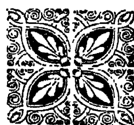
బ్రాహ్మ — (తనలో) పాపము ! సిగ్గుగా నున్నది కాఁబోలును (ప్రకాశము) కానిమ్ము. అట్లే చేయుము (నిష్క్రమించును)

నార — తే. గీ. దారుమయ మైన ప్రాంచాలిఁ దనదు కరము
నందుఁ గొని యైంద్రజాలికుం డద్భుతముగ
నర్తనం బొనరించు చందమున జగము
నెల్ల నాడించు మాయయే యింత నిజము.

కానిమ్ము. ఇఁక నేని యీ మాయకు లోను గాక సాత్యమైనంతవఱకు బుద్ధిగలిగి ప్రవర్తింప వలయును. ఈ సంగతియెల్లఁ బోయి తండ్రికిం జెప్పి పవఁపడి నా భాగినేయుండగు పర్వతునితోఁ గూడి యెటకేనియుఁ బోయెద (నిష్క్రమించును)

గద్య

ఇది... శ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వరు లొనర్చిన
అనర్ఘనారదమునందుఁ దృతీయాంకము.

ఓం

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

అనర్ఘనారదము

చతుర్థాంకము

(అంత పర్వతనారదు లిర్వురును బ్రవేశింతురు)

నార— (చూచి) సఖా, పర్వత!

చ. నదులును బర్వతమ్ములు వనమ్ములుఁ బల్లెలుఁ బట్టణంబులుం
బొదలుముదంబునం గని ప్రభూత సుఖోదయ మందినాఁడ వి
య్యెడను పటత్పటజ్జలదమై పయనంబును సాఁగనీదు వి
ల్వఁ దగును నెక్కడేని యొకపట్టునఁ గార్త్రికి మేఁగుసంతకుఁ.

పర్వ— అవును. ఈ నాల్గుమాసములును నెక్కడేని యొక్కచో నుండి చాతుర్మాస్య వ్రతమును నెఱవేర్చికొని పదంపడి తీర్థయాత్రకు బయలుదేరుట యుక్తము.

తే. గీ. ఇంద్రచాపంబు కాంతు లెల్లెడలు నిండె;
మొగులు తెర గప్పె నాకాశమున; మెఱుంగు
దీఁగ లెల్లెడ మిలమిల దిశలు బ్రాఁకె;
నెండ గఱపయ్యె; వర్షముల్ మెండుకొనియె.

నార— ఇఁక నేమాత్రము ప్రయాణ మొనర్చినను పక్కన మాటట్టు లుండ నా వీణియ చెడిపోవును. కావున నెచ్చటనేని నిలువక తప్పదు. (పరిక్రమించి చూచి తనలో) అదిగో, నొక యుద్యానవనము. ఆ దాపున నే యొకపట్టణము పొడగట్టుచున్నయది. (కొంతవఱకు నడిచి) ఈ యుద్యానవనమున రమణీయంబగు సౌధం బొండు గానంబడుచున్నది. (చూచి) అదిగో, నొకచిన్న తటాకము. సర్వవిధముల నీ యుపవనము మునిజనవాసయోగ్యముగా నున్నయది. (ప్రకాశము) అబ్బాయీ! ఈ ప్రావృట్కాల మియ్యుపవనమ్మున నుండి వెళ్లింతమా?

పర్వ— మీయూహ కడుఁ జక్కఁగా నున్నయది.

క. ఫలవృక్షజాతులును బూ
వుల తీఁగెలు మంచినీరు నొల్చు సరస్సుల్
గల విచటఁ బెంపుడు మృగం
బులు నున్నవి కందమూలములుఁ గల వనఘా!

కావున నియ్యది యాశ్రమంబో యను భ్రాంతిం గలిగించుచున్నయది.

నార— (బిగ్గరగా) ఎవరురా, యక్కడ?

మాలాకారుఁడు— (ప్రవేశించి) స్వామీ! దండము. తా మెవ్వరు? ఇయ్యెడఁ దమకుం గల పని యేమి? లోన సృంజయమహారాజుగారు వచ్చి విహరించుచున్నారు. బిగ్గరగా నఱవకుఁడు, క్షమింపుఁడు.

(అంత రాజు ప్రవేశించును.)

నార— ఓరీ! మీ రాజతో పర్వతనారదులు వచ్చియున్నా రని చెప్పుము.

మాలా— చిత్తము. (పోయి చెప్పును)

సృంజ— (ఎదురుగా వచ్చి వినయముతో) మునివరులారా! నమస్కారము. శిష్యునియం దకారణజాయమానకరుణాకటాక్షమున నిట్లు విజయము సేసి కృతార్థత గలిగించితిరి. శిష్యుఁడు దేవర యేమి యానతిచ్చినను సంసిద్ధుఁడై యున్నాఁడు.

నార—నీకుఁ గళ్యాణమగుఁ గాక, రాజా! మాకు నీవలనఁ గావలసిన కార్యము వినుము.

శా. ప్రావృట్కాలము గాన దేశము చరింపన్ వీలు గాకుండుటన్
నీ వత్యంతము మంచివాఁడ వగుట న్నీవీట నుండంగ మే
మా విఖ్యాతకుతూహలాస్పదులమై యాచించుచున్నాము; భూ
దేవారాధనమే కదా నృపుల వర్ధిల్లంగఁ జేయున్! నృపా!

సృంజ— ఇది మున్ముట్టికిని నన్ననుగ్రహించుట. ఇట్లు నేనే మిమ్ము యాచింపవలసినది. నా కొమిరె దమయంతిని తమ కుపచారార్థము నియోగించెదను. తామిందు నివసించి చాతుర్మాస్యవ్రతమును నిరంతరాయముగ జరగించుకొనుఁడు. (వనములోనికిఁ దీసికొనిపోవుట నటించి) మహాత్మా! ఈ యుద్యానమంతయుఁ దమది గాని నాది కాదు. ఇందు నిస్సంశయముగఁ బ్రవర్తింపుఁడు. ఇప్పుడే నా కొమిరె దమ సందర్శనమ్మునకు రాఁగలదు. నేను దమ వీలును బట్టి దర్శనము చేసికొనుచుందును.

(నిష్క్రమించును.)

నార— అబ్బాయీ! చూచితివా, యిందలి సొగసులు?

క. శ్రుతి లేకయె పాడుట్కన్
మతి గలిగించెడిని మత్తమధుకరనికరా
శ్రితతతులు, గాయకులకు నిది
కుతుకం బొనఁగూర్చి మెప్పు గొల్పకయున్నే!

పర్వ— (చిఱునవ్వుతో) మామా! నీవు గాయకుఁడవు గనుక నీకుఁ గడు సహకారిగా నివ్వనము చూపట్టుచున్నది. వేసవిఁ బ్రొద్దుపుచ్చుఁడనగు నా కెండలకును గొఱగాదు గదా!

నార— (నవ్వి) అబ్బాయీ! నీకు దీనియందు దృష్టి లేదు గాని నాకు మేనయల్లుఁడవగు నీకు సంగీతమే రాకుండునా! ఏదీ, చూతము. ఈ నాలుగు మాసములును గృషి చేయుము. నీచేతఁ బల్లకి మోయించెదనో లేదో చూతువుగాని.

పర్వ— "అఱువది యేఁడ్లు వచ్చి చదువుకొనక మున్న గొట్టుకొందునా" యన్నట్లిప్పుడు నాకు సరళిజగ్గరనుండి చెప్పుకొన్నను రాదు. నాకంత స్వరజ్ఞానముతో నవసరమును లేదు. ఏదేని శ్లోకమును రాగయుక్తముగాఁ జదువఁ దగినంత సంగీతమును నేర్పితివా, యంతే చాలును.

నార— ఏదీ చూతము, మొదలు పెట్టుము.

పర్వ— నేను మొదలు పెట్టితినేని "అనమ్మరాగేణ గీయతే" అన్నట్లగును. కావున నీవే ముందు చదువుము.

నార— (వీణ మీటుచు గాత్రము సవరించుకొని)

శ్లో. నారాయణం నిగమపారాయణం మునిజనారాధనీయచరణం
క్రూరాపహం కలుషభారాపహం కలశవారాశివాసమనఘం
మారాజితం వ్రజకుమారావృతం చ సుకుమారాకృతిం నిరుపమం
ధారాధరోపమశరీరాధిరాజ మము మారాధయామి మనసా.

పర్వ— నాకు నీవు చదివిన శ్లోక మొక్కసారిగే వచ్చినది గాని రాగము మాత్రము పట్టుపడినది గాదు.

నార— ఎందుకుఁ బట్టుపడినది గాదో, చూతము. బిగ్గరగాఁ జదువుము.

పర్వ— చదువుటకేమి, నీవు నవ్వెదవేమో యని సంశయముగా నున్నది.

నార— భయములేదు, చదువుము. నేను శ్రుతి వేయుచుండెదను.

పర్వ— (చదువఁబోయి మానివేసి) ఎందుకు, మామా! నా కీవిద్య రాదు. అదిగాక వేదముఁ జెప్పుకొన్న నోటికి సంగీతపు ముక్క లెక్కవు.

నార— ఎక్కడి కేమి? నాకుమాత్రము వేదము రాదా? నేను పాడుచున్నానా, లేదా?

పర్వ—అది నీకు సహజముగా వచ్చినది. వేదము తరువాతఁ జెప్పుకొన్నాఁడవు. ఎక్కడనో కోటి కొక్కఁడు తప్ప నీవంటివార లుండరు.

శ్లో. "గాంధర్వంచ కవిత్వంచ శూరత్వం దానశీలతా
అభ్యాసేన న లభ్యంతే చత్వార స్సహజా గుణాః"

అనుట నీవెఱుఁగనిది కాదుగదా?

నార— చదివి చూడుము. తరువాత రాకపోయినచో మాని వేయవచ్చును.

పర్వ— (వైదికస్వరముగాఁ జదువును)

నార— (తనలో) ఇతనికి సంగీతము వచ్చుట కడు దుర్లభము. (ప్రకాశము) నీవు భయపడుచున్నావు గాని కృషి చేసినచో నీకును గానము వచ్చుట కభ్యంతరము లేదు.

పర్వ— (పరికించి) రాజకుమారి కాఁబోలును వచ్చుచున్నది.

(అంత మదయంతి ప్రవేశించును)

మద— (తనలో) నేను గడుఁ గృతార్థురాలను. ఇట్టి మహానుభావులసేవ పురాకృతసుకృతవశమ్మునంగాని కలుగదు. (సమీపించి ప్రకాశము) దేవరా! నమస్కారము. వంట సంసిద్ధమైనది. తాము దేవతార్చనకు లేవవచ్చును.

నార— ఇదిగో, లేచుచున్నాము. దేవతార్చనకుఁ గుసుమములు దీసికొనిరమ్ము.

మద— చిత్తము. (పూలు గోయుచుండును)

పర్వ— మామా! నీవు శ్లోకముఁ జదివినను సంగీతము పాడినట్లే యుండును. ఇంక నొకశ్లోకము చదువుము.

నార— (కంఠము సవరించికొని రాగముతో)

శ్లో॥ భూతాంధపాదిసురసేతార మార్తజనపాతార మన్యసదనా
నీతాతిమాత్రివనీతాదనాదర మసేతాదృశం దరధరం
గీతానుతం పరమపూతాభిధేయ మతిశీతాయితస్వహృదయం
తాతాయితం జలధిజాతాయుతం పరిణతపీతామృతం హృది భజే.

మద— (కుసుమములు గోయుట మాని యాసక్తితో విని తనలో) అవురా, యీ కంఠ మాధుర్యము! ఎన్నఁడును విన లేదే! ఎంతపుణ్యము చేసికొంటిని.

పర్వ— మామా! యెంత వినినను దనివి దీరకున్నది, యిఁక నొకటి చదువుము.

మద— (తనలో) ఈయన యిప్పట్టున నాకుఁ బగ మాపకపోఁగ మొనర్చుచున్నాఁడు. ఇంకను నిట్లు పలుమాఱులు గోరుచుండుఁగాక.

నార— అబ్బాయీ! గానమున కిది వేళ గాదు. వినుంటివా? సూర్యుఁడు నభోమధ్యము నలంకరించుచున్నాఁడు. మఱల సాయంకాలము విందువుగాని.

పర్వ— చిత్తము.

మద— (తనలో) అయ్యో! ఇంక నొకటి పాడినవిన్నట్లు నేనే నాఁ నకపోయెనే! కానిమ్ము. ఇక్కడ నాలుగు మాసము లుందురుగదా! ఇన్నినాళ్లును వీరి పరిచర్య నేనే చేసెదనుగదా! ఇఁక నాకు వినిపింపక యెవరికి విని పించెదరు? (కుసుమములు గోసి సమీపించి) దేవా! ఇదిగో, పుష్పములు

నార— (పుచ్చుకొని యాదరముతో) రాజపుత్రీ! అటు కూర్చుండుము. దేవతార్చనము కాఁగానే వచ్చుచున్నాము.

మద— (కొంచెము దూరముగాఁ గూర్చుండును)

నార— (దేవతార్చన చేయుట నటించి) ధ్యానముతో,

శ్లో॥ అస్త్రప్రదోష మతిశస్తపరిభావ మతినిస్తంద్రశీల మనఘం
ధ్వస్తాధికోటి మరిమూస్తాకిటిం నిగమపుస్తాంతరగం విత్తనం
నిస్తామసామలమనస్తాపసప్రకరసాస్తోత్రపూజితపదం
న్యస్తాభయం సుజనహస్తాంబుజేషు హృది నస్తాగకం మనసు సే.

రాజపుత్రీ! నీరాజనమునకుఁ గర్పూరమును దీసికొని వచ్చితివా?

మద— ఇదిగో, సిద్ధముగనే యున్నది. (ఇచ్చును)

నార— (కర్పూరము వెలిగించి) రాజపుత్రీ! ఇది కనుల నద్దుకొనుము. నీ పేరెవరు?

మద— (కన్నుల నద్దుకొని) దేవా! నా పేరు మదయంతి.

నార— సరే, భోజనమునకుఁ బోవుదము పద.

(అందఱును నిష్క్రమింతురు)

గద్య

ఇది శ్రీ... తిరుపతి వేంకటేశ్వరులచే రచియింపఁబడిన
అనర్ఘనారదమునందుఁ జతుర్థాంకము.

ఓం

శ్రీమత్పరదేవతాయై నమః

అనర్ఘనారదము

పంచమాంకము.

(అంత నొక చెలికత్తియ ప్రవేశించును.)

చెలి— (తనలో) ఈశుభవార్త రాజపుత్రితోఁ జెప్పి యామెకు సంతోషము గలిగించెదను. (పరిక్రమించి) అప్పుడే యుద్యానమునకు వచ్చితిని. (ప్రవేశము నటించి) ఆహా! రాజపుత్రి భక్తితాత్పర్యములు! ఎప్పుడును నీ యుద్యానవనమును విడువక యామునివరుల కిరువురకును సేవ సల్పుచుండును. ఇంతియ కాదు, నారదునియొద్ద నప్పుడప్పుడు గానమునందలి మెళుఁకువలను గూడ గ్రహించుచున్నదఁట. (పరికించి) ఈ రెండవముని యేమో యాలోచించుచున్నాఁడు. అంతియగాక కడుఁ గోపదృష్టిగానున్నాఁడు. ఇతనియెదుటనుండి పోవుటకన్న మఱియొకప్రక్కగా రాజపుత్రియొద్దకుఁ బోవుట మంచిది. (నిష్క్రమించును.)

(పిదప యథోక్తముగాఁ బర్వతుఁడు ప్రవేశించును.)

పర్వ— (తనలో) ఈ రాజపుత్రి మొన్న మొన్నటివఱకును,

గీ. స్నానమొనరింప జలము భోజనమొనర్ప
నిష్టమగు వస్తువులు శయ్య యెద్దియేని
గోర నయ్యవి మా కిడుఁ గొసరికొసరి
హెచ్చుతగ్గులు లేకుండ నెసక మెసఁగ.

ఈ మధ్య క్రమముగా నారీతి మాఱినది.

సీ. స్నాన మొనర్ప నుష్ణజలం బతని కిచ్చుఁ
జలినీళ్ళు నా కిచ్చు సరసిజాక్షి
పెరుఁ గాతనికిఁ బోయుఁ బ్రీతిమై బింబోష్ఠి
నాకుఁ దక్రము వోయు నళినవదన

సెజ్జఁ గల్పించు మెచ్చెడిరీతి నతనికి
నా కొక్కకింబళి నాతి పఱచు
సొగసు మేల్చూపులఁ జూచు నాతనిఁ జేర్చి
చూడదు నన్నట్లు సుందరాంగి

గీ. ఎల్ల యుపచారముల నిట్టు లీక నీతి
మాని ననుఁ గొంచెపఱచె నిమ్మగువయున్న
యింతలో నిట్లు మాఱుట యెంత యేనిఁ
గారణం బొకఁ డుండియే తీఱవలయు.

(యోజించి) కారణమున కేమున్నది ?

తే. గీ. ఛాందసుఁడ నేను, గాయక సార్వభౌముఁ
డతఁడు, నృపపుత్రియును గానమందు మిగుల
నాసగల యది, కారణం బగఁబడెడు
నొలుచు భంగినిఁ బొడకట్టుచున్న దిందు.

ఆమెమాటట్లుంచి యితనిపై ఖరిఁ జూచినను నిందులను భిన్నముగా లేదు. తప్పక వీరిరువురికిని నన్యోన్యానురాగము గలిగినది. ([illegible] నయించి కోపముతో) ఔరా! ఇతఁడు మట్టినుడుట నాతో నేమి ప్రతిజ్ఞ సేసినాఁడు.

క. మంచియుఁ జెడ్డయనుచు లో
నెంచక మనయాత్మఁ బొడము నిశ్చల మనలో
నించుకయు డాఁపరాఁ జన
దంచితగతి నొకరికొక్క రటు చెప్పఁదగున్.

ఇట్లొనర్చి యిందులకు భిన్నముగా ప్రవర్తించుచున్న యితనిని నేను క్షమించు టెట్లు? (శాంతించి) అయినను బోయి యడిగి చూచెదం గాక. (కొండొక నడచి పండ్లు గొరికి) అడుగో! ఈ కుహనాముని యా చిన్నెలాఁడితో నేమో సల్లపించుచు వినోదించుచున్నాఁడు. కొంతసేపు నా ముచ్చట లిచ్చటినుండియే నిరీక్షించెదం గాక.

(ప్రక్కగా నిల్వఁబడును.)

(నారదుఁడును మదయంతియుఁ బ్రవేశింతురు.)

మద— (నవ్వి) మునినాథా! పదఁపడి యేమి జరిగినది ?

నార— (తనలో) ఎల్లపుడును నీమె నన్ను మాటలాడించుచునే యుండును. ఇదిగాక, యీమె మనస్సున నేదో యొక వింతైన కోరిక యుదయించి నట్లున్నది. ఈమెకే కాదు, నాకును నుదయించినది. ఏమి కానున్నదో!

అగుట కేమున్నది ? మదనుం డెట్లును గృతార్థుఁడు కాక మానఁడు. (ప్రకాశము) అట్లానృపునిచే వరింపఁబడిన యనంతరమున,

ఉ. ఆనృపుఁ డెల్లకార్యములయం దపరక్తి వహించి మించి యు
ద్యానములందు దీర్ఘికలయందు గృహమ్ములయందు వారుణీ
మానమనస్కుఁడై రతులతోఁ దులఁదూఁగుచు రాత్రియుం బవల్
తా నెఱుఁగంగ లేక పరతంత్రత వర్తిలు నా కధీనుఁడై.

మద— (సంతోషముతో) మునిచంద్రా ! తరువాత నేమి జరిగినది ?

నార— (నవ్వి) ఏమి జరుగఁదగినదో యదియే జరిగినది.

మద— దాఁపక సెలవిండు.

నార— (తనలో) ఏమని చెప్పుదును ? సిగ్గువేయుచున్నదే ! (ప్రకాశము) సుందరీ ! తప్పక చెప్పవలయునా ? అట్లయిన వినుము.

గీ. ఇటు లహర్నిశ మా భూపు డెనసి ద్వాద
శాబ్దములు కామకేళీవిహారములను
గొనఁగ నంతట వేఁకటి యనుఘటించెఁ
బార్థివోత్తముఁ డానందవార్ధి మునుఁగ.

మద— (తనలో) వేఁకటి యన నేమో ! (యోజించి) సందర్భమునుబట్టి చూడ గర్భమైన దని యర్థ మగుచున్నది. కానిమ్ము. ముందుఁ దేలవచ్చును. (ప్రకాశము) తరువాతి వృత్తాంతము సెలవిండు.

నార— తలోదరీ ! సిగ్గగుచున్నది. ఇంకను జెప్పు మనియెదవా ?

మద— ఇక్కడ నన్యు లెవ్వరును లేరు గదా ! సిగ్గెందుకుఁ బడవలెను ?

నార— (తనలో) ఇఁక నీమె విధిగా నన్ను మోహించుట నిశ్చయము. (సంతోషముతో) ఇంతకు మున్ను స్త్రీనై సంసార సుఖ మనుభవించితిని. కాని పురుషుఁడనై యనుభవించలేదు. దైవానుగ్రహమువలన నాముచ్చట గూడఁ దీరుగాక. (ప్రకాశము) ఏమి చెప్పుదును. అటు నిటు చూడుము. ఎవరేని యెందులకేని వచ్చి పొంచి యున్నారేమో ?

మద— (తనలో) ఇమ్మహాత్మునకుఁ గూడ నాయందు మనము లగ్నమైనది. లేనిచో రహస్యమున కెందులకుఁ బ్రయత్నించును ? ఇప్పటికి నేను గృతార్థురాలను. (ప్రకాశము) చిత్తము. అట్లే యొనరించెదను. (అటు నిటు చూచుట నటించి) స్వామీ ! యెవ్వరును లేరు.

(అంత చెలికత్తె వచ్చి వెనుకప్రక్క దాఁగి వినుచుండును)

నార— సుందరీశిరోమణీ !

క. చూలాలివైన నను భూ
పాలుఁడు దగ బుజ్జగించి "బాలిక ! నీ కిం
దే లోలత" నాఁ జెప్పం
జాలక లజ్జాభరం బశక్యం బగుటన్.

కన్య— (కోపముతోఁ దనలో) ఈ పరమపాపిష్ఠుఁడు దాను మున్ను స్త్రీయై చేసిన నాఁటి పుక్కిటిపురాణ మంతయును జెప్పుచున్నాఁడు. తనకీ కన్యయం దేదో యొకదురభిప్రాయమే లేనిచో నట్టి శృంగార ప్రసంగ మెందులకు వెళ్ళఁబోయవలయును ? ఔరా ! చేతులు త్రిప్పుకొనుచు నెంత చక్కఁగాఁ జెప్పుచున్నాఁడు ! అన్నను, చెప్పనేమి !

క. పాములకు నమ్మికలు లే
వేమియు దుర్మార్గులకును గృప లేదు కడున్
సోమరికిఁ దెలివి యుండదు
కాముకులకు లజ్జ యుండఁగాఁ బో దందురన్.

చెలి— (తనలో) ఈ మునివరుఁడు చెప్పు మాట లింతకయును నాకు బోధింప కున్నవి. చెప్పువాఁడు తాను మగవాఁడు గదా ! ఆఁడుదిగనుండి గర్భిణి నైతి నని చెప్పుచున్నాఁడు. ఇది యెట్లు సంభవించెనో ! కానిమ్ము పదఁపడి యీకన్యయ నడిగి తెలిసికొనియెద. (యోచించి) ఈమె యయ్యనఘునిఁ జూచుచుండుటను నతం డీమెను గాంచుచున్న విధమును బరిశీలించిన నా మనమున నేమో సంశయము కలుగుచున్నది. రా జీమె నెవరికో రాజన్యునకీఁ దలఁచి స్వయంవర యత్నము చేయుచున్నాఁడు. తుద కీమె యీ జడదారిని వరింపదుగదా !

మద— నాథా ! (నాలుకఁ గఱచుకొని తనలో) అక్కటా ! అస్మయురాలనై తేలికపడితినే ! కానిమ్ము, దీనిచే నా భావము నితఁడు గుర్తింపఁడుగాక. (ప్రకాశము) మునినాథా ! అంతతోఁ జాలించితి రేమి ? పదఁపడి వృత్తాంతము సెలవిండు.

నార— (సంతోషముతోఁ దనలో) నేను కృతార్థుండ నైతిని. నన్నీమె విధిగా వరించినది. లేనిచో, "నాథా" యని యేల సంబోధించును ?

చ. కనుఁగవ కింపు గల్గి తగు గానకలాభ్యాసనంబు గల్గి యా
ననమున లేఁత యొయ్యెర రసభావములం గడుఁ బెద్దయై తనం
తన వలపున్నదైన వనితామణి యెవ్వని కబ్బుఁ ? భాగ్యస
మునఁ దులలేని పుణ్యములు పూవులు పూచి ఫలింపకుండినన్

(యోజించి) నేను మునినిగదా! నా కియ్యది తగునా? (ధైర్యముతో) తగ కేమి?

మ. నెలయాలిం గవగూడెఁ గౌశికుఁ; డహో! వేదాంతి వ్యాసుండు పుం
శ్చలి భోగించె సహోదరప్రియులు విశ్వస్తాంగనల్ గాక; ము
ఖ్యులె వీరెల్లరు? మౌనివర్యులె కదా! గోనాతి కా దీ దళ
జ్జలజాతేక్షణ రాజకన్య, గొనఁగా సందేహ మిం దేటికిన్.

ఉ. కోరినదాని మాను టది గొప్ప విశేష మిఁ కట్టి పూరుషుం
డారయ లేఁడు నూటి కొకఁడైనను, గోటికి నొక్కఁ డుండు చే
కూరునొ లేదొ? తా నగుచుఁ గోరెడి పూరుషుఁ డన్న నట్టివాఁ
డై రసహీనుఁడై జగమునం దపహాస్యతఁ గాంచకుండునే.

కావున నా యభిప్రాయముమాత్రము తెలుపరింపకయె మనము బిగఁ బట్టుకొని యీ యంగనామణి హృదయం బారయవలయు.

మద— (తనలో) ఈయన యేమో యోజించుచున్నాఁడు, నామాటయే వినిపించుకొను నట్లు లేదు. నా మనసున వలెనే యీతని మనమందుఁగూడ మదనుఁడు ప్రవేశించి యుండునా? కానిమ్ము. ఎట్లైన నిమ్మునిని వివాహము చేసికొని తీరెదను. (ప్రకాశము) మునిపుంగవా! తరువాతి సంగతి సెలవిచ్చినారు కారుగదా?

నార— (తనలో) మరల నీ సంబోధనము నాయభిప్రాయమునే బలపఱచుచున్నది. కానిమ్ము, దైవ మనుకూలించుఁగాక. రసికుఁ డగువానికిఁ దటస్థించినచో నిట్టి సౌఖ్యమే చేకూరవలయును గాని తక్కిన వివాహములు వివాహములే కావు (ప్రకాశము) లతాంగీ! యేమి చెప్పుదును!

క. పదినెలలు నిండఁ గంటి శు
భదినమ్మున నొక తనూజుఁ బార్థివుఁ డానం
దదశఁ దగు నుత్సవ మ్మ
భ్యుదయంబుగఁ జేసె నింగి భూమియు ముట్టన్.

చెలి— (తనలో) నేను వచ్చి చాల సేపైనది. ఎందుకు వచ్చితినో యది మఱచి యేమో వినుచు నిల్చితిని. వచ్చినకార్యము చెప్పెదను. (ఎదుటికి వచ్చి ప్రకాశము) అమ్మా! మాట. (చెవిలో నేమో చెప్పును)

మద— (తనలో) ఓహో! నాకు వివాహము తలపెట్టినారేమి! నే నెట్లయిన నిమ్మునిపరుం బెండ్లాడవలె. లేదా, బ్రహ్మచారిణిగా నుండవలె. ఇదివఱకే మానస మిమ్మహామహునికి దార వోసితిని. అట్టిచో నితర నెట్లు చేకొందును? ఇయ్యెడఁ గర్తవ్య మేమి? (యోజించి) ఇట్లగుఁగాక—

(ప్రకాశము) సఖీ! ఇటు రమ్ము (కొంచె మావలకుఁ దీసికొని పోయి జనాంతికము) మాతండ్రిగారితో నామాటలుగా నిట్లు విన్నవింపుము.

మ. జనకా! నారదునిన్ వరించి యితరేచ్ఛాశూన్య నన్నన్య
న్యుని కీ నెంచకు; నక్రశూన్య మయి సంతోషప్రదంబౌ నను
మ్మునెడన్ క్షారము గాక మానసుల కయ్యుం గాక నిర్గూఢమై
తనరున్ దన్మహతీనినాదమను సంద్రం; బందు నే మున్గెదన్.

చెలి— (తనలో) నే ననుకొన్నట్లే జరిగినది? (ప్రకాశము) అట్లే చెప్పెదను. కాని వా రిందుల కంగీకరింప రేమో?

మద— అది యంతయు నీ కెందులకు? పెండ్లియాడుదానను నేనా? వారా? ఇందుల కమ్మనిపరుఁడు సమ్మతించుట కష్టమేమో గాని యితరుల సమ్మతితో నంత యవసరము లేదు.

చెలి— ఆయనమాత్ర మెందులకు సమ్మతింపఁడు! [illegible] యేమి? నీవంటి సుందరి యీ జడదారి కెట్లు లభించును? (చూచి) అడుగో! ఆరెండవముని వచ్చి యేమో కోపముగా మాట్లాడుచున్నాఁడు, చూడుము. నేను బోయెదను. (నిష్క్రమించును)

పర్వ— (నారదుని సమీపించి) మామా! నే నొక్కమాట యడిగెదను. తగిన సమాధానము జెప్పెదవా?

నార— (తనలో) ఏమి, యితని ముఖకళ యేదో గతిని బొడకట్టుచున్నది! వీని కేమైన యనుమానము తగులలేదుకదా! కానిమ్ము. (ప్రకాశము) అడ్గ్యంతో యేమి?

పర్వ— ఇదిగో, వినుము.

ఉ. భోజనమజ్జనాదుల నపూర్వపుఁ గృత్యములన్ మనోభవ
శ్రీ జనియింపఁ జేసెడి విశేషవిలాసముల న్నినంగనున్
రాజకుమారి యక్కరణి నన్ గనకుండెడి నిన్ వరింపఁగా
నా జలజేక్షణామణికి నాస జనింపఁగఁ బోలు నద్దిరా!

నార— (తనలో) సరే, యిది వీనికి స్పష్టముగాఁ దెలిసినది. ఇం దాశ్చర్య మేమి? మే మీరుపురమును జెల్లవేళల నేనో యిష్టగోష్ఠి మాటలాడు కొనుట మొదలగు సంశయములు గనుఁగొనిన నెవ్వారికేని యుఁ బొడకట్టియే తీరవలెను. కానిమ్ము. ఇఁక దాఁపరిక మెందులకు? యథార్థము వచించెదను. కాని రాజపుత్రి వినునేమో! (జనాంతికముగా) నీ యూహ కడుఁ జక్కఁగా నున్నది. ఏమంటివా?

మ. అనుకూలమ్ముగ వీణ సుస్వరయుతం బౌనట్లు సారించి నె
మ్మన మానందరసామృతార్ణవమునన్ మగ్నమ్ముగా సామవే
దనినాదం బొనరింప, దాని విని, యీ తన్వీశిరోరత్న మె
క్కినమోహమ్మునఁ జేర్చి నాయెడలఁ దాఁ గీలించెఁ గా మార్తయై.

అబ్బాయీ! అటుపిమ్మట నామన మెంత త్రిప్పుకొన్నను దిరుగదు. ఏమి చెప్పుదును! ఆ కన్నియ వగలు నీకు సూత్రప్రాయముగాఁ జెప్పెద నాలింపుము.

శా. ఎంచు న్మర్మము లెత్తి మాటికిఁ, దుటాయించుం గనుల్, బల్మిటా
రించుం జన్గవపైచెఱంగు, వల పూరించున్, నగించున్, బ్రశం
సించున్, మించు మనోవికారమును సూచించున్, మరల్ వెంచు, న
మ్మించుంబోఁడి స్వభావమెక్కొ! నను నమ్మించన్ బ్రయత్నించుటో?

నే నేమైనదియు నిశ్చయింప లేక సంశయసముద్రములో మున్గి, యేమియుం దోఁపకున్నాఁడను. "మనము మునులము గదా! మన కిట్టి ప్రశంసలు తగునా" యని నీ వడుగవచ్చును. అవును. అది నిజమే కాని,

క. ఆ తరుణీరత్న మ్మిటు
చేతోభవుశారిఁ దవిలి చేసెడి చెయ్వుల్
ప్రీతి గలిగించె నాకుఁ, బు
రాతన కర్మములు దాఁట రా దెవ్వరికిన్.

మధు — (తనలో) ఇయ్యనఘుఁ డేమో రహస్యముగా సమాధానము చెప్పినాఁడు. (చూచి) అదుగో! ఆయన ప్రకాశముగనే యేమో యనుచున్నాఁడు. దీనివలన నా రహస్యముగూడ స్పష్టము కాఁగలదు. (వినును.)

పర్వ — (కోపముతో) మనము చేసికొన్న యేర్పాటు నీకు జ్ఞాపకమున్నదా?

నార — (తనలో) ఏమి ఏర్పాటు? బొత్తిగా స్మృతికిఁ దగులకున్నదే! (స్మృతినభినయించి) ఓహో! యిప్పటికి జ్ఞప్తికి వచ్చినది. (ప్రకాశము) జ్ఞాపకము లేకేమి; "అన్యోన్యమును రహస్యము దాఁపక యొకరి కొకరు వెంటనే చెప్పికొన వలయు" ననియే కదా?

పర్వ — (కోపముతో) నీ వట్లు చేయ లేదేమి?

నార — అబ్బాయీ! శాంతింపుము. నేనును జెప్పవలెననియే యనుకొనుచున్నాఁడను. అంతలోనే నీ వడిగితివి. ఇప్పుడు చెప్పనే చెప్పితిని.

పర్వ — ఇప్పుడు నీ వేందుకుఁ జెప్పవలెను? నే నే గుఱుతించితిని. ప్రతిజ్ఞాభంగం బొనరించితివి. కావున (అనునర్థోక్తిలో).

నార— ఆఁగు. ఆఁగు. తొందరపడకుము. నీవు శపించినచో నిన్ను నేను మరల శపించెదను జుమీ ! ఏ మనుకొన్నావో ?

పర్వ— (తొందరగా) ఏమైనను సరే. శపింపక మానను. ప్రతిజ్ఞాభంగం బొన రించితివి కావున,

క. ఏ మొగము చూచి నిన్నా
కామిని వరియించె గానగతసంతోష
వ్యామోహమ్మున, నా మొగ
మీ మెయిఁ గోఁతి మొగ మగుచు నింపు సెలుగుతఁన్.

మద— (విచారముతోఁ దనలో) అక్కటా ! యీ చిఱుతముని యెంత యప కార మొనర్చినాఁడు ! కానిమ్ము. నా కటేనియు నితఁడే భర్త యగుఁ గాక. (ప్రకాశము) మునివరా ! రాచకన్నియలను మునులు గ్రహిం చుట తప్పుకాదు గదా ? నీ వెందులకు శపించితివి ? ఇది గాక, నీవొక పొరఁబాటుఁ గూడఁ బడి యుంటివి. నే నీయనయొక్క సౌందర్యమును జూచి మోహించినట్లు సూచించినాఁడవు. అది తప్పు. విద్యను జూచి మోహించితిని. అట్టిచో నాకితనిది కోఁతి మొగమే యైనను సంతోష జనకమే యగును. కావున శాపము గ్రమ్మరింపుము.

నార— (కోపముతో) సుందరీ ! నీ వితని వెందుల కప్సృగ్రహించెదవు. ఇతని పని నేను జక్కపగడము జేసెదను జూడుము. ఏమి, నన్ను శపించితివిగా ! అట్లయిన నిదిగో ! ప్రతిశాపమును స్వీకరింపుము.

గీ. స్వల్పమగు నపరాధమ్ము పైఁబడిట్లు
శాప మిచ్చితి నీ కిఁక స్వర్గవాస
మెడలి మర్త్యమ్మునన వసియించు టబ్బుఁ
బొమ్ము నీతోడ నాకిఁకఁ బొత్తుగదు.

పర్వ— (వెడనవ్వుతో) పోనిమ్ము. నీ శాపమువలన నాకు నష్టము లేదులే! భూలోకములో స్వర్గముకన్న ననేకములగు రమణీయప్రదేశములు కలవు. పోయి యవియన్నియుం జూచెదఁ గాక. (నిష్క్రమించును)

నార— (తనలో) ఏమీ ! నా కప్పుడే కోఁతిరూపు మొగమ్మునఁ గన్పట్టు చున్నట్టులున్నదే ! అద్దములోఁ జూచికొందునా ? అదిగో ! ఆ మేడ గడిలో నున్న యద్దమునం దిటకించెదను. (నిష్క్రమించి కోఁతి మొగ ముతో ప్రవేశించి) హా ! యీకన్నియ యిఁక నన్నుఁ జూచి యే మనుకొనునో ! కానిమ్ము. దైవగతి. శేమి చేయుదును ? ఇఁక నీ లతాంగి నన్ను బలవంత పెట్టినను నే నీమెం బరిగ్రహింపఁ గూడదు. సుఖము

మాటట్లుండఁ జూచినవారందఱును "గాకిముక్కుకు దొండపండు" డని పరిహసింతురు. (నలుదెసలు జూచి) ఈతోఁటవాండ్లందఱును నన్నెంత వింతగాఁ జూచుచున్నారో! ఔరా! ఫలకాలమున కెట్టి యిక్కట్టు వచ్చినది?

మద — (తనలో) తల్లిదండ్రులు మునిని బెండ్లియాడుటకే యొప్పుకొనరుగదా! అందులో "గోరుచుట్టుమీద రోకటిపోటు" టన్నట్టు లిది గూడఁ దటస్థించినది. (నారదుని దిక్కై) ఈ మహామహుఁడు నావంకఁ జూచుటకే సిగ్గుపడుచున్నాఁడు. ఔరా! ఆపాడుముని నాయాశలెల్ల నిష్ఫలము చేసినాఁడు. కానిమ్ము. ఏమైనను నా కితఁడే ధవుం డగుఁగాక.

నార — (దెసలు పరికించి) రాజు కాఁబోలు వచ్చుచున్నాఁడు. కానిమ్ము, పుత్రికతో నేమి సంభాషించునో దట్టముగ నల్లికొన్న యీ పొదరింటం డాఁగి వినియెద. (నిష్క్రమించును)

(అంత రాజు ప్రవేశించును)

సృంజ — ఎవఁడురా, యక్కడ?

మాలి — (ప్రవేశించి) జయము, జయము. దేవా! యేమి యానతి?

సృంజ — మునీశ్వరు లెయ్యెడ నున్నారు? అచ్చటికిఁ ద్రోవ చూపుము.

మాలి — ఇట్లు దయసేయుఁడు. (కొంత నడచిన పిదప) మహాప్రభూ! ఇప్పుడే చిన్న మునియును పెద్దమునియును నెందుకో పోట్లాడికొన్నారు. ఆ చిన్నాయన పెద్దాయనను దిట్టి లేచి పోయినాఁడు. ఏమోగానండి బాబూ, ఆ పెద్దమునిమొగము కోఁతిలా గున్నదండి. అచ్చముగా కోఁతి సుమండీ. అదిగో! అమ్మాయి, సెలవు బాబూ! (నిష్క్రమించును)

సృంజ — (తనలో) వీరిలో వీరి కెందులకో కలహము గలుగుట! (యోజించి) నిశ్చయముగా నా కిప్పుడు ధాత్రేయి చెప్పిన వృత్తాంతమే యిందులకుఁ గారణము గావచ్చును. కానిమ్ము, ఇప్పటి కిది మంచి పనియే జరిగినది. ఇఁక నా కొమిరె యీతనిఁ బెండ్లి చేసికొనదు. నిశ్చయము.

మద — (తనలో) తండ్రిగారు వచ్చుచున్నారు. ధాత్రిక చెప్పిన మాటల విని నాతో నేమో బోధించుటకై యుండును. కానిమ్ము, నాహృదయ మెప్పుడును దిరుగక యమ్మునిచంద్రునియందే నిలుచుఁగాక. (ఎదురుగాఁ బోయి ప్రణామము) తండ్రీ! నమస్కారము.

సృంజ— కళ్యాణసిద్ధిరస్తు. అమ్మా! గాత్రిక నాతోఁ జెప్పిన మాటలు నిజమేనా?

మద— నిజమే.

సృంజ— పోనిమ్మా. అందులకు మేమును సమ్మతించితిమనుకొన్నను నతనికి వానరత్వము సంభవించినపుడట కదా?

మద— (తనలో) అప్పుడే తెలిసినదే! (ప్రకాశము) తండ్రీ! వివాహామైన పిమ్మటఁ బటస్థించిన నేమి సేయుదుము?

సృంజ— (తనలో) ఓహో! ఇప్పటికిని నీ మనము తిరిగినట్లు లేదే! ఔరా! సంగీత మెంతపని చేసినది? అయినను సాధకబాధకములు చెప్పి చూచెద. (ప్రకాశము) అమ్మా! నేను గొన్నిమాటలు చెప్పెదను సావధానవై యాకర్ణింతువా?

మద— వినకేమి, సెలవిండు.

సృంజ— పుత్రీ!

ఉ. లత కెనవచ్చి యెక్కుడు తళత్తళఁ బొల్చెడి నీదు మేను; ని-
క్షతనుఁ డతండు భస్మమును సారెకు మెత్తుటఁజేసి, సుందరం
బగువ భవన్ముఖం బకట! యాతఁడు కోఁతిమొగమ్మువాఁడు స
మ్మతుఁ డెటులయ్యె నారదుఁడు? మాటలపొందికఁ గోఁతి కొప్పునే!

మద— క. మొగమును సామ్రాజ్యమ్మును
సొగసును ధన మేల శుద్ధగుణంతకుఁ? దండ్రీ!
మొగమును సామ్రాజ్యమ్మును
సొగసును ధన మేల రసవశుం డీతనికిన్?

సృంజ— తల్లీ! నామాటలు తుదముట్ట విని పిమ్మటఁ జెప్పుము. చిన్నతనము చే నీ పట్టుచుంటివే కాని ముందు ముందు విచారింపక మానవు.

క. నరులకు వానరులకు నె
క్కరణిన్ మాటలు పొసంగుఁ? గాకతఁడు సదా
తిరుగున్ భిక్షుకుఁడై యా
దర మెటు నీ కబ్బె నట్టి తాపసుమీఁదన్?

ఇది యిట్లుండనిమ్ము.

ఉ. అందము గోరుఁ గన్నె నృపులం దది వొల్చు లతాంగి యిట్టినీ
మందత కేమనందు! మతిమాలిన నీ కయి కుంద దేవి సొం

పుం దగు మాలతీలత బబ్బూలనగోపరి లగ్నమైన దా
నిం దిలకించి ఖేదమును నెక్కొనకుండెడివార లుందురే ?

క. మృదుతాంబూలీదళముల
నెద నుప్పరిమ్మన కొసంగ నెవఁ డొప్పెడి ? నా
రదుచేతఁ బడ్డ నినుఁ గని
ముదితలు నవ్వరె వివాహమున నా తల్లీ !

క. కుముఖునితో సల్లాపము
కొమరార దొకింతయేని కోమలి ! నీ వే
క్రమమున నామరణము కీ
శముఖునితోఁ గాఁపురంబు సల్పెద వకటా !

మద— తండ్రి ! నా మనోనిశ్చయము విని నన్ను మన్నింపుము.

క. గానరసమ్మున హరిణులు
ఛే నెఱుఁగక ప్రాణమిచ్చి మేల్ వడయ నిసీ !
మానవులు గొంద ఱీ రస
మానంగా లేరు జన్మ మది యెందుకొకో?

గీ. అరయ సప్తస్వరాత్మక యైన విద్య
నెఱుఁగు నారదమునిచంద్రుఁ ; డెఱుఁగు హరుఁడు;
వ్రేలు మడఁచి వచింపఁగ వేఱొకండు
గానఁగా రాఁడు మూఁడు లోకముల నెందు.

చ. ధనమును రూపముం మిగుల దర్పము గల్గి రసజ్ఞభిన్నుఁడౌ
జనవరు గర్వధూర్వహు నెసం వరియించి తదీయ మైత్రి నె
క్కొను చెలికిం బ్రతిక్షణ మగుం మరణంబు, రసజ్ఞుఁడైన ని
ర్ధనుని వరించి తాఁ బ్రతిపదమ్ము ముదమ్మున నుండఁ జెల్లదే.

గీ. మూర్ఛనాజ్ఞాన భేదమ్ము మెట్టమొదటి
కరసి స్వరవేత్తయై గ్రామపరిచితి గని
యష్టరసవేత్త యగు నరుం డంగవికలుఁ
డయ్యు నానంద మొసఁగూర్చు నంగనలకు.

క. గానంబువినికిఁ బశువుల
నానందరసాబ్ధి నోలలాడించెడి న
ద్దాని వినఁ జెద్ద లాదర
మూననిచో వారి జన్మ మొక జన్మంబే!

క. వినఁ జెవులు గలిగి మోదం
బెనయని యరసికుల కన్న నెంతే మోదం

బును గానరసము కతనం
గను నశ్రోత్రములు మేలు కాకోదరముల్.

చ. తెలియవు గాక నారదు నుదీర్ఘగుణమ్ములు నీవు, ము ద్దిగం
బులఁ గలఁడే యొకం డతనిఁ బోలఁగ గానమునందుఁ ? బూర్వమే
వలచినదాన నాతనిని, వానరవక్త్రము శాపకారణం
బలవడి నేఁడు వచ్చె; నెటులైన నతండు ప్రియుండు నాకగుఁన్.

క. తురగాస్యులు గారే కి
న్నరులెల్లరు? వారిఁ జూచి నరుఁ డెవ్వఁడు గా
న రసజ్ఞుఁ డాదరింపఁడు?
మురు వందియు విద్దె లేని మొగ మేమిటికిన్?

స్వయం— (తనలో) ఓహో! ఈమె కీ గానవిద్యా పరిచయ మెంత ముప్పు దెచ్చినది! ఈ విద్యనుగూర్చి యీమె యిట్లెన్ని దినములైన నుపన్యసింపఁగలదు. ఈమె కిప్పట్లె నెవ్వరును సమాధానము చెప్పఁజాలరు ఇంతకు నిందు నా లోపమే విశేషించి యున్నయది. ఓహో! జనవరులార, గృహస్థులార,

చ. అనుభవపూర్వకం బగు రహస్య మొకండు నచింపు(చుంటి జ
వ్వన మలరారు మేటి కులబాలికలన్ స్వరవిద్య కంచు స
జ్జనుఁ డగునట్టి గాయకుని సన్నిధి నేనియు నొప్పఁ జెప్ప కుం
డనఘుఁడు నారదుం డితనికన్న మరెందును యోగ్యుఁ డుండు నే!

ఆ. వె. గానవిద్య కొక్క దానికే కాదు; మీ
రీడు వచ్చినట్టి యెమ్మెలాఁడి
నితర పురుషునొద్ద నెందులకేనియు
నొప్పఁ జెప్పకుండు యోగ్యులార!

(ప్రకాశము) తల్లీ! నీ యిచ్చచొప్పున నమ్మునివరు నే పెండ్లియాడుదువు గాని మీ తల్లి నిన్నుఁ జూడఁ గుతూహల పడుచున్నది. ఒక్కసారి వచ్చెదవా?

సుమ— చిత్తము. (నిష్క్రమింతురు)

గద్య

ఇది శ్రీ... తిరుపతి వేంకటేశ్వరు లొనర్చిన
అనర్ఘనారదమునందుఁ బంచమాంకము.

ఓం

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

ఆనర్ఘనారదము

షష్ఠాంకము

(అంత విచారముతోఁ బర్వతుఁడు ప్రవేశించును)

పర్వ— (తనలో) ఎక్కడనుండి బయలుదేరి వెళ్ళితినో తిరిగియు నక్కడికే వచ్చితిని. ఒకసారి స్వదేశమగు స్వర్గమునకుఁ బోవలయు నని యున్నది. (స్మృతి నభినయించి) ఏమి లాభము? స్వర్లోకగమనమున కిఁక నోఁచుకొనలేదు. ఏమి సేయుదును? (యోజించి) పూజ్యుఁ డగు నారదుని యొద్దికిఁ బోయి యయ్యనఘునకు నే నిడిన శాపము గ్రమ్మఱింతు నేని యయ్యమలాత్ముండుఁ గూడ నాశాపము నుపసంహరించును.

ఉ. ఆతఁడు మేనమామ విమలాత్ముఁడు పూజ్యుఁడు విద్వదీడ్యుఁ డ
త్యాతతమిత్రుఁ డయ్యనఘు నట్లు శపించితి దప్పు గాదె! యా
నాతి వరించెనో పిదప నా కతనన్ ద్యజియించెనో మహా
పాతకినైతిఁ గూడిన వివాహము వమ్మొనరించి యక్కటా!

ఏమైనను నయ్యనఘు దర్శనమ్మునకే పోయెదను. (నిష్క్రమించును)

(అంత మదయంతీనారదులు ప్రవేశింతురు)

మద— నాథా! మీ రెందులకుఁ బరితాపము నందెదరు. నా కించుకయు మీ యాకారమునందు విరక్తి గలుగలేదు.

నార— గీ. అబలరో! నన్నుఁ బెండ్లాడి తఖిల బంధు
జనులఁ దలిదండ్రులను గా దటనుచు రోసి;
యక్కటా! నా స్వరూప మిట్లయ్యె సాధ్వి!
యయ్యవారిఁ జేయఁగఁ గోఁతి యైనయట్లు!

క. సమరూపము సమశీలము
సమగుణములు గలుగునట్టి జంపతులకు సౌ
ఖ్యము కల్గుఁ గాని, కోఁతికిఁ
బ్రమదాజనరత్న మగునె భార్య? మృగాక్షీ!

మద—నాథా!

గీ. వాలి సుగ్రీవు లని పేరుపడిన యట్టి
వానరేంద్రుల కిన మె, యహల్యభర్త
లెవరు ? తారయు రుమయు, మునింద్రపుత్రి !
వారికన్నను నెక్కుడు వనిత నోకొ, ..

నార—అవును, నీ యభిప్రాయ మట్టిదియే. నీవు పరమపతివ్రత వగుటం బట్టి యిట్టి సదూహతో నన్నుం బ్రేమించుచున్నను నా మొగమే నన్ను వెక్కిరించుచుండును గదా !

క. తన తెలివియుఁ దన తేటయుఁ
దన రూపము తన విరూపతయు నెప్పుడు దా
మనమునఁ దలపోయఁడొ యా
జనుఁడే హాస్యాస్పదుండు జనవరపుత్రీ !

వేయేల ? నా మనంబునంగల ముఖ్యాభిప్రాయము వినుము.

శా. ఎంతో ప్రీతి నను వరించితివి నీ విందీవరాక్షీ ! నినుం
సంతోషింపఁగఁ జేయ నేరనుగదా చంచన్మణీభూషణా
నంతైశ్వర్యవిశేషసంపదల ! నే నాజన్మరిక్తుండ నో
యింతీ ! రూపముఁగూడ నిట్టు లగునే! యింకేటి సంసారమో ?

ఎప్పటికేని నా మేనల్లుఁడును నేనును గలసికొంటిమేని, యీ శాప మ్ములకు విముక్తి గల్గు; మన కానందమ్మును జేకురును; లేనేని నాకు నిన్నుం జూచినప్పుడెల్ల విచారం బుదయించుట తప్ప వేఱొండు ఫలము లేకుండు.

(అంతఁ బర్వతుఁడు ప్రవేశించును)

పర్వ—మామా ! నమస్కారము.

శా. శాపం బిచ్చితి మున్ను దుష్టమతినై; సైఁపంగదయ్యా ! మహా
పాపాత్ము న్ననుఁ గ్రూరచిత్తుఁ జపలుం బ్రత్యగ్రకోపిం; గదా
యీ పద్మాక్షియు నీవు నన్ను నెదలో నెట్లెట్టు లూహింతురో ?
యీపైఁ బూర్వమునట్లె యుండుదుపుగా కింపారు నెమ్మోముతో.

(నారదునికి స్వస్వరూపము వచ్చును)

నార—(సంతోషముతో పర్వతునిఁ గౌఁగిలించుకొని) తండ్రీ, భాగినేయ !

క. ప్రతిశాపం బిచ్చితి నే
నతికలుషితచిత్తవృత్తి ననఘా! యిటుపై
గతి నీకు స్వర్గమం ద
ప్రతిహత మగుఁగాక నాదు వాక్యము కతనన్.

పర్వ.— మామా! నీ శాంతమునకుఁ గృతజ్ఞుఁడనై యుండెదను. నీ వీ రాకన్నియతో సర్వసుఖము లనుభవించుచు నిచ్చటన యుందువుగాక. నే నరుగుచున్నవాఁడను. ఇంక నీకేమి ప్రియ మాచరింతును? అయిన నిట్లగుఁగాక.

భరతవాక్యము

చ. తగిన కుమారికిం దనదు తల్లియుఁ దండ్రియుఁ దగ్గవాని భ
ర్తగ నొనరింత్రుగాక! వనితాజనమందుఁ బతివ్రతా ప్రభా
వగరిమ మొప్పఁగాక! ప్రతివారును బెండిలిసేయుపట్ల రూ
పగుణముకన్నఁ దక్కుగుణవర్గమె చూతురుగాక గొప్పగన్.

క. మాయామయమగు సంసర
ణాయాసము లెఱిఁగి యెల్ల యార్యులు సర్వ
ధ్యేయంబగు పరవస్తువె
శ్రేయఃప్రద మంచు స్మరణ సేతురుగాతన్.

ఇది శ్రీ కింకవీంద్ర ఘటాపంచానన విద్వత్కవి బాలకలానిధి
బాలసరస్వతీ శతావధాని తిరుపతి వేంకటేశ్వరు
లొనర్చిన అనర్ఘనారదమునందు
షష్ఠాంకము
సం పూ ర్ణ ము.

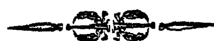
తప్పొప్పుల పట్టిక

పేజీ	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
12	1	నిరే	నిద్రే
24	20	[illegible]	[illegible]
36	3	బేర్శ్రి	బేర్శ్రిం
,,	4	చూడక	జూడక
,,	15	రకిని	రకము
38	18	దంప	దప
40	29	పెంను	[illegible]
42	10	టేనియు	లైన

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

శ్రీ

సుకన్య

ఇందు వచ్చు పాత్రములు

ప్రథమాంకము—

1. సూత్రధారుఁడు.
2. శర్యాతి.
3. మంత్రి.
4. పౌరులు.
5. ఉద్యోగులు.
6. దాసి.

ద్వితీయాంకము—

1. ఇద్దరు చెలికత్తెలు.
2. శర్యాతి.
3. దేవి.
4. సుకన్య.

తృతీయాంకము—

1. చ్యవనుఁడు.
2. రాజు.
3. దేవి.
4. సుకన్య.
5. పరివారము.

చతుర్థాంకము—

1. నారదుఁడు.
2. అశ్వినీదేవతలు.
3. సుకన్య.
4. చ్యవనుఁడు.
5. శర్యాతి.

పంచమాంకము—

1. ఇద్దరు బ్రాహ్మణులు.
2. శర్యాతి.
3. దేవి.
4. చ్యవనుఁడు.
5. ఇంద్రాదిదేవతలు.
6. అశ్వినులు.
7. మనుఁడు.
8. బృహస్పతి.
9. సుకన్య.

ఓం

శ్రీమత్పరదేవతాయై నమః

సుకన్య

ప్రథమాంకము

నాంది

చ. సుముఖము సర్వసమ్యము విశుద్ధముఁ బావనముఁ ద్రిలోకపూ
జ్యముఁ ద్రిదశేంద్ర ముఖ్యుల కసాధ్య మగమ్య మభేద్య మెట్టి యు
త్తమపదమేని నందుటకుఁ దావలమైన పతివ్రతాప్రభా
వము నల బ్రహ్మతేజము నపారసుఖమ్ము లొసంగుఁ గావుతన్.

(నాంద్యంతమున సూత్రధారుఁడు ప్రవేశించును)

సూత్ర— (తెరవంక చూచి) ప్రేయసీ! యిటు రమ్ము.

(తెరలో) ఆర్యపుత్రా! తమకుఁ బ్రతిఁ జెప్పుచున్న యీ దీనురాలిని మన్నింపుఁడు. నానావిధ జనసమాకులంబగు సభాముఖమ్మునకు నేను రాఁజాలను.

సూత్ర— (తనలో నాశ్చర్యముతో) ఏమీ, ప్రియురా లిట్లు నొడువుచున్నది! నవోఢ యగుటచేఁ గాఁబోలు సిగ్గుపడుచున్నది. (ప్రకాశము) ఆర్యురాలా! మన కియ్యది కులవృత్తి కావున నీ విట్లు సంశయపడ వలను పడదు. అదిగాక పతివ్రతాత్వమునకుఁ గూడ శీలము కారణము గాని ఘోషా కానేరదు. దుర్జనులు సయితము పతివ్రతలకు భయమందు చుండుటయే పెచ్చుగ నుపకారము నే పొసరింతురు.

(మరలఁ దెరలో) ఆర్యపుత్రా! నేనీ సంగతి సుకన్యాచరిత్రము నందుఁ జదివినదియే కాని యామెను గామింప నెంచిన యశ్వినులు మాత్రము కేవలము దుర్జను లన వలనుపడదు. పూర్వకాల మెట్లైనను, నిప్పటికాలమున నీతు లుపన్యసించువారే గాని యాచరించువారు గడు నరుదు. కావున నంగనలకు ఘోషా యుండుటయే మంచిదని నా యభిప్రాయము.

సూత్ర — ఈ చర్చ కేమి, యిప్పుడఁ బలువురు పలువిధములఁ బలుకుచున్నారు. ప్రకృతోచితమైన నాటకము సుకన్య యని సూచించితిని. ఇఁక నీవి య్యెడను వచ్చిరమైనఁ జేయవలసినది లేదు. నీ కోరికయుఁ [illegible] నెఱవేర్చికొనుము. (సభవంకఁ దిరిగి) ఆర్యులారా! నేఁడు తిరుపతి వేంకటేశ్వరులచే రచింపఁబడిన సుకన్య యను నాటకమును ప్రదర్శింప నేర్పాటు చేసికొంటిమి. దీనివలన వృద్ధులకుఁ గన్యకల నీరాదనియును [illegible] స్వసుఖము లను గోరరనియుఁ బతివ్రతలు మాననీయ లనియును [illegible] పతి భవస్థానమనియును బ్రహ్మతేజము దుర్ధర్షమనియును [illegible] సయ్యెడిని. (వినుట నభినయించి) ఓహో! మా [illegible] గుసగుసలాడికొను చున్నారు. ప్రకరణముం బట్టి దానిని గుర్తించితిని. మా నటి సభకు రాకపోవుటకుఁ గారణము నటి గానరాత్రియు [illegible] ప్రకృత సిద్ధాంతముం బట్టి యిందుఁ గొంప [illegible] వారల కది సరిపడ దని యూహించుటయే సుండీ.

(తెరలో) కాలాతిపాతం బగుచున్నది.

సూత్ర — అవును. ఇయ్యది గ్రీష్మరాత్రి గాని హేమంతరాత్రి కాదు. ఇప్పటికి నాటక మారంభింతము.

(తెరలో) హేమంతరాత్రి గాదేమి, నాకుఁ [illegible] మున్నది. అయ్యో! సర్వావయవములును బిఱ్ఱబిగియుచున్నవి. అయ్యయ్యో, అయ్యో!

సూత్ర — (విని) సుకన్యావజ్ఞాదోషరూషితుండగు చ్యవనమహామునీంద్రు కతనఁ గలిగిన యాపదలవలనఁ బీడింపఁబడు ప్రజలు శర్యాతిమహారాజుం జూడ నేగుదెంచుచుండం బోలు. నేనును ననంతరకరణీయమ్ముననై త్వర పడియెద. (నిష్క్రమించును)

ఇది ప్రస్తావన.

(పిదప శర్యాతియు మంత్రులును ప్రజలును ప్రవేశింతురు)

శర్యా— ఏమి, యీ విరుద్ధము! మొన్న జలక్రీడావినోదమ్మున కరిగి వచ్చినది మొదలు దేహమున నించుకయు స్వాస్థ్యమ్ము గానరాకున్నయది.

మంత్రి— చిత్తము. నాకును నట్లే యున్నది. గ్రామమంతయు రోగపీడితంబుగా నున్నయది. దీని కేదేని శాంతి యొనరింపందగు.

ప్రజ— అయ్యో! అయ్యో! (అని మరల మొఱవెట్టుదురు)

మంత్రి— అయ్యా! అటు చూడుఁడు. మన మోసాలలోఁ గొందఱు రోగులు వచ్చి "యౌషధములు కావలె" నని మొఱ్ఱ పెట్టుకొనుచున్నారు.

శర్యా— అక్కటా! ప్రజ లిట్లు దుఃఖించుచుండ రా జూరకుండఁదగునే.

గీ. కఱవులేకాని మఱియు రోగములెకాని
కలహములెకాని యెట్టి యిక్కట్లుగాని
రాజలోపమ్మునన కాని రావు ప్రజకు
రెండవది మంత్రి లోపమే నుండవలయు.

దీనికేమి, ముందు విచారించుకొందము గాని వారలకడ కరిగి వారి సేవ మారయుదము. (దరికరిగి) ఏమి మీ రిట్లు బాధ పడుచున్నారు? నగరవైద్యు లేమైరి?

ప్రజ— బాబూ! ఎందుకండి నగరవైద్యులు? వారివల్ల నేమియును లాభము లేదు. ఏవో యిన్ని నీళ్ళిచ్చి పొమ్మన్నారు. వారి కేదేని లంచ మిచ్చు వారికిఁ గాని మంచి యౌషధము లీయరు. బీదల మెట్లీయఁగలము?

శర్యా— మంత్రిశేఖరా! వింటివా? వేలకొలఁది వెచ్చించి మన మీ శాల లేర్పఱచుట బీదలకే కదా! బీద లిట్లు దుఃఖించుచున్నచోఁ గుక్కగొడుగులవలె నివి యెందులకు?

మంత్రి— చిత్తము. ఇది సర్వజనసంక్షోభము. ఇట్టియెడ నగరవైద్యులుమాత్ర మేమి చేయఁగలరు. ఇది యేదో యొక దోషముం బట్టి తటస్థించియుండును. దానిని దెలిసికొని తగిన శాంతి యొనర్పవలయు.

ప్రజ— మహాప్రభూ! దేవరవా రనుగ్రహించి యట్లొనరించినం గాని బ్రతుకఁజాలము. ఇంట నెందఱున్న నందఱును రోగులే యాటచే వారల కుపచారము చేయుట కేదియు నుపాయము లేదు.

శర్యా— జనులారా! మీ గోకటియు నా గోమిగ సుకన్య యొకటియుఁ గాదు. కావున మీ రిప్పటికిఁ జనుఁడు. శీఘ్రకాలములోనే మీ రారోగ్యము నొందఁ గలరు.

ప్రజ— (నడువలేక నడువలేక పడుచు లేచుచుఁ బోవుదురు)

దాసి— (ప్రవేశించి) దేవా! అంతఃపురములో దేహాస్వాస్థ్యము హెచ్చుచున్నయది. ఔషధము లెన్ని యిచ్చినను హెచ్చుటయే గాని తగ్గలేదు.

శర్యా— వింటివా, యీ యుపద్రవము?

మంత్రి— చిత్రము. ఇది యేదో గొప్ప లోపము నాయూహం నుండి తెలియఁజాలను.

శర్యా— పరిచారికా! నీ వరిగి యిది సర్వలోక సామాన్యము గాన ననుభవించియే తీఱవలె ననియు సచివముఖ్యునిచే శాంతికర్మలు జరుపుదుమనియుం జెప్పి యిఁక మందులు పుచ్చుకొనవల దని చెప్పుము. పొమ్ము.

(దాసి నిష్క్రమించును)

శర్యా— (మంత్రివంకఁ దిరిగి) ఇది నీ లోప మనియా యూహించితివి! ఏమి, నా లోప మేల కాఁగూడదు?

క. దున్నల కెనయగువారలఁ
గన్నెఱుఁగక పదవు లందఁగాఁ జేసితినో?
పన్నులు హెచ్చించితినో?
పున్నె మనుచుఁ బాపకృతినిఁ బొనరించితినో?

మంత్రి— దేవా! దేవర సర్వజ్ఞులు. తమ రేలోపమును నాచరించియుండరు. ఇదిగాక తమరు పన్ను పుచ్చుకొనుట ప్రజల శ్రేయమునకే కదా! అది ప్రజాక్షోభమునకు హేతు వెట్లగును?

శర్యా— వెఱ్ఱివాఁడా! నీవు చక్కఁగా నూహించితివి కావు. వినుము, ప్రజాక్షోభమునకుఁ బన్ను వృద్ధి చేయుటయే ముఖ్యకారణము.

ఉ. పన్నిడువారు హాలికులు వర్తకులుం గద! వారితోడనే
యున్నది లోకమెల్ల, వెల లొయ్యన హెచ్చొనరింత్రు వారు, గా
నన్నరులెల్ల బీదలయి నాఁటికి నాఁటికి సారవంతమౌ
నన్నము లేమి రోగముల కాస్పదులై నశియింపకుందురే!

పంటలు పండుచున్నవి కదా యని పన్నులు వృద్ధి చేసిన నాగలా పన్నుగూడ వర్తకులపైఁ బడవైతురు. వర్తకులు ప్రజలపైఁ బెట్టుదురు. తుదకు రాజు బీదలం బీడించినవాఁ డగును. దానిచే బీదలు రోగగ్రస్తులగుదురు. వారికతన ధనికులకుఁ గూడ నా రోగములు సంక్రమించును.

మంత్రి— చిత్తము. అట్టి దుర్న్యాయమును నే నొనరించుట లేదు. దేవర పరిశీలింపవచ్చును.

శర్యా— నీవే యొనరింపవలయునా? మన యెఱుక లేకుండనే ప్రజలం బీడించెడి యుద్యోగులు లేరా?

మంత్రి— లేకేమి! ఉండవచ్చును. ఐనను నింతమందికి నేకకాలమున రోగములు మూఁగుటకుఁ గారణ మేదో యుండి తీఱవలెను.

శర్యా— ఐనచో మన యుద్యోగులం బిలిపింపుము. విచారింపుదము.

మంత్రి— చిత్తము. ఎవరురా, యక్కడ?

ప్రతీహారి— (ప్రవేశించి) ఏమి యాజ్ఞ?

మంత్రి— కచ్చేరీకింబోయి యచ్చటి కాయస్థుల నిటకుఁ దోడితెమ్ము.

(ప్రతిహారిపోయి వారితోఁ బ్రవేశించును.)

కాయ— (నమస్కరింతురు)

శర్యా— కాయస్థులారా! మీరలెల్ల మీ మీ వ్యాపారమ్ముల జాగరూకులయి ధర్మంబుఁ దప్పక వర్తించుచుంటిరా? సాధుబాధ మీవలన నేరికిని లేదుకదా?

కాయ— చిత్తము. దేవరపాదసాక్షిగ నట్లే వర్తింపుచుంటిమి. కాని యేమి కర్మమో రోగములు మాత్రము మమ్మెల్లరఁ బీడించుచున్నవి.

శర్యా— (తనలో) ఎక్కడఁ జూచినను నిదియే శబ్దము వినఁబడుచున్నది. రోగము చేతనే కష్టపడుచున్న వీరలను మన మింతకన్న నొప్పింపరాదు. దీనికేమి హేతువో భగవంతుఁడే నాకు సూచించుఁగాక.

(తెరలో) "చ్యవనుఁడు, చ్యవనుఁడు, చ్యవనుఁడు."

(అందఱును విందురు.)

శర్యా—(తనలో) ఏమి, యీ మాట లాకాశమునుండి వినఁబడుచున్నవి. అమ్మహాముని చిరకాలమునుండి యీ పురిదరి నడవియందుఁ దపమ్మొనర్చుకొనుచుండుట నిక్కమే. అయ్యనఘుని కెవరేని యపకృతి గావింపరుకదా! ఐనను వీరి నడుగుదము. (ప్రకాశము) ఓ కాయస్థులారా!

క. ఈపురమునకుం బడమటి
నైపు తటాకమ్ముదరిఁ దపమొనర్చుమహా
తాపసుఁడు చ్యవనుఁ డమ్ముని
కేపాటియుఁ బీడఁ గొల్పిరే? మీర లొగిన్,

తే. గీ. ఎఱిఁగియెఱుఁగక తత్తపోవృద్ధు వృద్ధు
నెవ్వఁడో యిందుఁ బీడింప [illegible]
నైఁప కమ్మని మన కిట్టి శాస్తిసేసె
నెవ్వఁ డపరాధియిందు వి[illegible]ఱుఁగరాద?

కాయ— స్వామీ ? మేమెవ్వరమును నాయన నెఱుఁగము. ఇంకను విచారింపుఁడు. దేవరసాక్షి, గాయత్రిసాక్షి.

శర్యా— మీరు గాకున్న మఱియొకరేనిఁ గావించి యుండవలయు. అంబరవాణి సూచించెఁగదా ? మీరు పోయి దోషి నన్వేషింపుఁడు.

కాయ— చిత్తము (నిష్క్రమింతురు.)

మంత్రి— దేవా ! యెవ్వఁడో యొక్కఁ డమ్మని కేదేని యపకృతి చేసెనే యనుకొందము. అట్లయిన నెల్లరకును బాధ యొందులకు రావలెను?

శర్యా— వెఱ్ఱివాఁడా ! అట్లనరాదు.

తే. గీ. రావణుండొక్కఁడే కదా రాముభార్య
నెత్తికొనిపోయె దానిచే నెల్ల రక్క—
సులు నశింపరె యెవ్వఁడో [illegible] తనదు
కొంప నిప్పిడ నూళ్లఁ గూలకున్నె ?

దాసి— (ప్రవేశించి) దేవా ! తమ కీ పత్రిక నిచ్చి రమ్మని మా భర్తృదారిక సెలవిచ్చినది.

శర్యా— (పుచ్చుకొని విప్పి చూచి తనలో) ఓహో ! ఇది ప్రమాదము. దీని కింతగా నమ్మని కనలఁ దగఁడు. క్షమాపణ చెప్పినచోఁ బ్రసన్నుఁడు కావచ్చును. (ప్రకాశము) మంత్రివరా ! దీనిం జదువుము.

మంత్రి— "పరమపూజ్యులగు తండ్రిగారి సన్నిధికి—కొమిరె సుకన్య నమస్కరించి వ్రాసికొను మనవి. అయ్యా ! మీరు ప్రకృతోపద్రవమునకై పౌరుల నెవ్వరిని శిక్షింపవలదు. ఈ యపరాధము నాయది. మొన్న జలక్రీడావినోదమ్మున కరుగుతఱిని దమవెంట వచ్చి నే నా కాసారమ్ము దరిం జెలికత్తియలతోఁ గ్రీడించుచుండ నట నొక పుట్ట పొడకట్టె.

తే. గీ. అందు ఖద్యోతరీతి నింపొందు రెండు
జోతు లగుపడ నేనును సూచిఁ బొడిచి
నంత నయ్యది జలదిగ్ధమయ్యె నదియుఁ
గాక "హాహా" నినాద మొక్కండు వెడలె.

క. మంచిమ్మగు హాహారవ
ముంపగ విని విస్మయమ్ము మొనయఁగ నే వం
తం బరలి వచ్చితిని సూ
చిం దేనిం బొడిచితినొ వచింపనెఱుంగన్.

పదఁపడి నా చెలికత్తె లాపుట్టలో నొక మునివరుం డున్నవాఁడని చెప్పిరి. అయ్యనఘుఁడే చ్యవనుండు గావలయు. ఈ నా యపరాధమ్మునకు నిష్కృతి విచారింప వేఁడెదను."

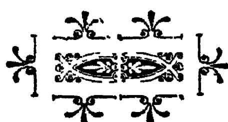
శర్యా— దీనికేమి యుపాయము?

మంత్రి— ఉపాయమున కేమున్నయది, మునులు దయాస్వభావులు గదా! మనము పోయి క్షమాపణ చెప్పికొనిన ననుగ్రహింప వచ్చును.

శర్యా— అటులేని జాగుసేయక యట్లొనరింతము. (నిష్క్రమింతురు.)

గద్య

ఇది శ్రీ...తిరుపతి వేంకటేశ్వరులచే రచియింపఁ బడిన
సుకన్య యను నాటకమ్మునందుఁ బ్రథమాంకము.

ఓం

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

సుకన్య

ద్వితీయాంకము

(అంత నిరువురు పరిచారికలు కుముదినీశాలినులు ప్రవేశింతురు.)

కుము— ఏమే, శాలినీ! యెక్కడ నుండి వచ్చుచుంటివి?

శాలి— అంతఃపురమునుండి. నీ వెక్కడనుండి?

కుము— నే నింటియొద్దనుండియే. విశేషము లెవ్వియుం జెప్పవు?

శాలి— విశేషముల కేమున్నది. ఆనాఁటి పుట్టలోనిముని మన సుకన్యను బెండ్లాడునఁట, వింటివా?

కుము— "తాతా పెండ్లాడతావా? అంటే మన కిచ్చేవాఁడవ" యన్నట్లాయన యిష్టమేనా యేమి?

శాలి— ఆయన యట్లయినఁగాని శాంతింపఁడఁట, శాంతింపకున్నచోఁ బట్టణమున కారోగ్యము గలుగదు కదా!

కుము— రోగములచే మనమందఱమును జచ్చినను సరియే గాని యాముసలి గ్రుడ్డివానికిఁ జెడ్డపులికి లేడి నిచ్చినట్లు యీ మన రాకన్నియను మాత్ర మిచ్చుట నాయిష్టము గాదు.

శాలి— ఎన్నివిధముల బ్రతిమాలినను "నీ కొమిరె నిచ్చుటతప్ప వేరొక్కటి నే నంగీకరింప" నని యమ్ముని పట్టుపట్టెనఁట.

కుము— ఇందులకు రాజు సమ్మతించునా?

శాలి— ఏమో, యేమగునో! ఆయన కేమియు నుత్తర మీఁజాలక చింతాక్రాంతుఁడై మరలి వచ్చెను. ఇప్పుడు దేవితో యోజింపఁ బోవును.

కుము— అట్లయిన మనము పోయి సుకన్యతో నా మునినిఁ బెండ్లాడకుండ బోధింతము. (నిష్క్రమింతురు.)

(అంత శర్యాతియు దేవియుఁ బ్రవేశింతురు)

దేవి— చిత్తము. తరువాత నేమిజరిగెను?

శర్యా— జరుగుట కేమున్నది? అమ్మని తుట్టతుదకుఁ బ్రశాంతుండై,

ఉ. "నావచనంబు విన్మ జననాయక! యించుకయేనిఁ గోపముᱶ
భావమునందుఁ జేర్ప నొకపట్టునసైన, భవత్తనూజ నా
కీ విధ నేత్రఘాత మొలయించినదానికినై లభించె మీ
కీ వికలత్వ; మేను శపియించితి నంచుఁ దలంపఁబోకుమీ."

దేవి— పాపము! ఆముని మన మెంత పరితపించి యుండునో! తరువాత?

శర్యా— అని మఱియు నిట్లనియె.

క "అపరాధం బొండెఱుఁగక
తప మొనరుచుకొనెడి మేటిశాపసులకుఁ దా
రపకారం బొనరించి సు
ఖపడుట చొప్పడునె? హరుఁడు గనలకయున్నే?"

దేవి— అవును, దిక్కులేనివారికి దేవుఁడే దిక్కు. తరువాత?

శర్యా— క. "ముదుసలిని గ్రుడ్డివాఁడ న
నద నోరాజేంద్ర! యెవరు నా కికఁ బరిచ
ర్య దగం జేయుదు?" రని దీ
నదశᱶ వగఁజెందు మునిఁ గనఁగ లేనైతిᱶ.

పదఁపడి యంజలి ఘటించి యిట్లంటిని.

క. తెలియక మత్పుత్రిక ని
న్నలయించినపనికిఁ గోప మందక తగు శీ
తలదృష్టి మనుపఁ గోరెద
నలమునె కోపమ్ము తాపసాగ్రణులందుᱶ!

అని మఱియును,

క. మునివర్య! చాలినందఱ
నని పెద సేవకుల నీకు ననుగుణముగ సే
వన మొనరుప; నీఁకనైనᱶ
మనమునఁ గోపమ్ము విడిచి మన్నింపు దయᱶ.

దేవి— పాపము! అట్లొనర్పవలసినదే. అందులకు సమ్మతించెనా?

శర్యా— సమ్మతించినచో బాగుగనే యుండును. ఆపై నీ విషమపుఁ గోరికను గోరెను.

సు. 2

దేవి— ఆయన యేమి కోరినను మన మంగీకరింప వచ్చును. ఋషు లనార్యము
లైన సంగతులు కోరనే కోరరు.

శర్యా-చ. అనవుడు మాని నాకనియె "నక్కట! గుడ్డికి నాకు నేగతిం
బనుపడు నిష్ట? యేమొనరుపం దగువాఁ డగుదుం ద్వదీయుఁడౌ
ననుచరు? లింతయేల? విను మాత్మజ నిమ్ము మదీయసేవకున్,
దనిసి తపమ్ము చేసికొనెదన్, సుఖ మబ్బెడి దీన నీ కొగిన్."

దేవి— ఇందు వైషమ్య మేమున్నది? రాచకన్నియలు మునిచంద్రులకు సేవ
సేయుట యనాదిగా నున్న యాచారమే కదా! అది శ్రేయస్కరమే.

శర్యా— దేవీ! ఊరక సేవ చేయుటయే యనుకొంటివా! శేషము వినుము.
అతఁ డంతతోఁ జాలింపక,

క. "జననర! క్షమాపణన్ గో
రినవాఁడవయేని న్యాయగీతిని నీపు
త్రినొసంగి పెండ్లి సేయుము
మునినగు నా కిడఁగ శంక మొనయుట తగవే?

క. నీకొమిరె సేవ సేయ న
నాకులగతి నేఁ దప మ్మొనర్చికొనెద నీ
కే కాదు నీదుసేవక
లోకమ్మున కెల్ల సుఖములు గలుగు దీనన్.

దేవి— అక్కటా! సర్వజ్ఞుం డయ్యు నిట్టి విపరీతప్రసంగలోనికిం దిగినాఁ
డేమో! వృద్ధునకుఁ దన కీ గుదికట్టు యెందులకో! ఊరక యట్లు కోరవే
గాని మన మంగీకరించినను నయ్యనఘుఁ డంగీకరించు ననుకొంటిరా?
మన మనము చూచుటకై యిట్లు కోరి యుండు నని నాయభిప్రాయము.

శర్యా— దేవీ! అంగీకరించుటకు మన మెవ్వరము? మన కధికార మున్నదే
యనుకొందము.

చ. ముసలికి గుడ్డికిన్ మిగుల మోటునకున్ సురకన్యవోని నా
దు సుత నొసంగి సౌఖ్యములఁ దూఁగఁగ నిచ్చ యొనర్చు టెట్టు? లా
త్మసుఖము గోరి యెవ్వఁడును మంచియుఁ జెడ్డయు నెర్చువాఁడు పు
త్రిసుఖము వాపి కాఁపురము ద్రెళ్లఁగఁ జేయునె? కీర్తి గోయునే?

గీ. అక్కటా! కడువృద్ధుని నంధు నందు
నితనిఁ బతిగా వరించి పంచేషుబాణ.
వివశయై యొప్పు మత్పుత్రి వేగునెట్లు?
బ్రతికియున్నంతకాలమ్ము ప్రభకుఁదక్కి.

అదియునుం గాక,

చ. తమ కనురూపులౌ పతులు తారసమైనను మేటియందచం
దములు గలట్టి కామినులు దక్కరులం గవఁగూడ నెంతు ప్రదు
ర్గమమగు జవ్వనమ్మున నొకం డిటువంటి కురూపి భర్తగా
నమరినఁ జెప్ప శక్యమె! యహల్య సురేశ్వరుతోడఁ గూడదే!

అననుగుణ దాంపత్యంబుకన్న దుఃఖంబు వేఱు లేదనుకొని యమ్మని కేమియుం జెప్ప నేరక విమనస్కుండనై యిట్లు చనుదెంచితి. ఇందుల కేమి యుపాయమును జెప్పెదవు? ఇచ్చినచో నాబుషి పరిగ్రహించుట నిక్కంబ. ఆయన జితేంద్రియుం డయ్యు మన కర్మవశమున నట్టి దురూహ నేఁటికి జనించినది.

దేవి— అయ్యో! యెంత పాపకృత్యమున కొడిగట్టినాఁడు! వేఱొం డుపాయమ్ము చూడుఁడు. లేక లేక కలిగినకూఁతు నమ్మని కిచ్చుటకన్న నతని వశమున మన మెల్లరము చచ్చినను సమ్మతమే.

శర్యా— సెబాసు! దేవీ, సెబాసు! మంత్రులును పౌరులును గూడ ఖండితోత్తరముగా నిట్లే చెప్పినారు.

క. ఉటబ్జమ్మున నఁట కాఁపుర
మఁట! ముదుసలి కోపియునగు నంధుండఁట! య
క్కట! నా తనయకుఁ బతియఁట!
ఘటియించిననాకుఁ బుట్ట గతు లెట్లుండుఁన్?

(తెరలో)

ఉ. నాకొఱ కింతయాపదఁ గనందగునయ్య! నరేంద్ర! నేన య
వ్యాకులలీల నేగి మునివర్యుని మత్కృతదుష్కృతక్రియా
పాకృతనేత్రు నుద్ధరకృపాయుతుఁ గా నొనరింతు నాత్మదా
నాకలనమ్మునన్, సుఖము లందుఁడు స్వస్థతఁ జెంది యెల్లరున్.

దేవి—(విని) మన మనుకొనుచున్న మాటలను వినియో లేక యక్కడి ప్రశంస చెలుల కతన నెఱింగియో మన చిరంజీవిని వచ్చుచున్నది.

(సుకన్య ప్రవేశించును.)

శర్యా— (తొడపై నిడికొని) అమ్మా! యేమంటివి?

సుక— ("నాకొఱకింత" అనునది మరలఁ జదువును)

శర్యా— (కన్నీరు దెచ్చుకొని)

చ. అవల మహేమి దైన ముద మందిరి ధన్యుఁడ నైతిఁ బల్కఁగా!
శివశివ ! యెట్లొనర్చెదవు సేవన ? సుస్వనమందు నిన్ను యూ
చ్యవనున కక్షిహీనునకు సంతతకోపికి వృద్ధునకుం గ్రికెద;
కువలయనేత్ర ! మత్సుఖము గోరి నినుం దుఃఖాని కిస్తునే !

క. ధనధాన్యసమృద్ధునకుఁ
సునిశితమగు వయసు గల్గు సుందరునకు సం
దని నీఁడగు జనకుఁడు; ని
ర్ధనునకు ముదుసలికి నిడుట ధర్మంబగునే ?

క. మృదుతాంబూలీదళముల
నెద నుప్పొమ్మన కొసంగ నెసఁడొప్పెనొ ? న
మ్మదుసలి వరించు నినుఁ గని
ముదితలు నవ్వరె వివాహమున ? నా తల్లీ !

క. అమ్మా ! విను మేనును రా
జ్యమ్మును పమ్మెనఁ గాని జంకుఁగొనఁగ ; ని
న్నమ్మదునె ? యిందుకై నే
త్రమ్ములు లేనట్టి ముసలితపసికి నకటా !

సుక— (నిలువంబడి)

చ. జనవర ! యిట్టులాడుటయు సమ్మతమెట్లగునయ్య ? లోకపా
వనుఁడు మహామహుండు మునివర్యుఁడు వృద్ధనేల ? నిత్యసే
వన మొనరించుదాన సుఖవాంఛ యొకింతయు నాకు లేదు ; భూ
జనులకు నెల్ల నాకతన సౌఖ్యము గల్గుట యొండు చాలదే ?

క. వనమున నమ్మునివరు నే
వనమునఁ దగులొంది భక్తిపరవశనై యా
తని మాట కడ్డుదాఁటక
జనవర ! నీకుఁ యశంబు సంపాదింతుఁ.

నాకై నీ విచుకొయు విచారింపకుము. "అవశ్య మనుభోక్తవ్యం కృతం కర్మ శుభాశుభం" అనుట వినలేదా ?

గీ. రుద్రుఁడు కపాలి చంద్రుఁడు రోగి యాట
సూర్యుఁడు పరిభ్రమించు టించుకయు నన్య
కారణమ్మునఁ గా దది కర్మ ఫలము
సకల జగమును గర్మవశమ్ము సుమ్ము.

ఇందు మీ తప్పేమి యున్నది? నేన మ్మునిపరిం నేత్రమ్ముల కపాయ మ్మొనరించితిని. నేనే తత్ఫల మ్మనుభవింపవలయు. "అవశ్య మనుభోక్తవ్యం కృతం కర్మ శుభాశుభం" కావున నీ జన్మమున నే యనుభవించెద.

దేవి— తల్లీ! నీవు చిన్నదానవు. కష్టసుఖమ్ము లెఱుంగవు. సాహసము పనికి రాదు. వినాహ మన యాపజ్జీవభావ్యము గాని వేట నెపుడు దీ తెఱిది గాదు.

సుక— తల్లీ! అట్లేందులకు దీఱపలయును?

క. అనసూయ యత్రికి వసి
ష్ఠునకు నరుంధతియుఁ బోలె సుగుణుం డగు న
మ్మునిని నేను బ్రీతిఁగొల్వద
జననీ! నీ పింపుఁ జింత సలుపుట తగునే?

ఇందులకు నంతరాయమ్ములు మీ రెన్ని వచియించినను నా మదికి నెక్కవు. నన్ననుగ్రహించి యమ్మ్యవఘాత్మ సన్నిధికిం బోద్రోని పోయి మనఃపూర్వకమ్ముగా సమర్పించి తత్కృతాశీర్వచనమ్ముల నంది కొనుఁడు.

శర్యా— (కన్నీటితో) అమ్మా! సర్వదా పరిచారికలు సేవింప మెలంగెడి నీ వమ్మునిని నెట్లు సేవింప నేర్తువు?

సుక— సేవింపకేమి? నాకు నాపరిచారిక లెట్లు సేవ సల్పుదురో, యంతకు శతగుణమ్ముగ నయ్యనఘాత్మునికిఁ బరిచర్య సల్పుదాన. ఇది నాకుఁ బరమసమ్మతంబు. ఇట్టి మహానుభావుని శుశ్రూష యెంత నారలకు లభియించును?

సీ. నలుదిక్కులకు నేగి నానావిధమ్ములౌ
ఫలమూలములు దెచ్చి పజ్జ నునిచి
యగ్నుల నలరింప ననుగుణమ్ముగు సమి
జ్జాలంబు శుష్కంబు సంతరించి
తిలలును గుశలును దెచ్చి, తోమిన కమం
డలువులో జలగూర్చి కెలన నిలిపి
యుష్ణోదకస్నాన మొనరింపఁగాఁ జేసి
యజినంబు పఱచి యం దల్లఁ జేర్చి

గీ. యనఘ! యిఁక నిత్యకర్మమ్ము నాచరించు
కొనుఁ డని వచించి, కర్మాంతమునఁ గరమ్ము

పట్టికొని సంస్తరణమున కట్టిచొన్పి
మునికి ననుగుణమైన సేవన మొనర్తు.

తల్లిదండ్రులారా! మీకు దుఃఖ మెందుకు? నాకు మునిసేవ సేయు క్రమ మంతయుఁ గరతలామలకమై యున్నయది.

శా. నీవారాన్నముఁ గందమూలఫలముల్ నేనున్నమై నంటి యం
తే వేడ్కన్ భుజియింపఁ బెట్టి తగుతృప్తిం బొందఁగాఁ జేసి పైఁ
గావింతున్ గరశుద్ధిఁ గాళ్లడుగుదుం గైకొమ్ము తాంబూల మో
దేవా! యంచు నొసంగి యాసనము పొందింతున్ గరాగ్రాగ్రమై.

(తెరలో) అయ్యో! అయ్యో! యీరోగబాధపడలేము. బాబూ! రక్షింపవలెను.

శర్యా— (విని తనలో) కొమిరె కుతూహల మట్టులున్నది, లోకులబాధ యిట్టులున్నది. ఏమి చేయుదును? (ప్రకాశము) దేవీ! సుగంధివిని యుద్యమము వింటివికదా? ఇంతకును నిది దైవచోదితము. మున్ను సావిత్రి యాసన్నమరణుఁడగు రాకొమరున్ వరించి సమస్త సుఖములనంది యశంబు సంపాదించలేదా? అట్లే మన కూఁతునకును దైవ మనుగ్రహించుఁగాక.

(తెరలో) తథాస్తు.

దేవి— (విని) ఇందులకు దేవతలు గూడఁ దోడ్పడుచున్నారు. మునుల మహిమములు విచిత్రములు. అయ్యనఘుండు కామరూపియైనం గావచ్చును.

సుక— అమ్మ మహామహుఁడు నాకిప్పుడే కామరూపి యయి యున్నవాఁడు. ఏల జాల మొనరించెదరు? లేనిచో నాయంతన యరుగుదునను.

శర్యా— తల్లీ! అంతవల దెందుకు? ఇదె మేము వచ్చి నిన్నయ్యనఘునకు సమర్పించుచున్నారము. నీకు దేవతలు శుభము గూర్తురుగాక!

(అందఱును నిష్క్రమింతురు)

గద్య.

ఇది... శ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వరులచే రచియింపఁబడిన
సుకన్య యను నాటకమ్మునందు ద్వితీయాంకము.

ఓం

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

సుకన్య

తృతీయాంకము

(శర్యాతియు దేవియు సుకన్యయుఁ గొంత పరివారమును ప్రవేశింతురు)

శర్యా— దేవీ! ఇదియె, యమ్మునీంద్రునాశ్రమము. సమీపమునకు వచ్చితిమి.

(పరిక్రమింతురు)

దేవి— (కూఁతు నుద్దేశించి) అమ్మా! ఈవనము చూచిన నేరికేని యొడలు వడఁకెడిని. ఇయ్యెడ నీ వెట్లు కాఁపురమ్మునర్చెదవు! అమ్మానిని మతి యొకతెఱఁగునఁ బ్రసన్నుఁగా నొనరించికొనియెదము. నీ వీయుద్యమము నుండి మరలుము.

సుక— తల్లీ! నాకిదియే పట్టణముగాఁ దోఁచుచున్నది. నే నమ్మహామహుని మనములోఁ గామించి యున్నదానను. ఇఁక నన్యుల నెట్లు వరింతును?

శర్యా— దేవీ! అదియే మేము త్రవ్వించిన వల్మీకము. అడుగో! ఆ మహాను భావుఁడు.

(చ్యవనుఁడు ప్రవేశించి)

చ్య— (తనలో) అక్కటా! రాజపుత్రి యెంతపనిచేసినది! పుట్టదరికివచ్చిన తోడనే, నేను,

క. కని శుష్కస్వరమున "నో
వనజానన దీనిఁ ద్రవ్వ వలవదు దూరం
బున కేగుము నేఁ దాపస
జనుఁడ" నటన్న విన కిట్టి శాస్తి యొనర్చెన్.

మదోన్మత్తులగు రాజుల నిసువులకు బొత్తిగాఁ గార్యాకార్యమ్ములు దెలియవుకదా! ఇంతకు నిది కర్మలబ్ధము కావున ననుభవింపక తప్పదు. పాపము! ఆ రాకన్నియ యేమి చేయును? (యోజించి) కాని యా కన్నియం జూచినది మొదలు పరమవిరాగినగు నాకు సంసారవాంఛ

యుదయించుచున్నది. రాజా నామాట గద్దియు నుత్తరమీకయే యరిగి నాఁడు (విని) ఏదో కలకలము వినవచ్చుచున్నది.

శర్యా— (ఎదురుగ భార్యతోఁగూడ నమస్కరించి) మునీంద్రా ! ఇదిగో, నా కొమరిత సుకన్యను నీకు భార్యగా నర్పించుచున్నాఁడను. దీనిని గ్రహింపుము.

చ్యవ— (సంతోషముతో) నీకు సర్వశుభములును గలుగుఁగాక.

శర్యా— మహాత్మా ! ఇక కన్యతోఁబాటు నా రాజ్యమున్న సగము నీ కరణము ఇచ్చుచున్నాఁడను.

చ్యవ— (నవ్వి) రాజా ! మునులమగు మాకు రాజ్య మెందులకు ? మా కీ కన్నియయే చాలును. ఇతరము లేశమును బరిగ్రహింపను.

దేవి— స్వామీ ! మీ రిప్పుడు గృహస్థాశ్రమము నవలంబించుచున్నారు గాన ధనమును నావశ్యక మేకదా !

చ్యవ— సుదాక్షీ! యవధరింపుము. ఋషుల గార్హస్థ్యమునకును నితరుల సంసారమునకును దారతమ్యముండెడిఁగదా?

చ. వనలతలో నికేతని కందరమునఁ బవళించుట నిర్ఝరాంబుపుం
దొలఁగక పాలు నీరముఁ ద్రాగుట తామయి మూర్ధ రాలు స
త్ఫలములు చేర్చి మెక్కుట తపంబొనరించుట శుద్ధ సంగమం
బొలయుటయుఁ మునీంద్రులకు నొప్పెడి; నొజ్జకు సమ్మ తొప్పునే!

క. మృగములె తోడంబుట్టువు
లగములె గ్రామములు గహన మానందం బీ
జగమున మునులకు నొరులకుఁ
దగునే పోల్పంగ ? నెవ్విధమ్మున నేనిన్.

క. ధన మంత వలసి వచ్చిన
గను లీవే ? రత్నములను గాంచనమును; మీ
కును నివియకా యొసంగుట ?
ఘన మేటికిఁ దాపసులకు దంభన మకటా!

శర్యా— మునీంద్రా ! మాకాజ్ఞ యొసంగుఁడు. పురమ్మున కేగెదము.

చ్యవ— శుభమస్తు.

దేవి— మునీంద్రా ! "ఈ మా కన్నియ యెఱిఁగి యెఱుఁగక యొనరించు తప్పుల నొప్పులుగా గణించి యేలుకొనుఁ" డని మిమ్ము వేఁడుకొను చున్నదానను.

శర్యా— తపోధనాగ్రగణ్యా ! నా యీ మనవి చిత్తగింపవలయు.

సీ. నడిచి యెఱుంగ దెన్నఁడు నేని రత్నకం
బళములపైఁ గాని పట్టినేల
కొలిచి యెఱుంగ దొక్కటఁగాని దేవదే
వుల నేనిఁ దల్లిఁ దండ్రుల నె కాని
పలికి యెఱుంగ దెప్పట్లఁ బెంపుడు పులుం
గులతోనె కాని యన్యులకు నెదిరి
నిలిచి యెఱుంగ దే నెలవునం దెపు డంతి
పురియందె కాని మాదరిని నేని

గీ. మాకొమిరె యంచుఁ జెప్పెడిమాట గాదు
శుద్ధముగ్ధావతార మీ సుందరాంగి
తప్పులొప్పులుగాఁ జూచి దయను బ్రోచి
మమ్ముఁ గృతకృత్యుల నొనర్పుమా మునీంద్ర!

(కూఁతు నుద్దేశించి) అమ్మా ! నీకు వేఱే యొకరు జెప్పఁ దగిన యంశములు లేవు. ఐనను,

గీ. రాచకూఁతుర ననెడి గర్వంబు మాని
యణఁకువ వహించి మెలఁగు మీయనఘుపట్ల
అమ్మరో ! దాన నిహముఁ బరమ్ము గల్గు
సజ్జనారాధనము వృథా చనదుసుమ్మ.

సుక— (తలవంచికొని వియోగదుఃఖము సూచించును.)

శర్యా— తల్లీ ! విచారింపకుము.

గీ. తఱచుగా వచ్చుచుందు, మీతల్లిగూడ
నప్పటప్పటి కరుదెంచి యరయుచుండు
నెప్పటికి నప్పుడే నేమ మెఱుఁగఁజేతు
సంతతము నీదు చెలుల నంపింతు నిటకు.

దేవి— తల్లీ ! హరిహరబ్రహ్మలకును దుర్లభంబగు తపమ్మున నెన్నిక గన్న యిమ్మునివరునియెడ మన్నన గలిగి మమ్మును రాజ్యసుఖమ్ములను దలపెట్టక యుభయకులమ్ములకు వన్నెం గలిగింపుము. పోయివచ్చెదము. (కౌఁగిలించుకొని కన్నీరునించును.)

సుక— అమ్మా ! నాకై మాత్రము విచారింపకుము. నేను

క. మునిపత్నీ వేషమ్మును
గొని నీకుఁ సద్యశంబు గూర్చెద మఱి నా

కును బరము గూర్చ నిప్పా
వనుని మదికి వచ్చునట్లు వర్తింతు నిటఁ.

మీరలు చనుఁడు. (అని యాభరణములు తీసి తండ్రిచేతి కిచ్చుట నటించును.) తండ్రీ! ఈ భూషణమ్ములు నాచెలికత్తియలకు నిప్పింపుము. నాకు నారచీరలు దెప్పించి యొసంగుము.

శర్యా— (కన్నీటితో) మంచిది. అట్లే పంపించెదను.

(భార్యతోఁ నిష్క్రమించును.)

సుక— (దృష్టినిగుడ్చి తనలో) అప్పుడే తల్లిదండ్రులు దృష్టిమార్గము నతిక్రమించినారు. అగుఁగాక. ఇఁక నాకు వారితో నేమియుఁ బనిగాదు.

గీ. తల్లి తండ్రియు దైవంబు దాత గురుఁడు
తపము దానంబు సత్యంబు కృపయు సకల
మిమ్మహాత్ముఁడె యాతని నెమ్మనమ్ము
సమ్మదంపడుటయె నాకు సమ్మదంబు.

(అని చేతులు జోడించి) ఇదే మీపాదదాసి. ఏమి యాజ్ఞ? సెలవిండు.

చ్యవ— రాజపుత్రీ! సంధ్యాకాల మిఁక నొక రెండు గడియలకు వచ్చునను నంతవఱకు నాకు నీవలని కార్యం బొండులేదు. అంత వఱకు నియ్యెడఁ గూర్చుండుము. నీకు బోధింపఁ దగిన యంశములు కొన్ని గలవు. వానిని సావధానచిత్తవై యాకర్ణింతువుగాక.

సుక— చిత్తము. ఆనతిండు.

చ్యవ— నీవు రాచకన్నియవు. నీకు నాచారవ్యవహారము లంతగాఁ దెలిసియుండవు. అంతగాఁ గాదు, బొత్తిగాఁ దెలిసియుండవు. వైదికసత్తములకు లౌకికుల కన్నియలను బెండ్లిచేసికొనిన నాచారములు భేదించునుగదా. అందులో జాత్యంతరులైనచో వేఱే చెప్పనే యక్కఱలేదు.

సుక— చిత్తము. దేవర యేర్పాటు చొప్పున జాగరూకత గల్గి వర్తించెద. అప్పటికిని దోసఁగులు పొసంగిన క్షమింపఁ గోరెద.

చ్యవ— తలోదరీ! శ్రద్ధాభక్తులు గల నీకు నియ్యవి యలవడుట యొక కష్టము గాదు. వినుము.

క. రవి యుదయింపక మును లే
వవలయు శాస్త్రోక్తవిధిని బనులెల్లను దీ
ర్పవలయు నెప్పట్టున శుచి
దవులని పని సేయఁదగదు తరుణీమణిరో!

ఇది సంక్షేపముగాఁ జెప్పెడి తెఱంగు. దీనిచేతనే నీవు సకలమ్ము̆ను గ్రహింపఁ గలుగుదువు. సందేహమ్ము̆ గలిగినయెడ నడుగుచుండుము విస్తరించి చెప్పెదను.

సుక— చిత్తము. ఈ మాధురా లోకమనవి చేసికొనుచున్నది. కులస్త్రీలెట్లు వర్తించిన నిహపరమ్ములకు వెలిగాకుందురు? ఇయ్యెడలఁ బలువురు పలు తెఱంగుల నడువుచున్నవారు. తమ తాత్పర్యము విన గోరెద.

చ్యవ— సాధ్వీమణీ! ఇయ్యెడల నీ కొరులు చెప్పవలసినది లేదు.

గీ. బాల్యమందునఁ జదువు నేర్వంగవలయుఁ
వయసువచ్చిన పదఁపడి భర్తయొద్ద
నే మిగులుదానిఁ దాఁ బఱియింపవలయు
గాని యన్యుఁడు గురుఁ డింకఁ గాఁడు సతికి.

సుక— చిత్తము. భర్త చదువురానివాఁడు గాని లేక యీమెకు నభిమతమగు విద్యయందుఁ బ్రవేశము లేనివాఁడు గాని యైనచో ?

చ్యవ— (నవ్వి) సమాధానము చెప్ప శక్యము గాని యంశముగాఁ గన్పట్టు చున్నను నియ్యది దత్తోత్తరమే ! ఏమంటివా ? ధర్మార్థకామములయందు భర్తకనుకూలురాలుగా నుండునదియే కదా పతివ్రత యనిపించుకొనును! అట్టిచో నతఁడు మూర్ఖుఁడైనఁ దానును నట్టులే నటింపవలయును. అతనికి నభిమతము గానిది తన కభిమతమే కాఁగూడదు; ఐనను ద్యజింపవలయు. (యోజించి) నీ కీయుత్తర మంత రుచింపక పోవు టట్లుండఁ బై పెచ్చు దీనిపై ననేకములు కుశంకలు గూడఁ దోఁప వచ్చును. కావున నింకొ క్కటి చెప్పెద వినుము. వివేకినియగు కన్నియను మూర్ఖున కిచ్చి పెండ్లియొనర్చుటయే తప్పు. అట్లెట్లేని దైవవశమున సంభవించినచో నేను జెప్పినదియే యుత్తరము. మఱియు నొక్కటి వినుము.

ఆ॥ వె॥ భర్తమూర్ఖుఁడైనఁ బత్ని కేవలము గ
ర్వమ్ము̆ దాల్ప కవసరమునుబట్టి
మనవిచేయు పగిది మంచిచెడ్డలు బోధ
సేయవచ్చు నఘము చెంద దతివ!

దీనిచేతనే యిహపరమ్ముల కాససేయు పతివ్రతల కంతగా స్వాతంత్ర్య ముండఁదగదని నీకు స్పష్టపడియే యుండును. ఇంక నొక్కటి యాలకింపుము. గానాభినయాది శృంగారవిద్యలు కులస్త్రీల కనుపయుక్తము లగు టట్లుండఁ బై పెచ్చు హానికరంబులు. స్త్రీలకు విద్య

యెందుల కనఁగా జ్ఞానమునకుఁగదా! దాని నొసంగనివిద్య పురుషులకును ననవసరమే.

గీ. మంచిచెడ్డలు దేనిచే మనకుఁ దెలియు
నయ్యదియె విద్య దానినే యభ్యసింప
వలయు నితరం బవిద్య యభ్యాసమునకుఁ
దగదది సదా సదాచారతత్పరులకు.

సుక— (ఆకాశమువంకఁ జూచి) దేవా!

గీ. అరుణుఁ డరుణ ప్రభాంకితకిరణుఁ డగుచు
వరుణుదెస నల్లనల్లన వ్రాలుచుండె
నిడుదలుగఁ దోఁచెఁ జెట్టుల నీడ లెల్ల
గహనవీథుల చలువలు గ్రమ్మఁ జొచ్చె.

చ్యవ— అట్లేని నన్నీయెడ నుండి సరోవరమ్ము పొంతకుఁ దీసికొని చనుము. అయ్యెడల నేతత్కాలోచిత కృత్యమ్ములు నెఱవేర్చికొనవలయును.

సుక— (పరికించి) స్వామీ! తటాక మెక్కడను గానరాదే!

చ్యవ— ఇట నుండి పడమరగా నొక్కింత పోతిమేని యయ్యెడ సాలతాలతమాలహింతాలాదితరునికరంబుల దంబగు నొకయకృత్రిమ వనరాజి గన్పట్టు, దాని నతిక్రమించినచో

ఉ. మానససన్నిభం బనుపమానజలంబు సమస్తపక్షిసం
తాననివాసభూమి సముదంచితపంచవిధాబ్జసంగతం
బై నిఖిలాగమాకరతటానుగతంబు తటాక మొక్కఁడిం
పౌ నలుప్రక్కలం జెలఁగు నద్రులు పోయునిగట్లు దానికిన్.

(సుకన్య భర్తకరము పట్టికొని పదిలముగా నడిపించును.)

చ్యవ— (కొంతవరకు నడచి) చెట్ల తోఁపుదరికి వచ్చినట్లున్నాము.

సుక— ఇంకను రాలేదు. కొంతదూరములో నున్నది.

చ్యవ— కాల మతిక్రమించుచున్నట్లున్నది, త్వరగా నడువుము.

సుక— చిత్తము. అట్లే నడుచుచున్నాను. (వేగముగా నిష్క్రమింతురు.)

గద్య

ఇది శ్రీ...తిరుపతి వేంకటేశ్వరులచే రచియింపఁ బడిన
సుకన్య యను నాటకమ్మునందుఁ దృతీయాంకము.

ఓం

శ్రీమత్పరదేవతాయై నమః

సుకన్య

చతుర్థాంకము.

(అంత నారదుఁడు ప్రవేశించును.)

నార— భూచక్రమెల్లఁ గ్రుమ్మరుచుంటిం గాని యెన్నఁడును నిట్టి పతివ్రతా శిరోమణిని జూచి యెఱుఁగను. ఓహో! యేమి యీ పతిభక్తి! పతివ్రతలు లేరని కాదు.

గీ. అందము వయస్సు ధనము విద్యయును గలుగు
భర్తయెడలఁ బతివ్రతల్ పలువురుండ్రు
వృద్ధు నిర్ధని గ్రుడ్డియుఁ గ్రుద్ధుఁడు నగు
భర్తకిటు సేవ సేసెడి పడఁతి గలదె!

(యోజించి) "పురుషాణా మభావేన సర్వా నార్యః పతివ్రతాః" అనునట్లు లీ కాఱడవిలో సుందరులగు పురుషుల సందర్శనమే యీమెకుఁ దటస్థింపదు గావున నీ సాధ్వి పాతివ్రత్యము నిరంతరాయముగ జరుగుచున్నది. (ఆకాశముపంకఁ జూచి) ఆశ్వినేయులు కాఁబోలు నాకసము నుండి యవతరించుచున్నారు. (మఱియొకవైపునకుఁజూచి) ఈప్రక్క నుండి సుకన్య జలాహరణార్థము తటాకమున కరుగుచున్నది.

(అంత నశ్వినులిరువురును బిందె చేఁబూని సుకన్యయును వేరువేరుగాఁ బ్రవేశింతురు)

సుక— అప్పుడే జాము ప్రొద్దెక్కినది. త్వరలోఁ బోయి నీళ్ళు దెచ్చికొని వైశ్వదేవమునకు వంట గావింపవలయును.

ప్రథ— సఖా! నేను నీతోఁ జెప్పిన సరోవర మిదియే. చూచితివా, మానస సరస్సు దీని ముందు గణనీయమగునా?

ద్వితీ— దీని కిదియే యుపమానము. స్వర్గము స్వర్గ మనుటయే కాని యొక్కొక్కపట్టున భూలోకమునకుఁ దీసిపోవు ననియే నా యభిప్రాయము.

నార— (తనలో) వీరు దేవతలలోఁ గడు సుందరపురుషులు. ఈమె త్రిలోక

ములకును నందమున నెన్నఁదగినది. ఈగిరిపురిని నీతటాకమ్ము పొంతఁ దారసించుచున్నారు. ఈమె పాతివ్రత్య మిప్పట్టున స్థిరపడ వలయును. నే నీ పొదరింట దాఁగి యిక్కడి సంగతులు పరిశీలించెద.

(నిష్క్రమించును.)

సుక— (నీళ్లు ముంచుట నభినయించి బిందె యెత్తుకొని కొంత నడచి నిలిచి) అక్కటా! యెంత యభ్యసించినను నీరుంకరాళ్లు కత్తులవలెఁ బాదములకు బాధగల్పించుచున్నవి. ఛీ! సౌకుమార్యమెంత పనికిమాలినది. దేవుఁడిచ్చిన కరచరణాదులను గ్రామ్యకార్యముల నుపయోగింపఁజాలక దాచికొనెడివారల కిన్నటేని యిట్టి ముప్పున్నదే. ఏమో యెప్పటి కే యవస్థ తటస్థించునో యెవరి కెఱుక ? (మెల్లనడుచును.)

ప్రథ— సఖా ! అటు చూడుము. ఆ లతాంగి యెవ్వతె యుండును!

ద్వితీ— (చూచి) ఓహో, ఎవరని చెప్పఁగలము! చెలికాఁడా ! ఏమి యీ సౌందర్యము! ఈమెం జూచినది మొదలు నామనసు మనసులో లేదు. కాన నే నీ చానతో నొక్కింత మాట లాడి చూచెదను.

ప్రథ— ఆమె యెవ్వరో మహాపతివ్రతవలెఁ గాననగుచున్నది. అట్టివారిఁ బలుకరించుట తప్పు. అదిగాక నీమనసు గలుషిత మగునని నీవే చెప్పు చున్నావు.

ద్వితీ— నామనసేనా కలుషిత మగుట, నీమనసు కాలేదేమి? ఏమైనను సరియే పోయి పలుకరించెద. (అని కొంత దవ్వరిగి)

క. ఒక్కింత నిలువుమో జల
ముక్కచ ! యశ్వినుల మేము మోదమ్మున ని
న్నొక్కటి యడిగెద మిక్కడి
కెక్కతమున వచ్చి తేడ లేగదు చెపుమా?

ప్రథ— (తనలో) ఓహో ! ఇతని ప్రశ్న కడు సందర్భముగా నున్నదే! నీళ్లకు వచ్చినది; ఇంటికి వెళ్ళుచున్నది. ఇతని కప్పుడే యిట్టి తలపెక్కినది. ఇం దాశ్చర్య మేమున్నది? (యోజించి) పరకళత్ర సంసర్గము తప్పని యెంత బోధించినను, నా దృష్టియు సద్దుసఁబోయకున్నయది. ఈ దోషము సహజాకర్షణశక్తి గల యీ సుందరి యందమ్మునందే యుండవలయు.

సుక— (వినియును విననియట్లు నడుచుచుండును.)

ద్వితీ— (మఱియుం గొంత నడిచి)

గీ. పంకజాక్షిరో! నీకు నెవ్వాఁడు భర్త?
యెవని కాత్మజ? యకట! రెండవశిరియనఁ
గలుగు నీ మృదుపదము లీ కర్కశంపు
నేలఁ బొరసిన మామది జాలి వొడమె.

ప్రథ— అక్కటా! ఆమె యితనిమాట వినిపించుకొన్నట్లులేదు. నేనుఁగూడ నొక్కింత పలుకరించి వాగ్వైభవమును సార్థక మొనరించుకొనియెద. (సమీపించి)

క. కమలాక్షి! విమానమునకు
నమరెడి నీ కిట్టి యటవియందంఘ్రిచర
త్వము వొల్చుటెట్లు? దాసీ
సముదాయముతోడ నేల చనుదేరవొకో?

సుక— (వెనుకఁజూచి తనలో) ఓహో! వీరలెవరో యుక్తాయుక్తము తెలియఁగని నాగరులవలె నున్నారు. అగుచుఁగాక, వీరితో నా కేమి యవసరము. (పోఁబోవును)

ద్వితీ— (దారికడ్డమై)

గీ. ~~రాజపుత్త్రికవో?~~ యచ్చరవో? వచింపు
మేమహాభాగ నినుఁగన్న దిందువదన!
నిన్నుఁ జేకొన్న భర్త వర్ణింపఁదగఁడె?
యనని నీకర్మి నాకలోకాధికంబు.

ప్రథ— (ప్రీతితో)

క. నిను నిత్యము గనుఁగొను నీ
వనమృగముల భాగ్యదశయెుఁ బక్షులపుణ్య
మ్మును నెన్న శక్యమే? పా
వనమయ్యెన్ భూమి నీదు పాదరజమునన్.

ద్వితీ— (వినయముగా)

క. స్తుతిసేమి; నీకు నెవ్వఁడు
పతి? జనకుం డెవఁడు? పద్మపత్రాక్షిరో! యా
కృతకృత్యుల దర్శింపఁగ
మతివొడమెం దెలుపు హారి మనికి సదయతన్.

సుక— (తనలో) వీరికి నాయం దాదరము గలుగుటకు హేతువు కానరాకున్నది నైఖరి చూచిన శుద్ధకాముకులవలెఁ బొడకట్టుచున్నారు. మాటలును

మూఁడు సంతులు తదనుగుణముగనే యున్నవి. కాని కొన్ని పలుకులట్లు కనుపట్టవు. యథార్థము వచించెదఁగాక. ఇందు దోసమేమి? (ప్రకాశము)

గీ. ఏను శర్యాతికూఁతుర మానినీయుఁ
డుత్తమజ్ఞాని చ్యవనుని విత్తభార్య
నంధుఁడును ముదుసలి యగునట్టి భర్త
కెప్పుడును సేవచేయుచు నిచట నుందు.

ప్రథ — (తనలో) ఈమె మాటల వైఖరిం జూడఁ బైకి ననురాగము గానరాకున్నను లోపల ననురాగ మున్నట్లు సూచన యగుచున్నది. లేనిచో భర్త యంధుఁ డనియు ముదుసలి యనియు నేల చెప్పవలయును? (ప్రకాశము) అక్కటా, శర్యాతి యెంత దుర్మార్గుఁడు!

సుక — ఆయన దోష మిందు లేశమును గానరాదు.

క. నను నాయనుమతిఁ గొని ము
జ్జనకుం డమ్మునికి నిచ్చె సద్వర్తనుఁ డా
యనఘుని యాశ్రమ మయ్యది
చనుదేఁడగు మీర లెవరో సచ్చారిత్రలు.

ద్వితీ — (తనలో) అక్కటా! యీమె వైఖరియందు లేశమును గుర్గణమున్నట్లు లగుపట్టదు. కాని పలుకులయందేలాగో కొంచెము వ్యంగ్యము గన్పట్టుచున్నయది. ఆయినను గొంతెఱుకు మట్లాడినచోఁ దెలియకుండునా? (ప్రకాశము)

ఉ. ఈ వొకవేళ నొప్పుకొనుటే నిజ, మేగతి నిచ్చెఁ దండ్రి దు
ర్భావుఁడు గ్రుడ్డియౌ ముసలివానికి? భూషణరాశిరాజితం
బై వరవస్త్రభాజనమునై వెలయుండగు మేను వల్కల
ప్రావృతమయ్యెనే! విధికిఁ బాపముఁ బుణ్యము లేక పోయెనే!

ప్రథ — తలోదరీ! జలకలశమ్ము దించుకొని కొండొకసేపిచ్చటఁ గూర్చుందువేని నేను నీ కొక్క సదుపాయమ్ము వచియించెద.

సుక — (తనలో) ఇతనిమాట లేవో యుపద్రవకరములుగాఁ దోఁచుచున్నవి. కాని సదుపాయమనుచున్నాఁడు. కావున వినవచ్చు ననియే తోఁచెడిని. (ప్రకాశము) నేనిట్టులే నిలిచి వినియెదను, వచింపుఁడు.

ప్రథ — (తనలో) అక్కటా! ఈమెకు వంచకతన నాయాసము తటస్థించచున్నదే. ఏమని చెప్పుదును. ఏమైననుసరే చెప్పిచూచెద.

(ప్రకాశము)

ఉ. నీ సరివచ్చులేమ సురనీరజనేత్రలయందు నేని లే
దో సరసీరుహాక్షి ! యెటు లో మెదు గ్రుడ్డికి భార్యవై కటా !
నీసొగసుల్ వయస్స్థితియు నేర్పును వమ్ముగ నిట్టులుండ నే
లా ? సమకాంతియుక్తుఁడగు నన్యు వరింపఁగరాదె, యుగ్మలీ ?

సుక- (తనలో క్రోధముతో) ఔరా ! వీని పోతరము. (అని కనులెఱ్ఱజేయును)

ద్వితీ— (పరిహాసముగా) సఖా ! ఆ సంస్కృత మెందుకు ? ధారాళముగనే చెప్పరాదా ! (సుకన్యదిక్కై) సుందరీ !

గీ. అంధు వరియించి జవ్వన మపనయించి
జన్మమును నిష్ఫలమ్ముగ సలుపనేల ?
వల్కలము లేడ ? నీవేడ ? వనమిదేడ ?
కొనఁదగదె మాయిరువురం దొకొరుని ? నబల !

గీ. అట్లు వరియించి నందనమందుఁ జైత్ర
రథమునం దెల్లపుఁడు మనోరథము వెలయఁ
గ్రీడసల్పఁగ రాదె ? యీ ప్రోడగాని
వృద్ధు నంధుని సేవించి యేమి ఫలము ?

ప్రథ— (తనలో) ఏమో కడుఁ గోపముగాఁ జూచుచున్నది. కానిమ్ము, కొంచెము చెప్పిచూచెదను.

క. నరపాలపుత్రికవు నీ
కరయంగా రావె తగు విహారంబులు ? సం
సరణసుఖ మిట్టివానిం
బొరసినఁ జెడకున్నె ? యెట్టి పాలతికినేనిన్.

గీ. ఫలజలాహరణమ్ముల బడలి, మృదుల
మైన నెమ్మేని వాసి యింతైనఁ గనక
విజనమగు నివ్వనమ్మున వృద్ధదాసి
వగుట మేలని తోఁచెనె ? యంబుజాక్షి !

సుక— (తనలో) వీర లధికప్రసంగములోనికి దిగినారు. శపించితినా, వృథాగా నశించిపోవుదురు. బుద్ధి చెప్పి చూచెద. అప్పటికిని విననిచో దండోపాయ ముపయోగింపవచ్చును. (ప్రకాశము)

ఉ. మీరలు సూర్యపుత్రులరు మీకు సమస్త మెఱుంగవచ్చు ని
ష్కారణ మన్యకాంతనగు సాధ్విని నన్నిటులాడు టొప్పున

యాా ? రవికశ్యపాత్మభవుఁ డారయుఁగా కఖిలంబు సాక్షియై;
ధీరులు మిమ్ముఁబోటు లిటు తేఁకువ దక్కుదురయ్యా ! గుర్యోడఁగన్.

క. కులకన్యఁ గాని నేఁ బుం
శ్చలిఁగా నధికప్రసంగసంగతికిం బో
వలవదు మా కాడిన మి
మ్ములఁ శపియింపఁగలరాజపుత్రికఁ జుండీ !

అశ్వినులు— (భయము నటించుచుఁ దమలో) ఔరా ! ఏమి, యీమె ధైర్యము!

ప్రథ— (వినయముగా)

క. శీలముగల బాలలలో
నేలీలావతియు నీకు నీ డగునే ? యో
లోలాక్షి ! వర మొసంగెద
మోలిం గైకొమ్ము సౌఖ్య మొందుము దానన్.

సుక—(తలపంకించి) వర మొసంగెద రేమి ? ఏమి వర మిచ్చెదరు ?

ద్వితీ— (తనలో) ఈమెకు మనమాటయందు విశ్వాసము చెడినది. అయిన నిది యొక యుపాయము కనుపట్టుచున్నది. (ప్రకాశము) ఏమి సగమా?

ఉ. మమ్ముఁ గవీశ్వరుల్ మిగుల మన్ననఁ జేయుదు రిల్లయందు నం
దమ్మున మేటు లంచు విను తన్విరో ? నీహృదయేశు నిట్టి రూ
పమ్మును బ్రాయముం గలుగువానిఁగఁ జేసెద మిందు నొక్కనిన్
సమ్మతిమై వరించెదవె సాధ్విరో ! మూగురియందు భర్తగన్.

అదృష్టవశమ్మున నాతండు నీపతి యైనం గావచ్చును. లేదా నీ వప్పుడు విచారింప నవసరముండదు. నీయందలి శీలశ్రద్ధచే మేము నిన్ని ట్లభ్యర్థించుచున్నారము. నీకెట్లయినను నిందు లాభమే కాని నష్టము లేదు. ఆలోచించుకొనుము.

సుక— (తనలో) తుదకీ త్రోవకు వచ్చినారు ! ఐనను నిందులకు నేనై స్వతంత్రింపఁ జనదు. నాథుని కడకుఁ జని యయ్యనఘు సమ్మతిం గొనవలయు. (ప్రకాశము) మీ రిర్వురిడలన యుండుఁడు. నే నరిగి మత్పతికి నివేదించి తత్సమ్మతిం గొని మీకు వచింతును. (నిష్క్రమించును)

ప్రథ— సఖా ! ఆహా ! అక్కన్నియ లేని యిప్పవనము చంద్రిక లేని యామి సమకరణి నెంత వన్నె దరిగినదో చూడుము.

ద్వితీ— ఇప్పుడు మనయొద్దవచ్చిన యుపాయమున కమ్మని సమ్మతించునా ?

ప్రథ— (ధైర్యముతో) సమ్మతింపకేమి? మును అనూరుంకులు గదా! అదిగాక యిప్పుడ నతనికే లాభమున్నది. భార్యకేమి; మంచియాకారము చొప్పడిన మఱియొక కన్నె వరించవచ్చును.

సుక— (ప్రవేశించి దరికరిగి) అశ్వినులారా! మీరు చెప్పిన తెఱంగమ్మహామహుని కెఱింగించితిని. దానిపై నప్పుణ్యాత్ముండు

క. "దేవత లసత్యవాదులు
గా వలవదు వారియాజ్ఞఁ గావింపఁగ నెం
తే వేగ మరిగి యిటకున్
రా వెర వొనరింపు మా సురభిషగ్వరులన్"

అని యాజ్ఞాపించెను. ఆయన మీరాక కెదురు చూచుచున్నవారు

ప్రథ— అట్లయిన మేమక్కడి కేందుకు? నీ పతి నిక్కడికే దీసికొనిరమ్ము. ఆయన ముందుగ నిత్తటాకమ్మున మా యిరువురితో స్నానం బొనర్ప వలయు.

ద్వితీ— అవును, వేవేగఁ దీసికొని రమ్ము.

(సుకన్య నిష్క్రమించి చ్యవనసహితముగాఁ బ్రవేశించును.)

సుక— నాథా! మీరు వారిరువురితో నాతటాకమ్మున మునుఁగ వలయునఁట. ఇందుఁ గపట మేమియు లేదుకద?

చ్యవ— సుందరీ! వారు నిజముగా నశ్వినులే యైన నేమి చేసినను జేయఁగలుగుదురు. కానిచోఁ గాపట్య మాచరింతురు; నశింతురు.

సుక— తమ కేమియు భంగము గలుగఁ జేయరుగదా!

చ్యవ— (నవ్వి) వెఱ్ఱిదానా!

క. అపరాధం బొం దెఱుఁగక
తప మొనరుచు శక్తిభక్తతతి కెవ్వారే
నపకారం బొనరించి సు
ఖపడుట చొప్పడునె? హరుఁడు కనలక యున్నే?

అంతకాలము పుట్టలో నివసించి యున్న నా కేవిధమైన హానియు లేకుండుట నీ వెఱిఁగినదే కదా. ఇప్పుడు వీరు నన్నొకవేళ నీటిలో ముంచి వేయుదురే యనుకొనుము. అప్పుడును నేను భంగపాటు కనను. తపశ్శక్తి కన్నిశక్తులును లొచ్చుగాఁగలవు. సందేహింపకుము.

సుక— అట్లయినఁ బదుండు. (అని చేయి పట్టుకొని పరిక్రమించి) నాథా! అరుగో, నశ్వినులు. వారితో మీరు మాట లాడుఁడు.

ప్రథ— (తనలో) ఇయ్యనఘుం జూచిన నాకు గుండె లదరుచున్నవి. (సమీపించి) స్వామీ ! నమస్కారము. మా తప్పులు సైఁచి మమ్ము మన్నింపుఁడు.

ద్వితీ— (నమస్కరించి అట్లే చెప్పును.)

చ్యవ— నిర్వ్యాజపరోపకారపారీణులగు మీ గూరికి యే తప్పును నొనరింపరు. ఒకవేళ నొనర్పఁ బూనినను నయ్యది యొప్పుగనే పరిణమింపఁ గలదు. దీనికేమి, యిప్పుడు నే నొనర్పవలసిన దేమి ?

అశ్వి— ఆ తటాకమ్మున మాతోఁ గూడ మునుఁగ వలయు.

చ్యవ— ఆలస్య మెందులకు ? పోదము పదుండు. (మువ్వురును నిష్క్రమింతురు)

సుక— (దృష్టినిగుడ్చి) మువ్వురును మునుఁగుచున్నారు. (నాలుఁజూచి) శిరములు మాత్రము కనపచ్చుచున్నవి. ఆహా ! యేమి యీ సైవిత్ర్యము. మూఁడు మొగములును నొకటే తీరున నున్నవే !

(మొగములు మాత్రము తెరచాటునుండి కనుపడవలెను.)

ప్రథ— ఇందు నీపతి నేరికొనుము.

ద్వితీ— (అట్లేపల్కును.)

తృతీ— (అట్లేపల్కును)

సుక— అక్కటా! స్వరమునందును భేద మగుపట్టను. నాథుండు గూడ యథార్థమునకుఁ గట్టుపడి వారిలోనే చేరినాఁడు.

ఉ. చక్కఁదనమ్మునన్ వయసుచందమునన్ మగు రొక్కరీతి యిం
దక్కట ! భర్త యెవ్వరని యారయనౌ? మరణమ్మె దక్క నే
ఇక్కయుపాయ మియ్యెడల నున్నదె ? వీరల రాకకర్థ్మి నీ
చిక్కు తటస్థ మయ్యె నెడఁజేయఁగ వచ్చునె యింద్రజాలమున్.

క. పతివిడిచి యన్యునిన్ స
మ్మతి వరియించితినయేని మహి నయశము, దు
ర్గతి పరలోకమ్మున వగుఁ,
బతిరత లెల్లరును నవ్వఁబాలగుదు నహో !

(అంజలి ఘటించి)

గీ. సరసిజోద్భవ! శంకరసాధ్వి! విష్ణు
సతి! సరస్వతి! యాగమజనని! త్రికృతి
కారిణి! త్రిమూర్తిజనని! వికారశూన్య!
ప్రకృతిపురుషస్వరూప! నిన్ బ్రస్తుతింతు.

ఉ. ఎల్లర భుక్తిముక్తు లిడి యేలెద వీ పశుపేశి ? జ్ఞానులన్
జల్లఁగఁ బ్రోతు జ్ఞాన మిడి సౌఖ్య మొసంగెదు సిద్ధి నిత్తు వో
హల్లకపాణి! కీర్తి జయ మన్నియు నీ విడునట్టి వజ్జ లా
పల్లవమేనిఁ బాయుటకుఁ బాల్పడ రంబరొ! నిన్నె యుంగమిన్.

ఆ. వె. ముగురు నొక్కరూప మొనసి రిం దెవ్వఁడు
చ్యవనుఁ? డతనిఁ దెల్పి సకలజనని
మత్పతివ్రతాత్వ మహిమంబు నిల్పి కా
పాడు మమ్మ! నిన్నుఁ బ్రస్తుతింతు.

(తెరలో) ఆ మూగురిలో మధ్యనున్నవాఁడు చ్యవనుఁడు.

సుక— (చెవియొగ్గి తనలో) పరశక్తి నన్నుఁ గరుణించుచున్నది. ఇఁక సంశయ మెందుకు? (ప్రకాశము) మీ మూగురిలో మధ్య నున్న యతఁడే నా పతి. అతఁ డెయ్యెడ కరుణించి మత్పాణిం గ్రహించుఁగాక.

(అంత సుందరాకారుఁడగు చ్యవనుఁడు వచ్చి పాణిం గ్రహించును.)

చ్యవ— (అశ్వినులదిక్కు మొగంబై) ఓ యశ్వినులారా!

మ. నయనశ్రీ చెడి వార్ధకమ్ముగొని విన్నాణంబు లేకుంటచేఁ
బ్రియురాలిన్ గరఁగింప నేరక వనిం బెంపేది యున్నట్టి నన్
దయకల్మిం గరి కన్నులున్ వయసు సౌందర్యమ్ము చేకూర్చి త
ద్దయు సంసారసుఖాత్ముఁ జేసితిరి మిత్రత్వంబు నైవారఁగన్.

క. ఉపకారులైన మిత్రుల
కుపకారము చేయకుండు నొగి నెవ్వఁడు వాఁ
డపకీర్తికిఁ దానకము బు
ణపకీతుఁడు వానిజీవనము విఫలమగున్.

మీకుఁ బ్రత్యుపకారం బేమి యొనర్తు ? భవదాంఛితంబు వెలుపరింపుఁడు

అశ్వి— మాకు సమస్తమ్మును గలదు. కోరఁదగిన దెయ్యదియు లేదు. మీరు బలాత్కరించి యొసంగ నెంచెదరేని,

గీ. అమరు లెల్లరు సోమపానావసరము
లందు వెలిఁబెట్టి రనఘ ! మ మ్మధ్వరముల
భిషజులను నొక్కమిష చూపి; ప్రీతి గల్గె
నేని మా కది సాధింపు మిద్ధశక్తి.

ఇంతకన్న నీవలన మాకుఁ గాఁదగినది లేదు.

చ్యవ— మీ కోరిక యింతమాత్రమే కద !

క. మీ కతన వయసుఁ గన్నులు
నాకారముఁ గలిగె నాకు సనఘులు మీకున్
బ్రాకారిన్ వారించి ని
రాకులగతి సోమపాన మది నే నిత్తున్.

క. మారాజగు శర్యాతి మ
హారా జొనరించు మేటియజ్ఞమ్మున మి
మ్మారాజుపంక్తి నిడి పెం
పారన్ సోమరస మొసఁగున ట్లొనరింతున్.

(అంత శర్యాతి ప్రవేశించును.)

అశ్వి— మునీంద్రా! యీమాట మాత్రము మఱవ సలదు. మే మరిగెదము.

(నిష్క్రమింతురు)

శర్యా— (తనలో)

"క. ముని కంధునకు నొసంగితి
మనవద్యాంగియగు కూఁతు నక్కటా! యది య
వ్వనమున మృతి చెందెనో? జీ
వనమున నున్నదియొ చూడఁగలెన యొకింతన్"

అని దేవి నన్ను మిక్కిలి దూరుటచే నిట్లు వచ్చితిని. అక్కటా! యీయాశ్రమము శూన్యముగా నున్న హేతు వేమో? ఏమైనదో కదా! (వెదకుట నభినయించి)

గీ. గ్రుడ్డియగు నమ్మునీంద్రుతోఁ గూఁతుఁగూడ
నే మృగమ్ములు మ్రింగెనో, యేమిసేతు? — (యోజించి)
తపము చేసెడివారల దరికిఁ గ్రూర
మృగములే రావు, వచ్చిన మ్రింగఁబోవు.

ఇది యిట్లుండ నా కొమిరె యట్టి ఘాతుకజంతువుల వధింపుటకుఁ గూడ వెనుదీసెడిదికాదు. క్షత్రియ కన్యగదా!

సుక— నాథా! యీపాటికి మన మాశ్రమమునకుఁ బోవుదము.

చ్యవ— సుందరీ! నీవప్పుడు నా కన్నులుమాత్రమే పొఁగొట్టితివి. ఇప్పుడు దానికిఁ బదిరెట్లుపకృతి నాచరించితివి. ని న్నేమని కొనియాడుదును!

సుక— నే నెవరు కొనియాడఁ బడుటకు! తమ తపోమహిమయే సకలమునకుఁ గారణము. ఇఁక నాశ్రమమున కరుగుదము. (పరిక్రమింతురు)

శర్యా— అక్కటా! యెక్కడను గానరాదే?

గీ. కందమూలఫలమ్ములఁ గాలమెల్లఁ
గడపు మునివేషధారిణిఁ గన్నకూఁతుఁ
బ్రాణమవశేషముగ నుండు పరమసాధ్వి
నొక్కపరిఁ జూడకున్న నే నోర్చుటెట్లు ? (పరిక్రమించును.)

చ్యవ— (చూచి) సాధ్వీ! అదుగో, మీతండ్రి శర్యాతిమహారాజు. ఇప్పటి నాయవస్థ యతఁడు నమ్మఁడు సుమీ !

సుక— (చూచి) అవును. ఇందుల కుపాయ మేమి ?

చ్యవ— ఆయనచే జన్నమొనర్పించి యందు దేవతలచే సాక్ష్యమిప్పించుటయే!

శర్యా— (చూచి) అదిగో, నాకొమిరె తటాకమునుండి వచ్చుచున్నది. (పరిశీలించి) ఆయన యెవరు ! (వికృతినభినయించి) అక్కటా ! యెంత దుర్మార్గురాలిం గంటిని!

గీ. మదనవేదన సైఁపక మమత పెచ్చు
పెరిగి మత్పుత్రి యంధుని వృద్ధు నతనిఁ
జంపి, యన్యుని వరియించె; శక్యమగునె
జవ్వనంపు మదం బెట్టిసాధ్వికేని !

క. మనుకులమున నేఁటికి మ
త్తనయకతనఁ గందుగలిగెఁ దద్దయు నింద్యం
బనఁదగదె పుత్రికం గను
జను జన్మము? కొమిరె బల్ దోసం గగు గృహికిన్.

గీ. ఎన్నియో పాపములుచేసనేని వాని
కుదయ మందుఁ గుమారిక, యొరుల ననఁగ
నేల ? వృద్ధున కంధున కెటిఁగి యెఱిఁగి
కన్నె నిచ్చితి నాత్మసుఖమ్ముగోరి. (నిట్టూర్పునిగుడ్చి)

క. ఏవానిపుత్రి కుత్సిత
యై వెలిఁ బడు వానిజన్మ మధమాధమ, మెం
తే వెదకి కొమిరె నిడఁ దగుఁ
గోవిదునకు ధనికి రూపగుణసహితునకున్.

సుక— (సమీపించి నిర్భయముగా) తండ్రీ ! నమస్కారము.

శర్యా— (చూడకయే)

గీ. ఎఱిఁగిచేసిన ఫల మిప్పు డెదురుకొనియె
మనుకులమ్మను శశికిఁ గందనువు పడియె

కులమునకు హాని దెచ్చితి సొలవరేగి
తెంపరినిఁ గూఁతుఁ బాతకి ద్రుంపవలదె.

(కత్తిదూయఁ బోవును)

సుక— (తనలో) ఓహో! ఏమి తండ్రిగారి మనసు కడుఁ బరాయత్తమైనదే! యెదుటనున్న నన్నుఁ జూడకయే ముందరుగుచున్నారు.

శర్యా— (కొంతవఱకరిగి నిలిచి)

గీ. పాతకమ్ములకెల్లను బాతకంబు
స్త్రీవధము, దానికన్నఁ బుత్రిక వధంచు
టెక్కుడగు నింత కెక్కుడై పొక్కుఁగాదె
లోకనింద, యిసీ! యెంత శోకమొదవె!

అక్కటా! లేక లేక కలిగిన కూఁతు నొకతెయుఁగూడ నిట్టి యపాత్రురాలు కావలెనా! దైవమా! యెంతదుర్దశ ఘటించితివి?

(అని యొకచోఁ జతికిలఁ బడును.)

సుక-(చేయిపట్టుకొని) తండ్రీ! యేల వృథాసందేహగ్రస్తుండవై చింతించెదవు?

క. శతపత్రనేత్రి రూపసి
నతులితమగు జవ్వనమ్ము నంది యొలయు మ
త్పతిఁ గాంచి శంక నొందక
మతిఁ జింత న్విడిచి వే నమస్కృతు లిడుమా!

జాగుసేయకుము. నీసందియమ్ము పదఁపడి తీఱఁగలదు.

శర్యా—(క్రోధముతోఁ జేయి విడిపించుకొని)

క. జరఠుం డంధుఁడు తాపసి
యరయఁగ నీభర్త; యీతఁ డతియౌవనదు
ర్భరుఁడు మనోన్మత్తుఁడు సుం
దరుఁ డేగతి నమ్మవచ్చు ధవుఁడని నీకున్?

సుక— తండ్రీ! దేవవైద్యులకతమున నిన్నియు సంఘటించినవి. క్రమముగా నీకే సకలమ్మును దార్కాణమ్మగును.

క. నీతిదురంధరుఁడగు శ
ర్యాతికి నీ కాత్మజాతనై యే నకటా!
పాతకమున కొడిగట్టుదు
వే? తడయక మ్రొక్కు మమ్మునీంద్రున కనఘా!

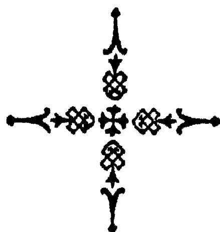
శర్యా— (తనలో) ఏమి యిట్లు వచించుచున్నది! ఇట్టి వింత యెన్నఁడును వినలేదే! కానిమ్ము. (చ్యవనునకు నమస్కరించి) మహాత్మా! నీవప్పటి చ్యవనుండవేనా? నీ కిట్టి వయోరూపాదికం బెట్లు సంఘటిల్లె?

చ్యవ— రాజా! నీ కీ సందియ మింత నంతఁ దీఱెడిది గాదు. నీవు యజ్ఞం బొనర్పుము. అందు నీకుఁ దగుసాక్ష్య మిప్పించెదను. నేనే యందా ధ్వర్య మొనర్చెదను. అదె మనయాశ్రమము. దానికిఁ దగు విధాన మంతయు నయ్యెడఁ జెప్పెదను. అక్కడికే గుదము.

(అందఱును నిష్క్రమింతురు.)

గద్య

ఇది శ్రీ...తిరుపతి వేంకటేశ్వరులచే రచియింపఁబడిన సుకన్య యను నాటకమ్మునఁ జతుర్థాంకము.

ఓం

శ్రీమత్పరదేవతాయై నమః

సుకన్య

పంచమాంకము

(అంత నిరువురు విప్రులు ప్రవేశింతురు)

అన్నంభట్టు— సర్వభొట్లూ! వింటివా, యీ విరుద్ధము! క్రొత్తక్రొత్త చిత్రములు బయలు దేరుచున్నవి.

సర్వ— ఆ విరుద్ధమేమో చెప్పుము. శర్యాతియజ్ఞములో పిష్టపశువు నేర్పఱచినా రను మాట కాదుగదా!

అన్నం— ఇఁక నేమి? నీకును దెలిసియే యున్నది. ఇన్ని దినములనుండి యజ్ఞములు చూచుచున్నారము. ఎప్పుడేని యిట్టి యపాత్రపుఁ గర్మము జరిగినదా?

సర్వ— నీకుఁ గోపమువచ్చినచో నేను జెప్పఁ జాలనుగాని, ప్రత్యక్షజీవమును నవరంధ్రములు మూసి బాధపెట్టుటకన్నఁ బిష్టపశువును జేసికొనుటయే మంచిదని నా యభిప్రాయము.

అన్నం— మనయిష్టమేనా యేమి! వేదశాస్త్రము లొప్పికొనవద్దా?

సర్వ— ఒప్పుకోకేమి? కొందఱు స్మృతికర్తలును గొన్ని పురాణములును బిష్టపశుఖండనమును విధించుచునే యున్నవి. వేదముమాత్రము ప్రత్యక్షపశువును విధించియున్నది. ఏమైనను బిష్టపశుఖండనమే మంచిది.

అన్నం— (కోపముతో) నీతో నీవిషయమును నేను మాట్లాడుటయే తప్పిదము. నీవు శుద్ధనాస్తికుఁడవు. అపాంక్తేయుఁడవు. (అని పోఁబోవును.)

సర్వ— (నవ్వుచు చేయి పట్టుకొని) వెళ్ళకు, మాట. ఆర్త్విజ్య మేమి చేసినావు? యాగ మెంతవఱకు జరిగినది?

అన్నం— ఆ దరిద్రుగొట్టుయాగములోఁగూడ నార్త్విజ్యము చేసెదననుకొంటివా? "ఈ యాగ మశాస్త్రీయము గాన, నా కార్త్విజ్య మక్కఱలేఁ

దని స్పష్టముగాఁజెప్పి, లేచివచ్చినాఁడను. యాగము సోమపానము వఱకు నీ పాటికివచ్చి యుండును.

సర్వ— సరే, ఇఁక నొకసంగతి విన్నాను. అది నిజమేనా ? ఈ యజ్ఞములో నశ్వినీదేతలకుఁగూడ నింద్రాదులతోఁ బాటు సోమపానమున్నదఁట గదా ?

అన్నం— ఏమో ! ఆ చ్యవనుఁడుగారన్నియుం గ్రొత్తక్రొత్తలు కల్పన చేయుచున్నాఁడు. నేను బోవలయును. రేపు మధురలో మంచియజ్ఞము జరగును.

సర్వ— అట్లయిన నేనును నీతో వచ్చెదను. (నిష్క్రమింతురు)

(విష్కంభము)

(అంత శర్యాతి, దేవి, సుకన్య, చ్యవనుఁడు, ఇంద్రాదులు, అశ్వినులు, ప్రవేశింతురు.)

ఇంద్రు— (దేవతలతో)

క. అకలంకము క్రతువిది; యే
మికతమ్ముగ భిషజు లిచట మెలఁగుట? సోమం
బకటా ! వీరికి నర్హమె ?
యిఁక నైనను బోవరాదె ? యెవరు పిలిచిరో ?

చ్యవ— మహేంద్రా ! పిలిచినవా రెవరనియా ? చ్యవనుఁడు. ఎందుకుఁ బిలువఁ గూడదు ?

గీ. సంకరులుగా రహర్పతిసతికిఁ బుట్టి
నట్టి కొమరులు వీర లేయఘము చేసి ?
రనఘ ! యెట్లగ్రహార్హత నంది రీమ
ఖమునఁ దెలియంగవలయు నిక్కమ్ము మాకు.

అశ్వినులు— (తమలో) అడుగఁదగిన ప్రశ్నము నడిగినాఁడు.

ఇంద్రు— (క్రోధహాసములతో) ఏమీ ! ఈయజ్ఞ మిందుకొఱకేర్పాటైనదేనా ?

చ్యవ— సంశయ మేమి.

క. ఈ మహీపతి నాప్రేరణ
చే మఖ మొనరించె నింత సిద్ధ మిచట నే
నీమహితుల కిప్పించెద
సోమరసము నీవు నెల్ల సురలును జూడఁగ.

ఇంద్రు— మునీంద్రా ! వేదవిదగ్రగణ్యుఁడవగు నీకీ పట్టుదల యెందులకు ? వీరు వైద్యులగు కతమున నపాంక్తేయులని వెలి వైచితిమి కదా ! వైద్యులకును

గాయకులకును గ్రామయాచకులకును శ్వవృత్తిజీవనులు మొదలగు వారికిని బంక్తిబాహ్యత్వము శాస్త్రము లుద్ఘోషించుట యెఱుఁగవా ?

చ్యవ— (క్రోధహాసములతో) ఇయ్యెడల జారులవిషయమై పంక్తిబాహ్యత్వము చెప్పలేదేమి ?

క. ఏఁ జెప్ప నేర్తు వీ రం
భోజాప్తునిసుతులు సోమమున కర్హు లహ
ల్యాజార ! వృత్రహర ! ని
ర్వ్యాజం బీకోప మింక విడువం దగదే ?

అశ్వి— (తమలో) మంచిది. బాగుగ నెత్తిపొడిచినాఁడు. కాక, యింద్రుఁ డనిన మునులకు లక్ష్యమా !

శర్యా— (తనలో) ఇందుల కుత్తర మేమి చెప్పనో ?

ఇంద్రు— (తనలో) ఏమి, యీ పాఱుని పారుష్యము! కానిమ్ము. నే నహల్యాకాముకుఁడ నని తిరస్కరించుచున్నాఁడు. నేఁడు వీనిం గడతేర్పక పోదునా ! (కోపముతో లేచి ప్రకాశము)

గీ. ఎన్నఁడును లేని మర్యాద నేర్పరించు
పాటివాఁడవె ? యోరోరి, బ్రహ్మబంధు !
విశ్వరూపునిఁ బలె నిన్ను వేగఁ జంపి
శత్రుహీనుండ నగుదు నిస్సంశయముగ.

అశ్వి— (తమలో) విశ్వరూపునిఁ జంపినప్పు డనుభవించిన కష్ట మిప్పుడే మఱపునకు వచ్చెనుగాఁబోలును.

శర్యా— (వినయముగా) ఆర్యా ! ఎన్నఁడును లేని యాచారమైనను న్యాయ్యమైనప్పు డంగీకరింపవచ్చును గదా !

చ్యవ— రాజా ! నీ వూరకుండుము. (ఇంద్రునివంకఁ దిరిగి కోపముతో) నన్నుఁ జంపెదవుగా ! నీ చేతనైనఁ జంపుము. నే నివ్వారికి సోమ మిప్పు డవశ్యమును నిచ్చితీరెదను.

క. ఈ రవిపుత్రులు మిగుల ను
దారులు ముదిమి నెడపి ననుఁ దరుణవయస్కుం
గా రచియించిరి ప్రత్యుప
కారం బొనరించి ఋణము గడతేర్పవలెన్.

అశ్వి— (తమలో) మనకు నిమ్మహామునివలనఁ గలుగవలసినదే కాని మఱి యొకరి కిది సాధ్యము గాదు. కాని గట్టిగా నెదురుకొన్నాఁడు.

శర్యా— (తనలో) ఓహో! ఇక్కడికిఁ దేలినది. ఈ యశ్వినులే నా యితని కిట్టి రూపాదికమును బ్రసాదించినవారు! ఇట్టి యోగ్యులను దేవేంద్రుఁ డవమానించుట కడు నన్యాయముగా నున్నది.

ఇంద్రు— (కోపముతో)

క. ఈవలవదు స్వార్థమ్మున
కై వీరికి సోమపాత్రి మట్లైనను నీ
పై నై చెద వజ్రమ్మను
జా వోడనెడు విశ్వరూపు చాడ్పున నీకుత.

చ్యవ— (ఏకసక్కెముగా) విశ్వరూపునివలె నీచ్యవనుఁ డమాయికుఁడుగాఁడు. ఏదీ? నీ వజ్రాయుధమును సిద్ధముగాఁ బట్టుకొని నిలువుము, చూతము. నా మాట విని నిష్కారణముగాఁ గలహమునకుఁ గాలు ద్రువ్వి చెడిపోకుము.

గీ. తేజమున రూపమున ధనాదికమున నిరు
వురు నఖండులు నీ కనాదరము వలదు
ఎంతవారలు గాకున్న వృద్ధు నంధు
నమరతుల్యునిఁ జేయు నే ర్పమరు టెట్లు?

నేయేల? వీరికో సభాపూజ్యత లేనిచో నీ కంతకుము న్నే లేదు. స్వల్ప దోషము గణింపఁ దగదు. నా మాట వినుము.

అశ్వి— (తమలో) కడు న్యాయ్యముగను, నిర్భయముగను జెప్పుచున్నాఁడు. అయిన నేమి? ఈ కుత్సితుఁడు వినువాఁడు కాఁడు.

ఇంద్రు— మునీంద్రా! నీ వైదికపుఁ జాద స్త మంతయు నిక్కడ నుపన్య సింపకుము.

క. ఎన్నివిధమ్ముల వీరలు
జన్నమున కనర్హు లీవు సాహసము మెయిం
బన్నెదవేనియు భాగము,
గ్రొన్నన నీ శిరము ద్రెళ్ళఁగాఁగలదు సుమీ!

చ్యవ— త్రెళ్ళినను సమ్మతమే. సత్కార్యమ్మునఁ బ్రాణము పోయినను నది శ్రేయస్కరమే. (అని యశ్వినులదిక్కై) ఓ యాశ్వినేయులారా! మీ రీయింద్రునికి జంకక యీసోమపాత్రమ్ము నందికొనుఁడు. (అందిచ్చును)
(అశ్వినులు పాత్రమ్మను బుచ్చికొని త్వరలోఁ బానము చేయుట నటింతురు)

ఇంద్రు— దురాత్మా, ముని పిశాచీ! ఇదిగోఁ జచ్చితివిరా!

(వజ్రాయుధమును విడువ యత్నించును)

చ్యవ— (కోపముతో) ఓరీ, మదాంధా! నీవు నాయుధముతోడన బాహు స్తంభన మగుఁగాక! (శాపోదకమును విడుచును)

ఇంద్రు— (చేతులు కదలించుకొనఁ బ్రయత్నించి నివ్వెరపడి నిలుచును)

(అందఱును నాశ్చర్యమును సూచింతురు)

చ్యవ— (ఎకసక్కెముగా) ఇప్పుడేని యశ్వినులకు భాగ మీసచ్చునా?

ఇంద్రు— (కోపముతో) దురాత్మా, మూర్ఖా! ఇదిగోఁ జచ్చితివిరా!

(మీఁదికి దుముకఁ బోవును)

(చ్యవనుఁడు లోపల నేదియో జపించినట్లు నటించి హోమము చేయఁగా నా యగ్నికుండము నుండి భీకర మగు వేషముతో మదుఁడను రక్కసుఁడు బయలుదేఱును. అందఱును భయమును నటింతురు)

(మదుఁడు భీకరముగా నరచుచు నింద్రుమీఁదికి నడుగును)

శర్యా— మునీంద్రా! నీ తపోబలము వాగగోచరము. ఈ యింద్రు ననుగ్రహింపుము.

చ్యవ— రాజా! క్షణ మూరకుండుము. అన్నియుఁ జక్కఁబడును.

ఇంద్రు— (నలుదిక్కులకుఁ బరుగిడుచు) దేవమంత్రీ! బృహస్పతీ! చ్యవనుఁడు నాపై మంత్రశాస్త్రముచే నొక్క రక్కసునిఁ బ్రయోగించి బాధించుచున్నాఁడు. చచ్చితిఁ జచ్చితి. రమ్ము. కాపాడుము. (అని మొఱపెట్టును).

(బృహస్పతి ప్రవేశించును.)

బృహ- (తనలో) గీ. చ్యవనుని తపోబలమ్ము దుస్సాధ మలని
కతన నుదయించె నీతఁ డఖండబలుఁడు
మదుఁ డనెడి రక్కసుఁడు వీఁ డమరులకుపలె
నాకును నసాధ్యుఁ డెట్టి మంత్రములనేని.

(ప్రకాశము) సురేంద్రా!

గీ. శక్తిభక్తుల కోపమ్ము సంహరింపఁ
దరమె? యెవ్వారికేనిఁ దత్తఱము మాని
చ్యవనమునివర్యునే పోయి శరణ మనుము
నిన్నుఁ గాపాడు నాతండు నెమ్మిగ్రమ్మి.

ఇంద్రు— (చ్యవనుని పాదములపైఁ బడును)

క. క్షమియింపుమయ్యా ! నీ వా
క్యము దప్పునె ? యశ్వినులకు నయ్యోడి నిఁక సో
మము, నీదు తపముశక్తి ప
హిమఁజూడఁగ నాయొనర్చు టిది నిక్కముగన్.

చ్యవ— (గౌరవముతో లేవనెత్తి) భయపడవలదు. అభయమిచ్చితిని. (మదునిం జూచి) ఓరీ ! నీవిఁక నితనిజోలికిం బోక యదృశ్యమగు రూపమ్మున సంచరించుచుఁ బ్రపంచ మున్నంతవఱకు జీవింపుము.

మదు— నేనెక్కడ నివసింపవలెను ?

చ్యవ— నీకు నివసించుటకుఁ జోటే లేకపోవునా ?

గీ. జూద మెప్పుడు నాడెడి స్థానమ్ములందుఁ
గల్లు మొదలుగఁ ద్రాగెడి కష్టులందు
సిగ్గు నెఱుఁగక వర్తించు స్త్రీలయందు
నిరతమును నిల్లుగట్టుకొ మ్మరుగు మింక.

మదు— చిత్తము. (నిష్క్రమించును.)

బృహ—మునీంద్రా ! నిన్నుం బోల నానష్టఋషులకేని యలవిగాదు. నీభార్యయగు నీసుకన్యం బోల నాయనసూయ మొదలగు పతివ్రతలును జంకుదురు.

దేవి— (సుకన్యచే బృహస్పతికి మ్రొక్కించును.)

బృహ— అమ్మా, సుకన్య !

ఆ. వె. భర్తనుద్ధరించి పడయరాని యశమ్ము
దిక్కు లెల్ల నించి తెల్వి మించి
సాధ్వులందు మేటిసాధ్వివై రాణించి
నట్టి నీకు సాటి యరయ నెందు.

ఇట్టి నీ కేమి ప్రియ మొనరింతును ? అయిన నిట్లగుఁ గాక !

భరతవాక్యము.

గీ. ప్రజలకును రాజులకు మైత్రి ప్రబలుఁ గాక
కలహములు క్షామములు నడఁగంటుఁ గాక
కాంతలు పతివ్రతాత్వమ్ము గాంత్రు గాక
శ్రీయు నారోగ్య మెల్లెడఁ జెలఁగుఁ గాక.

గద్య

ఇది శ్రీ కింకవీండ్రి ఘటాపంచానన విద్వత్కవి బాలకలానిధి
బాలసరస్వతీ శతావధాని తిరుపతి వేంకటేశ్వరు
లొనర్చిన సుకన్య నాటకమ్మునందుఁ
బంచమాంకము
సంపూర్ణము.

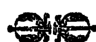

పేజీ	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
1	6	వంకచూ	వంకఁజూ
9	19	దఁప	దప
19	9	దఁప	దప
22	7	ఛీ	ఛీ
37	8	కుత	కున్

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

పాండవరాజసూయము

శ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వరులచే
రచింపఁబడినది.

రెండవకూర్పు 1,000 ప్రతులు.

బందరు మినర్వాప్రెస్సునందు ముద్రింపఁబడియె.

1934.

[వెల రు. 0-5-0

ఓం

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

పాండవరాజసూయము

ప్రస్తావన

చ. సరసుఁడు నాగభూషణుఁడు చారుతరాప్రతిమానగాత్రభా
స్వరుఁ డురుగాననాట్యముఖసర్వకలానిలయుండు భూతివి
స్ఫురితుఁ డమాయికుండు నిజబోధసుధామయుఁ డొప్పుచుండు శ్రీ
హరిపరిచింతనామృతసమర్పితనై జమనఃప్రచారుఁడై.

మ. అనుసంధ్యమ్మను నాట్యఁ డాడు సుమనోహ స్తధ్వనుల్ మెల్లగాఁ
డనకున్ భృంగిముఖుల్ సహాయులుగ సాంద్రంబైన యానందమున్
గనువారల్ భజియింప నాత్మతనుభాగస్థాయి సర్వప్రజం
బును గీతామృతసారసంపదలచేఁ బోషించి రక్షించుచున్.

ఉ. ఆతఁడు నాట్యమాడు సమయమ్మున కయ్యెడ కేగుదెంత్రు ప్ర
ఖ్యాతులు మౌనితల్లజులు గణ్యులు సిద్ధులు సాధ్యు లప్సర
శ్శీతకరాననల్ మొదలు; సేవకు నట్లరుదెంచు వారి సం
ప్రీతమనస్కులన్ సలుప శ్రీహరిఁ బాడుచు నాతఁ డాడుచున్.

ఉ. అశ్వపుధాటియో! జలధరార్భటియో! యను భంగి భృంగి వి
శ్వేశ్వరుఁ "డౌను, మే!" లనుచు నెంతయు మెచ్చ మృదంగమూని తా
విశ్వవిచిత్రవాద్యమున వేడ్క ఘటింపఁగ నాగభూషణుం
డీశ్వరుఁ డాడి పాడునఁట! యే రల సౌరు నుతింప నేర్తురో!

తే. గీ. ఇట్టు లనుసంధ్యమును నాట్య మెలమి సలిపి
ముక్తి ప్రత్యక్ష మొనరించు మూర్తియాట
నితరదైవతములకన్న నితని నెల్ల
సుమనసులు వచ్చి సేవింపఁ జూచుచుండ్రు.

చ. జరిగె ననంతకాల మిటు స్వాదుతరాప్రతిమానగానమా
ధురియును దాండవంబు గడుఁదోరముగాఁ గనువారి మానసాం
తరముల నాటికో; నతని తత్త్వ మెఱుంగని వారుగూడ వ
త్తురు కనిపోదు రందుఁ దఱితో నతఁ డాడుచుఁ బాడుచుండఁగన్.

వ॥ అమ్మహాదేవుం డిట్లనుసంధ్యంబును శ్రీహరిభక్తితత్పరత్వమ్మునఁ దనవిద్యాతిశయమ్ము సఫలమ్మొనర్చుచుఁ దాండవానంతరమ్మున నొక్కటఁ సభాస్తారులం గాంచి యిట్లనియె.

శా. ఈ నిండోలగ మోలిమై వినుత మే నిష్ఠాదువాక్యమ్ము లు
త్థానైకాదశి వచ్చుచున్నది హరిన్ దత్కాలమం దర్చనా
ధీనుంజేసినవారల న్నిరతమున్ దీవ్యన్మహావైభవా
నూనాముత్రపరత్రసౌఖ్యములు చెందున్, డిందు సర్వాఘముల్.

శా. ఇందన్కన్ శయనించియున్న హరి నాఁ డీక్షించు నందమ్ములో
కందము ల్వికసింపఁజేసి జగ మాకంజాక్షు నావేళ నా
నంద మ్మొప్పతిలన్ యజించు టది సంధానించుఁ బున్నెంపుఁది
న్నెం దైవారఁగఁజాలుభాగ్యము నమందీభూత సామ్రాజ్యమున్.

క. తులసీబృందావనమున
నలఘున్ లక్ష్మీసనాథు హరిదినమునఁ బూ
జలు కార్తికమునఁ జేసెడి
సలలితమతిశాలి కొక్క సౌఖ్యము కొఁదవే!

శా. నే నేమో పరతత్త్వ మంచు మదిలో నిక్కమ్ము మ్రొక్కెల్లగున్
ధ్యానింత్రామహనీయు నేఁ గొలుతు నిత్యమ్మున్ ; మహాభాగుఁ డా
శ్రీనాథుండు మదీయనాట్యకలనాసేవ్యుం డెఱుంగుండు వి
జ్ఞానాంభోనిధి యాతఁ; డాతనికి నిచ్చల్ పూజసేయుందగున్.

మ. ప్రతిసంవత్సర కార్తికమ్మునను దత్పాదాంబుజమ్ముల్ సుమ
పర్తతిన్ నే యజియింతుఁగాని "యిటు సల్పంబోలు" నంచున్ భవ
వ్రతి కెక్కన్ వచియింపలే దెపుడు, సమ్మానింపుఁ డీయేఁడు స
త్కృతులన్ శ్రీహరి నుత్సవాదులఁ గడున్ దేదీప్యమానమ్ముగన్.

వ॥ నావుడుఁ బరమభక్తులగు సభాసదులు కరమ్ములు మొగిచి యిట్లని
రి. స్వామీ! యేము మీయందుంబలె శ్రీహరియందును భక్తులము,
తదారాధనమ్మునకై యింత నొక్కి సెలవీయంబనిలేద; తప్పక యట్లొ
నరించెదము, కాని కొండొక విజ్ఞాప్యంబు గల దయ్యది యాలింపం
బ్రార్థించెదము. కార్తికైకాదశినాఁడు స్వామి మేల్కాంచు రనికదా!
సెలవిచ్చితిరి, వారేదినమ్మున నెచట శయనించియుండినదియు నాశయ
నమ్మునకుఁ గతమ్మును వచించి మామనమ్ములు నిస్సంశయము లొన
ర్పవలయు నాఁగ నాగభూషణుం డిట్లను.

క. వినుఁ డాషాఢైకాదశి
ననఘుఁ డతఁడు బోధమూర్తి యహితల్పమునన్
వననిధిని యోగనిద్రన్
గొని విద్యాస్ఫూర్తి మెఱయఁ గొమరారుఁ జూఁడీ!

క. కార్తికశుద్ధైకాదశి
నార్తిహరుం డతఁడు త్రిభువనావనదీక్షా
స్ఫూర్తిన్ మేల్కాను, సువ్రత
వర్తుల కానాఁడు మిగులఁ బావన మరయన్.

ఉ. కావున నాఁటి పూజ త్రిజగమ్ముల కే నెఱిఁగింప నెంచి స
ద్భావులరైన మీకడ ముదమ్మున నేఁడు వచించితిన్, మహా
ధీవిభవుండు శ్రీకరుఁడు దివ్యమహోమహితుండు మీదు సం
భావన కర్హుఁ, డే నెఱుఁగువట్టును దెల్పితి నట్లొనర్పుఁడీ!

చ. అనవుడుఁ దత్సభాసదులు హస్తము లెత్తిరి, యెల్లవారు మే
లనిరి "సెబాస్సెబా" యనుచు నాడిరి పాడిరి, యేమిచెప్ప! నా
ఘనుల హళాహళుల్; పిదపఁ గాలగళుం డల వారి శ్రద్ధకున్
మనమున మెచ్చుచున్ మరల మాట యెదో వినఁబడ్డ యట్టులై॥

మ॥ "ఎవడా బుస్సలుకొట్టు నాతఁ?" డని తా నెల్లన్ విలోకించి యం
దెవఁడున్ గానగరామి ఱిచ్చవడి మో మేమాత్రమో వంచున
ట్లవలోకించె నిజాంగసంగతు నహీన్ బ్రారబ్ధకోపానల
స్థవిరాస్యున్ నయనాంతరుద్గళదమందస్ఫారదావానలున్.

క. అప్పగిది నున్న యంగపు
సప్పమ్మున్ గాంచి హరుఁడు జాడ్యపరీతం
బిప్పా మా హరిపూజకు
నొప్పనిగతి దోఁచుచున్న దూహింపంగన్.

వ. అని యద్దానితో నిట్లనియె.

క. ఉమ్మలిక మిట్టు లో నా
గమ్మా! నీకేల కలిగెఁ గడు రోజెదు బల్
చెమ్మటలు గ్రమ్మ సారెకు
"హుం"మ్మని బుసఁగొట్టె దేటికో చెప్పుమనన్.

శా. ఆనాగ మ్మిటు చెప్పఁగాఁదొడఁగె, దేవా! శ్రీహరిన్ మీరు పూ
జానైవేద్యమహోత్సవాదుల నవశ్యమ్మున్ యజింపంగ ను
త్థానైకాదశి వచ్చుచున్నదనుచున్ దద్దన్ బ్రసంగించు నా
యీనాదున్ వినినంత నాదొదవె నెంతే నాదు శీర్షమ్మునన్.

ఉ. ఏమని యందురేని యతఁ డెంతయుఁ బూజ్యుఁడె గాను గాక, వి
ద్యామహనీయు డెల్లరను నర్చితుఁ గానొనరింత్రు గాక, మా
కామయసంవిధాత యతఁ, డక్కటతనన్ హరిపూజ కొప్పఁగాఁ
బోము, భవత్సమీపమునఁ బోచ్చెము మాని వచింతు నింతయున్.

క. హరి నాగభూషణులకున్
బరస్పరము మైత్రియనియు బాగుగ నా యం
తర మెఱుఁగు, నైన మాకా
హరి సైఁపఁడు కాళియాహి నడఁచిన కతనన్.

శా. మా చుట్టంబగు కాళియాహిశిరమున్ మర్దించుటేకాక నా
ట్యాచార్యత్వ మదెల్ల నయ్యెడలనే వ్యాపింపఁగాఁజేసి "పో
నీచా! యీయమునానదిన్ విడిచి, భ్రమింతున్ జుమీ! యెన్నఁడే
నీచెంతన్ గనరాకుమీ" యనునె! మమ్మేనిం గనంబోలదే!

తే. గీ. బురదతో స్నాట నటు సరిపోయెఁ గాని
మా యురగజాతి నింకొక్క మహిఁతుఁ జేని
పాదతాడనముల నట్లు పడియు శీర్ష
మెత్తి బ్రదుకదె ? యటునీఁద నేమిదైన.

ఉ. అతని శిరమ్ముపైని హరియంఘ్రులు నిల్పి నటించెఁ గానిప
ద్ధతి, యది మాకు నెల్లరకు నాతనికింబలె సంఘటించె; శీ
ర్షతలము చూడుమా కడు భరమ్ముగఁ దత్పదయుగ్మ మెట్లు ము
ద్రితమయి యొప్పుచున్నదియొ తెల్లము నాగులకెల్ల నల్లఁగన్.

చ. అనవుడు నాగభూషణుని కక్షిగ నుండిన సూర్యుఁ డెంతయున్
గనలియు లోనడంచికొని క్రమువచో విధవం బెలర్ప ని
ట్లను, నిది గొప్ప తప్పుసుమి! యాహరి మీకొలమం దొకానొకం
డనఁదగువానికిన్ సలుపు నాయపకార మిటన్ గణించుటల్.

ఉ. ఎవనికిఁగాని యెన్నఁడును నెవ్వఁ డసత్కృతి సేయకుండు వాఁ
డవని వినంబడండ, యపుడప్పు డటుల్ ఘటియించువాని క
ట్లపమతి వాఁ డొనర్చుటకునై పలుహేతువు లుంచితీరు, నా
యపమతి జాతికంతకును నబ్బినయట్లు తలంపఁగూడునే?

క. అది కారణముగఁ బుణ్యా
స్పదమగు సత్కృతికి నడ్డు సల్పి వృథా దు
ర్మదము నెలార్చుట తగునే?
సదగ్రణులు పొల్చునట్టి సదములయందున్.

క. ఇప్పగిది హరుని యంగపు
సప్పమ్మును మందలించె సత్సేవ్యుండై
యొప్పారు సూర్యుఁ డింకొక
సప్పము తలయెత్తి అంతు సలుపకయుండన్.

మ. హరుఁ డాశ్చర్యపరీతుఁడై మనమునం "దౌరౌర! యేపాటి దీ
యురగంపుంబురు వట్టి శ్రీహరి కరితోర్వ్రేకియై యింతగా
నఱవన్ సాహస మెట్లుగల్గు? నిట సాహాయ్యంబు వేఱొక్క తెం
పరి లోలో నొనరించి దీని కిట్టు జల్పాకత్వమున్ గూర్చెడిన్.

ఉ. అట్టి ప్రబుద్ధుఁ డిం దెవఁడొ యటంచుఁ గనుంగొన వీరభద్రు మా
షట్టి కళంకమున్ తెలుపునట్టిదియై కనుపట్టె, శూలి యా
ప్పట్టున దివ్యదృష్టిఁ గని "భద్రుఁ డదే మొదలంతరంగమున్
బెట్టెఁడు విష్ణుపై; మిగుత ద్వేషమె చూపఁగవంగ నిచ్చలున్.

ఉ. దక్షుని దుర్మదాంధ్యము వదల్పఁగ వీఁ డొక స్వేదజంబుగా
నాక్షణమందు నాహృదయమందలి తీవ్రతఁబట్టి పుట్టెఁ, ద
చ్ఛిక్షకు నేగి యచ్యోడల శిష్టుల గూడఁ బరాభవించెఁ, బ
ద్మేక్షణుఁగూడ వీఁడచట నించుకయున్ గణియింపఁ డక్కటా!

ఉ. ఆతఁడు నన్నుఁ జూచి కడునగ్గలపున్ రుష నాఁగి వీని దు
ర్నీతికి సైఁచె, నా సయిచు నేరుపు వీఁ డెఱుఁగండు బొత్తిగాఁ,
"గాతరుఁ డాతఁ" డంచు మదిఁ గన్గొని తన్మహిమానుభావ వి
ఖ్యాతులు లెక్కపెట్టక నికార మొనర్పఁగ నెంచు మూర్ఖతన్.

తే. గీ. ఈయనాత్మజ్ఞుఁ డెప్పుడో యీసరీసృ
పమ్ములకుఁ జేసె దుర్బోధ చనవుమిగిలి
ఇవి ననుంగూడ లెక్కింప కిందు నొకని
పైకి లేపి ప్రేలించు దుర్భాషణములు.

ఉ. ఏనఁట! చెప్పువాఁడనఁట! యెల్లజగమ్ముల నేలు శ్రీహరిన్
ధ్యానమొనర్పుఁ డం; చది సదస్సఖిలమ్మునకున్ హితంబఁ ట
ద్దానికి నస్మదంగమునఁ దాల్చిన నాగమొకండు వారకం
బౌనఁట! యింతకన్నఁ గలదా! యిల దారుణసాహసం బహో!

తే. గీ. వీరభద్రుం డొకించుక ప్రేరణంబు
చేసెనే యన్న హరిపయి నీసుకతన,
నంతమాత్రన నామాట కడ్డు చెప్పఁ
దలఁచుపాటిది యీహాలాహలపుఁబురువు."

అని తనయంశమై హరికి నర్చలొనర్చి తదీయతత్త్వమె
ల్ల నెఱిఁగి దీర్ఘజీవియగులాగున దీవనగాంచి పొల్చు నా
హనుమయు గానమున్ వినఁగ నర్యోడనుండు లెతింగి "చెప్పు మో
యనఘ! హరింగురించి మనయజ్ఞుల తిక్క లడంగు ముచ్చటల్."

హనుమంతుం డది యాలకించి "వినుఁడయ్యా సర్పరాజుల్! మహా
ఘనుఁ డాతం డొకనాఁడు మున్నతని మార్గట్టన్ బ్రయత్నించి పం
బినకిన్కన్ దనుజేంద్రపుత్రకుఁ డొగిన్ బ్రేరేపఁగా మూఁగి వి
చ్చినదిన్ జచ్చినదిన్ సమస్తమును నేఁ జెంతన్ విలోకించితిన్.

ఉ. అంతన 'సర్వజాతిపయి నాహరికిన్ గన' యంచు మీరు మీ
స్వాంతములన్ దలంచు టది చాలఁ బ్రమాద; మెవండ్లుగాని దు
శ్చింతత నొడ్లకున్ జెఱుపుచేసెడి జంతువులన్ సహింపఁ, దే
మంతు వెఱుంగకుండిన యమాయికులన్ వధియింపఁ డెమ్మెయిన్.

శా. మీలో నుత్తము లెందఱో కలరు నెమ్మిన్ వారిఁ బూజింపదే!
పూలుం బత్తిరి గూర్చి లోకము; జగంబున్ ద్రుంగఁగాఁజేయు దు
శ్శీలమ్ముం గలవారినో, లగుడముల్ చేఁబూని మర్దింపఁగా
నాలోచించుచునుందు రెమ్మెయిని దా మా బాలగోపాలమున్.

క. కావున గోపాలుం డటు
మీవానిన్ గాళియున్ క్షమింపమి తప్పే!
యావిష్ణువు దుష్టుల నిం
కేవారిన్ సైఁచె? మీర లెఱుఁగరె నాగుల్!

తే. గీ. శిష్టరక్షణమును దుష్టశిక్షణంబు
నతని కృత్యమ్ము లగుట మీయందె కాదు;
ఎవరియందేని దుష్టుల నేరి శిక్ష
సేయు, శిష్టుల నెలమిఁగై సేసి ప్రోచు.

ఉ. "వాలిని జంపె నాత" డనిఁ వాలముగల్గిన యస్మదాదు లా
శ్రీలలనామనోహరుని సేవను దూఱుటలేదు, వాలి దు
శ్శీలము వాలిజీవము నశింపఁగఁజేసెనె కాని యాతనిన్
గూళత నాన రాఘవుఁడు గూల్చఁడు, ప్రాజ్ఞులు మీ రెఱుంగరే!

శా. మా జాతిన్ గడుఁ బ్రాజ్ఞు లెందఱో మహామేరుప్రకాశుల్ గలా,
రోఁకన్ వ్యాకరణంపుభాష్యము నెసంహోకాము మీచుట్టమే
రాజద్భోగసహస్రవాగ్లహరిపర్వంజేసి నిర్మించె, మీ
యీ జాడ్యమ్మతఁ డాలకించు నెడ "హీ హీ" యంచు గర్హింపఁడే!

ఉ. ప్రాజ్ఞత లేనివాఁ డరక ప్రాజ్ఞులవోలెఁ దలల్ గదల్చుచున్
విజ్ఞులు సెప్పు వాక్యములు వేగిరపాటున నవ్వుచుండు. ర
ల్పజ్ఞత కిద్దియే గుఱుతి; భావి సమస్త మెఱుంగునట్టి స
ర్వజ్ఞుని మాట 'కా' దనఁగవచ్చునె? యించుక జ్ఞానమున్

తే. గీ. జ్ఞానలవదుర్విదగ్ధతాధీనులైన
మిమ్మువంటి యల్పజ్ఞు లహమ్ము పూని
సల్పు దుష్కార్యములఁ జేసి జాతి కెల్ల
వచ్చు నయశంబు, ప్రాజ్ఞులవలనఁ బోదు.

మ. హరి మీలో నెవఁడో యొకానొకని మాద్యచ్ఛిష్టు మర్దించి మేల్
తెరువున్ జూపిన యంత నాతనిపయిన్ ద్వేషించి దూషింతురే!
సరి లెం, డింతయు మీభుజంగపతి తాఁ జర్చింపలేఁ డొక్కా! త
చ్చరణమ్ముల్ భజియించు నిచ్చలును దచ్ఛయ్యాకృతిన్ బొందుచున్.

ఉ. అల్ల భుజంగరాట్టునకు నంతర ముండదె మీకు సుంత; మీ
యుల్లములందుఁ జూచికొనుఁ, డూరక శ్రీహరిపై నవాచ్యపుం
బ్రల్లదముల్ లిఖింపకుఁడు, భావభవారి వచించుచొప్పు సం
ధిల్లు ముదమ్ముతో వినుఁడు, ధృష్టత మానుఁడు, పూనుఁ డీనుడుల్."

ఉ. నా వుడు మున్ను లేచు నల నాగ మిటుల్ వచియించె, "జాతిలో
నేవగ నెవ్వఁడో యొకని కెవ్వఁడొ తా నపకారిగాఁ బకీ
భావము తక్కువారలకుఁ బట్టదటంటివి, మున్నొకండు భూ
దేవుఁడు నీవు సల్పు నుపదేశ మెఱుంగక మమ్ము మోఁదఁడే!

శా. ఏదో కొండొక నాగ మాతని సతిన్ హింసింపఁగా జచ్చి యా
మీఁదన్ దత్సతి చల్లఁగా బ్రతికె, నామేలేనిఁ జింతింప కా
భూదేవుండు వధింపఁగా దొడఁగె మమ్ముంబోట్ల నెల్లన్ బోరిన్;
వేదాంగమ్ములు వేదముల్ సదివి యవ్విప్రుండు నప్రాజ్ఞుఁడే?

చ. ఒకనికి తాన నార్తిమెయి యుల్లము మండి మదీయజాతి కం
తకు నతఁ డెట్లు శత్రువయి తజ్ఞత ముందు చరించె నట్ల యే
మొకని నికార ముల్లముల నూనెద మెల్లర; మూని యాపహ
ప్రకటతరాంఘ్రిపూజలకుఁ బాల్పడ, మిందొక దోసమున్నదు నే?"

చ. ఇటు కటురీతిగాఁ బెనఁగు నిట్టలపుం జెడుపాము సేయు దూ
రటనము సభ్యులెల్లరు భరమ్ముగ రోసిరి, వాయుసూతి యు
త్కటరుషఁ దయ్యె, నయ్యెడలఁ గాలగళుండు నిజాశ్రితాళిలం
టుహృదయుండు భక్తజనమంతు నివారణధీరుఁ డిట్లనున్ ;

చ. సతతపురాణసూరిజనసమ్మతికిం గుదురైనభక్తి మీ
కిత వుపదేశమున్ సలిపె నీహనుమంతుఁ; డమంతుభావసం
గతిఁ జనుటొప్పు, సర్వజనకాలుని నీ వనినట్టి విప్రునిన్
క్షితిసురుఁ డొక్కరుం "డిటులు సేయుట తప్పు" ని మందలింపఁడే!

చ. కావున నా యుదాహృతిని గైకొని కాళియుఁబట్టి మీర లా
శ్రీవరుపై దురాగ్రహము చేకొని క్రుందుట చెడ్డతప్పు, లో
కావనశీలుఁ డాహరి మహామహిమంబు నెఱుంగశక్యమే?
మీవలెఁ దప్పుత్రోవలకు మేకొను దుర్విషజాతి కెమ్మెయిన్."

తే. గీ. అంత ఖండితముగఁ జెప్పు హరుని గూడఁ
జనవునం జేసి యాసర్వజడుఁడు గణన
సల్ప కేమేమొ ప్రోఁగుచు జాతికెల్ల
మచ్చరముగల్గఁజేయు నమ్మాడ్కి నుండె.

క. అంత హనుమంతుఁ డను "నో
మంతాహారా! సాంబ! నీదు మహనీయకృపా
దంతురితైశ్వర్యధురా
పంతము లీపాము లురక పంగునె? సుదులన్.

శా. ప్రత్యక్షమ్మనఁగాని లోఁగ రిల నప్రాజ్ఞుల్; హరిం దూఱి యో
కాత్యాయన్యధినాథ! కీడ్వడిన వేడ్కల్ దృశ్యమౌ నట్లుగాఁ
బ్రత్యేకించి ప్రదర్శనంబొనరుపం బ్రాల్మాలుటల్ మాని యీ
పృత్యస్తోక్తులు వీడి బాగుపడి సంభావింతు రయ్యచ్యుతున్."

ఉ. "ఔ! నది బాగు బా!" గనియె నా హనుమంతుని మాటకున్ శివుం
డా నగజామనోహరుని యంతరమున్ గనిపెట్టి వెంటనే
ధీనిధి నందికేశ్వరుఁడు తెయ్యితకత్తక యంచు మర్దల
ధ్వానమొనర్చె దిగ్గజవితానము గుండెలు గూడ ఝల్లనన్.

ఉ. నాంది పఠించె సూచనఁ గనంబఱచెన్ శిశుపాల దుర్వచః
క్రందనముల్ వినంబడినకైవడి సభ్యులకెల్లఁ దోఁచె న
స్పందయశుండు ధర్మజుఁడు శౌరికి నర్ఘ్యమొసంగు సత్కథా
చందనవల్లికాకుసుమసౌరభసారభరంబు వెల్వడెన్.

(ఇది ప్రస్తావన)

ఓం

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

పాండవ రాజసూయము

(అంత సహదేవుఁడు సాట్టహాసముగాఁ బ్రవేశించును)

సహ— (శ్రుతి నభినయించి)

శా. వామం బీచరణంబు వానితలపై వర్తింపఁగాఁ జేయుఁ డా
నీమై నీసహదేవుఁ డెవ్వఁడు వృథా హేయమ్ములన్ గూసి స
ర్వామేయున్ జగదీడ్యు గోపతిని సత్యాలంబి నర్ఘ్యప్రదా
నామాన్యుండని ప్రేలునో మరల సవ్యాజాంతరంగమ్ముతో.

శిశుపాలుఁడు— (ప్రవేశించి సవైలక్ష్యస్మితముతో)

మ. మరలన్ జెప్పినఁగాని నీచెవులకున్ మామాట విస్పష్టమై
చొరఁబోదో క్కో! సురాపగాసుతుబలెన్ జూపుల్ చెవుల్ నీకు మం
ధరభావంబు వహించెనోటు ! మరలన్ వాక్రుత్తు నట్లేని, నీ
చరణం బెట్టిదో చూపు! నీచ రణనాసారంబు వారించెదన్.

సహ— (సక్రోధాట్టహాసముతో)

మ. మరలన్ బ్రేలుమటంటి ప్రేలుము జగన్మాన్యున్ మునీడ్వంద్యు న
ధ్వరరూపున్ హరి నేతదన్యునిగ; నీతప్పంబ్రలాపమ్ము రూ
పఱ నీమస్తక మస్మదీయచరణన్యస్తమ్ము గావించి నిన్
బురికొల్పన్ బ్రయతించు రాజులకు నుద్బోధింతు సద్బుద్ధులన్.

శిశు— (క్రోధోత్కసమీపించి)

మ. ఇదిగోఁ జక్కఁగ విన్ము చెప్పెదను, మీ రీనిండు పేరోలగం
బెద నింతేని గణింప కొక్క చెనఁటిన్ హీనున్ దురాచార దు
ర్మదు గోపాలకు నగ్రపూజ్యునిగ సంభావించినా రిప్డు, జే
ముదితో క్కో పచియించు మాటలపయిన్ మోమాటమున్ జూపుచున్.

క. మరలన్ జెప్పెద నిట్టుల్
మరలన్ మరలన్ వచింతు మరల వచింతున్

మరలఁ మరలఁ మరలఁ
మరలఁ వచియింతు నీదుమగఁటిమి గందుఁ.

సహ— (తీవ్రకోపముతో నెడమకాలి పైకెత్తి కుడికాలితోఁ బోవుచు)

మ. ఇదె నీనాలుక చీల్తు, నిద్దిగొ శిరం బీకాల మర్దింతు, దు
ర్మద మాఁటింతు,మఱొక్క పూజ్యు నెవఁడుఁ మందుం డిటుల్ ప్రేలుటల్
వదలింతుఁ దులువా ! యటే నిలువు నీవాచాలకత్వ మ్మిదే
తుదముట్టింతు, జగజ్జనార్చితుఁడు నింద్యుండెట్లు లోతుంటరీ!

(అంత ధర్మజాదిపాండవులును భీష్ముఁడును బ్రవేశింతురు)

ధర్మ— (సహదేవుని మధ్యేమార్గమున నాపి నెమ్మదిగా)

ఉ. ఎంతయు శాంతభావమున కిక్కవు నాఁ దగు నీకు నింతగా
స్వాంతము మార్పు చెందుటకు శౌరినిరాకరణంబు హేతువా
యెంతు; నటేనియుఁ మనకు నెందుకుఁ గోపము పిల్చినట్టి భూ
కాంతులమీఁద,వారొ కటఁ గష్టపు దుష్పథ మూనిరేనియుఁ.

తమ్ముఁడా! వా రతిథులు, మన మాతిథేయులము. కావున శాంతిం
పుము. (శిసుపాలుదిక్కు) రాజవరా !నాయీమాట లాలింపుము.

ఆ. వె. సకలధర్మవేది జాహ్నవీపుత్రుని
యనుమతమునఁజేసి యర్ఘ్య మచ్యు
తున కొసంగినార మనఘ ! యెందులకయ్య
యరక దూఱఁదొడఁగి తోర్పువిడిచి.

శిశు— (ఎక్కసక్కెముగా)

ఉ. చాలునుజాలు గొల్లనికి సత్కృతిఁజెప్పెడి భీష్ము తెల్వి, నీ
బాలిశతాప్రసంగమును; బార్థివులెల్లరు నిన్ను దారస
చ్ఛీలునిగా గణించి యిటఁజేరినదానికి బుద్ధిచెప్పి,తే
గోలయు నీవొనర్చుపని కూడదు నా కెద సమ్మతించునే!

శా. వాచాదత్తను రుక్మిణింగొనియె న న్వంచించి యీగొల్లవాఁ,
డీచౌర్యమ్మును భీష్ముఁ డేగతిని సత్కృత్యమ్ముగాఁ జూచెనో!
ఛీ! ఛీ!యీసభ నుండఁగూడదు యశశ్శ్రీమానధన్యుల్ నృపుల్
కాచంబున్ మణిగా గణింతు రిట, సత్కారం బెవం డొప్పెడిఁ.

(కోపతిరస్కారములతో మరలిపోవుచు) ఓహో! మావ

మహితులగు నో రాజకుమారులారా !

శా. జారుల్ చోరులు బ్రహ్మవేత్త లిచటన్; సత్కార మవ్వారికే
ప్రారంభంబున నయ్యెడిన్ దదితరప్రాజ్యావనీపాలకుల్
గా రగార్హుల్యలు, తాతగా రిటులు వల్కన్ మన్మ లాలింత్రు, మీ
శూరత్వమ్ములు కాల్ప నే ! కదలుఁ డిచ్చో నిల్వ సిగ్గయ్యెడిన్.

(అని తొందరగా సభవిడిచి పోవుచుండఁగా)

ధర్మ— (వెంటఁజని సగౌరవముగా నాపి)

ఉ. ఏటికి దత్తఱంపడి నృపేంద్రుల కెల్లరకున్ మనమ్ములన్
గాటపుఁగోపముల్ రగులఁగా గమకించెదు నిల్వుమయ్య ! యే
పాటియుఁగాఁడు కృష్ణుఁ డని పల్కితి, వందునుగూర్చి యీసభా
వాటమునన్ విచారణము ప్రాజ్ఞులచే వినవచ్చు నచ్చుగన్.

నీవాదమే ప్రాజ్ఞసమ్మతమగునేని మాదొనర్చిన తప్పిదమ్ము సవరించు
కొందుము. లేదా, నీవేని యిటు లొనర్పవచ్చును. కొంచెక కోప
ముపశమింపుము.

భీష్మ— (సమందస్మితక్రోధముతో) ధర్మజా ! యేమిటి కన్నాని నట్లు బతి
మాలెదు.

చ. ఎఱుఁగును వాఁడు కృష్ణు జగదీశ్వత, సత్త్వపరాక్రమాదికం
బెఱుఁగు, నృపవ్రజమ్మనకునెల్ల ననూయ జనింపఁజేసినన్
బొరిఁగొనవచ్చు నంచు మది బోలెఁడుకోరిక వాని కున్న, దీ
శ్వరుని త్రివిక్రమున్ జెనఁకువాఁ డెవఁ డీనరపాళిలో?

అంతటి దురదృష్టవంతుం డెవ్వండేనియున్న "సహేంద్రతక్షక"
న్యాయమ్ము ననుకరింతురు. నీవీ శూరమ్మన్య నేల యనునయించెదవు ?
వీఁడు నీవంటివారి యనునయమ్ములకుం దగఁడు, విరమింపుము.

శిశు— (పండ్లునొఱుకుచు)

శా. ఏమో ప్రేపెలెదు, నీకతానఁ జెడె నేఁ డీరాజసూయంబు; నీ
మోమోటమ్మునఁగాదె గొల్లని నొగిన్ బూజించె నీ వీఁడు; శౌ
ర్యామేయుల్ జగ దేకధన్వులు యశోవంతుల్ ధరాకాంతు లీ
సామాన్యార్చకు సైఁచు టెట్టు ? లరరే ! చర్చించి వాక్రుత్తు నే !

భీష్మ— (శిశుపాలుని కుత్తరమీఁబోఁగా)

సహ— (భీష్ముని సగౌరవముగా వారించి) తాతా! యీపశుప్రాయుంగుఱించి మీ రింతకయుఁ బ్రత్యుత్తరమీకుండ నిదె మి మ్మభ్యర్థించెద, వీనికిం దగిన ప్రాయశ్చిత్తమ్మునకెల్ల మదీయవామచరణమే పూఁటపడియున్నది.

(శిశుపాలుదిక్కు మొగమై మండిపడి)

మ. పరమాపాత్రశిరోమణీ! త్రిజగతీవంద్యుండు కృష్ణుండు భూ
వరవర్గమ్మున నగ్రపూజ్యతకునై పాత్రుండుగాఁడేమి! నా
చరణం బీనుడి పేర్లు నీకు నిపుడే సద్బుద్ధిచెప్పున్, శిరో
భర మల్లంతన దీటి బాగుపడెదో వాచాటవారాగ్రణీ!

(సభ్యులకెల్లఁ దన యెడమకాలిం జూపుచు)

శా. ఈనొక్కండవె కాదునూ! యిచట నింకేపార్థివుండేని యీ
శ్రీవాసార్చన మేవగించునొ, యిదే శీర్షంబు మద్వామపా
దావాసంబగు వాని దం చెఱుఁగు, మారా! భీష్మునల్లంతవాఁ
"డేవం కార్య" మనన్ యజించితిమి, నీ వేపాటి? మూర్ఖాగ్రణీ!

(తెరలో)

శా. మేలోహో! కడుమేలు! మేలు! త్రిజగన్మిత్రుండవై తీవు, నిన్
బూలన్ బూజయొనర్పవచ్చితి మిదే; పూజార్హు దాశార్హు నీ
వాలోచించితి వృద్ధసమ్మతిగ, నీ కాయుర్యశోధీబల
శ్రీలెల్లప్పుడు వృద్ధిఁజెందుత జగత్క్షేమంబు దైవారఁగన్.

(సహదేవునిపై పుష్పవృష్టిగురియును)

నారదుఁడు — (పటాక్షేపముగాఁ బ్రవేశించి)

ఉ. చక్కనికృత్యముల్ సలిపి జన్మము సార్థకమై ఫలించు స
త్ఫక్కిని ద్రొక్కి తీవు కులవర్ధన! యోసహదేవ! శౌరికిన్
మ్రొక్కని కట్టిఁడుల్ జడులు, ముక్కున నూఁపిరిగల్గియున్ మృతుల్
నిక్కము చెప్పితిన్ వినుము, నీహరిభక్తికి సంతసించితిన్.

(నిష్క్రమించును)

ధర్మ— (తెరలోఁ గలకలము విని భీష్మునుద్దేశించి)

శా. తాతా! కంటివె రాచమండలము మాద్యద్దంతిసంతానవి
స్ఫీతంబై మఖవిఘ్నముల్ సలుపఁగాఁ బెన్మ్రోతలన్ మ్రోగుచున్

దోఁతేసెంచెడిఁ జేదిభూమిపతికిన్ దోడౌచు; నేమందు నీ
నీ తీవ్రానల మెట్లు శాంతిగనునో యిప్డే విచారింపవే!

చ. పిలిచినవచ్చి రెల్లపృథివీపతు; లందఱుఁ బూజనీయు ల
వ్వల శిశుపాలు హేతువున వైరము చేకుఱె, వార లెంతగా
నలిగిన నాతిథేయులకు నల్గుట యుక్తముగాదు, శాంతికిన్
గలతెఱఁ గూహఁ జేసి మఖకార్యసమాప్తికిఁ ద్రోవచూపవే!

భీష్మ— (నిర్లక్ష్యముగా)

ఉ. వింటిని చైద్యు నూఁతగొని వేదుఱులట్టులు ప్రేలుచున్న యా
తుంటరిరాచమండలపు దుర్వచనమ్ములు; కృష్ణసింహ మె
ప్పంటికి నిద్రమేల్కొనునొ వాగెడి నీభషకంబు లంత; కా
దంట యొకింత గర్జిలిన తత్క్షణమే సకలంబు తగ్గెడిన్.

శిశు— (సధైర్యస్మితముతో) ధర్మజా! నీతమ్ముఁడు పసివాఁడనియుఁ నీతాత ముదుకండనియు నీ కెంత నోరుచేసికొన్నను మా ఘనమ్ముల కంతగా నొప్పితగులుటలేద. నీయందీ రాజలోకమెల్ల స్నిగ్ధమ్ముగుటకున్ గతంబు నీధర్మవర్తనంబ కాని, నీతమ్ముల బలపరాక్రమమ్ములు గావు; సకలరాజలోకవిశ్వాస్యమ్ముగు నీయోగ్యతాలతకీభీష్ముండు వేఱుపురుగై మఖవిఘ్నమ్మాపాదించుచున్నవాఁడు. (భీష్మునిదిక్కై)

ఉ. ఏనొక బ్రహ్మచారినని యెంతయుఁ బొంగెదు, నీదు వర్ణితా
ఖ్యానము షండతాప్రభవమంచుఁ దలంచెద మేము, ధర్మవి
జ్ఞానము దంభమాత్రి; మధికమ్ముగ నిన్నును దూఱుటేల, నీ
వీనలినాక్షుఁ బూజ్యునిగ నేగతిఁ జెప్పితి నాకుఁ జెప్పుమా!

(కేల నిర్దేశించి) ఆరాచమండలముం దిలకింపుము.

శా. ఆం దేరాచకొమారుఁ బోలఁగలఁ డీయజ్ఞాత్ముఁ డైశ్వర్యపున్
సందర్భమ్మున శౌర్యధైర్యగరిమన్ జాతుర్యసౌందర్య ని
ష్పందఖ్యాతివిశేషసంపదల; నపాత్రజ్ఞుండవై యుండఁగన్
నిందింతే! కడు వృద్ధమూర్తివని మన్నింత్రేమి! భూపాలకుల్.

సీ. ద్రోణునికన్న నాద్రోణాత్మజునికన్న దుర్యోధనునికన్న ద్రుపదుకన్న
కర్ణునికన్న నకాంభోజవిభుకన్న భగదత్తుకన్న నపాండ్యుకన్న

భీష్మకుకన్న నవ్విరటుకన్నను మద్రపతికన్న సింధుభూపాలుకన్న
భూరిశ్రవునికన్న భూధరేశ్వరుకన్న నేకలవ్యునికన్న నెవరికన్న
తే. గీ. మఱియు ద్వైపాయనునికన్న మహితశక్తి
నైన నీకన్న నాకన్న నన్యుకన్నఁ
గృష్ణుఁ డేపాటివాఁడని కెరలి యర్ఘ్య
మీయఁజేసితివోయి గాంగేయ! నీవు.

అది యటులుండె. ఇంతవఱకీ గోపాలుం డొనర్చిన మహాకార్యము లెయ్యవి? స్త్రీఘ్నుండును, గోఘ్నుండును, కృతఘ్నుండును నగువాని కగ్రపూజ్యత యెట్టిది? ఇఁక వల్మీకమాత్రమ్ముగు నగ మ్మెత్తుట కేవలపక్షపాతివగు నీకు నాశ్చర్యజనకమయ్యె బాహుబలాఢ్యులగు భూపాలుర కట్టిదికాదు. పైఁగా నీతఁడు లజ్జావిహీనుండనుట కావంతయు సందియమ్ము లేదు.

శా. నాకుం బత్నిగ నీయనున్న నృపకన్యన్ దొంగయైకాదె! మీ
శ్రీకృష్ణుండు గ్రహించె, నీజడునకున్ సిగ్గున్నదే! యన్యకాం
తాకల్యాణము లిచ్చగింతురె యశోధర్మస్పృహుల్ ఓఁడు; లీ
వీకష్టుం డెటు పూజ్యుఁ డంటి? చెపుమా! యీసభ్యు లాలింపఁగన్.

మఱియు నీపిరికిపంద జగదేకవీరుఁడగు జరాసంధు వంచించి భీముచేఁ జంపించిన తెఱంగు శూరలోకదూరంబని నీవెఱుంగనిదికాదు. సర్వము నెఱింగి నీ వీనీతిబాహ్యు నెట్లగ్రపూజ్యుఁడని స్తుతించితి?

చం. బాలిశుఁడైన కృష్ణుని సభాజనమాన్యునిగాఁగఁ జెప్పి ల
జ్జాలవమేనిలేక కడుసజ్జనునింబలె ధర్మవన్నముల్
చాలవచించు నీ చెడురసజ్ఞతటాలున నింతలింతలై
చీలని హేతువేమొ! పరిశీలనఁజేసి వచింపనేర్తువే?

భీము — (కనులెఱ్ఱఁజేసి మండిపడి)

మ. ఖర! వాచాట! రటద్వృథావదన! నీకాలంబు దాపయ్యెనే
మిర! మూర్ఖాగ్రణి! యాపగాతనయు పేర్మిన్ సుంత లెక్కింప, వ
ధ్వరమూర్తిన్ జగదీడ్యుఁ గృష్ణుని వృథా పాపమ్ములన్ గూర్పెదో
దురితాత్మా! యిదె నీశిరమ్ము గదచేఁ ద్రుంగించెదన్ వ్రేల్మిడిన్.

(లంఘించును)

భీష్మ— (అడ్డై పట్టుకొని) తండ్రీ! భీమసేన!

మ. విపులమ్ముల్ సహజారుణమ్ములు రుడావేశమ్ము కల్మిన్ దప
త్తపనప్రాయములై భవన్నయనముల్ ధైర్యమ్ము మాయించు
రిపుభూపాలునకేని; వీఁడన గతవ్రీడుండు నిర్భీకుఁ డే
విపరీతోక్తులొ ప్రేలుఁగాని నయమున్ వీక్షింపఁ డత్యాంతిమై.

ఉ. వీఁడు పరాక్రమమ్మునను బెద్దయుఁ బేరొకొనఁదగ్గవాఁడు, నీ
వాఁడిమగంటిమిన్ జెడని వైఖరి కన్య నిమిత్తమున్న, దా
జాడయెఱుంగఁ జెప్పెదను; శాంతివహింపుము మిన్నకుండు, మీ
గాడిదనంటి దేహమును గశ్మలమున్ బొనరించు టర్హమే!

శిశు— (నిర్లక్ష్యముగా) తాతా! రానిమ్ము, నివారింపకుము.

చ. ముదుకఁడ వీవు, వాయుజుఁడు ముష్కరుఁ డించుక యస్మదీయదో
ర్మదము నెఱుంగుఁగాక, వెస మామకశౌర్యదవానలంబునన్
గదయును దానునున్ మిడుతకై పడి ప్రమ్మను గాక, యాఁగఁబో,
కెవ మఱి వాని కెంతటి యభీప్సితమున్నదొ! వీఁడు, చూచెదన్.

భీమ— (భీష్మునియాజ్ఞపై రోజుచునిల్చెను.)

భీష్మ—

శా. ఈకష్టాత్ముఁడు నీగదం జెడఁడు, లోకేశుండు కృష్ణుండు శ
ద్మాకాంతుం డగు మారకుం డని మదిన్ దర్కింపు, మప్పాటము
న్నాకాశోక్తి స్థిరీకరించె, సమయంబయ్యెన్ బడున్ వీఁడు తా
నాకంజాక్షు సుదర్శనంబున శిరంబామూలమున్ ద్రెళ్ళఁగన్.

వీఁడు చతుర్భుజుండును త్రిలోచనుండునై పుట్టి రాసభంబుంబలె నార్చిన నావికృతస్వరమ్మునకు శంకించి తల్లిదండ్రులు విచారించుచుండ నంబరవాణి యుపశమవాక్యమ్ములు చెప్పి "వీఁడు బలాఢ్యుండును శూరుండును, ననన్యసాధ్యుండును నగు"ననియు "వీఁ డెవ్వనియుత్సంగమ్మునఁ గూర్చుండునెడల నీవికృతస్వరూపమ్ము వదలి సామాన్యమనుజాకారమ్ము నందునో వాఁడ వీనికి మృత్యువగు" ననియుం జెప్పుడు 'వాఁడెవ్వం డగునో' యని కనవచ్చిన రాజుల యుత్సంగమ్ములం దెల్ల వీనిం గూర్చుండఁబెట్టుచుఁ దల్లి పరిశీలించుచుండునెడలఁ దన మేనత్త

కౌమరుఁడగు వీనిం జూడ నొకపరి శౌరి యేతెంచెను. అంత యథా పూర్వమ్ముగ నీతని నాతని యుత్సంగమ్మున నిడుటయు, విషమలోచనం బును నభ్యధికబాహుద్వయమ్మును బోయి వీని యిప్పటి యీ రూపంబు నిలిచె; నది కాంచి తల్లి శ్రీకృష్ణుని వరమ్ము కోరి వీని వధింపకుండ ననుగ్ర హింపుమనుటయు, నావరదుం డపరాధశతాచరణమ్ము మితిగా నావరం బనుగ్రహించె. ఆ యపరాధమ్ములు నిండె; నింక వీని వధించుటయే కడమ, కావున నీవు శాంతింపుము.

శా. నీకన్నన్ బలియుండుగాఁ, డయిన నీనీచుండు నీపై కిటుల్
శ్రీకృష్ణుం డిడు నావరమ్ము కతనన్ జేసాచుచున్నాఁడు; నీ
వీకాలమ్మున శాంతిచూపు, మతఁడే యీదుష్టు శిక్షించు, దు
ష్పాకుల్ వీనికిఁ దోడునూపు నృపతుల్ వాపోయి గూపెట్టఁగన్.

శిశు— (వికృతస్మితముతో)

ఉ. తాతయు మన్మఁడున్ ఋజువిధమ్మున శాంతినిగొంటిరే మఖ
ప్రీతులు గొణ్గికొంచు, రిపువీరులు నవ్వఁగ; మేలు! మేలు! నీ!
కాఁగొరబోర! మీ బ్రదుకు కాల్పను! (భీష్మని మాత్రమే కేల నిర్దేశించుచు)
భీముని మాట కేమి, నీ
వాతికి బుద్ధిచెప్పి పశువైఖరి నిన్ను వధించుటొప్పెడిన్.

(తెరలో)

ఉ. మంచిగఁ జెప్పితీవు మతిమంతుఁడ, వీనదినూనుఁ డెంతయున్
జంచలబుద్ధియై పలికె, శౌరికి "నగ్రసపర్య సేయు" మం
చంచితుఁ జేసె ధర్మజుఁ డనర్హుని గృష్ణుని గొల్లబోయ, నీ
వంచకు భీష్ముఁ బట్టి పశువైఖరిఁ జంపుట కర్జ మెమ్మెయిన్.

(సింహనాదము లొనర్తురు)

భీష్మ— (వినుట నటించి గంభీరకోపముతో)

శా. ఓరీ రాజకులాధముల్! పలికినట్లో లిన్నునుం బట్టి క్రో
ష్ట్వాలిం జంపుఁడు; లెండు, మీ శిరములం దారూఢి మత్పాద మె
ప్పార న్నిల్చితి నేల యోర్చెదరు! రండా! భండనోద్యుక్తులై
శూరత్వమ్ములు నూపి రాజకులవిన్యాప్తిన్ బ్రవర్తింపుఁడీ!

(శిశుపాలుడిట్లు)

శా. ఓయీ! మూర్ఖ! జఘన్య! నీయఱచు నీచోక్తుల్ చెవుల్ సొచ్చియు
న్నీయుద్రేకముమాన్ప శాంతనవుఁ డింతేనిం బ్రయత్నింపఁ, డా
మ్నాయధ్యేయుఁడు నందనందనుఁడు నిన్ బ్రమందింపఁగాఁ బుట్టినాఁ
డాయక్షేశ్వరుఁ జేరి పోరి చొరుమా! యస్త్రేపు తేజమ్మునన్

క. హరియై హిరణ్యకశిపున్
హరిణముబలె నఱచె, నరవరాకారమునన్
బొరిఁగొనె రావణు నెవఁ, డా
పరమేశుఁడు శౌరి నిన్నుఁ బట్టి వధించున్.

(తెరవంకఁ దిరిగి)

ఓహో! స్వశక్తిపరశక్తిజ్ఞానశూన్యులగు నో రాజన్యకీటములారా!

శా. మీలో నేరికిఁ జావు దాపగునొ వారిమీ గ్రాలముంబోలె గో
పాలున్ జేరి పరాక్రమింపుఁడొగి, జీవభ్రాంతి సుంతేనియున్
వాలాయమ్ముగనున్న రాకొమరులారై నేని వీక్షింపనుం
డోలిన్ దెల్పితిఁ గృష్ణమూర్ఖునిని నాహంభాగ్యముల్ రూపఱన్.

శిశు — (సాధిక్షేపముగా) తాతా! యిటు చూడుము.

చ. పొగడెదు సారెసున్ హరిని బూతువిధానఁ, బొగస్తకర్తలై
నెగడెడు రాజులుండ, నవనీపతి గాని యనాథు నింతగాఁ
బొగడెద వేటికో! ముదుకబుద్ధికిఁ గర్జము లెట్లు దోఁచు మేల్
మగఁటిమి గల్గెనేని నను మార్కొనఁ డేటికిఁ గృష్ణుఁ డిమ్మెయిన్.

(తెరవంకఁ దిరిగి ఒగ్గరగా)

ఆ. వె. రాఁగదోయి బావ! రారమ్ము, నిన్నుఁ బాం
డవులతో వధింతు నవనిపతులు
మెచ్చిపొగడ; నర్ఘ్యమిచ్చినందుకు హరి
కిపుడు ఫలముగల్గు తెలుకపడఁగ.

శ్రీకృష్ణుఁడు — (ప్రవేశించి తనలో)

క. అపరాధశతము సైఁచి శి
శుపాలు వధియింతు ననుచు సూనృతగతి నీ
కపటాత్ముతల్లి కిచ్చితి
నపుడు వరము, శతము నింత కోర్వ్యోన్ దోసఁగుల్.

పృథు

ఇపుడు నూటొకటవ యపరాధమ్మున కీజడుం డారంభించె. జగద్ద్రో హవ్రతపరాయణుండగు నివ్వాని నిఁక సైఁచుట పాడిగాదు. (రాజుల నుద్దేశించి ప్రకాశముగా)

ఉ. ద్వారక గాల్చె బభ్రుప్రమదన్ హరియించెను, గట్టిపెట్టె నీ
ధీరహితుండు మున్ను వసుదేవుని హయతురంగమంబు, దు
ర్వారము లెన్నియేని యపరాధము లిట్టివి సల్పె; వీని పైఁ
గారణమింటఁ జేసి యలుగన్; దరి నిట్టిది తల్లికిచ్చితిన్.

ఉ. ఆపరవర్ణినీమణికి నప్పు డొసంగితి నావరమ్ము; నీ
కావలెఁ దావరమ్మునకుఁ గల్గఁగఁజేసె సపార్థకత్వ; మిం
కేవరుసన్ క్షమింపఁగల నీచెనటిన్: నృపులెల్లరుం గనం
గావలమార్చి భూజనుల కష్టము వాయఁగఁ జేయుటొప్పదే!

(తెరలో)

ఉ. నందకుమార! "మేల్.బళి" యనందగు పల్కు వచించి తీవు, ని
న్నందురె! యోగ్యుడైన నృపు; లక్ష్మీరమణా ...
... కూశతసంపుఁబోల; లీ
తుందుడుకున్ హరించు టది దోసముగాదు సుమీ రమాధవా!

కృష్ణు — (తనలో) ఇవి పాంచాలగు రాజన్యుల పలుకులు స్పష్టసమ్మతమ్మగ నిఁక నివ్వాని వధించెద గాక. (ఆకాశమునంక దృష్టినిగిడ్చి)

ఉ. రమ్మిటు చక్రరాజమ! పరాక్రమగర్వితుఁడైన చైద్యవరా
ర్థమ్ము హరించి వేగ నిజధామము చేరుము; పాంచాలరాజలో
కమ్మునకున్ ముదమ్మగుతఁ, గశ్మలభూధవజాతికెల్ల దుః
ఖమ్ము ఘటిల్లఁగాక, మఖకార్యము నెగ్గతఁ బూర్ణకామమై.

(చక్రమువచ్చి శ్రీకృష్ణుని హస్తమున నిల్చును)

~~శిశు~~ — (అధిక్షేపముగా)

ఉ. చక్రము ~~నిశ్రీ~~ముకున్ గని పెసన్ భయమందెడివాఁడఁ గాను, నీ
వక్రతమాన్ప సిద్ధపడివచ్చితి, భీష్మునిమాట పొల్లుగా
సక్రమభంగి నాలమున శౌర్యముచూపి వధింతు నిన్ను; నీ
విక్రమమున్ గనంబఱుచు వేళ యిదే, తడవేల చేసెదో!

కృష్ణు — (శిశుపాలుదిక్కై)

చ. అల తఱి రుక్మిణీరమణి నట్లు వరించెసినాఁడు నీవు దో
ర్బల మఱఁశేవి శీర్షపుశర మ్మడిగింపమి నీకు దుష్ట దా

గీత కడుంగడుం బెరిఁగె వేదుఱుపట్టిన వానిపోల్కి నో
తులువ! చెడంగఁ బేలెదవె! దుండగపుం జెడుమాత్ర కేడ్తుఱన్.

శిశు— (తొందరగా)

శా. నీకున్ సిగ్గు లవమ్మునుం గలదె! నాకిన్నలున్న యిచ్చోట ము
న్నా నిరెంచిన యక్కిలిగిమూలిని బ్రాణంపుఁబెండ్లిన్ పచిం
తే! గొంతెంతయు లేక; నాఁడె నిను బ్రమాదింపన్ బ్రియత్నించితిఁ
గా కెట్లో బ్రతుకంగ నేర్చి, తపుడు కార్యమ్ము పూరించెదన్.

కృష్ణు— (బిగ్గరగా)

చ. కనుఁడిదె నృపాలకుల్! కనుఁడు, కశ్మలచిత్తుని వీరలెల్లరున్
గనుఁగొనుచుండఁ జంపెదను, నీకిక సముపం బని లేద; నన్ను నీఁ
డనుటతప్పఁగాదు, భీష్ముని మహామహుఁ దూలినదానికిన్ ఫలం
బును గనుఁగాక, దుర్మదుల బుద్ధిహీనత లింకఁగావుతన్!

(చక్రమును బ్రయోగించును — తెర దింపుదురు)

నందికేశ్వరుడు— (ప్రవేశించి)

(భరత వాక్యము)

మ. మొఱకుల్ పూజ్యులపై ననూయనిని యనుమ్ముల మ్మగాకుండ్రుగా!
కురుబుద్ధుల్ కదుపృద్ధు లెండు నేలుకుల్ యోజించి కైకొండ్రుగా
ని, రవీంద్రులు ప్రసంగములో జెరిపి సన్నన్ దక్కఁ జాకుండ్రుగా!
కరవిందాసను రాణి తా నిలుచుఁగా కస్మన్మనఃపీఠికన్.

(అంజలిని సమర్పింతురు)

గద్య

శ్రీ......తిరుపతి వేంకటేశ్వరుగు పాండవ
రాజసూయమ్మను నపూర్వనాటకమ్మునందు
సర్వమ్మును బ్రథమాంకము.

—♦ ఫలశ్రుతి ♦—

మ. ఇటు ప్రత్యక్షము నొనర్పునంత యురగం బిల్లౌటకున్ గొం...
కలువాగ్ధోరణి కట్టిపెట్టి యటుపైఁ గంజాక్షపాదార్చనా
ఘటనాతత్పరులైన వారల గతిన్ గాంక్షించి తత్పాద
స్ఫుటరేఖాకలితోత్తమాంగముగఁ ... కల్పమున్.